

יצחק ספיבקוב
מכתבים 1921–1963

ההדירו יעל ומרדכי מישור

התוכן

מבוא

המכתבים

1. כ' באייר תרפ"א; אל יוסף קלוזנר
2. י"ג בשבט תרפ"ב; אל יוסף קלוזנר
3. כ"ח באדר תרפ"ב; אל יוסף קלוזנר
4. כ' בניסן תרפ"ב; אל יוסף קלוזנר
5. ו' באייר תרפ"ב; אל מ' גולדברג
6. א' בסיוון תרפ"ב; אל מ' גולדברג
7. ר"ח אלול תרפ"ב; אל הקונסורציום הקולוניאלי בקישינב
8. ט"ו בתמוז תרפ"ג; אל יוסף קלוזנר
9. כ' בתמוז תרפ"ג; אל שאול טשרניחובסקי
10. ב' באב תרפ"ג; אל עורך "פְּנִימֵעַר און פְּנִימֵלֵעך"
11. י"א באב תרפ"ג; אל ישראל שרייבר הלוי
12. י"ז באב תרפ"ג; אל יעקב גולדנברג
13. כ"ז באב תרפ"ג; אל ישראל שרייבר הלוי
14. ר"ח אלול תרפ"ג; אל טוביה אולסקר
15. ד' בתשרי תרפ"ד; אל ישראל שרייבר הלוי
16. כ' בתשרי תרפ"ד; אל ישראל שרייבר הלוי
17. ט' בתמוז תרפ"ד; אל הרב חלפון
18. י"א בתמוז תרפ"ד; אל יוסף קלוזנר
19. ט"ו בתמוז תרפ"ד; אל שאול טשרניחובסקי
20. י"ז בתמוז תרפ"ד; אל טוביה אולסקר
21. ב' באב תרפ"ד; אל יוסף קלוזנר
22. ג' באב תרפ"ד; אל טוביה אולסקר
23. י"א באב תרפ"ד; אל פביין שרייבר הלוי
24. ט"ז באב תרפ"ד; אל ישראל שרייבר הלוי
25. כ' באב תרפ"ד; אל ישראל שרייבר הלוי
26. כ"ב באב תרפ"ד; אל טוביה אולסקר
27. כ"ז באב תרפ"ד; אל ישראל שרייבר הלוי
28. י"א באלול תרפ"ד; אל ישראל שרייבר הלוי
29. ט"ו במרחשוון תרפ"ה; אל פביין שרייבר הלוי
30. 1 באפריל 1925; אל יוסף קלוזנר
31. ה' בתמוז תרפ"ה; אל יוסף קלוזנר
32. י"ז בתמוז תרפ"ה; אל דב סטבסקי
33. ב' במרחשוון תרפ"ו; אל אלתר רטנר
34. ג' במרחשוון תרפ"ו; אל א"ש ביגל
35. י"ז בכסלו תרפ"ו; אל דב סטבסקי
36. כ"ח בכסלו תרפ"ו; אל ישראל שרייבר הלוי
37. ר"ח טבת תרפ"ו; אל יוסף קלוזנר
38. ט"ו בטבת תרפ"ו; אל יוסף קלוזנר
39. ג' בשבט תרפ"ו; אל פביין שרייבר הלוי
40. ט' בשבט תרפ"ו; אל ישראל שרייבר הלוי
41. י' בשבט תרפ"ו; אל פביין שרייבר הלוי
42. י' בניסן תרפ"ו; אל יוסף קלוזנר
43. ח' בתשרי תרפ"ז; אל פביין שרייבר הלוי
44. ז' בכסלו תרפ"ח; אל שבתאי י' דיין

45. 3 בנובמבר 1926; אל פביין שרייבר הלוי
46. כ' בכסלו תרפ"ח; אל שבתאי י' דיין
47. כ"ט בכסלו תרפ"ח; אל שבתאי י' דיין
48. כ"ז בכסלו תרפ"ט; אל זיסי שכטר
49. כ"ח בכסלו תרפ"ט; אל נתנאל אורבך
50. ב' בטבת תרפ"ט; אל טוביה אולסקר
51. ד' בתמוז תר"ץ; אל שלמה פזי
52. י"ט באלול תר"ץ; אל שלמה פזי
53. ח' במרחשוון תרצ"א; אל שלמה פזי
54. 4 באוגוסט 1931; אל יוסף קלוזנר
55. ב' במרחשוון תרצ"ב; אל שלמה ברונפמן
56. א' בשבט תרצ"ב; אל יוסף קלוזנר
57. י"ג בשבט תרצ"ב; אל יוסף קלוזנר
58. ב' באדר תרצ"ב; אל יוסף קלוזנר
59. כ"ד בניסן תרצ"ב; אל יוסף קלוזנר
60. כ"ו בשבט תרצ"ג; אל נחמן ג'נג
61. ח' בתמוז תרצ"ג; אל י"ל גורליק
62. כ' בניסן תרצ"ד; אל אפרים יגופסקי
63. י"ז באייר תרצ"ד; אל אפרים יגופסקי
64. כ"ז בסיוון תרצ"ד; אל שאול טשרניחובסקי
65. ט"ז בתמוז תרצ"ד; אל אפרים יגופסקי
66. ב' באב תרצ"ד; אל יעקב יגופסקי
67. י"א באב תרצ"ד; אל יוסף קלוזנר
68. ט"ו באב תרצ"ד; אל יעקב יגופסקי
69. ט"ז באלול תרצ"ד; אל אפרים יגופסקי
70. י' במרחשוון תרצ"ה; אל יוסף קלוזנר
71. כ"א באדר א' תרצ"ה; אל יוסף קלוזנר
72. ט' בניסן תרצ"ה; אל אפרים יגופסקי
73. י"א בניסן תרצ"ה; אל אפרים יגופסקי
74. ג' באייר תרצ"ה; אל מערכת "ההד"
75. כ"ח באייר תרצ"ה; אל יוסף קלוזנר
76. י' בסיוון תרצ"ה; אל יוסף מונין
77. כ"ח באב תרצ"ה; אל יוסף קלוזנר
78. כ"ח באב תרצ"ה; אל נתנאל אורבך
79. כ"ט באב תרצ"ה; אל זיסי שכטר
80. ו' באלול תרצ"ה; אל יוסף מונין
81. כ"ח באלול תרצ"ה; אל אפרים יגופסקי
82. י"א בכסלו תרצ"ו; אל יוסף מונין
83. כ"ז בשבט תרצ"ו; אל משה קלינמן
84. ה' בניסן תרצ"ו; אל משה קלינמן
85. י"ג באייר תרצ"ו; אל יוסף קלוזנר
86. כ"א בתמוז תרצ"ו; אל יוסף קלוזנר
87. ד' באלול תרצ"ו; אל נתנאל אורבך
88. ה' באלול תרצ"ו; אל זיסי שכטר
89. ט' באלול תרצ"ו; אל שאול טשרניחובסקי
90. י' באלול תרצ"ו; אל יוסף קלוזנר
91. ה' במרחשוון תרצ"ז; אל יוסף קלוזנר
92. ל' בכסלו תרצ"ז; אל יוסף קלוזנר
93. מוצאי שבועות תרצ"ז; אל יוסף קלוזנר
94. ג' באלול תרצ"ז; אל זיסי שכטר

95. ד' באלול תרצ"ז; אל נתנאל אוירבך
96. ה' באלול תרצ"ז; אל יוסף קלזנר
97. ז' במרחשוון תרצ"ח; אל יוסף קלזנר
98. ד' בכסלו תרצ"ח; אל י' גולדשטיין
99. י' בכסלו תרצ"ח; אל י' גולדשטיין
100. י"ג בכסלו תרצ"ח; אל אפרים יגופסקי
101. 13 בינואר 1938; אל י' גולדשטיין
102. 19 בינואר 1938; אל י' גולדשטיין
103. 11 בפברואר 1938; אל י' גולדשטיין
104. 14 במארס 1938; אל י' גולדשטיין
105. ערב פסח תרצ"ח; אל י' גולדשטיין
106. 17 במאי 1938; אל יוסף קלזנר
107. 24 ביוני 1938; אל יוסף קלזנר
108. כ' בתמוז תרצ"ח; אל יוסף קלזנר
109. 31 באוגוסט 1938; אל נתנאל אוירבך
110. 2 בספטמבר 1938; אל זיסי שכטר
111. 3 בספטמבר 1938; אל יוסף קלזנר
112. כ"ו בתשרי תרצ"ט; אל יוסף קלזנר
113. 18 בנובמבר 1938; אל י' גולדשטיין
114. 29 בינואר 1939; אל י' גולדשטיין
115. 22 בפברואר 1939; אל יוסף קלזנר
116. כ"ג בתמוז תרצ"ט; אל יוסף קלזנר
117. 19 ביולי 1939; אל בנימין מיז'יקובסקי
118. ר"ח אלול תרצ"ט; אל נתנאל אוירבך
119. 15 באוגוסט 1939; אל זיסי שכטר
120. 22 בדצמבר 1939; אל יוסף קלזנר
121. 30 במאי 1940; אל י' גולדשטיין
122. 3 ביולי 1940; אל העורכים של "אידישע וועלט"
123. י"ז בתמוז ת"ש; אל העורכים של "אידישע וועלט"
124. י"ח באב ת"ש; אל י' גולדשטיין
125. 17 בדצמבר 1940; אל י' גולדשטיין
126. 4 בינואר 1941; אל מאיר צורף
127. 6 בינואר 1941; אל יצחק אלגזי
128. 4 במאי 1941; אל רחל שוסטר
129. 30 באוגוסט 1941; אל מקסים יגופסקי
130. 14 בינואר 1942; אל י' גולדשטיין
131. מוצאי ראש השנה תש"ג; אל לייב יפה
132. 23 בדצמבר 1942; אל נתן ביסטריצקי
133. 18 באוגוסט 1943; אל י"ל גורליק
134. ערב ראש השנה תש"ד; אל לייב יפה
135. ערב ראש השנה תש"ד; אל אברהם קמלמכר
136. ג' בתשרי תש"ד; אל יוסף קלזנר
137. 4 בנובמבר 1943; אל י"ל גרוזמן
138. 17 באפריל 1944; אל יוסף קלזנר
139. 29 באוגוסט 1944; אל מקסים יגופסקי
140. 5 בספטמבר 1944; אל מקסים יגופסקי
141. 6 בספטמבר 1944; אל לייב יפה
142. יומיים טרם ראש השנה תש"ה; אל י"ל גרוזמן
143. יומיים טרם ראש השנה תש"ה; אל יוסף קלזנר
144. 13 באוקטובר 1944; אל יעקב יגופסקי

145. 11 בנובמבר 1944; אל אגודת הסופרים היהודים ה"ד נומברג
146. 29 בנובמבר 1944; אל אגודת הסופרים היהודים ה"ד נומברג
147. 29 בדצמבר 1944; אל רפאל רילוב
148. 26 בינואר 1945; אל מ' מיידניק
149. י"ח בסיוון תש"ה; אל אפרים יגופסקי
150. יומיים טרם ראש השנה תש"ו; אל אפרים יגופסקי
151. ערב ראש השנה תש"ו; אל יוסף מונין
152. י"ב במרחשוון תש"ז; אל מ' מיידניק
153. כ"ז בכסלו תש"ז; אל יוסף קלוזנר
154. כ"א בטבת תש"ז; אל מ' מיידניק
155. 25 במאָרס 1947; אל יעקב יגופסקי
156. 17 באפריל 1947; אל יעקב יגופסקי
157. 7 במאי 1947; אל פרידלנד, עורך ה"עליל"
158. י' באלול תש"ז; אל אפרים יגופסקי
159. כ"ג בכסלו תש"ח; אל יוסף מונין
160. כ"ג בכסלו תש"ח; אל יוסף קלוזנר
161. 26 בדצמבר 1947, י"ג בטבת תש"ח; אל מ' מיידניק
162. ט"ו באייר תש"ט; אל אפרים יגופסקי
163. ה' בסיוון תש"ט; אל מ' מיידניק
164. י"ב באב תש"ט; אל מ' מיידניק
165. ערב ראש השנה תש"י; אל אפרים יגופסקי
166. ערב ראש השנה תש"י; אל י"ל גורליק
167. ערב ראש השנה תש"י; אל יוסף מונין
168. 6 בדצמבר 1949; אל אפרים יגופסקי
169. ז' בניסן תש"י; אל אפרים יגופסקי
170. ערב ראש השנה תשי"א; אל אפרים יגופסקי
171. ערב ראש השנה תשי"ב; אל י"ל גורליק
172. ערב ראש השנה תשי"ב; אל אפרים יגופסקי
173. כ"ז בתמוז תשי"ג; אל אהרן יגופסקי
174. טרם ערב פסח תשי"ד; אל אפרים יגופסקי
175. ר"ח אלול תשי"ד; אל יוסף קלוזנר
176. כ"ב באלול תשי"ד; אל אפרים יגופסקי
177. כ"ג בסיוון תשט"ו; אל דבורה יגופסקי
178. 28 במאָרס 1955; אל מקסים יגופסקי
179. 24 ביולי 1955; אל דויד יגופסקי
180. 6 ביוני 1960; אל משה שנדריי
181. 16 ביוני 1960; אל ישראל יגופסקי
182. 5 במאָרס 1963; אל נחום סלושץ

מפתח הנמענים

יצירות של המחבר המוזכרות במכתבים

מיהו האיש יצחק ספיבקוב, כותב כל המכתבים הכלולים בספר הזה? ואולי מוטב להסביר תחילה את מובן המילה "כותב". כל המכתבים באסופה הזאת הם העתקות של מכתבים שכתב ושלח ספיבקוב לחבריו, מכריו, בני משפחתו ונמענים אחרים שהיה קשור איתם בעניינים שונים. את המכתבים העתיק "בזמן אמת", וכשקוראים בהם כאילו קוראים את הנייר הכתוב שהוכנס למעטפה ונשלח לייעודו.¹ ולמה העתיק את מכתביו? האיש אהב את המילים הכתובות. יותר מזה אהב את המילים הכתובות עברית, ועוד יותר מזה אהב לכתוב את המילים העבריות, ומכתביו הכתובים עברית נפלאה היו חשובים בעיניו לא פחות משאר שפע הדברים שכתב בעברית מגופה לאורך כל ימי חייו – מסות, שירה, פרוזה, ביוגרפיות של אישים שונים ומילון דו-לשוני רב-היקף, שכן היה האיש סופר, משורר, הוגה דעות ומעל הכול ציוני ושוחר עברית נלהב. אבל נתחיל בקורות חייו.

יצחק ספיבקוב נולד באודסה ב-31 בדצמבר 1874. כמו כל ילד יהודי אז, נשלח ל"חדר". כשהגיע לגיל שבו עוברים המוכשרים שבין הילדים ללימודים בבית המדרש, החליט אביו – שהבחין היטב בכישרונותיו המיוחדים של יצחק – לשלוח אותו ללמוד ב"ישיבה הגדולה" באודסה, ששם שולבו לימודי יהדות עם השכלה כללית. בישיבה בגיל הנעורים המוקדם התחילה פעילותו העברית-ציונית-ספרותית. שם פגש את חברו לספסל הלימודים יוסף קלוזנר, פרופסור קלוזנר לעתיד לבוא, והשניים היו לגרעין שריכוז סביבו עוד תלמידים שוחררי עברית וכותביה. הם ארגנו פגישות קבועות בענייני ציונות וספרות עברית והוציאו לאור עיתון עברי ספרותי. פעילותם נמשכה גם אחרי תום לימודיהם בישיבה, כשמשכילים עבריים נוספים מצטרפים אליהם, והיו חלק מאותה חברה שכונתה לימים "חוג אודסה".

החיים הפרידו בין החברים, ואיש איש מהם פנה לדרכו שלו. יש מהם שהיו למפורסמים בעולם הספרות והתרבות העברית, מה שאין כן יצחק ספיבקוב. בשל גלגולי חייו הוא שקע ונעלם מעיני הציבור העברי. נעלם, אבל לא נאלם. עד יום מותו הוא כותב ויוצר בשפע בעברית. היצירה הספרותית העברית היא לב נשמתו הציונית. או כפי שהוא מעיד על עצמו בערוב ימיו: "עבד לעברית אישאר לנצח".

ימי ילדותו ונעוריו של יצחק ספיבקוב עברו עליו באודסה. בפעם הראשונה יצא מעיר הולדתו בשנת 1896, כשגויס לצבא הצאר והוצב למשך שלוש שנים בעיר ביאליסטוק. בסוף שירותו הצבאי חזר לאודסה ונשא לאישה את חברתו היה לאה ספיבק שחיכתה לו שם עד שובו. הם עברו לפריז וחיו שם שנתיים, וכמה חודשים אחרי שנולדה שם בתם היחידה נחמה נעמי חזרו לאודסה. יצחק נכנס לשותפות במפעל לתעשיית צבעים ושמנים תעשייתיים, השתלם בסודות המקצוע ועשה חיל בעסקיו. הוא הסתובב ברחבי רוסיה ועסק בהצלחה גם בהפצת סחורתו. החיים היו טובים. המשפחה פרחתה. ככה עד פרוץ מלחמת העולם הראשונה והמהפכה הרוסית. אז התהפך הגלגל. משפחת ספיבקוב איבדה את כל רכושה, והיו ימים שהגיעו עד פת לחם. חייהם היו בסכנה מתמדת, ויותר מפעם אחת ניצלו בנס. באמצע חודש אייר תרפ"א הצליחו יצחק ספיבקוב, בן ארבעים ושבע אז, אשתו חייה לאה, בת גילו, ובתם נחמה נעמי בת החמש-עשרה לברוח בעור שיניהם מן המשטר הבולשביקי הדורסני, לחצות את הגבול בסכנת נפשות, ולהגיע לרומניה. ברומניה שהו כפליטים במשך שנתיים, אבל

¹ את זה וידאנו כשמצאנו בארכיון הספרייה הלאומית מכתבים שנשלחו על ידו לידיד נעוריו פרופסור יוסף קלוזנר. אכן ההבדלים בין המקור להעתקה זניחים.

לא מצאו כל דרך להכות שם שורשים – לא חברתיים, לא כלכליים ולא תרבותיים. אחרי ניסיונות כושלים לעלות לארץ ישראל, ניצלו הזדמנות והפליגו באונייה שהביאה אותם לחופי ארגנטינה. עד כאן מספר יצחק בפרטים רבים ובצבעים מרהיבים ב-270 עמודים של האוטוביוגרפיה שלו "סירתי על פני האוקיינוס", שיצאה לאור במוסד ביאליק בסדרה "דורות" ב-2023. כאמור, זהו סיפור של ארבעים ותשע שנות חיים. סיפור חייו בהמשך, כל שנותיו בארגנטינה, מגיל ארבעים ותשע עד סמוך לפני מותו, עוד ארבעים וארבע שנים, מכסה רק 27 עמודים נוספים. מוזר. אכן מוזר!

ב"סירתי על פני האוקיינוס" מסתיימים מאתיים ושבעים "עמודי רוסייה" בלי ציון של תאריך. על התאריך אפשר ללמוד מן המכתב הראשון שבקובץ המכתבים. וכך כותב בו ספיבקוב לידידו יוסף קלוזנר: "קשינב 20 אייר התרפ"א. זה שבוע שלם אשר ניצלנו ובאנו לקשינב". כלומר, אוסף המכתבים הוא המשך ישיר לחייו ברוסיה. ולמה אין פה מכתבים מהזמן שקדם לכך? מרוסיה? על זה עונה ספיבקוב בעצמו בפתיח לצרור המכתבים: "הקופיות של המכתבים הקודמים, שערכתי ושלחתי לסופרים שונים עד השנה ה'תרפ"א, טרם שברחתי מרוסיה שהפכה, כולן אבדו בבת אחת בידי הקומוניסטים. ביניהן נמצאו מכתבים שערכם היה רב וחשוב".

במבוא לאוטוביוגרפיה כתבנו שנדמה לנו שעם עזיבתו את רוסייה הרגיש האיש כעלה שניתק מן העץ שלו, העץ שנתן לו את לשד החיים, ומאז עד יומו האחרון הוא מרגיש מנותק, זר בעולם שכפה עליו הגורל. ואולי לכן הוא אינו מוצא טעם להרבות מילים על פרטי חייו בעולם הזה. סיפור חייו בארגנטינה, שנארג לפני הקורא בצרור המכתבים שלפנינו, אינו "מצדיק" את הרגשת הפליטות הזאת שלו שהוא מספר עליה במכתבים, בעיקר בחלק הראשון של חייו בארגנטינה, בעיירה גודווי־קרוס הסמוכה לעיר מנדוסה שלרגלי האנדים. מן המכתבים אפשר לעמוד דווקא על מרצו ופעילותו ללא הפסק להעלאתה של משפחתו הקטנה על פסים חדשים של "חיים בריאים ונורמליים". גם שפעי שפעים של יצירות עבריות בשיר, בסיפור ובהגות שכתב בארגנטינה עד סוף חייו, כמעט עד יומו האחרון, מעידים על חיוניותו הרוחנית ופעילותו הרבה. ואין אלא להעריך אותו ואת חוסנו הנפשי, שעל אף הרגשת הבדידות והפליטות שלו הוא אינו נכנע וממשיך קדימה בחייו, דבק בעקרונותיו (איש ליברלי מובהק, בעל עקרונות מוסר מהודקים, צמחוני אדוק) ובכתיבה בלתי פוסקת של יצירות עבריות.

הקורא בצרור המכתבים יכול לשים לב שאולי בלי שספיבקוב עצמו נתן את ליבו לכך, חל שינוי של ממש ביחסו לארץ שהגיע אליה בעל כורחו כפליט נרדף. ב-1923 הוא שולח מכתב לחברו הטוב שאול טשרניחובסקי: "העדה הקטנה שאני מצוי בתוכה היא בעלת מאתיים משפחות. כל היהודים יהודי רוסייה המה. רובם יוצאי בסרביה, כדדים.² כדדים אלה נאספו הנה משום שמקומנו כולו הוא מקום כרמים אין־סופיים ויקבים גדולים. ישנם יהודי בסרביה שנתעשרו בשנות המלחמה וכבר עזבו את מלאכתם. את מלאכתם עזבו, את גסות רוחם לא עזבו. קשה להם לשרש אותה מתוך תוכה של נשמתם. ואני חי בתוכם ומחויב להשתעבד להם עד זמן ועידן". במכתב שהוא כותב לחברו יוסף קלוזנר ב-1924 הוא אומר: "אני חושב פעמים רבות: למה לי לשבת הכא בין הרי האנדים עם הגריפין³ הרעים שלהם, עם האש והפיח והעשן שהם מזריקים לעתים קרובות...". והינה שנים לאחר מכן, ב-1945, הוא כותב למחותן שלו אפרים יגופסקי: "הסכנתי אט ולאט עם החיים החדשים דכאן, עם החמה הלוהטת שאין דוגמתה בעבר לים, ועם המנהגים החדשים שגם להם אין שום דוגמה התם ושום דמיון".

² חבתנים, מייצרי חביות.

³ הרי געש.

יצחק ספיבקוב מת ב-19 בספטמבר 1968, והוא בן 94, והניח אחריו עיזבון עשיר בעברית, השמור בידי נכדתו ד"ר ריינה (אסתר מלכה) קוטליק. בעזרתה נמסר העיזבון כולו בגרסה דיגיטלית לאקדמיה ללשון העברית. המילון הדו-לשוני – ספרדי-עברי – זמין לציבור באתר המרשתת של האקדמיה.

במבוא ל"סירתי על פני האוקיינוס" (עמ' 58) הוער ש"מה שנעלם מן האוטוביוגרפיה עולה, ובשפע, מתוך מכתביו". במכתבים אנחנו מתוודעים לפעילות תרבותית שיש ספיבקוב בקרב שוחרי עברית במנדוסה, כגון "החוג העברי המנדוסאי" (מכתב 142), שומעים על נאומים רבים, בעברית כמובן, שנשא בהזדמנויות חברתיות שונות ועל קשריו עם אנשי רוח עבריים בארגנטינה רבתי וגם מחוצה לה. כמו כן עולים פרטים אישיים שלו ושל משפחתו, ורק כאן נודע לנו על התקפי אובדן השמיעה בעקבות טראומה שחוה תחת המשטר ברוסיה, התקפים שהלכו והחמירו עד כדי חירשות מלאה (מכתבים 131, 136).

* * *

כאן מתפרסמים 182 מכלל 241 מכתבים השמורים בגרסה דיגיטלית בארכיון האקדמיה ללשון העברית.⁴ נבחרו לפרסום המכתבים שיש בהם משום תיעוד של עובדות החיים. יצאו מכלל זה מכתבים שיש בהם רק ברכה לחג, דברי תורה ופרשנות, הודעה למו"ל על משלוח מאמר או הגהה וכיוצא באלו.⁵

נצמדנו לנוסח המחבר על ייחודי לשונו, בעריכה מינימלית.⁶ בעקבות הנוהג במכתבים המקוריים, המכתבים חתומים כאן בשמו המלא של המחבר (בהעתקות הסתפק ספיבקוב בראשי תיבות י"ס). הטקסט מוגש בכתוב המלא, על פי תקן הלשון של ימינו, חוץ משמות אנשים ומקומות (ספיבקוב דגל בכתוב המקראי החסר; ראו מכתב 71), וכן הונהג פיסוק לרוח הכתיבה של ימינו. השתמשנו להדגשה באותיות עבות במקום הקו התחתני שבמקור.

מילים שהקורא עלול להתקשות בהבנתן נוספה להן הערת שוליים פרשנית קצרה. במקרה הצורך נוספה גם הפניה למילון הדו-לשוני של ספיבקוב עצמו, שהיה לנו לסמכות בלתי מעורערת לבירורים לשוניים סמנטיים וצורניים, וכן להכרעה בין זרות מכוונת ובין פליטת קולמוס בעלמא.⁷

סגנון המכתבים אישי וקולח. מהם בלשון רצינית, לפעמים תקיפה, מהם בנימה של בדיחות או לומדנות, הכול לפי העניין והנמען. אף על פי כן כבר מתחילת הקריאה יעמוד הקורא על לשונו המיוחדת של המחבר, מעין מיזוג של לשון עתיקה וחדשה כאחד.

הרי קומץ דוגמאות אופייניות: שם הפועל של גזרת ל"י בסיומת ה: **להרצה**; פועלי גזרת ל"י בעבר נסתרת בלא תי"ו: **נעשה** (כנגד נסתר **נעשה**); ניקוד צורות הריבוי **ספרות**, **אמרות** (שלא בסמיכות), **בכל גווניהם**, **יִרְחִימם**. נטיית **לגמרא**, **לגמרי**, **לגמרו** וכו'; נטיית **עם** בסיומת הגוף הראשון **עימדי** – **עימדך**, **עימדו** וכו'; שקיעים אקראיים של מסורת אשכנז: **תמייה** (תמיהה), שורוק במקום חולם – **זו**, **לכאורה**, **ארוך**, **לכל הפחות**; שקיעי מסורת דרום-מזרח אירופה: חיריק במקום שורוק/קיבוץ: **ותי לא**; שימושי לשון שונים: **ואילו**, **אכן**

⁴ מבחר נדיב של המכתבים פורסם בתרגום לספרדית בידי הרב ד"ר ארי בורשטיין בספר "מאודסה למנדוסה", עמ' 335–450.

⁵ מכתב אחד (177) נכתב במקורו בלועזית (מן הסתם בספרדית) וספיבקוב העתיק אותו לעצמו בתרגום לעברית. תצלום של מכתב 42 פורסם באתר ספיבקוב שבאקדמיה ללשון העברית.

⁶ כפי שנהגנו ב"סירתי על פני האוקיינוס". פליטות קולמוס מובהקות תוקנו בלי להעיר עליהן.

⁷ לקורא העברי עומדים התרגומים הנרדפים לגוניהם המלווים את ההגדרות.

(אבל); **אם** (אף על פי); **כלום** (בלא צירוף מילת שלילה – לא כלום, בכלל לא);
זאת לא זאת (לא זו בלבד); **ככה** (כל כך); **פעם אחת** (בבת אחת); **מקצוע**
(נושא); **מעוניין** (מעניין). ביטויים ארמיים: **חד** (אחד), **אינש** (איש), **עלמא**
הדין, **עידנא דרתחא/דרתיחא**. הלשון הספרדית מכונה בדרך כלל **קסטילית**
(castellano).

ספיבקוב היה מודע למוזרות לשונו, אבל דבק בזכותו לקיים את סגנונו האישי,
שהוא ראה בו מעין טביעת אצבע של אישיותו: "אנו זקנו ושפתנו איתנו" –
כותב הוא לקלוזנר. "זהו הציון על קברנו הבא בעתיד הבלתי רחוק וזוהי הנפש
שתרום עליהו" (מכתב 71).

* * *

תודה מיוחדת לספרייה הלאומית בירושלים על מתן הגישה לארכיון קלוזנר.
תודתנו החמה לד"ר ריינה (אסתר מלכה) קוטליק, נכדתו של יצחק ספיבקוב,
על היענותה לכל שאלותינו, על השלמת פרטים משפחתיים ועל סריקת חומרים
נוספים ובהם דפים מתוך "התקומונים והאגדות" המתפרסמים כאן. שלוחה לה
ברכתנו לאריכות ימים של בריאות ושלוש.

קיצורים

ארכיון ספיבקוב = ארכיון ספיבקוב, אתר האקדמיה ללשון העברית
ארכיון קלוזנר = יצחק ספיבקוב, ארכיון יוסף קלוזנר בספרייה הלאומית
האוטוביוגרפיה = ארכיון ספיבקוב, אתר האקדמיה ללשון העברית,
האוטוביוגרפיה

מאודסה למנדוסה = ארי בורשטיין (מתרגם), Itzjak Spivacoff, De la
Odesa hebrea al refugio mendocino: Memorias y ensayos
literarios de un hebraísta, Buenos Aires, I, 2015

מילון ספיבקוב = מילון ספרדי-עברי שלם, ערוך בידי יצחק ספיבקוב,
מנדוסה, תרפ"ד-ת"ש, אתר האקדמיה ללשון העברית

סירתי על פני האוקיינוס = יצחק ספיבקוב, סירתי על פני האוקיינוס:
אוטוביוגרפיה ואיאלו זיכרונות ורשימות (ההדירו יעל ומרדכי מישור),
ירושלים: מוסד ביאליק, ספריית דורות תשפ"ב

PIPERON

מכתבים

הקופיות של המכתבים הקודמים, שערכתי ושלחתי לסופרים שונים עד השנה ה'תרפ"א, טרם שברחתי מרוסיה שהפכה, כולן אבדו בבת אחת בידי הקומוניסטים. ביניהן נמצאו מכתבים שערכם היה רב וחשוב.

י"ס

זה שבוע שלם אשר ניצלנו ובאנו, אני זוגתי ובתי, לקישינב. בכמה סכנות עלתה לנו הדרך. אילו ידענו מראש את הסכנות לא יצאנו לעולם מאודיסה. בסירת דייגים קטנה עברנו בליל חושך ואפלה את הדניסטר. מעברו השני, כאשר כבר היינו ברשותם של הרומנים, נמצאו לפנינו מכשולים חדשים. כמה פעמים אמרו להשיבנו לרוסיה, ננעור את האופיציר בשוחד ויצאנו מן המצר וכולנו נמצאנו פעם אחת כשרים וטהורים וראויים להיכנס אל הארץ.

באחד ממכתביי הבאים אספר לך ואצייר את יציאת רוסיה בפרטות.⁸ עכשיו התעוררנו מאיזה קושמך שהעיק עת רבה על הלב. אין אנו מאמינים שכבר עזבנו את הקומוניסטים מאחרינו. עֲדָנָה חרדים אנו וקשה לנו להבין שכבר הוסר העול הבולשביסטי מעל שכמנו.

עירומים ומחוסרי כול באנו הנה. את כל אשר היה לנו נתנו בעד נפשנו ותודה לה' שנפשנו קיבלה את גאולתה ומצויה היא שוב בתוך עמה.

עכשיו אני מבקש הכא איזו משרה, איזו עבודה, שאוכל לפרנס בה את ביתי הקטן. האצטומכה דורשת קודם כול את שלה: "הפוך בה והפוך בה דכולא בה".

את כל העבר הקרוב כל כך חייבים אנו לשכוח; למחוק מן הזיכרון כל מה שעשו לנו הבולשביקים הארורים. הם לקחו לכתחילה את הפבריקה, את בית המסחר, ובאחרונה הוציאו ביד רשע גם את הרהיטים של הדירה. לא ריחמו גם על נחמה נעמי בתנו ושללו ממנה את הפסנתר.

הלא ידוע לך, כמו שכתבתי, שסחורה רבה הייתה כבר חבושה בארגזים ואמתחות ומוכנה להישלח ליפו.⁹ גם אלה שדדו. לא פיללנו שיבואו לפתע פתאום התליינים הללו בקרדום ביד וישימו קץ פעם אחת לכל תקוותנו המאירה. הַדְּנִיקִינִים¹⁰ האכזרים הרגיעו כל העת את התושבים באמור: שום סכנה נשקפת לאודיסה וסביבותיה. ההכנות בשכירת אוניית קיטור בשביל הפליטים נמשכו יותר מדי ואני הלא הייתי קשור אליהם. אחיך היה גם הוא בוועד של הפליטים והוא היה אומר לי כך: – "חכה מעט, אל תהא פזיז. הספינה תצא בוודאי בקרוב מקונסטנטינופול".

הכא קשה מאוד להסתדר ולכונן את מצבי. איני רוצה להשתקע ברומניה האר־סימפתית. רוצה אני בעתיד הקרוב לנסוע לארץ ישראל,¹¹ ואם רוששתי ואמתחתי ריקה אין כלום. בטוח אני שאיזה מן הבנקים יעזור לי בהלוואה ואט ולאט איכנס שוב אל החיים המסחריים. ואם לא יעלה לי להשיג הלוואת כסף אמצא לי איזו עבודה ארעית.

על פי האינסטרקציות החדשות שבאו הנה, רואה אני וברור הדבר שלא אוכל לנסוע לא"י טרם שאידרש ע"י איזה מפר וידיד. אתה הוא היחידי שאני יכול להטריח אותו, משום שאתה הוא היותר קרוב והיותר חביב לי ומשום שאני בטוח שתעשה בשבילי כל מה שאפשר.

הואיל נא בטובך להשיג למעננו רשיון (ויזה) בירושלים ולשלוח אותה לבוקרשט אל הקונסול האנגלי. בו ביום שיקבל ממך הקונסול את הרשיון יודיעני בעצמו לקישינב. דע לך שבני רומניה נמצאנו כעת ושקיבלנו עלינו את עבודתה

⁸ אין בנמצא חזרה לעניין זה. פרשת הבריחה מרוסיה מתוארת בהרחבה באוטוביוגרפיה, סירתי על פני האוקיינוס, עמ' 329–333.

⁹ סירתי על פני האוקיינוס, עמ' 329.

¹⁰ יחידת המתנדבים של אנטון דניקין בצבא הלבנים

¹¹ סירתי על פני האוקיינוס, עמ' 334.

Unterthanschaft כדי שנוכל בלי שום עיכוב לצאת מרומניה ולהיכנס לא"י. את הרוסים יראים עכשיו ואין שום יכולת להשיג רשיון בשביל רוסי.

ידעתי שלא שכחת את שמותינו, אבל נחוץ לרשום אותם על פי תעודות המסע או הֶרְפִּיּוֹת, כדי שלא תתגנב שגיאה כלשהי.

Isaac Spivacoff	בן 47 שנים.
Haja-Lea Spivacoff	בת 47 שנים.
Nekama ¹² Spivacoff	בת 15 שנים

בין כך ובין כך אני מחכה לתשובתך המהירה.

אל תדאג לנו בשביל הוצאות הדרך. כבר כתבתי לקיירה.¹³ בוודאי יעזרו לי קרובי בנידון זה.

אחיד בצלאל, אחותך חנה ובעלה מילשטין עודם גרים בדירתם ואינם מזיזים אותם ממקומם. אינם ניכרים, ומשום זה לא תיגע במ יד הבולשביקים לעת עתה. ובכל זאת גם הם נחרבו כבר למחצה כמו שנחרבו שאר הסוחרים. הלוואי שלא יתווספו צרותיהם. דיים לצרות המצויות בד' האמות שלהם. מוכרים הם כל יום ויום דבר מה מן הרהיטים שבבית ואוכלים ברוגזה ובדאגה את הדייסה הזעומה של שעורים ואת לחם חוקם המהול בחשש.¹⁴

חנה אחותך אומרת שמוטב לה לסבול, ולעזוב את דירתה אינה יכולה, אינה רוצה. קשה לה להיפרד מן הרהיטים ומן החפצים שהסכינה בהם. יתר על כן; יראה היא לעבור בחשאי את הגבול של רומניה, בשומעה שהבולשביסטים תופשים את הפליטים לעיתים קרובות וממיתים ברייה. מחכה היא ואומרת שתבוא עת רצון אשר תוכל לעבור בלוויית בעלה ואחיה את גבול פולין ולהיכנס לוורשה כמו שעבר וניצל אחיד זינובי. הלוואי שתקוותה לא תהא נכזבה.

ואני חושב – כיוון שהמצב יורע מיום אל יום והקומוניסטים גוזרים על ימין ועל שמאל ואינם חסים גם על אנשים שאין להם שום שייכות אל המסחר ואל הספקולציה – שגם הם, אחותך אחיד וכל בני ביתם יעזבו את אודיסה בזמן היותר קרוב.

טשרניחובסקי סובל הרבה מבית ומחוץ... גם הוא אינו יכול לצאת מאודיסה. אולי יוציאנו ביאליק, שנסע בלוויית מ' קלינמן למוסקבה לבקש רחמים אצל גורקי על אגודת הסופרים העברים באודיסה. נתתי לו לביאליק גם אני גיליון של נייר חלק בחתימתי.¹⁵ רואה אני שטוב עשיתי אשר לא חיכיתי לגאולה שתבוא ע"י מ' קלינמן.

שלום רב לך, חביבי, שלום רב גם לזוגתך ולאימך, ממני, מאשתי ומנחמה נעמי בתנו.

חובבך
יצחק ספיבקוב

¹² על שיבוש השם של נחמה נעמי בתעודת הלידה שלה ראו סירתי על פני האוקיינוס, עמ' 223.

¹³ קיירה היא קהיר. ישראל ספיבק, האח הבכור של חיה לאה, עבר בצעירותו עם משפחתו לקהיר, ונראה שגם האח הצעיר מישה עבר לשם בעקבות אחיו. (המידע הזה מתוך מכתב אישי ששלחה למהדירים אסתר מלכה קוטליק, נכדתו של יצחק ספיבקוב). בזמן שיצחק הודיע על קשריו עם חיה לאה, האב שמואל התגורר (או ביקר) בקהיר. סירתי על פני האוקיינוס, עמ' 194–195.

¹⁴ קש.

¹⁵ סירתי על פני האוקיינוס, עמ' 316–317.

[2] קישינב. י"ג שבט ה'תרפ"ב
לד"ר יוסף קלוזנר
ירושלים

יוסף יקירי!

את מכתבך האחרון קיבלתי זה שבוע שלם. מונח היה לעיניי ולא מצאתי שעת הכושר לענות על המכתב הזה. איתך הסליחה.

אין כל חדשות מאירות אצלי. מוסיפים אנו לסבול ואין אנו רואים את האופק החדש והמואר מנגד, שאליו שאפנו ככה בעוזבנו את עיר מולדתנו. עדן לא מצאתי שום עסק טוב אשר יפרנס את ביתי. המצב של הפליטים לא רק שהוא רע אלא שהוא נורא מאוד. קשה לבנות קן חדש במקום ההרוס בשעה שאין בכיס אפילו שקלים אחדים.

את אחי, אשר אבד בנוסו מרוסיה, מצאתי כבר בעזרת העיתונים העבריים, יותר נכון הז'רגוניים, בוורשה. בחודש כסלו עשיתי לו המחאה של מאתיים ל"י, בטבת שלחתי שוב מאתיים ל"י, ויותר איני יכול לעזור לו, כי מוטל אני בעצמי בצרה גדולה.

זה לא כבר קיבלתי מכתב מאת אחותה של יליזבטה סמולובנה.¹⁶ חיה היא חיים של פרנסה בקיירה, אבל לבוא לעזרתנו כנראה שאינה יכולה. היא הבטיחה לשלוח לנו מעט כסף, היא הבטיחה לדבר על לב בעלה להוציאנו מהכא לקיירה כדי שנוכל לעבור מהתם לא"י, אבל עֲדָנָה אין כל מאומה.

למרת קיסילובה מסרתי את המכתב אשר שלחת בשבילה. היא נוסעה בעבור זמן מה לברלין ללמוד שם מחלות העיניים, ומשם תיסע לארץ ישראל.

פה משוטטים ברחובות העיר וגוועים ממש ברעב אנשים שתמול־שלוש היו עשירים. ובשעה שאין למשפחות רבות אפילו מזון סעודה אחת, מצויים ספקולנטים נתעבים כאלה שפרו ורבו באודיסה ועושים הכא את מעשם הרע והנורא. חיתת האדמיניסטרציה אינה נופלת עליהם כל עיקר. הספקולנטים הללו הם יהודי בסרביה, אבל ישנם ביניהם גם מיעוט חשוב של יהודים אחרים, אשר הביאו בדרך ניסים רובלים מעטים או בריליאנטים אחדים מרוסיה.

היהודים הבסרביים קיבלו בראשונה את הפליטים בסבר פנים יפות והושיטו להם עזרה משהו, אבל אחר כך עייפו בבת אחת ואינם מחזיקים שוב בימין הנדים והנעים, האחים האומללים.

נחמה נעמי, שעברה באודיסה רק שש מחלקות של הגימנסיה, עושה את שלה. זה ימים אחדים שעמדה על המבחן וקיבלה את הציון היותר מעולה בגימנסיה הרוסית היחידה שהשאירו במקום הזה. מנגנת היא שעות אחדות כל יום, אבל כיוון שאין פנאי היא עושה במקצוע הזה פסיעות איטיות. תכלה חוק לימודיה בגימנסיה ותשוב אל הפסנתר בכל נפשה

מרת וידרוביטש ובעלה דורשים בשלומך.

שלום לך ולפני ליבובנה¹⁷ מאת שלושתנו.

מוקירך ומכבדך
יצחק ספיבקוב

¹⁶ יליזבטה/יליסבטה סמולובנה היא חיה לאה אשתו של יצחק ספיבקוב.

¹⁷ פני ליבובנה היא אשתו של יוסף קלוזנר.

[3] קישינב. כ"ח אדר ה'תרפ"ב
לד"ר יוסף קלוזנר
ירושלים

יוסף הביבי!

ביקרתי שוב את הדוקטורה קיסילובה. כבר קיבלה ממך כל מה ששאלה ומביעה היא את תודתה הרבה. היא קיבלה גם אחר כך את הדרישה לצאת לא"י אבל היא החליטה להישאר עוד בקישינב זמן מה. הפוגרומים בא"י הפריעו בוודאי את החיים הנורמלים וקשה בוודאי להסתדר אפילו לאנשים אשר יש להם מקצוע ידוע. היא מחכה שוב למכתבך ולידיעות ושמועות חדשות היכולות להרגיע מעט הלב הדואב ככה. מעולם לא חשב הרצל ע"ה שבא"י יבואו פוגרומים על היהודים. עכשיו היא אומרת שתעלה לא"י לאחר שלושה ירחים.

הכא נפגשתי באיזה פבריקנט אשר ידעתי באודיסה. עשינו חוזה ונחליט לכונן בקישינב פבריקה של קונסרבים כבושים. העסק, אומרים בני אדם, אינו רע ונצא בו מן הדחק. הבנקים המכירים אותנו נותנים לנו את הכסף הנחוץ בשביל פבריקה קטנה, בתנאי שנביא את הסחורה העשויה אל מסדרון הבנקים. זהו מין קרדיט, השכיח אצל הסוחרים בכל אתר ואתר.

הקרה עודנה עומדת בכל תוקפה ואנו סובלים הרבה. עצי הסקה לא היו לנו וכסות לחמם את בשרנו לא יכולנו להביא איתנו.

מקיירה אין שום ידיעות. כתבנו הרבה פעמים ואין קול ואין עונה. כמה רוצה אני לעלות לא"י ואיני יודע באיזה אופן תבוא הגאולה.

עשירי בסרביה אינם טובים מיתר הגבירים שלנו. כלום רוצים הם להרגיש את עוני אחיהם המעונים שיצאו מרוסיה מפחד הקומוניסטים.

מקבל אני ע"י הפדרציה הציונית את "העולם" מדי שבוע בשבוע ומרגיע אני את רוחי בקרוא בו דבר מה שלא ראיתי מעבר הדניסטר.

שלום וברכה לכולכם.

מאת מוקירכם
יצחק ספיבקוב

[4] קישינב. כ' ניסן ה'תרפ"ב
לד"ר יוסף קלוזנר
ירושלים

יוסף הביבי!

העסק של הפבריקה שיסדנו לא היה כל כך טוב, אבל היינו בטוחים שנמצא בו בכל אופן פת לחם לקְּתִינוּ. והינה פורענות חדשה התרגשה עלינו. באחרון של פסח נפלה דלקה בפבריקה והכול אבד פעם אחת. הבנקים יצאו בממונם, משום שהייתה ברשותם הסחורה העשויה. לבנקים אבדו לא יותר משלושים אלף לְיִים ומחקו את החוב ממנו. מה היה עליהם לעשות לאנשים שאין להם כך מאומה.

כשבאו בבוקר והגידו לי ע"ד השרפה קמתי ממשכבי, כלום חרד ופחד לבי, ומתוך שפתיי נזרקו המילים: "ה' נתן וה' לקח" ... ממש כמו שאמר איוב. כבר פֵּהוּ הרְגָשִׁים. גם הטובות גם הרעות אינן יכולות כבר לזעזע אותנו...

הפבריקה לא נתבטחה בשום חברה של אחריות וטוב הדבר, משום שיצאנו חופשים לגמרי ולא חלו עלינו ייסורים חדשים הבאים בעקב הדלקה. עכשיו אינם חושדים אותנו הרומנים הרעים המבקשים רק תואנות.

השותפות תתפרד וכל אחד מהשותפים ישוב אל ביתו בלי כלום.

שלום וברכה לך ולזוגתך ולאימך הזקנה.

מוקירך ומכבדך מאז

יצחק ספיבקוב

[5] קישינב. ו' אייר ה'תרפ"ב

למר מ' גולדברג¹⁸

לונדון

חבר חשוב!

אני שולח לך בזה את השיר "על פְּרָשֶׁת דְּרָכִים". הואיל נא לתת לו מקום באחד
הנומרים הקרובים של "העולם".¹⁹

מעת לעת אשלח לך בשביל "העולם" דבר מה מיצירותי הספרותיות.

אעשה כל מה שביכולתי להפיץ הכא את "העולם". אם יעלה לי לאסוף עשרים-
שלושים חותמים בקישינב אצא ידי חובתי. אני יוצא בקרוב אל הפרובינצייה.
בעיירות הקטנות ישנם קוראי עברית, ציונים טובים ומסורים, ושם, אני בטוח,
אאסוף חותמים מעטים הכא והתם. הפרובינצייה רוצה בדרשות. יפה מאוד. האין
יש באמתחתי דרשה ע"ד העברית, הרעיון הציוני? אתן להם מה שהם דורשים
הפרובינציאלים הבסרביים ואוציא את החותמים הנחוצים בשביל "העולם".

שלום לך וברכה.

המחכה לתשובתך

יצחק ספיבקוב

¹⁸ עורך העיתון העברי "העולם".

¹⁹ לא התפרסם ב"העולם". לימים התפרסם ב"דרום" הארגנטינאי.

[6] קישינב. א' סיוון ה'תרפ"ב
למר מ' גולדברג
לונדון

חבר חשוב!

ישנה בפורטפיל שלי קבוצה שלמה של סיפורים חדשים. "על נקרות קדום" ייקראו סיפורים אלו. כשנשתחררתי מתוך להבות הגיהנום הסובייטי התחלתי בקישינב לתאר כיצד חיים הבריות מעבר הדניסטר. חמישה סיפורים כבר נסתיימו ומחכים לפרסומם. אם רוצה אתה בסיפורים של הז'אנר הזה כתוב נא לי ואשלח לך מעת לעת יצירה נאה בשביל "העולם". לעת עתה אני שולח את "הקפֶּשֶׁה"²⁰. אם תחליט שתבוא בדפוס תואיל להודיעני ואמהר לשלוח את האחרים.

אין אנו רואים זה כמה בקישינב את "העולם" שהיינו פוגשים פה תדיר. מה קרה בו לפתע? האומנם גם בו נגעה יד הוולוטה?

המחכה לאיגרתך
מוקירך
יצחק ספיבקוב

²⁰ הכוונה לסיפור "שְׁלוֹשֶׁה שְׁנֵי שְׁמֵרָרו" מתוך "על נקרות קדום". האפיזודה מוזכרת באוטוביוגרפיה, סירתי על פני האוקיינוס, עמ' 314.

[7] קישינב. ר' חודש אלול ה'תרפ"ב
לקונסורציום הקולוניאלי²¹
בקישינב

חברים חשובים!

אני כותב עברית, משום שדרשתם ממני אשר בקשתי תהא כתובה כך. אולי אתם רוצים שלא יבינו זרים את הסכסוכים שפרצו בינינו?!

היכן הצדק? הצדק העולמי כבר נשמת מן הארץ ואבד. הוא נתעלם תכף באותה שעה שנתגלם במאמרו של הקב"ה. איני מבקש את מזל הצדק הבהיר בבני האדם החטאים. וכי שוטה אני לבקשנו?! אבל את היושר הפשוט שנתוודע לכל דרי מטה, היושר הפעוט כגרוגרת הכווצה דרבי צדוק אני דורש באותו המקום שאני מקדיח²² תבשילם של אחרים.

מהו האדם? מאז מעולם נתפרסם שישנו לבריה השפלה הזאת איזה חלק אלוה ממעל. ואם הדבר כך, הלא ישנו גם לאדם ניצוץ כלשהו מן הצדק המאיר את העולם הרעוע והמחזיק בו.

היו ימים שיצא לי מוניטין של סוחר, של ספרא, של נואם ושל עוסק בצורכי ציבור. עכשיו נעשיתי בן לילה לבלר. אם חושבים אתם שהכול יכול אני וכולל עוד כמה וכמה אומנויות תועים אתם רבותי.

כל ימי השתקעתי בסדום, ויהי כאשר התחילו הרבים לבנות מגדל עוז שראשו מגיע השמיים, ואזכור את המעשה שנעשה בבבל ואתמלט בעור שיניי. בשעת המהפכה שכחתי לקחת איתי את ספר היחס שלי. זקני הדיין ע"ה ניבא שאתפרסם לרב, לשוחט, לבעל תנ"ך, אבל חוכמת הבלרות, כיוון שהיא מחלה אשר אבותינו לא ידעוה, נסתתמה עליה גם הנבואה במוחו של הזקן.

בעידנא דרתחא זו נשתנה סדר כל העולם ובני אדם שוב אינם נזקקים אל המעשים שהיו כרוכים בהם כל הימים.

גם אני, הפליט, נעשיתי בעל כורחי לבלר. כבר שכחתי את הנכסים שירדתי מהם ונסתבכתי באילנות אחרים לגמרי. השתא ישנם ברשותי ארבעה פנקסים כבדים. טרוד אני בהם גם ביום גם בלילה. ידי כותבת שחור על גבי לבן ומעלעלת הדפים הקטנים עם הגדולים. עיניי מבחינות את הספרות שלא יתערב בהן חס וחלילה השטן ויחליף את מקום מעמדן. השפתיים מבטאות את המספרים בעלי שש, שבע ושמונה ספרות והמוח העייף מסור לשמות המשונים של התגרים ושל הסחורות שנזדבנו.

השתא סופר אני ומונה אלפים ורבעות שאין להם שיעור. ואם תשאלו: המפרנס אתה את אשתך שתזדקן ואת בתך העומדת להתפתח, הלא משכורתך מצערה? מוטב שלא אתן לכם שום תשובה. אם תציקו לי ואגלה לכם בעל כורחי את התולעת הכמוסה עימדי ומכרסמת את הלבב. אך אל תביאוני לידי חטא לעשות את הניתוח העמוק והקשה על פניכם, אל נא אגע את הפצעים באזמל החד שלי.

די לכם באותו הניצוץ הקטן, שגם אתם חוננתם בו, כי יצביע לכם מחוץ את ההיקף של הפצעים.

טרודים אתם כולכם בהאי עלמא ועסוקים עד בלי די בפרקמטיה שלכם ואין לכם פנאי להתעורר מעצמכם ולעשות דבר הגון כלשהו; אבל אם יזדמן האיש שהוא נזקק לכם ויטלטל אתכם אחת ושתיים לכאן ולכאן ויזדעזע הבשר החי והרָגֶשׁ

²¹ ראה סירתי על פני האוקיינוס, עמ' 333.

²² מבשל, בלי הוראה שלילית דווקא.

שלכם, ואז תקומו מהר ותעשו דבר מה בזכותו של היושר וגם בשביל הנפש שלא הוטמאה עוד לגמרי אצל האדם.

שלושה ירחים הסתכלתי בעניינים הרבים והסבוכים שניתנו לכם לעסוק בהם. שלושה ירחים הייתי משקיף עליכם מן הצד, ועכשיו, כשאני יודע מה טיבכם, אני בטוח שקולי יבקיע את החורים המעוממים שלכם, שהנגיעה הקלה שלי תזעזע אתכם מעט ותזכרו את הדיברה: "וְחַי אֶחָיִךְ עִמָּךְ". אז תמהרו להיטיב את מצבי במה שאפשר כדי שלא אשמש אתכם שוב על מנת לקבל פרס²³ יותר הגון.

אומנם כן! בלב האדם האחרון אין אלוהים, אבל חלק אלוה ממעל ניתן בו וישתמר בו בכל זמן ועידן.

בכבוד ובברכה
יצחק ספיבקוב

²³ שֹׁכֵר.

[8] מנדוסה. חמישה-עשר בתמוז ה'תרפ"ג

לד"ר יוסף קלוזנר

ירושלים

יוסף חביבי!

זה חמישה ירחים שבאתי לארגונינה. מפני העול הכבד של רומניה הארורה, אשר זכרה שוב את מעשיה הזדונים מאז, הייתי מחויב לעזוב אותה. הבקשיש האיך-סופי, הדרכיות השונות, שנפסלו שבעים ושבע פעמים כל שנה, האנטישמיות העתיקה, שהתלקחה שוב בכל מקום, לא נתנו גם לנו מנוחה-כלשהי.

תקוותי לעלות לא"י לא האירה לי את פניה, והדרך היחידה שהייתה פנויה היא הדרך לארגונינה הרחוקה, אל "אדמת האש", שטיבה בלתי ידוע לנו.

גרים אנו במנדוסה, העיר הראשית של הפרובינצייה, המצויה בקפלי האנדים המקיפים אותנו והמתמשכים אלפי קילומטרים.

בבואנו לבואנוס-אירס שהינו בה רק שבוע אחד ותי לא. הפדרציה הציונית השתתפה בצערי, כתבה בבת אחת איגרות אחדות לערי השדה וקיבלה תכף דרישה ממנדוסה הרחוקה כאלף ומאתיים קל"מ מב"א-אירס לשלוח לה את המורה העברי ההגון, שהפדרציה ממליצה עליו. קיבלתי את ההצעה ונסעתי למקום המשרה. לא היה לי מוצא אחר. אנסה נא את כוחותיי במקצוע ההוראה, "אתכשר ואסתגל עד כמה שאפשר", אמרתי לעצמי.

כבר נשאתי חן בעיני בעלי הבתים של המקום הזה. נשאתי חן בשיעורים שאני נותן לשלוישים בני גיל שונה, בשיעורי הערב שאני נותן לגדולים, ובנאומים שאני נושא לעיתים לא קרובות קבל עם ועדה.

איני מוצא שוב את פרנסתי ברווח; איני שמח בחלקי המצער, אף על גב שהבטן כבר מלאה והאצטומכה אינה מתאוננה.

חי אני ואיני תופס משום מה, מה הם חיי כאן. שמא תאמר: "ילדי ישראל ילמדו שפת עבר היקרה לנו כל כך", אשיבה לך, חברי: טעית מאוד, לא זו הארץ אשר תכשיר את הילדים בשפה העבריייה. תקווה אחת הייתה לי בבואי הנה: בוודאי יעלה לי לעשות נפשות מצוינות אחדות בגבולותינו. בוודאי לא אתעמל לשווא. והינה הספק כבר מנקר את מוחי: "גם הדבר הזה לא יעלה בידך, ובין המורים המנוצחים יכתב גם שמך אתה".

נחמה נעמי שלי אומנם הביאה איתה את הדיפלום הגימנסיוני מקישינב, אבל עיקר העיקרים היה בשבילה המוסיקה, והינה לצערה לא הספיקה לעבור את הקונסרבטוריה כולה. רק תשע מחלקות עברה, ולהמשיך את לימודיה במחלקה האחרונה לא הייתה שום יכולת. עכשיו היא נזקקה לכל הפחות להוראת פרופסור מצוין, ופה במקום שאנו גרים אין יש גם אחד במקצוע הזה לעת עתה. אומרים שעוד מעט וישוב הנה הפרופסור רייסטה, שיצא לתת קונצרטם לשנה שלמה במדינות הים. נצטייד נא שוב בסבלנות יתרה ונחכה לביאת הגואל.

שלום לך ולזוגתך ולאיימך הזקנה מאת כולנו.

מוקירך

יצחק ספיבקוב

[9] מגדוסה. כ' תמוז ה'תרפ"ג
למשורר העברי הד"ר שאול טשרניחובסקי
ברלין

חבר חביב!

כבר יודע אתה מאת יוסף קלוזנר חברנו שאני חי בארגנטינה. זאת לא זאת,
קלוזנר כתב לך הרבה אודותי ואודות זוגתי ובתי. כבר יודע אתה שאני עוסק
בהוראה ועוד ועוד כמה דברים. ומה יש לי להוסיף?!

העדה הקטנה שאני מצוי בתוכה היא בעלת מאתיים משפחות. כל היהודים יהודי
רוסיה המה. רובם יוצאי בסרביה, כדדים.²⁴ כדדים אלה נאספו הנה משום
שמקומנו כולו הוא מקום כרמים אין-סופיים ויקבים גדולים. ישנם יהודי
בסרביה שנתעשרו בשנות המלחמה וכבר עזבו את מלאכתם. את מלאכתם עזבו,
את גסות רוחם לא עזבו. קשה להם לשרש אותה מתוך תוכה של נשמתם. ואני
חי בתוכם ומחויב להשתעבד להם עד זמן ועידן.

העדה הזאת דורשת מנאמים,²⁵ דורשת שיעורים יוצאים מן הכלל. אני נותן כל
מה שאני יכול לתת. אני מוצץ מזיכרוני כל מה שאני יודע. ולבסוף יושבים רבים
ומשוחחים בפניי בלי שום בושה. קשה להם לכרסנים לתפוס משהו מן האמור.
פעם קרה בבוא מטיף מצוין מבואנוס-אירס ובשעת נאומו השמיע אחד הכדדים
קול נחרה. והמטיף קרא: "רואה אני שהציוניות מביאה לידי שנה ומפילה תרדמה
על החבית".

סובל אני הרבה משום שאין לי ספרים עבריים. אין לי האינסטרומנטים
ההכרחיים. שווה בנפשך את העינויים האלה. את הכול אני כותב בשביל
התלמידים בעל פה מזיכרוני. עד השעות המאוחרות בלילה אני יושב ומכין
בקופיות רבות את הדקדוק, את ההיסטוריה וכו'. רק ספרי קריאה אחדים שלחו
לי מב'אירס, ושוב אין כלום גם שם בכרך הגדול ההוא.

שלושת אלפים הספרים החשובים שהיו לי באודיסה אבדו כולם, ביחד עם כל
עושרי ונכסיי הרבים, ועכשיו ישנם ברשותי הספרים המעטים שקניתי בקישינב
ושהבאתים הלום: תנ"ך בלי פירושים, מילונו של כהנא, מילונו של שטיינברג,
ושנה שלמה של "העולם". עכשיו צא ולמד מה שאני יכול לעשות במכשירים
הללו. הבטיחו לי מוכרי הספרים להשיג מוורשה ספרים שונים בשבילי. בימים
האחרונים, אומרים הם שנתווספו דורשי ספרים של הספרות החדשה
וההשכלית. עד כה יצאו ידי חובתם רק בסידורים, במחזוריים ובמעשיות
ז'רגוניות.

המשורר ל' יפה שהה בארגנטינה כשבעה ירחים. הוא עבר כמעט את כל העיירות
והמושבות העבריות ואסף מאתיים וחמישים אלף פזאות בשביל ה"קרן היסוד".
בהיותו במנדוסה שהה בביתי כיום תמים. זה עשרים וחמש שנים שלא ראיתו,
והינה נתפגשנו לפתע ב"סופו של העולם". זכרנו מכרים רבים ודברים ומעשים
שונים שכבר נעשו, עברו ובטלו מן העולם. בין כך וכך הכרתי בין השיטים
שמצבו החומרי של יפה אינו מזהיר ביותר בארץ ישראל ובכל זאת קינאתי בו
בחברי זה מאוד.

אם יכול אתה, אם רוצה אתה, שלח נא לי דבר מה מודפס בלשונו, בעברית.
כל יצירה עברית, תהיה מה שתהיה, תביא לי תועלת משהי. ברבות הימים אשיג
לי כל מה שנחוץ מאירופה.

²⁴ חבתנים (מילון ספיבקוב, ערך barrilero).
²⁵ נאומים.

בימים האחרונים קיבלנו הכא את "הארץ" מירושלים. גיליונות אחדים באו ואני התנפלתי עליהם כעל מציאה יקרה, ממש כמו שמתנפל על פת לחם הגוע ברעב. שלום לך ולזוגתך מילניקה קרלובנה ולבתך איזולדה.

מכבדך
יצחק ספיבקוב

[10] מנדוסה. ב' אב ה'תרפ"ג
לעורך של הירחון "פנים'ער און פנים'לעך"

עורך חשוב!

למה אתה שולח לי בעל כורחי את הירחון ההומוריסקאי שלך? הלא ביקשתי שלא תשלחני, וגם אתה הבטחת, בהיותך הכא, שלא תזוד להעמיס עליי את ירחונך הז'רגוני. למטה מכבודי הוא, מכבוד עברי וציוני, לקבל ירחון אשר כזה.

אוהב אני את ההומורסקה העברית, שאינה יוצאה מגבול הנימוס, ואת הז'רגונית איני סובל. כל בריאה בעולמו של הקב"ה ישנה לה מאכלה היא, ואתה טעית ושלחת לי מזון של בריאה אחרת לגמרה. המזון שרוצה אתה לתת לי, קשה מאוד לאצטומכה שלי.

סולח אני לך, עורך חשוב, את שגגתך, ומשיב את החוברת הראשונה של הירחון. אבל חובי הוא להוסיף שבירחון הזה ראיתי סימן טוב לקיומו: כל המילים העבריות באות בו בכתיבה התמה והישרה ואין מקולקלות כל עיקר.

חזק ואמץ! דע לך שיש לך גברדייה של תומכי הז'רגון, הנושאים את דגל הצחוק הנמאס הגלותי שאתה רוצה בו. קדימה תלכה באירוניה הנמאסה שלך, משום שלא תזיק את כיסם של הקוראים. שחוק של שנה שלמה אתה נותן בשני שקלים. כמה מזיל המוקיון את עבודתו.

יצחק ספיבקוב

[11] מנדוסה. י"א אב ה'תרפ"ג
למר ישראל שרייבר הלוי
ב"איירס

אדם מאוד חשוב!

את מכתבך קיבלתי אמש. אני ממהר לענותך ככה: עליך לדעת, יכול אני לנסוע לברזיל ולהשתקע שם בתנאים הללו: אם אקבל משרה הגונה בתור דירקטור, אינספקטור, מורה ראשי, או לכל הפחות מורה של המחלקה היותר גבוהה בגימנסיה. אם לא אשיג כלום מכל אלה אינו כדאי להחליף את החציר בחשש. למה זה אצא מארגנטינה לברזיל לשבת באספמיה דהתם בשביל נזיד עדשים ותי לא?!

יכול אני לתת שיעורי היסטוריה כללית ועברית, שעורי זואולוגיה (תורת החיות), בוטניקה (תורת הצמחים), ושיעורי השפה העברית. איני רוצה בז'רגון. בשבילי אין שום יודיש.²⁶ למה זה התחילו לטהר את השרץ? הז'רגון הוא חלק חשוב מן הגלות ואיני רוצה להמשיך את הגלות. יעשו להם אחרים מה שהם רוצים, ואני "בסודם אל תבוא נפשי".

אדמה שסוף סוף אמצא לי משרה נכבדה בב'איירס. הלא יודע אני ומכיר במה גדול כוחי.

עשה נא, חביבי, למעני מה שיש בידך לעשות, ואם גזרו עליי בפמליה של מעלה להוסיף לי עוד תעייה אחת, ארכין את ראשי ואתפוס שוב את המטה ביד ואת התרמיל על השכם, אך אל נא יישח לכל הפחות כבודי, כבוד נושא הדגל העברי הנאה כל ימיו.

מוקירך ומכבדך.

יצחק ספיבקוב

²⁶ יודיש.

[12] מנדוסה. י"ז אב ה'תרפ"ג
למר יעקב גולדנברג
מנדוסה

חבר חשוב!

הואיל נא בטובך להשיב לי את הירחון של התלמידים "הקְרָמוֹנִים וְהַאֲנָדִים",²⁷ שנתתי לך אתמול ע"י בנך יצחק. אני שומר את כל החוברות. כמה חשובה לי עבודתם של התלמידים. אני מגיה את יצירותיהם הפעוטות ונותן להן תמונה או צורה ספרותית, אבל איני שוכח שבעבודתם לא תתערב יותר מדי ידו של המורה. רוצה אני שיהא ניכר מעשם של התלמידים.

בברכת ציון. מכבדך
יצחק ספיבקוב

²⁷ ראו מכתב 34.

[13] מנדוסה. כ"ז אב ה'תרפ"ג
למר ישראל שרייבר הלוי
בואנוס־אירס.

אדם חשוב, שלום וברכה.

לא למותר יהיה לבקש סליחה מאיתך כי לא ביקרתי את ביתך שוב טרם שנסעתי למנדוסה. האמינה לי שבכל ליבי רציתי לשוחח איתך עוד שעה קלה, לשתות כוס תה נאה וחרוף שזוגתך הטובה לי מגישה, ולשמוע את הקסטילית המצלצלת כבר בפני בתך הצעירה. הייתי טרוד מאוד ושטוף בעסקים שונים שהתחייבתי לעשותם, והזמן הקצר הושיט לי לשון ארוכה ועשה לי שחק־לעג.

בעיתונים היומיים קראתי את ההודעה הרבה ש"התלמוד־תורה" הראשונה אשר בעירך מבקשת מורה מצוין בשביל המחלקות הגבוהות. מבקשה היא מורים הגונים גם באידיש בשביל מתחילים.

אני מבקש אותך לדרוש אחרי משרה זו ולדעת את טיבה של התלמוד־תורה. אם כדאי לשמש בה ואם יש תקווה לקבל בה שכר לימוד הגון. הואיל נא להתייעץ את אביך הנכבד ולעשות אם אפשר דבר מה שיש לו ערך בשבילי.

הלא יודע אתה כבר שנתעוותו הדינים ושעשיתי משום כך את תורת קרדום לחפור בה.

מצוי אני, ידידי, עכשיו בגן עדן התחתון המנדוסאי ונהנה זה ירחים אחדים מזיוה של השכנה הטיפשה הגרה בשכונה הקרובה ובאה במתכוון לעבור על חלון ביתי היחידי באיזה צחוק משונה. האישה השחרחורה הזאת לא ראתה עננה את "הרוסים",²⁸ היודעים לדבר באיזו שפה משונה וזרה ולנגן באיזו מכונה גדולה וכבדה מנגינות השמיים. קריולה²⁹ היא האישה השחרחורה הבאה. אינה באה יחידה, אלא שהיא נושאה בידיה תינוק הדומה ממש לגרעין של קהווה שרופה. דורש אני בשלומך ובשלום כל בני ביתך.

מוקירך ומכבדך כערכך.
יצחק ספיבקוב

P.S.: לאחר זמן מה אשלח לך שירים אחדים מאלה שחיברתי בארגנטינה.

הנ"ל

²⁸ יהודים (בפי הלא־יהודים בארגנטינה).

²⁹ בת של זרים שנולדה בארגנטינה (מילון ספיבקוב, ערך criolla).

[14] מנדוסה. ר"ח אלול ה'תרפ"ג

למר טוביה אוליסקר

ב'איירס

חבר חשוב!

היום שלחתי לך בדואר המחאה של שבעה-עשר פזאות. אליהם תצרף את השניים אשר נשארו אצלך ותמצא \$ 19,³⁰ כלומר את המחיר של עשרת האקסמפלרים של הספרים הנחוצים לי בשביל שיעורי הערב.

כמה פעמים אמרת, בהיותי בב'איירס, שתכין את ספרי הלימוד "בְּלִשׁוֹן עַמִּי" ותינתם לי ביום נסיעתי מהתם, וגם הראית לי שכבר ישנם ברשותך חמישה אקסמפלרים. לבסוף הבטחת לי לשלוח לי מְשַׁגֵּר של ספרים אחרים למנדוסה.

אני יושב ומחכה עד שיבוא תשבי ויביא במעילו הארוך את הספרים בשביל תלמידי.

הינך קורא בלי הפסקה על פרשת הדרכים: "דברו עברית! למדו עברית!", ובשעה שהדבר נוגע בך אתה יוצא ידי חובתך רק בהבטחות ותי לא. אין אתה רוצה להטריח את עצמך לעשות דבר מה למען השפה העברית החביבה עליך ככה? שמא אין די הוא הרווח שמביאים לך ספרי לימוד אלה? כמה דורש אתה נאה ועוזב את המעשה לאחרים.

תודה רבה שאינך שוכח לשלוח לי בשעתה, אחת בשני ירחים, את "הבימה העברית" בעלת שמונה עלים דלים וריקים.

השיר "על הוף הַיָּאֹר", שנתת לו מקום ב"בימה", כנראה על פי בקשתו של ל' יפה, אינו שווה פרוטה מחוקה. אך לשווא מתאמצה אלישבע להעפיל אל הרי השירה העברית. הפירושים והרקלמות, שבאה מרוסיה הסובייטית וכו', לא יועילו לה. לַפְתִּי³¹ הקדושה שבשירה הטהורה, עד כה לא נתגלתה לפנייה. משוררת היא ותי לא... מנגנת היא ותי לא...

הפיליטון "בבית המערכת" כלום יכול לתת לנפש היפה, האוהבת את הספרות היפה. יתר על כן. סיפור אשר כזה קראתי כבר בעיתון היומי "המילה הרוסית" בשנת 1913 או 1914. איני בטוח שהוא גנוב כולו, אבל חציו בוודאי גנוב וחציו מקולקל. צר מאוד שלא בא לידך העלון הלה של "המילה הרוסית" ואז ידעת גם אתה שהפיליטון שאול למחצה. זכורני שגם שם נקרא בשם הזה: "Въ редакціи".

יותר מדי מלא הירחון המצער שלך במאמרים ע"ד השפה העברית. גם לַשְׁלֶק³² היותר טעים והיותר מתוק ישנה משורה. דע לך שנפש הקורא אינה נוחה הימנה. ובאמת למה אתה טוחן את הקמח הטחון כבר כמה פעמים? אני דורש ממך שתפסיק את הנושא הזה לזמן מה, אל נא יאמרו שהירחון "הבימה" ספוג בטלנות הוא וחסר חוט השדרה.

השיבה לי את השיר "על פְּרִשֶׁת דְּרָכִים". איני רוצה שיבוא בלי נקודות. שיר אי־מנוקד אינו עולה יפה.

שלום וברכה.

מוקירך

יצחק ספיבקוב

³⁰ פזו.

³¹ שלהבת.

³² לפתן (מילון ספיבקוב, ערך compota).

[15] מנדוסה. ד' תשרי ה'תרפ"ד
למר ישראל שרייבר הלוי
ב"איירס

אדם חשוב!

כלל גדול אמרו: כל מה שאתה רוצה ייתן לך היהודי האמריקאי,³³ רק את כיסו ישמור. את נפשו, את ליבו, הכול ייתן בעד כיסו, שלא תהא בו נוגעת יד אחר. לדרוש ממך יודע הוא הרבה. תן לו דרשות, מגידות, הקיא מקרבך את המרה, עד שתוציא מן הנער, שכבר נעשה נער, מילים אחדות עבריות, תן לו נאומים שונים לחגי ה"בר-מצווה", דבר על גודלה וטיבה של האישה העבריייה, נְשָׂא הספדים על מותם של כדדים בסרביים גסים. תן יותר ממה שאתה מוכשר לתת. ואם תשאל לדעת מה אני מקבל בכל אלה, ואשיבך: הבטחות שאינן שוות פרוטה שבורה. את הדמים, את הכסף, את הדברים השווים כסף, לא ייתן לך היהודי האמריקאי אם לא תשכיל להוציא את כל אלה בעל כורחו. אינם רוצים לשלם שכר הלימוד כמו שמשלמים אנשים הגונים. מוציאים ממש את דם ליבי, את מוח עצמותי, עד אשר ייתנו מה שהם חייבים לתת. אולי אשמה בכל אלה היק"א, שנתנה להם אסכולות במושבות זמן רב. היהודים כבר הסכימו הכא שילמדו את בניהם שלא על מנת לשלם למורה. ואם המורה היק"א המוגבל נותן לילדים רק שיעורי תפילה וכתובה זעומה ומשובשת, אין בכך כלום.

בעלי הבתים דק"ק מנדוסה התחייבו לשלם \$ 250 כל חודש, והינה לא הספיקו לעבור שלושה ירחים וכבר רעשו ההרים הטעונים כסף וזהב והתחרטו על החוזה שעשו. למה להם מורה שבא ממדינות הים בתביעות משונות: עברית בעברית, ציוניות, היסטוריה עברית, ועוד דבר מה אשר לא ידעו אבותינו. "לנו יש אינטרס יתר – אומרים ההורים – ב'אידישע צייטונג' ותי לא. לכתחילה אמרנו באמת שהעברית תבוא מהרה, על רגל אחת, אבל רואים אנו עכשיו שזוהי 'היסטוריה' ארוכה ושבנינו לא יבואו עד סופה לעולם".

יודעים הם אומנם שהמורה שלהם "אדם גדול הוא בקהילתנו" ומתירים הם לחלוק לו כבוד במידה היותר מלאה. כבר ישנן ברשותי אמתחות שלמות של כבוד הבריות הללו אשר אני גר בתוכם. את כל ההפטרות כבר אכלתי, את כל הכהונות של היושבים הראשים כבר אני יודע. ומה אתה רוצה עוד? האין די לך באלה? האם מעניקים לאדם אחר, לאדם פשוט, בחפצים יקרי ערך כאלה?

בתי נחמה נעמי מנגנת והולכת קדימה. היא נתנה כבר קונצרטים שניים והצטיינה מאוד. מרומא שב הנה זה כמה הפרופסור דז'ונְפֵי ריסטה והוא נתן את הדחיפה העיקרית, היותר חזקה, בשכלול של המוסיקה הנעלה שנחמה נעמי רוצה להשיג. אינך יכול להשיג את הנחת הרבה שנותנה לנו בתנו במנגינותיה. קשה הוא הדרך המוסיקאי, אבל כבר עברה אותו בהצלחה.

שלום וברכה.

מוקירך
יצחק ספיבקוב

³³ דרום אמריקאי בכלל זה.

[16] מגדוסה. כ' תשרי ה'תרפ"ד
למר ישראל שרייבר הלוי
ב"אירס

אדם חשוב!

סוף הדבר ידעתי, יקירי, בקדמתו. רובם של האבות זד כבר להתפרץ בפני רבם ולהגיד לו את האמת המרה: "תורתך חשובה, תורתך מוצאה חן בעינינו, אבל לתת אין יכולים אנו יותר ממחצית השקל. ז"א, במקום \$ 250 תקבל \$ 125, ואת השאר תבקש בשיעורים זרים ובהוראות פרטיות. אם אינך רוצה בתנאים החדשים יישארו נא הילדים ביתה. אין בכך כלום. להיעשה דוקטור אין יש שום חובה לחקור אחרי השפה העבריייה".

תודה לה' כי נחמה נעמי בתי כבר ישנם לה שיעורי מוסיקה. היא מרוויחה כמאתיים פזאות כל חודש. אף על גב שרבים גם צרכיה, תוכל לבוא לעזרתנו. בעד הפסנתר, שקנינו בתשלומין לשיעורין, ובעד ההוראות שהיא מקבלת פעמיים בשבוע מאת ריסטה, מוציאה היא כל חודש מאה פזאות. השאר?! עשה בו מה שאתה רוצה.

ראשי ייסוב עליי כגלגל הטחנה. מה לעשות? אין שום אפשרות לצאת מן המצר, מן הדחק. שחוק עשה לנו מזלנו. שלמה לא נשארנו בב"א?!

כתוב נא לי, ידידי, במה אתה עסוק השתא. מדוע זה לא ענית על המכתב הקודם? תמוה הדבר. האם כבר נעשית ארגנטינאי?

אני ובני ביתי דורשים בשלומך.

מוקירך
יצחק ספיבקוב

[17] מנדוסה. ט' תמוז ה'תרפ"ד
לכבוד הרב הד"ר חלפון
בואנוס-אירס

אדון מאוד חשוב!

בוודאי שאתה זוכר את האיש אשר בא בשנה שעברה בתור ציר ציוני ממנדוסה אל הקונגרס הארצי לב'־אירס³⁴ ובדרך אגב שילם את חובו וביקר אותך ביום בואו.

בוודאי שאתה זוכר שנדברנו שעה רבה על הא ועל דא במכתובה שלך ושלבסוף עברנו אל העניינים היהודיים. יותר מכול נתעכבת בדבריך על ענייני החינוך.

אז, כשנדברנו, לא יכולתי להסכים עם הרבה ממבטיך על החינוך העברי בארגנטינה, וכך נפרדנו איש מעל אחיו.

כבר ידוע לך ממני ומדבריו של י"ש הלוי שאני עומד על מעמדי בתור מורה עברי במנדוסה. שתי קבוצות קטנות ישנן ברשותי. הילדים לומדים עברית ויכול אני להמשיך בקושי את מעשי. הילדים באים ושבים כל יום ויום והלימוד כמנהגו נוהג. כבר שרו לכבודי את ההלל השלם. דיברו הרבה על מעשי במקצוע של הלימוד העברי בעיתונים שונים וקשרו לי כתרים נאים. אבל יהודי מנדוסה רוצים בכול. רוצים הם אידיש, עברית, דקדוק, היסטוריה, ואם תאמר: "מה אוכל? רוצה אני לעשות דבר מה לביתי". וישיבו לך בשתיקה שהיא דומה להודאה: "שלח יהבך על ר' מאיר בעל הנס והוא יושיעך".

כך הוא הדבר לצערנו. במנדוסה יש מנהג משונה. בוודאי שהוא מצוי גם ביתר הערים בקהילות היהודיות: את הכול מקבלים בסבר פנים יפות ומשלחים במנאמים ובנקטים. רוצים בני אדם להתקשט ולהתייפה בפני אנשים זרים.

גם אותי קיבלו במנאמים ודרשות נאות, וכך יהיה הדבר, אני בטוח, כשאעזוב את מנדוסה, שכבר מאסתי בה ובכדדיה היהודים. בראשונה שילמו לי \$ 250 כל חודש, אחר כך המעיטו שכרי, באמור: "די לו למורה ב-\$ 125. מהי העברית? איזוהי הזכות שבשבילו נריק את כיסנו?"

למה לי מחיאת הכפיים שעושים לי בשעה שאני עומד ודורש על הבימה? למה לי כל הכבוד שפורסים לי? "הבטן ריקה והאח אינה מבווערת".

אני מבקש אותך, חבר נכבד, למסור לי איזו משרה שישנה ברשותך. הנה נכון ובטוח שתשיג בי את האדם הרוצה ללכת איתך יד ביד, מפני שהוא יודע ומכיר עכשיו את המצב הרוחני של היהודים הארגנטינאים. צדקת מאוד בדבריך אשתקד, ואני לא האמנתי במ.

דורש אני בשלומך ומחכה אני לתשובתך המהירה.

מוקירך
יצחק ספיבקוב

³⁴ ראה סירתי על פני האוקיינוס, עמ' 345–346.

[18] מגדוסה. י"א תמוז ה'תרפ"ד
לד"ר יוסף קלוזנר
ירושלים

יוסף יקירי! שלום וברכה!

כשהיה במקומנו חברנו ליב יפה, מסרנו אני וביתי, לך לזוגתך ולאיימך הזקנה דרישת שלום. כעבור זמן מה שלחתי לך איגרת באחריות, שבה תיארתי לך היאך הסתדרנו במקום החדש. כתבתי שנעשיתי מורה, בימים שכבר מתחילה הזקנה עליי קופצת. מה נעשה?! כך הוא רצונו של הקב"ה. אין להרהר.

כבר ישנם לי ארבעה תלמידים מצוינים המדברים עברית ויודעים פרקים רבים בהיסטוריה הישראלית בעל פה. שמה אני מאוד שעלה בידי להוציא מתוך ארבעת התלמידים היותר מצוינים את הרוח הקריוולי שנבראו בו ואשים בפיהם את השפה העבריייה היקרה לנו כל כך. ישנם בתלמידיי רבים השומעים את השפה אף על גב שאינם יכולים להביע מילה כלשהי. אני מדבר עברית בשעת ההוראה ורוב התלמידים עונים קסטילית. לא הגיע עדן השעה שבני האתונות הללו יפתחו את פיהם, אבל אני מרגיש שלא תימשך עוד וכולם יתחילו בבת אחת לפטפט. אוהב אני את תלמידיי הקטנים עם הגדולים ואיני סובל את האבות, שאינם יודעים את נפש המורה. עושה אני את עבודתי הקשה באמונה ומקבל שכר מצער. ואיכה אהיה שמח בחלקי?

נזקק אני לספרים. כל ספריי הרבים והיקרים נשארו בידי הקומוניסטים. בוודאי ישתמשו בהם להסקה. אני מוצץ מן המוח כל מה שעדן אני זוכר, אבל איני רוצה לטחון קמחא טחונה. אני חוזר על בקשתי: שלח נא לי מעת לעת ספר או שניים מספריך ותקבל את תודתי.

בארגנטינה ישנם כבר כמאתיים אלף יהודים. רוב היהודים ימצא בערים הגדולות, אבל ישנם כארבעים אלף איכרים היודעים את השדה ואת המחרשת.

האיכרים מתכשרים בעבודתם ובעת ובעונה אחת אינם שוכחים את יהדותם. כמעט כולם קוראים את ה"אידישע צייטונג", באים בשבתות ובחגים אל בתי הכנסיות וממלאים הרבה מן המנהגים שהביאו מרוסיה. מה שנוגע לשפה העבריייה, רואה אני שתישאר במושבות הארגנטינאות רק בסידורים, במחזורים ובנגינות של החזנים ותי לא. והלוואי שתישאר לכל הפחות עד זמן ועידן בסידור ובמחזור. הברון מ' הירש ע"ה לא דאג כל מאומה לשפה העבריייה. הוא דאג שהיהודים יעסקו באיכרות, באדמות ובאצטומכה מלאה. לעברית ידאגו אחרים... ורואה אני עכשיו שהדור הבא יעזוב גם את האידיש וגם את העברית.

מצבנו החומרי לא ייטב ומחויבים אנו להתרצה לגורלנו.

שלום לך ולזוגתך ולאיימך.

מוקירך
יצחק ספיבקוב

[19] מנדוסה. 15 תמוז ה'תרפ"ד
לד"ר שאול טשרניחובסקי
ברלין

חבר יקר!

שואל אתה על נחמה נעמי בתנו. היא כילתה כבר את לימודיה בגימנסיה הרוסית, שנשארה עדן בקישינב הרומנית, ופה היא מסיימת את לימודיה בקונסרבטוריה של המנגן האיטלקי הנודע ד' ריסטה. ריסטה מתגאה בה, בתלמידה של המחלקה האחרונה. אמת הדבר שהוא עשה הרבה בשבילה בעולם המוסיקה, אבל עליו לדעת שנחמה נעמי למדה הרבה באודיסה. הפרופסורים היותר נודעים באודיסה נתנו לה את ההוראה.

נחמה נעמי מצטיינת מעת לעת בקונצרטים. כשתגמור את לימודי הקונסרבטוריה תצא לב'אירס לבחינות. וכשתשוב הנה כבר תהא מוכתרה בדיפלום היותר גבוה והשוב בארגנטינה, ואולי יש תקווה שייתנו לה גם פרס: מדליה של זהב.

יליזבטא סמולובנה מזדקנת מיום אל יום ובכל זאת היא שמחה בחשוב שאינן מגיעות לאוזניה הקריאות הרגזניות והגסות של הקומוניסטים ושאינה סובלת שוב ע"י "מעשיהם הטובים".

אני שולח לך בזה את הציור "בְּכַשׁוֹנָה שֶׁל אֶפְרַיִקָה". תן לי חוות דעתך עליו. כשעברנו את הדרך הרחוקה בים האטלנטי סרנו אל הקולונייה הצרפתית באפריקה. יומיים בילינו התם. מה שהספקתי לראות בעיניי, מה שהספקתי לדרוש ולשאול, ציירתי.

ישנם לי כבר בלדות אחדות חדשות. מצבנו החומרי אינו מתנוצץ כל עיקר, אבל את העט העברי לא עזבתי ועושה אני בו כל מה שביכולתי.

דורש אני בשלומך ובשלום זוגתך ובשלום בתך.

מוקירך ומכבדך
יצחק ספיבקוב

[20] מנדוסה. י"ז תמוז ה'תרפ"ד

למר טוביה אולסקר

ב"איירס

חבר חשוב!

שוב רוצה אתה בשיר או סיפור קטן בשביל ה"בימה". את האמת אגיד לך ולא אכסנה: איני מאמין שתיתן את יצירותיי ב"בימה". הלא בעצמך ממלא אתה את כולה מהחל ועד סוף, ולמה לך עוזרים? אני מכיר אותך ואת הסגנון שלך, אף על גב שחתימתך איננה. ועוד דבר כמוס אגלה לך: אין לך שום טעם אירופאי בספרות היפה. מאמריך התכופים כדאים לדפוס, אינם רעים; אבל אתה חוזר על דבריך כמה וכמה פעמים וההדדדדדיות בולטת בכול. לא כך היא דרכו של העורך. ואתה אך שווא תרצה אותי בדברים של מה בכך.

הוזה שלום.

מוקירך ומכבדך

יצחק ספיבקוב

[21] מגדוסה. ב' אב ה'תרפ"ד

לד"ר יוסף קלוזנר

ירושלים

יוסף חביבי!

את מכתבך קיבלתי זה כשבועיים. לא יכולתי לענותך עד אשר באו איזו ידיעות המעסיקות אותך.

בארגנטינה לא כל כך קשה למצוא בשביל "השילוח" ארבעים-חמישים חותמים. חברי ה"תרבות" כתבו לי שהם מבקשים בב'אירס חותמים בשביל הירחון החשוב כל כך. טוב תעשה כי תשלח להתם חוברות אחדות לדוגמה. בב'אירס ישנם גם מעשים היכולים לקבל עליהם את הטורח לבקש ולמצוא חותמים בשכר מצער. תוכל לפנות אל מר ישראל שרייבר הלוי. גם הוא יעשה בשבילך דבר מה שלא על מנת לקבל שכר. מכיר אני אותו זה כמה. הוא נוסע לרגלי עבודתו בבית היתומים ועובר את כל ערי הרפובליקה ואת המושבות העבריות. הואיל נא לשלוח לו אחד הנומרים של "השילוח" ועשה לו הצעתך. כבר כתבתי לו מהכא וכשיבוא הנה אדבר אתו שוב. לא קיבלתי עדנה שום תשובה, אך בטוח אני שיסכים ויקבל עליו עבודה זו.

אני שולח לך בזה שלושה שירים שעדן לא ראית אותם. תן להם מקום ב"השילוח". כותב אני וכותב שוב הרבה וכבר ישנם לי שני כרכים של שירים וכרך אחד של סיפורים וציורים.

חיתוך הדיבור העברי, שהיה אצלי קשה כל הימים, נעשה עכשיו קל ומהיר. משוחח אני שעות רבות עם התלמידים והעברית קמה ושבה לתחייה בשפתיי. זוהי הנחמה בעד כל הצער שאני יודע עדנה בגלותי הארגנטינאית.

אני חושב פעמים רבות: למה לי לשבת הכא בין הרי האנדים עם הגריפין³⁵ הרעים שלהם, עם האש והפיח והעשן שהם מזריקים לעתים קרובות ועם הרעש הנורא הבא לעתים רחוקות?! אולי יכולתי להשיג משרת מורה באיזו אסכולה עברית בארץ ישראל. הלא כבר התכשרתי בהוראה. אולי יש יכולת להסתדר במצרים, בקיירה או באלכסנדריה. הלא קרובות הן הערים האלה לא"י ולאחר זמן קרוב אעלה להתם. כתוב לי דברים אחדים על העניין הזה המעסיק אותי כבר.

קנית לך בית. בית בארץ ישראל. בטוח אני שאינך מרגיש בעונג הזה. למה זה אתה מתאונן שישנם לך חובות. הלוואי שטיפטר מן החוב שהעמסת על עצמך בקניית הבית בעגלא ובזמן היותר קרוב. אל תדאג חביבי, אין בכך כלום.

קשים מאוד, כותב אתה, החיים בארץ ישראל, אבל פה בין חצאי הפראים בערבות הפמפה ובין הקורדילרים³⁶ הם יותר קשים. יהיו נא חביבים עליך הייסורים, ייסורי א"י.

הואיל נא בטובך למסור לגברת וידרוביץ ברכת שלום ממני. הגברת הזאת עשתה כל מה שהיה בכוחה והשתדלה כאשר נטרפה לי השעה ברומניה, להוציאני מהתם. אמור לה שגם זוגתי ובתי מכירות הן בטובתה. והיכן הוא עכשיו אישה? האומנם שב לאודיסה, כמו ששמעתי, ללקבד³⁷ את השיירים של נכסיו? איני מאמין שיצא מדעתו.

אני מברך את "השילוח" השב לעשות את דרכו החשוב. הלוואי שימיו יאריכו ושלא יהיה לו שום מכשול שוב בדרכו.

³⁵ דרקון אגדי השוכן בהרי הגעש.

³⁶ רכסי הרים (מילון ספיבקוב, ערך cordillera).

³⁷ לחסל (מילון ספיבקוב, ערך liquidar).

כתוב נא לי על אָקִיד, אחיותיך ובני ביתם. היכן ימצאו? היכן הם נודדים
וסובלים ונושאים את הגלות?
שלום רב לך ממני ומאת כולנו.

מוקירך ומכבדך
יצחק ספיבקוב

[22] מנדוסה. ג' אב ה'תרפ"ד
למר טוביה אולסקר
ב'־איירס

חבר קרוב!

איני יכול להתפנה מעבודתי הרבה בהוראה ובכתיבת יצירה ספרותית ששמה
עדן בעילום. משום כך אקצר במילים. מאיגרתך שקיבלתי אמש איני רואה שיש
לך נחת כלשהי. כל קורבנותיך שהבאת לעברית החטיאו המטרה שהצבת
לעיניך. בני אדם עושים שחוק לקורבנות ואינם שועים אליהם.

רוצה אתה לדעת מה מעשיי ואיכה אנו חיים במנדוסה. גם לי אין נחת. כבר
שבתי מן הקונגרס הציוני בב'־איירס ועדן אינם נותנים לי כל יכולת לתת את
הדו"ח של אותו הקונגרס. דרשתי שייתנו לי סלון מסלוני העיר ושיעשו לי
פרופגנדה, אבל אין כלום. ישנם חברים בוועד שאינם רוצים בהוצאות אפילו
מצערות, וישנם חברים שיאכלם פשוט הרישול. בין כך ובין כך הדבר המעניין
ככה אותנו נחמץ, וליבי דואב מאוד.

מכאן אתה לומד היכן אנו מצויים.

שלום וברכה.

מוקירך ומכבדך
יצחק ספיבקוב

[23] מגדוסה. י"א אב ה'תרפ"ד
למר פביין שרייבר הלוי³⁸
בואנוס-אירס

אדם מאוד חשוב, שלום וברכה!

לא יכולתי להעמיס עליך את צערי שמא תהיה שותף ליגוני, ומצאתי שהשתיקה טובה מן הבכיינות. אבל השתא, כאשר כבר נלאיתי מנשוא את העול הכבד, אמרתי: אפנה אליך בבקשתי ושאלתי.

הרבה עשיתי בשביל האסכולה אשר יסדתי הכא. עשיתי יותר ממה שאפשר והקימותי תלמידים הגונים המדברים כבר עברית חיה ויודעים הרבה פרקים בידיעות שונות.

והינה פה במגדוסה, במקום החדש שאמרתי להרביץ תורה חדשה לגמרי, לעורר חפץ אדיר לתורה הזאת, לא הבינו אותי כל עיקר. מוצאם של האבות הוא מתוך השכבות הפחותות שבעם. הבריות הללו מקלקלות כל מה שאני יוצר הכא ובונה. "איזה ערך ישנו לתורתך?", "כלום מבינה הסבה את הנער המפטט עברית. יקראו נא נערנו כזקנינו את ה'אידישע צייטונג'".

ואם עבודתך היא עבודה שאינם רוצים בה, ואם כל ההתעמלות שלך בזויה, הינה גם השכר שלך בזוי ופרנסתך מצומצמה.

פניתי אל בנך אל ישראל והוא השיב לי שיתיעץ איתך ושיש תקווה שתעשה בשבילי דבר מה. דבר עם הד"ר רפלוביץ מברזיל השוהה עכשיו בב'אירס. לא קשה למצוא משרה הגונה העומדת ברשותו.

דורש שלומך ומוקירך
יצחק ספיבקוב

³⁸ על ההיכרות עם פביין שרייבר ראה סירתי על פני האוקיינוס, עמ' 340.

[24] מגדוסה. ט"ז אב ה'תרפ"ד
למר ישראל שרייבר הלוי
ב"איירס

אדם חשוב!

צר מאוד שלא שמרת את הבטחתך ולא ביקרתני בטרם שנסעת מהכא. פעמיים הייתי במלון ולא מצאתיך. החזר היה פתוח לרווחה ובתוכו אין נפש חיה. מר סופר עם כל החברייה שלו מסרו לי את ברכת הפרדה שלך.

בו ביום שעזבת את מגדוסה פנה אליי מר סופר בבקשה שאכין את חשבון הנדבות בשביל בית היתומות. תכף ערכתי את כל הניירות והקופיות. בידי סופר נמצאים כמאתיים פזאות. הוא הבטיח לעשות לאחר יומיים את ההמחאה, משום שיש לו לאסוף עשרה-עשרים פזאות. בוודאי שימלא את ההבטחה בעיכוב כלשהו. ובכל זאת איעצך שתכתוב לו מילים אחדות ותזכירנו ע"ד הכסף היתומי. לכסף ישנו ממש טבע הזפת למה זה ילכלך בו ידיו...

שלום לך ולאביך הזקן והנכבד.

יצחק ספיבקוב

[25] מנדוסה. כ' אב ה'תרפ"ד
למר ישראל שרייבר הלוי
ב'אירס

נואם מאוד חשוב!

היום קיבלתי מכתב מאת מר שקולניק, מי שהוא מנהל בית היתומים והזקנים
בב'אירס. הוא מציע לי משרה של מורה ומחנך. השכר הוא רק \$ 150 לחודש.
איני יודע מי דיבר עליי בבית היתומים. מי היה המשתדל בשבילי?

ממאן אני להשפיל ככה את עצמי, לקחת משרה קשה כזו בשכר מצער. אינו
כדאי העסק. עניתי לו לשקולניק שאם ייתנו לי לכל הפחות \$ 200 לחודש אעזוב
את מנדוסה ואתחיל תורת המחנך. מה אעשה?! כשירד אדם מנכסיו שוב אינו
חס על כבודו.

עד להתראות
מוקירך ומכבדך
יצחק ספיבקוב

[26] מנדוסה. כ"ב אב ה'תרפ"ד
למר טוביה אולסקר
ב"איירס

חבר שוב!

אתה נתת מקום לקורספונדנצייה ממנדוסה, בה אתה מהלל את האסכולה "תרבות": "הדיבור העברי חי בפי התלמידים והתלמידות ויודעים הם גם להתגאות בידיעותיהם השונות ובדיבורם העברי". ב"בימה" שלך ישנם גם דברים מעט על ההרצאה האחת "בעלת שתי הפלוגות": "כיצד נוצרת סביבה עברית". הכול נעשה יפה בקורספונדנצייה, אבל איזוהי המחשבה הזרה ששקעה במוחו של הקורספונדנט להעלים את השם המפורש של המורה העברי יצחק ספיבקוב, אשר שם בפי השויות הנפזרות את השפה העברית החיה?

מוקירך

יצחק ספיבקוב

[27] מנדוסה. כ"ז אב ה'תרפ"ד
למר ישראל שרייבר הלוי
ב"איירס

נואם מצוין!

אני יושב ומחכה לתשובתך ואיננה. מבית היתומים עָנְנָה לא באה שום תשובה.
זה שמונה־עשר ירחים שאני תקוע הכא ומצבי לא ישונה לְטֵב כמלוא נימה.

במקומנו מתעניינים גם היהודים הצעירים בְּאֶגוֹן,³⁹ בְּתַגְרָה, *Wettkampf*, ותי
לא. שטופים כולם גם הגדולים וגם הקטנים באַסְדוֹת (צלי של חיות ובהמות).
היין והזוללות תופסים הכא את המקום המזרחי בין היהודים הכדדים.

למה דומים הברואים הללו בצורת האדם? לארץ מלחה וגסה שלעולם לא
תעובד, שכל מה ששמים אל תוכה יישחת ולא יעלה פרי.

למה אינך כותב? האין מילה כלשהי בפי הנואם המצוין? כתבתי גם לאביך
החשוב זה כמה והוא כאילו נחבא אל הכלים. אבל לו, לזקן, אני סולח תמיד.
הַזְקֵנָה נותנה כוחא דהיתרא לנטות קצת מן הדרך האירופאי, שבה כבר התרגל.
אינו יכול לדקדק במכתבים. ואתה? מי התיר לך לנטות מן השביל הנכון?

האם שב ד"ר חלפון מנסיעתו? ורפלוביץ הד"ר השני?

שלום רב לך ולאביך החשוב.

מוקירך

יצחק ספיבקוב

³⁹ מאַבְק.

[28] מנדוסה. י"א אלול ה'תרפ"ד
למר ישראל שרייבר הלוי
ב"א

אדם חשוב!

מחשבות רבות מנקרות את מוחי בוקר וערב. והינה מנצנץ רעיון חדש: רוצה אני לעבור את הארץ ולשאת מנאמים אחדים במקומות שישנן קהילות עבריות. את המנאמים אשא באידיש.

לא יקשה לי לערוך כתחילה מנאם אחד, אחר כך שני ושלישי ולבסוף את הרביעי, אם יהיה צורך בו. בטוח אני שהדבר יעלה בידי אופן היותר טוב. מעבדים את האגנינות⁴⁰ אחת אחר אחת.

עכשיו אני מבקש ממך, חבר חביב, הנע ונד זה כמה והבקיא מאוד בהלכות הנסיעה, שתיתן לי תשובה מספיקה על שאלות אלו:

(א) בכמה עולה הוצאת המסע כל חודש.

(ב) סדר הנסיעה. רישום המקומות שכדאים לבקר אותם.

(ג) האכסניות, המלונים, שָׁבָם אתאכסן.

(ד) שמות היהודים המצוינים אשר יטריחו את עצמם לארגן את הקונפֿרֿנציות ואת השיחות.

מִצָּא בשבילי ערב פנוי ועָנָה לי.

ע"ד המורה זפ"ת,⁴¹ ששאלתני בשעת היותך הכא – וזוהי תשובתי:

"מִאָפֶס יֵצֵא אָפֶס
וּמִזָּפֶת יֵעָלֶה זָפֶת".⁴²

שלום וברכה מאת מוקירך
יצחק ספיבקוב

⁴⁰ שטיחים מעור כבש.

⁴¹ השם המלא כנראה הוסתר בכוונה.

⁴² בהגייה אשכנזית זפת מתחרז עם אפס (תָּ = ס).

[29] מגדוסה. ט"ו מרחשוון ה'תרפ"ה
למר פביין שרייבר הלוי
ב"איירס

ידיד מאוד חשוב!

צדקת בדבריך שבסיפורי ישנן מילים וביטויים שקשים הם לך לעכל. לא הסכנת להם כל עיקר.

עליך לדעת שהשפה העברית שוב אינה אגם אשר מימיו העומדים אינם חיים. קרובים לבוא הימים שיביעו לי חבריי הצעירים ממני לימים כי סגנוני כבר נתיישן וכי ישנם בו ארכאיזמים. השפה הולכת ומתרחבת בכל צדדיה ואין שום טורמז⁴³ ובלם לרכבת שלה. שפתנו הייתה בשעתה בעלת שלושים אלף מילים, עכשיו כבר ישנן לה שישים אלף. אין לך יום אשר לא יכניסו לתוכה מילה חדשה, טרמין חדש ופרזה וביטוי שלא ידענו עד כה. בטוח אני שאילולי העבודה התדירית של הבונים והיוצרים את השפה מחדש לא היינו יכולים כבר להביע בה בדרך ישירה מה שרצינו.

מספרים לי מעת עד עת שליחי קרן היסוד שהעולים המהגרים אשר כבר התכשרו בשפה בעודם בגלות, בהיכנסם בציבור העברי בא"י אינם יכולים לפתוח את פיהם כל עיקר. לא המבטא הספרדי עומד להם למעצור. את המבטא לא כל כך קשה להרכיב לכל אלה היודעים לדבר עברית, אלא חסרון המילים המחודשות והביטויים המעובדים כל צורכם והמקובלים בחיים היום-יומיים.

שלום וברכה עד בלי די.

מוקירך ומכבדך
יצחק ספיבקוב

⁴³ מנוף המעצור (מרוסית (topmoz)).

[30] מגדוסה. 1 אבריל⁴⁴ 1925

לד"ר יוסף קלוזנר
ירושלים

חביבי יוסף!

היום חוגגים את חנוכת הבית על הר הצופים. בית מקדש חדש ייבנה בארץ לעם ישראל. גם המקדש הזה ידרוש הרבה קורבנות, והעם יביאם בוודאי בכסף, בזהב, ובלב ובנפש.

אתה זכית להימצא בא"י ולהשתתף בחג הגדול על הר הצופים. קנאה רבה תאכלני בשעה זו, בשעה שאני מצוי אסור בכבלי הגלות החדשה.

ובכל זאת אני חי איתך, חביבי, ועם כל אזרחי ירושלים, בו ביום שתפתח האוניברסיטה העברית. בו ביום אנו עושים במקומנו חגיגה על פי ההצעה שלי ונושאים נאומים על ערכה הרם של אוניברסיטה זו.

קבל נא את ברכתי החמה היוצאת מעומקא דליבא: יהי רצון שתיכנס אל האוניברסיטה כאחד הפרופסורים החשובים ושירבו בה ימי פועלך לטובת העם והארץ.

כולנו דורשים אנו בשלומך ובשלום זוגתך ואימך הסבה.

מוקירך מאז
יצחק ספיבקוב

⁴⁴ אפריל (ספרדית abril, צרפתית avril).

[31] מגדוסה. ה' תמוז ה'תרפ"ה
לד"ר יוסף קלוזנר
ירושלים

יוסף הביבי!

האיש המוסר לך את מכתבי זה, הרב דב סטבסקי, הוא אחד המכירים אשר
רכשתי בגלותי האחרונה.

הרב הזה בא הנה באונס, כי סגרו עליו הדרך לא"י. זה כחצי שנה שיצא מרוסיה
הסובייטית. הוא מצטיין מאוד בידיעותיו הרחבות בתלמודים ובמדרשים,
ובחוכמות היותר חדשות אינו זר ומוצא את עצמו כאדם בתוך שלו. לא לחינם
זכה אדם זה גם לטליתו של שם וגם לתגא⁴⁵ של יפת.

הוא היה אחד הרבנים הסובייטיים החדשים, המאמינים בחיים הקומוניים
והמטיפים לטובתם, ורק כאשר ראה את האמת שקוראים הציונים ואת הרע
שהתחיל לשוט בכל החיים הרוסיים, עזב אותם ויעתק את אוהלו לארגנטינה.

אף על גב שהינהו עֲדָנָה מחסידיו של מרקס ואני איני רוצה בו באותו האיש,
מרקס, קיבלתיו (את הרב סטבסקי) תמיד בסבר פנים יפות והיינו משיחים
פעמים רבות על הא ועל דא במקומנו. מעניין מאוד הרב סטבסקי בשיחתו
ובכתביו. ישנן לו יצירות ספרותיות המעירות בנו אינטרס לקרוא אותם עד
הסוף.

שאלתי ובקשתי, שתקבל אותו בחיבה ושתעניקהו בתמיכה מוסרית. על ידו אני
שולח לך את השיר "שְׁלוֹם קָדָם נְנָב".

דורש שלומך ושלום זוגתך ואימך
יצחק ספיבקוב

⁴⁵ במובן טוֹגָה, גלימה (מילון ספיבקוב, ערך toga).

[32] מנדוסה. י"ז תמוז ה'תרפ"ה
לכבוד הרב דב סטבסקי
יפו

חבר חשוב!

במקומנו הכול כשהיה. חדשות אינן. החיים הכעורים עושים להם את דרכם הם.
הבריאות השפלות זוחלות על גחונן ונהנות מחייהן הנאה יתרה.

את קרוביך העשירים איני רואה עֲבָנָה. הם לא עשו לנו שום דבר רע ובכל זאת
אין אנו יכולים לכבד עשירים אלה.

אהרון טוברט ראה שתפארתו לא תהא על דרך המוסיקה, פסק את שיעוריו
באמצע ושב למעשיו המסחריים ולעסקיו הגסים.

אדם זה תולה בי את ה"אשם" שעלית לארץ ישראל.

את דרישת שלומך אמסור לסופר כשנזדמן למקום אחד. תמוה הדבר שמר בלפן
ש' ביפו אינו כותב לי זה כמה. אמור לו שאני מתרעם עליו. האם כבר הצפין
ונתעשר?⁴⁶

מסור נא לבני ביתך את דרישת השלום ממני, ואתה הנוה לאיש. הלוואי
שתסתדר במזל וברכה בארץ האבות.

מוקירך ומכבדך
יצחק ספיבקוב

⁴⁶ רמז לתלמוד הבבלי בבא בתרא כה ע"ב: הרוצה שיחכים ידרים ושיעשיר יצפין.

[33] מגדוסה. ב' מרחשוון ה'תרפ"ו

למר אלתר רטנר

מושבה מונטיפיורי⁴⁷

ארגנטינה

ידידי וחביבי!

מכתבך קיבלתי זה כשבועיים. כיוון שהמכתב הוא מענה מספיק על שאלותי, ואמנע את עצמי בכתיבה לעת עתה.

עכשיו עלתה שוב השאלה שכבר נדברנו עליה ושהעירה אינטרס בשנינו. כשהיינו בפרגוויי הבעת לי פעמים אחדות שאתה רוצה להתחתן איתי. יפה מאוד, אמרתי לך אז, ונחליט לחכות עד אשר תשוב למקומך ותראה את בנך את משה.

מעת לעת באים אלינו אנשים ומציעים שידוכים שונים, ואין ליבנו נוטה אחרי ההצעות שניתנו לנו עֲדָנָה. אין אנו יכולים להזיל את ערכה של בתנו, את ערך הפנינה המעולה שלנו, ולהשיאה לאדם פשוט.

אני יודע ומכיר אותך ואת משפחתך על פי המכתבים שקראת לי כמה פעמים באסונסיון, וליבי נמשך אחרי בית יהודי כשר וציוני נאמן.

בני אדם אומרים: "הבנים אינם משתווים אל האבות", ואני יודע ש"הגֶפֶן עולה על מִסְעָה"⁴⁸. כלומר: הגפן מתרוממה ומתעלה על המוט שתוקעים באדמה לתמיכה.

מעלותיה של בתי הלא הן ידועות לך; מה אוסיף לכתוב עליה!?

עֲנֵי אִם יש לשוב ולהתעסק בעניין הזה. אם תקבל את ההצעה שבאה עכשיו ממני, ונמצא את הדרך הנכונה להשלים את האינטרס שלנו כשיתראו הנער עם הנערה.

מה שכתבתי כתבתי טרם שאלתי את פי נעמי נחמה. שוחחנו רק בביתנו עליכם ותי לא.

אני מחכה לתשובתך ומבקש לקבל ממני דרישת השלום של שלושתנו.

מוקירך ומכבדך עד זקנה ושיבה

יצחק ספיבקוב

⁴⁷ Montefiore, ממושבות יק"א.

⁴⁸ על פי ויקרא רבה ל"ו.

[34] מנדוסה. ג' מרחשוון ה'תרפ"ו
לכבוד השו"ב מר א"ש פִּיגל
מנדוסה

חבר חשוב!

חוברת הירחון "הַקְרָמוֹנִים וְהָאֲנָדִים"⁴⁹ כבר יצאה. ישנן בה יצירות נאות וחשובות בשביל ילדים בני גיל 12–15 שנים. אבל אני מודה שבחוברת זו הייתי מחויב לעבד את היצירות רב מדי ושעות רבות הלכו לאיבוד. הסיבה היא שהתלמידים טרודים מאוד באסכולות הקסטיליות ושעתם הפנויה מצערה.

דיינו במה שאנו יכולים להשיג ולהוציא מהם.

מכבדך
יצחק ספיבקוב

⁴⁹ בסמוך עמודים אחדים מתוך "הַקְרָמוֹנִים וְהָאֲנָדִים" סיוון–תמוז תרפ"ד.

הַחֲמוֹןֵי סוּה־אַנְדִּים

יְרֵחוֹן

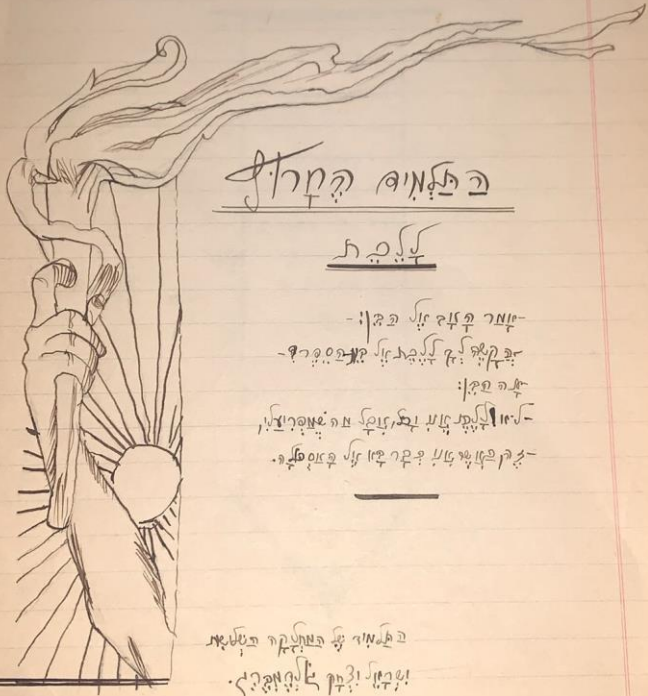
יִפְּלֵא בַּח זְמַנְי - חֲבֵשִׁים

חֲבֵשִׁים - חֲבֵשִׁים - חֲבֵשִׁים

חֲבֵשִׁים חֲבֵשִׁים חֲבֵשִׁים
חֲבֵשִׁים חֲבֵשִׁים חֲבֵשִׁים

חֲבֵשִׁים

חֲבֵשִׁים - חֲבֵשִׁים

בתלמוד הקדוש

לכתוב

-אמר פזת אל בגין -
 -בגין פזת אל בגין -
 -אמר פזת אל בגין -
 -אמר פזת אל בגין -

בתלמוד הקדוש
 לכתוב

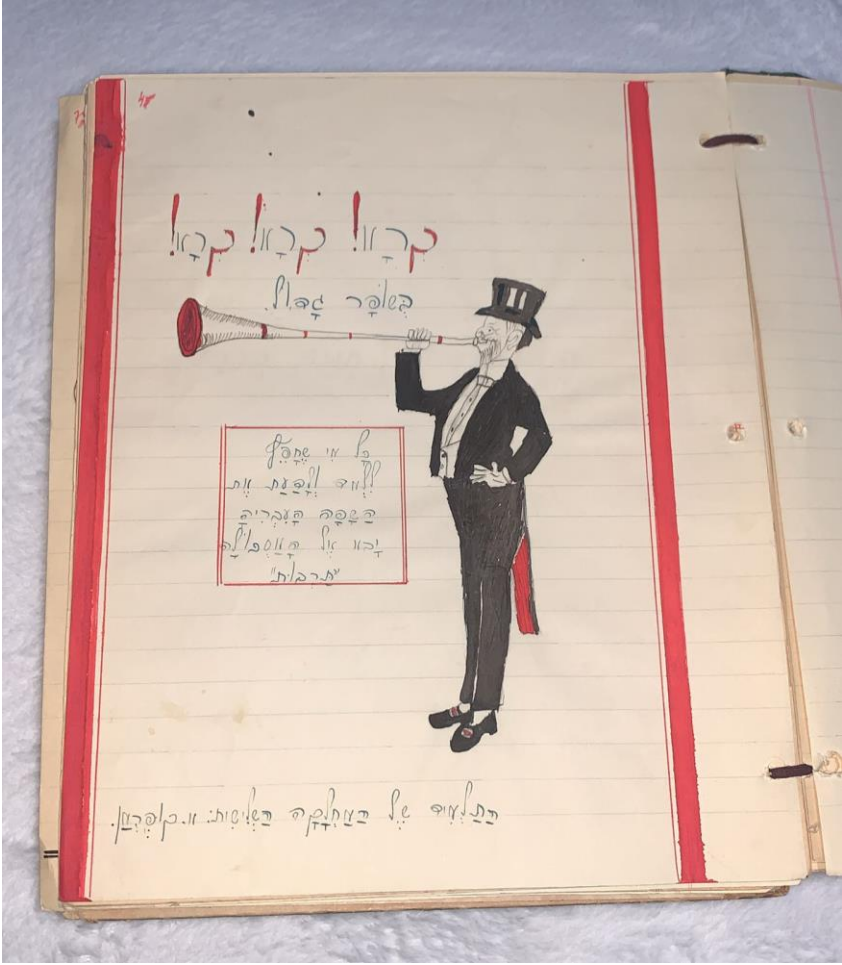
...הוא יושב על המזבח ופניו אל המזבח ופניו אל המזבח ופניו אל המזבח

...הוא יושב על המזבח ופניו אל המזבח ופניו אל המזבח ופניו אל המזבח

...הוא יושב על המזבח ופניו אל המזבח ופניו אל המזבח ופניו אל המזבח

...הוא יושב על המזבח ופניו אל המזבח ופניו אל המזבח ופניו אל המזבח

התולים

הציון הרע
 שם הקצוץ...
 -הציון הרע...
 -הציון הרע...
 -הציון הרע...

השמועה הרעה
 שם הקצוץ...
 -השמועה הרעה...
 -השמועה הרעה...
 -השמועה הרעה...

כבודו כבודו
 שם הקצוץ...
 -כבודו כבודו...
 -כבודו כבודו...
 -כבודו כבודו...

המוקה השונה
 שם הקצוץ...
 -המוקה השונה...
 -המוקה השונה...
 -המוקה השונה...

הברוקל שם-הפשת
 שם הקצוץ...
 -הברוקל שם-הפשת...
 -הברוקל שם-הפשת...
 -הברוקל שם-הפשת...

האיכל ניר סופג
 שם הקצוץ...
 -האיכל ניר סופג...
 -האיכל ניר סופג...
 -האיכל ניר סופג...

שם הקצוץ...
 -שם הקצוץ...
 -שם הקצוץ...

[35] מנדוסה. י"ז כסלו ה'תרפ"ו
לכבוד הרב מר דב־בֶּר סטֶבֶסקי
ירושלים

חבר חשוב!

אני רוצה במכתבי זה לשמח אותך בבשורה טובה. בתי יחידתי עמדה שוב אמש
בבחינות של הנגינה על הפסנתר וההיסטוריה של המוסיקה.

היא ניגנה ברבים בהתלהבות יתרה. הבוחנים שבאו מב'איירס אמרו: "רואים
אנו שזרועה מושלה לה". היא הצטיינה גם בשעה שהשיבה על כל השאלות
האחרות בפומבי.

שעה רבה ארכה הבחינה. היא קיבלה את הדיפלום האחרון בלוויית הפרס
הראשון – מדליה של זהב.

בדיפלום שכבר ראית בהיותך בביתנו תכונה בשם "פרופסורה אלמנטרית"
והאחרון נותן לה את הכינוי "פרופסורה נעלה".

עכשיו ישנה לה הזכות והכוח לייסד בכל מקום שהיא רוצה ברפובליקה
קונסרבטוריה או אסכולה לזמרה ונגינה על שמה.

מר טוברט כועס עליי ועל השו"ב ביגל באמור שאנו חייבים ביציאת ארגנטינה
שלך.

תודה רבה על הידיעות אשר שלחת לי מארץ ישראל. מה אעשה?! יושב אני
עֲדָנָה במקום הנידח במנדוסה ונושך את בשרי בשיניי. היש תקווה שתבוא גם
בשבילי הגאולה?

דורש אני ובני ביתי בשלום כולכם.

מוקירך
יצחק ספיבקוב

[36] מנדוסה. כ"ה כסלו ה'תרפ"ו
למר ישראל שרייבר הלוי
ב"אירס

חבר חשוב!

תמוה מאוד הדבר שאתה מתחמק ממני. מה קרה? למה אינך כותב? במוחי מתגנבת השאלה המרה: "האומנם גם בעלמא דקשוט מתכבדים רק בעלי הפזאות הקשים?"

ואני ידעתך זה כמה, בן אדם מידותי, ומרגיש אני את תנועת ליבך המסור לדברים נאים וחשובים כל כך. ושוב אני שואל: "האומנם?"

איני רוצה להאמין שסרת ממני, ושוב אני תופש את העט וכותב: חביבי! אני מוסר לך עכשיו בשורה משמחת ומעדינה כל נפש שירונית. בתי נחמה נעמי עמדה בפעם האחרונה בבחינות והצטיינה מאוד בנגינותיה. היא יצאה עם הדיפלום היותר נעלה ועם הפרס הנאה – מדליה של זהב. עכשיו תנוח זמן מה מלמודיה. אחר כך אומרה היא לייסד קונסרבטוריה בגודוויי־קרוס הסמוכה למנדוסה.

מסרו לי הכא שבתך הבכירה לוקחה לאיש הגון. איני זוכר אותה בשמה. הלוואי שיבנו את ביתם בתוך עמם ובארץ האבות.

שלום רב לך ולביתך.

מוקירך
יצחק ספיבקוב

[37] מגדוסה. ר' חודש טבת ה'תרפ"ו

לד"ר יוסף קלוזנר

ירושלים

יוסף יקירי!

מתרשל אתה לכתוב לי מילים מעטות. אמרתי לענוש אותך ולהפסיק את הקורספונדנציה, אבל איני יכול להקשיח את ליבי ולהסתיר ממך ומאת ציפורה זוגתך את הנחת אשר אנו מרגישים, את הנחת שהביאה לנו נחמה נעמי בתנו זה כִּנְרָחִים. היא עמדה בבחינות, הצטיינה מאוד והשיגה את הדיפלום היותר נעלה בלוויית פרס – מדליה של זהב.

צר מאוד שאינכם יכולים לשמוע את מנגינותיה. היא יודעת לנגן את המקומות היותר מסובכים במוסיקה ובקלות יתרה. כל כך אהבתם אותה, את נחמה נעמי. מרגישה היא עֲדָנָה את אהבתכם היתרה, ובשעת החגיגה שעשינו לה הביעה כמה פעמים את צערה שרחוקים אתם מאיתנו ביום שמחתנו.

זה שלוש שנים שאנו גרים הכא. כל אחד משלושתנו עובד עבודה אינטנסיבית וקשה במקצוע שלו. ואחר כל אלה חיים אנו חיים של פרנסה מצומצמת. הדבר היחידי שאליו שאפנו כבר השגנו. לא חסנו על הכסף המעט שהרווחנו ושילמנו כמה שדרש הפרופסור היותר מצוין להביא את בתנו אל המטרה אשר שמה לעיניה. האמינה שהיו ימים אשר הסתפקנו בהם רק בכוס תה וחתיכת לחם.

נקווה שעכשיו יקל קצת מצבנו החומרי. בתנו התחילה להרוויח יותר והשיעורים בוודאי יתנוספו בשנת הלימוד הבאה.

והינה צער אחר כבר מתגנב אל ליבנו. נחמה נעמי היא כבר בת עשרים ואחת ואנחנו מחויבים להשיאה לאיש, לאיש הגון, מוסרי ומלומד, ופה, בארגנטינה הקטָאָה, קשה הדבר ממש כקריעת ים סוף. כמעט שאין במקומנו אינטליגנציה יהודית וכשרה. הלא בני הכרך הגדול אנו, בני אודיסה האוניברסיטית הנאה.

הכא שטוף כל אחד בסחור־מכור ולפעמים גם בסחור־מכור מגונה וחושב רק להוסיף על ממונו כמה שאפשר באמצעים שונים.

ובכל זאת תקוותנו אינה מתרועעת אפילו שעה כלשהי. בטוחים אנו שבוא יבוא המשיח של בתנו ואפילו אם יתמהמה. בשנים האחרונות באים לכאן מאירופה יהודים הגונים ומסתדרים. בוודאי נשול בשביל בתנו דבר מה חשוב מן הזרם החדש.

גם אליי, היושב באספמיה, הגיע כל הרעש שעשו מסביב לנאומו של הרבי ויז באמריקה הצפונית ובדרך אגב מסביב לספרך המצוין "ישו הנוצרי". צר מאוד שאינם מניחים לו ל"אותו האיש" לרקב בקברו ואנו סובלים עליו אלפיים שנה. עכשיו נעשה הד"ר ויז השעיר המשתלח. את האמת אגיד לך, אינו כדאי לכתוב עליו על "אותו האיש" ספרים, ומה גם יהודי הנושא צער עמו.

שלום לך מאת שלושתנו ושלום רב גם לזוגתך ולאימך.

מוקירך וחובבך

יצחק ספיבקוב

[38] מגדוסה. 15 טבת ה'תרפ"ו

לד"ר יוסף קלוזנר

ירושלים

יוסף הביבי!

טרוד אני עכשיו בעריכת מילון גדול ושלם ספרדי-עברי. העבודה הזאת מייגעת אותי מאוד. שוסה היא את כל אותה העת שאני חופשי ועוזב את ההוראה, שגם היא עבודת פרך.

איני זוכר אם כתבתי לך דבר מה על המילון. עוסק אני בו שלוש-ארבע שעות כל יום זה יותר משנה שלמה. כבר ישנן לי כעשרים אלף מילים מתורגמות עברית במחברות טיוטאות. אני חושב לתרגם עוד עשרת אלפים מילים, כי כבר אני עובר את האות P.

לעיני מונחים מילונים גדולים וקטנים בשפות אחדות. כל מה שיכולתי להשיג ולקנות בב"א הביאו לי משם. צר לי מאוד שלא יכולתי להשיג את מילונו של בן-יהודה בעל עשרת הכרכים הגדולים.

מה יהא סופו של עובר זה איני יודע מראש, אבל, עבודה זו דורשת חמש שנים ואולי יותר. מילון ספרדי-עברי עדין איננו בארצות אשר השפה הספרדית שלטת בהן.

בדרך אגב אני שולח לך אחד השירים האחרונים שלי. שיר ציון הוא: "מה שלום אַחֲוֹתֵנו". איני מניח את ידי ואיני עוזב גם את המקצוע של הספרות היפה היקרה לי מאוד.

דורשים אנו בשלומך ובשלום פני זוגתך ואימך הזקנה.

מוקירך

יצחק ספיבקוב

[39] מנדוסה. 3 שבט ה'תרפ"ו
למר פביין שרייבר הלוי
ב"איירס

אדם מאוד חשוב!

אין כל חדשות. אני, המורה העברי, עושה את שלי ומתמסר לעבודתי הקדושה, והבריות המהלכים במקומי עושים להם בשקקים ובשווקים את שלהם ומתמכרים לעבודתם הם.

אני מסתכל בפרפרים המצערים, הקטנים, מחנך אותם בכל לב ונפש, ורוצה אני שיתפתחו ושתצאנה מהם בריאות נאות. ובשעה שאני טרוד בדבר שבקדושה עולה באוזניי הקול הבהמי, המתנשא והקרוב מעמודי השווקים, ואני שומע שוב, זה כחשא דארעא,⁵⁰ המתרחבת ומתפשטת עד אין מקום פנוי לעבור בו.

שואף אני מאוד לדעת מה שלומה של קְטִי זוגתך החביבה לנו מאוד. הואיל נא לרשום מילים אחדות ע"ד מצב בריאותה. באיגרתך האחרונה כתבת שהיא חולה, חולה מהלכת השתא.

כדי שלא יהא מכתבי טהור מכלום שולח אני לך שירי "הַהוֹרֵי דְמְדוּמִים". בוודאי תמצא בו גרעין טעים וישיב קצת את ליבך המצטער ככה.

מוקירך ומכבדך
יצחק ספיבקוב

⁵⁰ כחישות האדמה, דלדול כוח הפוריות.

[40] מנדוסה. שבט ט' ה'תרפ"ו
לנואם המצוין מר שרייבר ישראל הלוי
ב"איירס

אדם חביב!

אתה רוצה לבוא הנה. כבר נחוצה תמיכה בשביל בית היתומות. ולמה אתה שואל אותי? הכן את הדרכייה, קנה לך בילט הנסיעה בחצי מחירו וצא למנדוסה. בכל זמן ועידן מקבלים אותך הכא בסבר פנים יפות ובחיבה יתרה.

שומע אני מדברות הנשים מאחורי הפרגוד. רוצות הגבירות שלנו לבקשך שתיתן להן נאום ע"ד האישה העבריייה.

לא קשה לך, ידידי, לערוך הלל מצוין לכבוד העבריייה. מצידו אבקשך שתיתן דבר מה שלא שמענו עֲנָה. כבר דיברו הכא על האישה הפֶּהִיסטורית, על האימהות, על דבורה וכו'. איעצך לדבר עכשיו על האישה של ימי הביניים, של העת החדשה ושל העבר היותר סמוך לנו.

דורש שלומך ושלום ביתך.
המחכה לך, ידידך הנאמן
יצחק ספיבקוב

[41] מנדוסה. י' שבט ה'תרפ"ו
לחכם מר פביין שרייבר הלוי
ב"איירס

אדם מאוד חשוב!

איזה זרם של בלסמון ריחני ביותר עבר אל תוך רהטי עורקיי בו ביום שמלאו לך שמונים שנה. שכחתי רגע קטן את ארבע השנים של גלותי האחרונה, את ירידתי מן הנכסים ואת החיים הקשים לי ככה. אבן מעמסה נפלה היום מעל שכמי וברוח דמיוני ראיתי אותך בן השמונים בכל הידורו.

חכם חשוב. שמונים שנה עברו עליך. כמה רבה היא הזכות לאריכת ימים בשעה שאתה רואה בעיניך שלא לשווא היית מרביץ תורה ומקיים יהודים כשרים וטובים. הלוואי שאזכה גם אני להשאיר אחריי כמוך שביל נאה של אורה וברכה ברחוב היהודים.

כמה אמרת: "כלום הנאה יש לי בעולמי הארגנטינאי". האמינה לי ש"השיבולים הבודדות בעמק הרפאים" תיתמנה במהרה ועוד תזכה ליהנות מן הקמה הזוהבה, הרבה והמלאה שתעלה לעיניך.

הלוואי שנחוג גם את שנת המאה לחייך ואז תיווכח שלא נשחתו כל עיקר הגרעינים ששמת בארץ הלחה, הרטובה והטובה.

בוודאי שקיבלת את הטלגרמה ואת ברכתך בשעתך.

מוקירך ומכבדך כל הימים.
יצחק ספיבקוב

[42] מנדוסה. י' ניסן ה'תרפ"ו
לד"ר יוסף קלוזנר
ירושלים

שלום וברכה חביבי יוסף!

במכתבך האחרון שאלת שאשלח לך את המילון הספרדי-העברי השמור איתי
בכתב יד.

עוד מעט ואכלה לערוך את המילון הזה. כבר ישנן בו כשלושים אלף מילים
ספרדיות מתורגמות. השתדלתי לתת תרגומים מדויקים ועל כן יצא המילון רב
הכמות ורב האיכות.

יודע אני שנחיצותו של מילון כזה כבר מורגשת בכל המקומות שהדיבור הוא
ספרדי ושישנן שם אסכולות עבריות.

המילון יכיל, כשיזכה לצאת לאור, כשש מאות דפים מודפסים וישתווה לזה של
כהנא או לזה של י' שטינברג.

כשאסיים אותו אתחיל תכף ומיד לקפר⁵¹ את הטיוטאות וחושב אני שתעבור
שנה שלמה עד אשר אראה את ההעתקה הנקייה.

בשבילך קיפרתי את האות "ל", המכילה כשבע מאות מילים ספרדיות. על פי
הדוגמא הזאת תשפוט מה טיבו של מילוני.

במקומנו עדיין אין שום יכולת להוציא ספר עברי מנוקד, משום שאינן האותיות
המנוקדות. לאחר שנה אשוב לדבר ע"ד ההדפסה.

נחמה נעמי נעשה עלמה נאה. היא מרוויחה שלוש פעמים יותר ממני ונותנה לנו
תמיכה מורגשת.

אנו שולחים לך ולזוגתך ולאיימך ברכה ושלום.

מוקירך

יצחק ספיבקוב

⁵¹ להעתיק (מילון ספיבקוב, ערך copiar).

[43] מנדוסה. ח' תשרי ה'תרפ"ז
לחכם מר פביין שרייבר הלוי
ב"איירס

אדם יקר וחשוב!

מכתבך בא הנה באיזה איחור. מוזרות קצת שאלותיך, אבל אענה עכשיו עליהן:

(א) מקום דירתי התדירי הוא גודוויי־קרוס, אבל כיוון שמנדוסה, העיר הראשית הנאה של המחוז, סמוכה לג'קרוס ודבוקה בה, אומרים אנשי ג"ק שגם הם בני מנדוסה. הלא הפרובינצייה תיקרא מנדוסה. ג"ק ומנדוסה כל כך סמוכות זו לזו עד שאינם מרגישים בשתי ערים.

(ב) כבר עברו חיי הדוחק בשבילנו. ולהפך, אדם צדדי יכול לחשוב בסקירה הראשונה שיש גם בכיסנו דבר מה שהכול מעריכין אותו.

(ג) בתי מרוויחה יותר מכולנו ותומכת אותנו. ישנם לה שעורי מוסיקה באסכולה נוצרית ומקומות אחרים.

(ד) ההוראה שלי עוברת בשתי אסכולות עבריות, המצויות בשתי הערים. מרוויח אני את החצי ממה שהרווחתי בבואי הנה, אבל אני מסתפק במיעוט.

(ה) זוגתי טרודה ועסוקה מאוד בצורכי הבית. אפילו משרתת כלשהי אין אנו יכולים להביא הביתה. שירותה תאכל אצלנו שלושים-ארבעים פזאות הנחוצות לנו ככה.

ביום הכיפורים תשמענה כחמש מאות אוזניים אטומות את הנאום אשר ערכתי: "עגל הזהב". האמינה לי שהפמליה המנדוסאית צריכה יותר לבורסקי. ואני מאי? לא ממליגה ולא יין בסרבי.

מוקירך ומכבדך
יצחק ספיבקוב

[44] מנדוסה. ז' כסלו ה'תרפ"ח
לכבוד הרב שבתאי י' דיין
ב"איירס

חבר חשוב!

זה כמה שאני מוכן לכתוב לך. הלא הבטחתי. טרוד הייתי מאוד בעסקים רבים שאינם מעלים ואינם מורידים. מצאתי עכשיו שעה פנויה ואתפוס העט לערוך בשבילך מילים מעטות.

שמח אני לראותך שוב בארגנטינה, באותו המקום שכל אחד מקדיח את תבשילו כטוב בעיניו.

רואה אני סימן ברכה קטנטן, אבל סימן ברכה, בעבודתך לעורר את אחינו הספרדים משנתם ה'תרגית, לארגן אותם ולהרכיב גמזיות⁵² בריאות אחדות שחתכת מן העץ המסתעף שלך, שקוראים אותו "עץ הדעת".

הנאומים שלך בקסטילית (הלא מחויב אתה לדבר לספרדים בלשונם) מלאים מוסר השכל ודעת וחודרים בנתיבות נעלמות אל הלב היותר מאובן. ויש אשר דבריך מציתים בתוך תוכה של הנשמה נר אדוני. האין די לך בכל אלה? למה אתה מתלונן?

קורא אני מה שכותבים העיתונים היהודיים והספרדיים ע"ד מעשיך העיקריים והחשובים כל כך ליהודים וליהדות ומה אוכל לדבר?! הלוואי שתשובנה על ידך לעדר השיות הנידחות, היקרות לנו כל כך גם בשעת קלקלתן.

דורש שלומך
מוקירך ומכבדך
יצחק ספיבקוב

⁵² ענף צעיר.

[45] מנדוסה. 3 נובמבר 1926
למורה המצוין מר פביין הלוי
ב"איירס

אדם יקר ומאוד חביב!

היום בא לידניו אחד העלונים של ה"אידישע צייטונג" והינה, אהה! בטי הלוי
איננה!

אין אנו מוצאים ברגעים הראשונים אף מילה כלשהי בלשוננו, מילה של
תנחומים. אנוש מאוד האסון אשר קרה אותך, חביבי, ובמידה מלאה גם אותנו.
הבשורה הזאת השליכה אותנו אל איזה תהום נורא. אין אנו מפסיקים לדבר
עליה, על בטי שלך, כל היום. למה נטרדה לפתע מן העולם?! עצם היא מעצמינו
ובשר מבשרנו. אבר חי נכרת מגופנו. את הלב החי הוציאו מן החזה.

זוכרים אנחנו כמה השתתפה בצערנו בו ביום שבאנו מאירופה. כמה יגיעות יגעה
לעשות דבר מה מועיל בשבילנו.

גדולה מאוד האבדה בשבילך, גדולה היא גם בשבילנו וגדולה היא עד אין ערוך
בשביל יהודי ב"איירס.

אנשים של צורה מתמעטים בימים האחרונים ואיש אחרי אחיו הם הולכים
ליהנות משנת העולמים.

ואני מסיים מכתבי זה בקריאה העתיקה, הידועה בתלמוד: "נשבר המחטה
שהשתמשו בו בבית המקדש".

מוקירך ומכבדך

יצחק ספיבקוב

P.S.: בני ביתי משתתפים בצערך ומרכינים את הראש ביראת הכבוד לפני
זכרה של בטי, העברייה הטובה.

[46] מגדוסה. כ' כסלו ה'תרפ"ח
לכבוד הרב הנואם המצוין מר שבתאי י' דיין
ב"איירס

שלום וברכה חבר חשוב!

אתה זוכר בוודאי את המילון הספרדי-העברי שישנו איתי בכתב יד וכל מה שנדברנו ע"ד עבודה זו שארכה שלוש שנים ומשהו.

כבר כיליתי את ההעתקה הנקייה, ועכשיו מונחות לפניי עשרים ושתיים חוברות המכילות יותר מאלפיים עמודים, או, יותר נכון, שלושים ושניים אלף מילים מתורגמות היטב. רבות פעמים עברתי וחזרתי ועברתי על כל מילה ומילה, כדי שתקבל את התרגום היותר מדויק. בטוח אני על כן, שהוצאתי מתחת ידי דבר מתוקן, אשר יביא בשעתו בלי ספק תועלת לא מעטה ליהודים הספרדים, היודעים היטב ומרגישים יותר מכול מחסור מילון שימושי כזה.

עכשיו מונח העמוד⁵³ הגדול והמלוטש שלי ואין לו לעת עתה גאולה כלשהי. היבוא מלאך להקימו ולהעמידו במקום הראוי לו? הלא פה בארץ ניצב חוק איתן יחידי: "אין כסף – אין כלום".

אני פונה היום אליך בבקשתי ושאלתי זאת: כיוון שאיני בקיא כל עיקר בענייני הדפוס והוצאת ספרים, עשה נא איתי חסד וכתוב לי בפרוטרוט כל מה שאתה יודע בנידון זה. אתה יושב בכרך גדול ובאת ממדינות הים, ואני מה?! יושב אספמיה ותי לא.

יוכל היות שהדבר אינו מסוכן ככה. הלא יודעים אנו שאין לו לשטן מן האימים והנוראות שבני אדם מספרים עליהם.

הפתקה אשר בה רשמתי בהיותי בבית מיג'רו אבדה ואיננה. כמה יגיעות יגעתי ולא מצאתי שום שייר ממנה. הואיל נא בטובך לרשום לי מחדש באיגרתך הקרובה שם המילון העברי-הצרפתי ועורכו.

שוב אין כל חדשות לעת עתה.

המאחל כל טוב לך
מכבדך ומוקירך
יצחק ספיבקוב

⁵³ כן, שולחן העבודה.

[47] מנדוסה. כ"ט כסלו ה'תרפ"ח
לכבוד הרב שבתאי י' דיין
ב"איירס

מורה חשוב!

רוצה אתה לדעת דבר מה מן הביוגרפיה שלי. האמינה שאין בה אינטרס יתר. דומה היא להרבה ביוגרפיות של יהודי הגלות. ובכל זאת ארשום דברים מעטים.

שלושים שנה רצופות אני עובד בשדה הספרות העברית. מלבד המילון הערוך ישנם באמתחתי עוד שישה ספרים עבים בכתב יד. בספרים הללו אתה מוצא כל מה שנוגע לספרות היפה. מלבד זה ישנם לי בכתב יד מאמרים ונאומים שלא הספקתי לאסוף אותם.

בהיותי עוד באודסה והשעה הייתה משחקת לי, אמרתי להוציא לאור את כל כתביי על חשבוני במאת אלפים רובלים שהיו מוכנים ומופרשים אצלי למקצוע הזה. והינה ירדה מידת הפורענות על הרוסים ועל היהודים בבת אחת. באנדרלמוסיה הידועה שנתהווה אבד כל רכושי. כל שאיפתיי בטלו ואתמלט רק לכאן בעור שיניי. את השאר אכתוב פעם אחרת.

דורש שלומך
יצחק ספיבקוב

[48] מגדוסה, כ"ז כסלו ה'תרפ"ט

למר זיסי שכטר

קשיב

חבר חביב!

לבסוף, בעבור שש שנים, החלטת להטריח את עצמך ולכתוב לי מילים מעטות, מילים מצומצמות אחדות. כבר אני חושב ששר השתיקה הרחיב קצת את גבול מלכותו. מאירופה כמעט שאינם כותבים לנו, והכא, בארגנטינה, אינם יודעים מן הנימוס שיש לענות על כל איגרת.

הפסקתי את הקורספונדנצייה משום שכתבתי פעמים אחדות לקשיב וכלום קיבלתי תשובה.

רוצה אתה לדעת מה איתנו? הינני! מוכן ומזומן אני לענות:

שוב נעשיתי סוחר, סוחר ספרים זעיר אנפין, וכיוון שאין אני מסתפק בזה בלבד, אני מתמכר בשעות הפנויות לעבודה ספרותית, המעסיקה אותי תמיד.

שלוש שנים הייתי טרוד בעריכת מילון ספרדי-עברי שלם. כבר סיימתיו, ועכשיו מונחת לפני עשרים ושתיים מחברות אסכוליות, המכילות יותר מאלפיים עמודים, או יותר משלושים אלף מילים ספרדיות מתורגמות עברית.

במקומות שמדברים ספרדית ושנמצאים במ יהודים מרגישים כבר חיסרון של מילון כזה. בספרד, באמריקה המרכזית והדרומית, הולכת ומתרחבת השפה הספרדית.

כיוון שבקיא אתה מאוד בענייני הדפוס, אני פונה אליך משום כך ומבקש שתואיל בטובך לבאר לי בפרוטרוט כל מה שיש לעשות להוציא את המילון ומהו מחיר ההוצאה.

איני חושב לעת עתה על ששת הספרים של כתבי הראשונים הטובים בימים השכחה. דואג אני עכשיו אך ורק למילון המעניין אותי, ומאוד אני רוצה שיצא הוא לכל הפחות ממחבניו ויהיה ספר שימושי, שנזקקים לו כל כך בארצות של הדיבור הספרדי.

אתה, זיסי, האיש היחידי שאני מאמין בו ושאני יכול למסור לו בבטחה את הכתב-יד היקר לי ככה. כתוב נא לי אם יש את נפשך לקבל עליך את ההוצאה של שלושת-ארבעת אלפים דולרים, ואשלח לך את המילון כולו בכתב יד. אמת הדבר, ההוצאה היא רבה, אבל גם הרווח לא יהא מצער. אולי ההוצאה הזאת תהא בשבילך עסק טוב. ע"ד ההונורר איני מדבר עכשיו. הלא אנשים אחרים אנחנו. לעולם לא אשכח את ההונורר שנתת לי בחפרי את המפות הגיאוגרפיות.

דורש אני בשלומך

מוקירך ומכבדך

יצחק ספיבקוב

[49] מגדוסה. כ"ח כסלו ה'תרפ"ט

למר נתנאל אוירבך

קשיב

חבר טוב!

מכתבך הנאה הביא לי איזה עונג, איזו הנאה. אינך כותב לעיתים קרובות. צר מאוד שאתה זוכר את החבר לפתאום בעבור עת רבה.

כל מה שכתבת קראתי פעם ושתיים ותרגמתי לזוגתי ולבתי, אשר ישבו כל העת על ידי והביטו באינטרס יתר אל פניי ואל שפתיי. זיסי מתרשל עוד יותר ממך. והינה לפתע קיבלתי בבת אחת שני מכתבים, ממך ומזיסי. לשניכם אני שולח את תשובתי זו אחר זו. ואתם? טובעים אתם בים הרישול. דומים אתם לנזירים, לשתקנים, אשר קיבלו עליהם לחשוק זו בזו השפתיים, שמא ייזרק חס ושלום דבר חטא ועוון ויחייבו את נפשם לפני אביהם שבשמיים.

רואה הינך מתוך העטרה שבראש הגיליון⁵⁴ כי מוכר ספרים וניירות נעשיתי בזקנתי. כמה עבודות זרות כבר היו לי בחיי! הינה לך עוד אחת. בתוך הספרים נמצאים גם סידורים לנוצרים וגם "הברית החדשה" וגם תולדותיהם של הקדושים הנוצרים הראשונים והאחרונים. והיה כששואלים אותי ע"ד איזה קדוש אני מחויב לדעת לכל הפחות את המאורעות היותר נודעים בחייו. האין זו עבודה זרה? רואה אני שאתה מתבסם⁵⁵ לתוך שפתיך... ואני ליבי דואב... המסחר דורש ממך ידיעה זו, ואתה מרכין את ראשך לפני האליל החדש.

מקצתה של הפרנסה מוצאים אנו בבית מסחר הספרים ומקצתה נותנת בתנו נחמה נעמי, המרוויחה בשיעורי המוסיקה, וכך אנו יוצאים ידי חובתנו אל החיים, שנתעוותו ככה בכל אתר ואתר.

ערכתי מילון ספרדי-עברי שלם. עבודה זו גולה ממני שלוש שנים רצופות, ועכשיו אני עומד ומביט על יצירתי הנאה וחושב באיזה אופן אוכל להוציאנה לאור.

כתבתי לזיסי שכטר ע"ד המילון. היכנס אל ביתו ודבר איתו והתייעץ איתו על היצירה הזאת. אולי תוכלו לעזור לי בנידן זה. קשה לי מאוד לטחון קמח טחון. זיסי ייתן לך לקרוא את מכתבי שקיבל ממני הוא.

הואיל נא בטובך לכתוב דבר מה על חיידך, על מעשיך וכו' וכו'.

דורשים אנו בשלומך ובשלום בני ביתך.

מוקירך

יצחק ספיבקוב

54

(מתוך המכתבים לקלוזנר, ארכיון יוסף קלוזנר בספרייה הלאומית בירושלים).

⁵⁵ מחיידך.

[50] מגדוסה. ב' טבת ה'תרפ"ט

למר טוביה אוליסקר
ב"איירס

אדם טוב!

את מכתבך האחרון קיבלתי היום, והיום אני ממהר לתת לך את תשובתי בלי שום עיכוב.

לא מילון עברי-ספרדי ערכתי, שעליו הרימות רעש בב"איירס, אלא ספרדי-עברי. המילון מכיל יותר משלושים ושנים אלף מילים ספרדיות, שהוצאתי מתוך המילון של האקדמיה המדרידית. את כולן תרגמתי במאתיים אלף מילים, הלוקחות ממקורות שונים בספרות העתיקה והחדשה.

תמוה הדבר שראית את מכתבי לדיין הרב הספרדי. תשובתו לא באה עֲדָנָה. היהודים הספרדים אינם יודעים לענות, אם רק אין להם איזה אינטרס. כששהה במנדוסה עשיתי בשבילו כל מה שיכולתי, והוא לא פעם הביע שהוא רואה הכא את האדם היחידי האירופאי המנומס ושאינו יכול לשכוח אותי.

בב"איירס יושב אחד המשכילים הזקנים החשובים מאוד ושמו ר' ליב וינזקור. בוודאי שאתה מכיר אותו. האיש הזה כבר ערך מילון עברי-ספרדי. לא ידעתי את וינזקור אבל קראתי את ההלל שקראו ב"אידישע צייטונג" על עבודה זו. בוודאי שהיא יצירה נאה. הלוואי שתהא לו היכולת להוציא לאור.

אתה מוציא שוב את "הבימה העברית" אחרי הפסקה כפויה. שמח אני מאוד בראותי הופעה זו ואני יוצא לקראתך בחיבוק ידיים.⁵⁶ שוב יישמע הקול העברי המצלצל והחי, שיעלה ויבוא גם אלינו היהודים הנידחים ויינשא בין הרי האנדים.

ממלא אני את שאלתך הצודקת ושולח לך העתקה של שני עמודים גדולים אשר הוצאתי בלי הבחנה מתוך מילוני, כדי שיהיה לך איזה מושג ממנו.

רוצה אני בכל ליבי לקחת חלק ולהשתתף בירחונך במקצוע של הספרות היפה, ונכון אני ומזומן להפסיד שכר סופרים לרבות הכבוד הרב שתנחילני. המוניטין שלי כבר יצאו בעולם לפני חצי יובל שנים ע"י העיתונים והירחונים השונים: "כנסת ישראל", "השקפה", "השרון", "המגיד" ו"הצפירה". רוצה אני לסייע אותך במעשך הרב. חוק קדוש הוא לעזור לך במה שאפשר.

והינה שר הזיכרון לואט באוזני ככה: "האם כבר שכחת את החבר אוליסקר, אותו טוביה אוליסקר בעצמו שביקר אותך ותקבלנו בזרועות פתוחות במנדוסה ותעשה דבר מה מועיל בשבילו, והוא כלום הכיר בטובתך". כן! אני זוכר שבשעת נסיעתו מגודוויי-קרוס למנדוסה מסרתי לו בשביל "הבימה העברית" את "יוֹתְנָה הַסְּפָדָלְרִית" ואיזה שיר מן השירים המובחרים שלי. היצירות הללו לא באו ב"בימה", ולא זה בלבד אלא שגם לא שבו לבעליהן.

ובכל זאת ובכל זאת אני פונה הצידה בפנים חרופות,⁵⁷ אוטם את אוזני ואיני שומע כל עיקר ללחש הלזה. מה שהיה כבר עבר. אני שולח לך בזה את השיר "שְׂמוֹנָה סִימָנִים". בו ביום שתקשט בפרח הזה את "הבימה" אשלח לך בשבילה סיפור נאה שככה אתה מבקש.

ראה, חבר עברי, אני מתרצה לך בכל ליבי ומושיט לך שוב את ידי. הכול אני עושה אך ורק בשביל השפה העבריייה היקרה לשנינו והחביבה עלינו בלי גבול.

⁵⁶ פשוט, בחיבוק.

⁵⁷ מבוישות.

שמה אני מאוד שאינך עושה כבר את תורתך קרדום לחפור בה ואתה עוסק במסחר. גם אני שבתי למסחר זה שנתיים. הפרקטיקה שלי, בעוונותי הרבים, רק ספרים חיצוניים. יש אשר מעת לעת תנקוף בליבי המחשבה: "והעברית?" "אני העברית, שנשבעתי להתמכר לך עד זקנה ועד שיבה?" בשעה זו אני כותב תכף ומייד למר קפלנסקי שישלח לי בלי שום עיכוב סידורים אחדים, מחזוריים מעטים, שניים-שלושה חומשים ותמונות עבריות. אני מקנה לי סחורה עברית, שאינה עוברת כל עיקר, אבל אני מרגיע קצת את נפשי החטאה ואומר אני לצאת ידי חובתי במשהו. אל נא תעשה לי שחוק. לא עליי העבודה לתקן את עולמם של הנוצרים המאמינים.

טרוד אני בבית מסחרי מאז הבוקר ועד הערב. שקוע בכל מ"ט השערים של הטומאה. ובכל זאת, אפילו בשעת קלקלתי אני עושה דבר מה חשוב. בין שיקסה לשיקסה אני יוצר חרוזי שיריי, ובין מריה למריה אני מכניס מילים חדשות וביטויים נאים אל מילוני, שכבר סיימתי ושאני עובר עליו שבעים ושבעים פעמים.

שלום וברכה ממני ומאת ביתי הקט.

מוקירך
יצחק ספיבקוב

[51] מנדוסה. ד' תמוז ה'תר"ץ
לד"ר שלמה פֿני
ב"איירס

שלום וברכה אדם מאוד חביב!

קודם כול אני מבקש סליחה כי לא הייתי בתוך בני הלוויה בשעת הפרדה בבית הנתיבות. בן כפר אני וריחו של התבשיל המקדיחים ברחוב היהודים יינשא למקומי בכבדות ובאיחור מן הרגיל.

פּוֹרָה שׁוֹר השכחה, השד ייקחנו, נכנס אל ביתי באותו הליל שקראת את ההלל השלם לכבוד הנשים, נשי ישראל, ונשני פורה זה את האישה המצוינה מְנֻדָּסָה.⁵⁸ אני חושב ומתעמק בכל רמ"ה איבריי בהיסטוריה הישראלית ואיני מוצא עקבותיה של הגיבורה מנדוסה. כל התורה כולה שנתת בעל פה פרח ממני בבת אחת ואיני יכול לעכב את אותיותיה הפזורות באוויר ולעשות מהן שוב ברייה שלמה. בעל כורחי אני מטריח אותך שוב שתשלח לי את תורתך שבכתב ע"ד זו האישה החשובה המצויה בתוך עמה היהודי.

בימים ששהית במקומנו הבטחת למצוא בניירות שנשארו לך בב"איירס את הכתובות של בתי הדפוס האירופאים ולא היו כאן תחת ידך. הואיל נא בטובך למלא הבטחתך זו, אולי ייפתר גורלו של המילון הספרדי-העברי.

מתמיהה אותי מאוד השתיקה העמוקה של הקורוספונדנט המְנֻדָּסָה.

לבסוף מביע אני לך את תודתי על המילים המעטות והחשובות, משום שנזרקו מפי גברא דמשתמעין דבריו. אמת הדבר: בתוך ניגרים אני יושב, בתוך ניגרים שאינם יודעים כלום מן הגזע הלבן.

שלום רב לך ממני ומאת בני ביתי.

יצחק ספיבקוב

⁵⁸ הכוונה לדונה גרציה מנדס נשיא.

[52] י"ט אלול ה'תר"ץ

לד"ר שלמה פזי

ב'אירס

אדם מאוד יקר!

אני מאמין באמונה שלמה בדבריך שלא הגיע לידך שום מכתב ממני, ומבקש
אני שתאמין גם אתה באמונה כזו, שמילאתי את הבטחתי בו ביום שקבענו
בשבתנו יחד בחדר הקבלה של האכסניה.

בצאתך ממנדוסה רבתי התחלתי ספירתי, ואך עבור עברו שבועיים ערכתי לך
תכף את מכתבי שבו אמרתי להזכירך כל מה שהיה לך לעשות.

כמה וכמה פעמים הייתי חושב ביני לבין עצמי: הד"ר שלמה פזי, עם כל מידותיו
המצוינות, גם הוא אינו יוצא מן הכלל; ואם אדם פשוט הוא, טוב ויפה
בהתנהגותו עם הבריות שיתערב בהן, הלא המסעות העליזים, הפגישות
התמידיות והבנקטים הרבים הקנו לו מפרים, חברים וידידים, וקלקלו כבר
במקצתה את נפשו העדינה. זוהי הסיבה שחדל לכתוב.

ופתאום לפתע מסרו לי אתמול איגרת ארוכה מאת חברי החדש, מאת הד"ר פזי.
שמחתי הייתה רבה בקוראי מה שכתבת. תודה לך על העצה שאתה מציע לי
לפנות אל האמבסדור הספרדי בב'אירס וכו'.

בדרך אגב כותב אתה שבניו של המנוח ליב וינוקור מוציאים כבר את מילונם.⁵⁹
טוב הדבר. אבל שכחת לשאול איזהו מקומם של מדפיסים, אם ישנה יכולת
כלשהי לעשות את ההדפסה בב'אירס.

בשכונה שאני גר הסתדר אחד מפךיך, הכספי והזהבי מר' ש' זלדיס. כולנו, גם
הוא גם אני גם בני ביתי, מאחלים לך כל טוב.

מוקירך

יצחק ספיבקוב

⁵⁹ יצא לאור ב-1930. מלון חדש ושלם עברי-ספרדי, קבר על ידי יהודה ליב וינוקור, הנה
על ידי מנשה קונסטנטינובסקי, בואנוס איירס, תר"ץ.

[53] מנדוסה. ח' מרחשוון ה'תרצ"א
לד"ר שלמה פזי
ב"איירס

שלום וברכה אדם מאוד חשוב!

משום שלא היה בביתו הקונסול הספרדי ימים מעט קיבלתי את מכתבו באיחור
זמן. זוהי תשובתו הקצרה:

"איני יכול לפתור את השאלה המעניינת אותך מאוד, משום שאינה מצויה
במקצועות המסורים לי מגבוה לעסוק בהם. אני חושב שיש לך לפנות ישר אל
האוניברסיטה המדרידית. שם ישיתו בוודאי עינם ביצירה ספרותית זו, הנחוצה
ויכולה להביא תועלת ידועה."

במקומנו המצער אין שום חדשות טובות, המשקיטות לב יהודי כשר וציוני נאמן.
כמה יגיעות יגעת עד שמצאת שוב את האגודה הציונית במקומה הנכון. החבורה
הציונית לא נתפרדה חס וחלילה; מצויה היא רק במידת הגסיסה. אין ב"אגודת
יוסלביץ" שום חיים ממשיים ושאפה משהי. מצבה הוא כמצב הפנומן המלא
פגמים ואין בו מתום, וטוב לו שלא יתייצר בזמניה. מה טיבו של סנדל
שנתמעך?!...!

זה כמה שאני רוצה להיפטר מן החבורה, שסופה להיטרד מן העולם. אבל
האנשים המעטים שיש בהם עוד תיות מצערה מחזיקים בי עֲנָנָה. ותמוה מאוד
הדבר: אינש שאינו עוסק לא בגבאות ולא בקופות הכספים; אינש שהביקורת
האמיתית שלו תתגלה תמיד בהריפות יתרה ומעוררת רוגז; אינש שמעליותו
האחת היא רק אשר בהגיע תור חגיגה לאומית הוא נותן את נאומו ותי לא; אינש
אשר כזה למה להם, לשוורים המוצקים המפוטמים, כי יעמוד על מעמדו
לעיניהם בטלית אדומה?! יראים הם את הצבע האדום...

כששאלתי אותך פעם אחת מאין בא אליך השם "פזי" ענית לי שאביך בבואו
לא"י מיהר ראשונה לייחד את שמו, כמו שעשו רבים מן העולים הנאמנים
לשפתם ולארצם. הוא שינה את שמו הגלותי גולדשטיין⁶⁰ לפזי, באמור שתרגומו
זה הוא הטוב.

השם פזי מצא חן בעיניך, ברם לא ידעת מוצאו, וכשהבעתי לך חפצי לדעת "מהו
פזי? מדוע לא הרִזֶהב כתרגומו המדויק?", ענית לי שוב, שבוודאי נתקבלה
לאביך המילה פזי מן המילה פז ביתר חיבה והייתה נוחה ליה הימנה.

פשפשתי בספרים המצויים ברשותי ומצאתי לע"ע רק שני מקומות שבהם יופיע
השם פזי בזוהרו הרך והנעים. בהם נגלה לי שמך וייחוסך המעולה, המושך את
החוט־השנים שלו עוד מימות האמוראים. החידה אשר חדתי, בעצמי פירשתי:
"אמר רבי שמעון בן פזי: כל המקיים שלוש סעודות בשבת ניצל משלוש
פורעניות" (שבת – בבלי. פרק כל כתיבי).

"אמר ר' יודה בן פזי: ביקשו לנדותו (את פינחס) אילולי שקפצה עליו רוח
הקודש וכו'" (סנהדרין – ירושלמי פ"ט ה"ז).*

האין פירושי זה נחת רוח בשבילך? עכשיו, אדם חשוב, אעשה עיגול לעצמי
מפניך. יחסנותך רבה מאוד בשְׁדָרוֹתָנוּ.

שלום לך מאת הייחוד המשולש שלנו.

מוקירך

יצחק ספיבקוב

* ר' יהודה בן פזי סליק לעיליתא דבית מדרשא וראה שני בני אדם נזקקים זה לזה" (סנהדרין
– ירושלמי פ"ו ה"ה).

⁶⁰ נראה שצ"ל גולדברג (על פי "הרִזֶהב" להלן).

[54] מנדוסה. 4 אבגוסט 1931

לד"ר יוסף קלוזנר
בירושלים

חביבי יוסף!

כיוון ששלחנו לך טלגרמה וכתבנו זה כשנתיים, תכף כאשר קיבלנו את הבשורה הרעה ע"ד הפרעות שעשו הערביים הפראים, וכלום ענית ולא חפצת להקריב מילים מעטות בשבילי, הפסקתי חליפת המכתבים. אמרתי למצוא דרך אחרת לדעת מה שלומך ושלום זוגתך ואימך.

ובכל זאת בעבור עת רבה זכרונכם שוב לטוב, ובקרוב השנה החדשה אנו שולחים לכולכם את ברכתנו הלבבית ורוצים שתתקיים בכם.

הואיל נא בטובך, חביבי יוסף, למסור את מכתבי, ששלחתי על כתובתה של האוניברסיטה העברית, לרענו הד"ר שאול טשרניחובסקי. שאל ממנו שייתן גם לך לקרוא כל מה שכתבתי לו. אין בו במכתבי שום סוד כמוס. איני רוצה לשוב על דבריי ולחזור אותם. בוודאי שתסלה לי על זה.

בארגנטינה אין שום נחת השתא, מפני המצב המתרועע יותר ויותר בכל העולם כולו ע"י הבולשביסטים, הגוזלים את העם ואת הארץ ומוכרים את כל טובם בזול, וע"י עוד כמה וכמה גורמים אחרים.

אומרים, למשל, שהמכונות המודרניות הגדולות מקפחות את פרנסתם ואת שכרם של הפועלים. זוהי אמת. לדעתי יותר טוב לשבר לרסיסים את המכונות ולתת עבודה לאנשים, למיליוני אנשים. המכונה היא בשביל האדם ולא האדם בשביל המכונה. תמותנה, תישברנה המכונות, לכל הפחות המכונות היתרות, ואל ימותו ברעב אנשים, נשים וטף, אל יחרבו עולמות שלמים. ימים יבואו במהרה אשר המכונות הללו, שידן הייתה בראשונה בעובדים העניים, תגזולנה גם את חיי בעליהן, שנתעשרו בשוד ובחמס.

מזדקנים אנו, אני ויליסבטה סמולובנה, ומעת לעת מתנפלת עלינו איזו מחלה אשר לא ידענוה. תודה לה' שתבוא בחשאי וכמו שתבוא ככה עוברת היא לה בחשאי, אבל היא משאירה אחריה סימנים בלתי רצויים.

נחמה נעמי שלנו, נחמתנו היחידה, עלמה נאה והגונה מאוד. היא משתתפה תמיד בתנועה הציונית, אוהבת מאוד את עמה הנושן, את ארצה, ארץ האבות ואת שפתה העברית. מעת לעת היא מבקשת אותי: "הוציאני, אב חביב, מן הגלות החטאה והעלני לארץ ישראל. בטוחה אני שגם שמה נסבולה. בכל העולם כולו סובלים עכשיו, אבל כדאי לסבול על האידיאל שלנו".

צר לנו מאוד שאין אנו יכולים להשיאה לאיש עברי הגון, והיא כבר בת עשרים ושש. מחכים אנו לסייעתא דשמיא.

כמה משביעה אותנו גיל ונחת בקחתה חלק בקונצרטם התכופים הנתונים הכא. כמה רבה ההנאה שלנו בעלותה לאימפּרֶבְזו⁶¹ את המנגינות היותר קשות והיותר מתפתלות של הקומפוזיטורים הנודעים. זהו חלקנו מכל העמל הרב בהאי עלמא.

כתוב נא לי ע"ד ספריך החדשים. אשמח מאוד לקרוא את כתביך האחרונים.

שלום לכולכם מאת שלושתנו.

מוקירך ומכבדך
יצחק ספיבקוב

⁶¹ לבצע בלי הכנה מוקדמת (מילון ספיבקוב, ערך improvisar).

[55] מגדוסה. ב' מרחשוון ה'תרצ"ב
למר שלמה ברונפמן
ב"איירס

חבר חשוב!

העלמה מרים ק' כותבת לי שהרשית לה על פי בקשתי להיכנס כל יום ויום אל המכתובה שלך להשתמש במכונת הכתיבה ולהסכין עם עבודה זו שנזקקה לה.

עובדת היא בביתו של נוטריון, ושם דורשים ממנה ידיעת הכתיבה במכונה.

דבר טוב ויפה אתה עושה, אדם חשוב וחביב. בוודאי שאתה מחכה לכל הפחות לאיזו תודה. אל נא תשכח שחיים אנו בעת שנתערבבו כל הנימוסים ונהפכו על פניהן כל המידות הנאות.

גם אני נסחפתי בזרם החדש העכור שנתגלה בעלמא הדין, ועל כן איעצך שלא תחכה לקבל גם ממני, בן הדור העבר והמידותי, שכר כלשהו. אבל אני בא למסקנה זו: כל אדם חייב לעשות את הטוב בשביל חברו, והפרס היותר נאה הוא היכולת והאפשרות לעשות את החסד אחת ושתיים ושלוש וארבע וחמש עד אין קץ ועד אין סוף. האדם שקיבל איזו טובה והיה נזקק ליהנות ממנה, אינו מחויב כל עיקר להשיב את הגמול, את התודה, דווקא לחברו זה שפנה אליו, אלא שעליו מוטלת חובה אדירה להשיב את הטוב לאיזה אדם שיהיה באשר הוא שם, לעשות חסד וצדקה לכל אדם שיתפגש בדרכו, וכך הלאה והלאה. השני יעשה הטוב לשלישי, השלישי לרביעי, והשלשלת הארוכה הטובה תימשך ולא תיפסק עדי אובד.

ועכשיו, אדם חביב! האין די לך בפירוש זה? האין רוצה למצוא לך מקום בתוך השלשלת היקרה והנאה הזאת?

שלום רב לך ממני, הבלתי מכיר אותך,

והמכבדך

יצחק ספיבקוב

[56] מגדוסה. ר"ח שבט ה'תרצ"ב
לכבוד הסופר המצוין הד"ר יוסף קלוזנר
ירושלים

חביבי יוסף!

מונח לפני עיניי מכתבך, שחכייתי לו זה כמה. אני קורא בו פעם ושתיים וליבי מתמלא צער, צער בלתי משתאב.

אימך הטובה מתה ואני לא ידעתי זה כמעט שנתיים. אני זוכר אותה לטוב מקדמת הנוער. כמה יגיעות יגעה אישה עבריינה זו בפרנסתה ולא הטריחה מעולם את בניה, כדי שילכו להם בלי שום מכשול בדרך היותר נאה. מיתתה הוא כבשונו של הבורא. אין אנו יכולים לחשוך את נפשנו מן הטיפה המרה האחרונה. היא שלום לעפר עצמותיה באדמת ארצנו, שהייתה עליה חביבה עד מצות כל נשמתה. אני זוכר עֲדָנָה אותה השעה שעמדה לפניך כפופה קצת במטפחת המשי, מטפחת השבת, על ראשה. באותה השעה שדיברו על דבר צאתך לא"י היא פנתה אליך, אל בנה היותר חשוב, באמור: "יוסף! בני יקירי! אל נא תעזבני, את אימך הזקנה... העלני נא איתך אל ארץ האבות". דמעת גילה ראיתי אז התנוצצה בעיניה כשענית לה: "אמא! איתנו תעלי! לא תישארי בגלות!"

אני מרגיש לחיצה עמוקה בליבי בקוראי שעשו פרעות גם בביתך, שעלה לך בדמים מרובים, בדמים ממש ולא ברווחים מסחריים מעין אלה שבאו בשעתם בסחור-מכור של פלפלין. יודע אני מהי העבודה הספרותית, המוצצת אט ולאט את מוח העצמות. לחיצה זו חודרת יותר ויותר אל תוך תוכי בשומעי שאבדו שלושת כתבי יד יקירים, פרי יגיעה, אני בטוח, של ימים ושל לילות רבים.

בצאלאל אחיך חסר עבודה. ב"יבנה", שכולה תלמידי חכמים, אינם חסרים מורים אפילו מן המשובחים שבהם. ומה יעשה אדם כמותו שאינו מוכשר לעבודה פיזית? איני מתקנא בו. הלוואי שיוכל לשוב בקרוב לעבודתו – ההוראה – שכל כך התמסר לה.

מצבו של זיס'ל וביתו נורא. הוא שוהה עכשיו בוויילנה הפולנית. פולין מדכאה בהתמררות נוראה את היהודים, את היהודים אשר השתתפו ככה בשחרורה. בטוח אני שגם לה יבוא יום הדין מחדש. דמנו יידרש...

ציפורה שלך, הגברת הטובה, סובלת מחולשת הלב ואתה מאבני המרה. החולאים השניים הללו, יודע אני שאינם ראויים לשבת.

הינה הרשימה הקצרה של הצרות והייסורים הפרטיים שלך, וקורא אני הלאה שיש לך איזו נחת ופדות כלשהי.

אתה חי בארץ ישראל, משתרש בה ועובד בבנייניה ובתחיית עמה. אתה מוקף אהבה וחביבה בכל העברים. אתה כותב וכותב ויוצר ספרים חדשים יקרי ערך, העושים לך שם. אתה זכית לתלמידים מצוינים, מדעי הרוח... ואני אומר: גם זו לטובה! ואשריך בדור הזה ואשריך בדורות הבאים.

המלחמה האחרונה החריבה את כל העולם כולו בבת אחת, החריבה גם את הנשמה של האדם עד היסוד; ואנחנו היהודים האומללים נבלעים בתהום העמוק שנתהווה. אין אני מכיר הכא את היהודים של העבר הקרוב. הכול סר, הכול מותר...

שואל אתה אם ישנם בארגנטינה ספריך ואם ישנם בכלל ספרים עבריים.

בבואנוס-אייירס, הכרך הגדול, המכיל יותר משני מיליונים אנשים, ישנו מיעוט חשוב של יהודים. אומרים שעולות הנפשות העבריות למאת אלפים, ומאת האלפים היתרה חלה על כל המושבות שנוסדו ע"י הברון הירש ע"ה ועל הארבע-עשרה הפרובינציות הארגנטינאיות.

בקולוניות דופקים החיים הפשוטים של היהודים. שומרים התם במקצת את השבת, ישנם שוחטים, שומעים בהנאה יתרה שירתם של חזנים מעולים הבאים לכאן, אוכלים דגים ממולאים ועושים טריגוני-המן בימי הפורים, אבל כלום הם משתמשים בספרים עבריים. ישנם סידורים, מחזורים וחומשים במספר מצומצם מאוד. אולי תמצא הכא והתם ספרים בודדים של התלמוד הבבלי בביתו של השוחט הזקן. (בביתו של השוחט הצעיר אין זכרם לגמרי.) בכל אתר ואתר קוראים בעיון יתר, האבות את ה"אידישע צייטונג", והבנים, שאינם מדברים אידיש, קוראים את ההוצאות הספרדיות, ורובם של אלה אינו מתעניין כל עיקר בחיים העבריים.

בב' איירס מתקיימת הפדרציה הציונית. בפדרציה זו מצויים אנשים מעט המרחיבים את הרעיון הציוני ואת השפה העברית עד כמה שאפשר. בעיר הזאת כבר תמצא מאתיים משפחות ומשהו היודעות חובתן חובת יהודים לאומיים. בפדרציה הציונית ישנו סניף העוסק רק בהרחבת השפה העברית, אך קשה לו לעשות דבר מה חשוב במקצוע זה, משום שהז'רגון הגלותי עומד בדרך כעין מכשלה.

הסביבה היא כל כך מקולקלה ומושחתה עד שגם המשפחות היותר הגונות נסתחפו לתוכה ולרעתה הרבה. הינה רואה אתה, למשל, בביתו של יהודי נאמן לעמו, הנותן את חובו לקרן היסוד, לקרן הקיימת ועוד, אומר לאביו עלם נאה בשפת הארץ: "צא אתה, אבא, איני שומע מה רוצים הבקשנים הנמאסים שלך". והבקשנים המטריחים הם העסקנים הציוניים היקרים לנו ככה. הינה מקרה אחר: הבר-מצווה אומר לאביו ספרדית קבל עם בכנסת: "את פרכות העלייה לתורה כבר אני יודע בעל פה. הן עלו לי ביגיעה של שבוע תמים, אבל את 'החזירות'⁶² עזבתי. לא בשבילי היא." ו"החזירות" מהי? לפי דעתו של הבר-עונשין הקטן היא ההפטרה.

שלום רב לך מאת שלושתנו ושלומו רב גם לזוגתך מרת ציפורה.

מוקירך
יצחק ספיבקוב

⁶² במונח 'טינופת, דבר בזוי'. על פי הספרדית porquería (הגזורה מ־puerco, 'חזיר').

[57] מגדוסה. י"ג שבט ה'תרצ"ב
לסופר העברי היותר מצוין הד"ר יוסף קלוזנר
ירושלים

יוסף הביבי!

אתה שואל אותי ע"ד "הבימה העברית".

כמה וכמה פעמים יצאה הכא "הבימה העברית", אבל כיוון שאינם⁶³ קוראים עברית פרוחה נשמתה. העורך שלה הוא טוביה אוליסקר, מורה עברי עני היודע לסבול כל ימיו על האידיאל שלו. הוא ממש מוסר את נפשו על השפה העברית ומאבד את כספו המעט על "בימתו".

זה שנה שלמה שקולה של "הבימה" שוב לא יישמע. הוא נשתתק. מי יודע, אולי עד עולם. ואני הייתי תומך את אוליסקר זה יותר ממה שאפשר.

באחת החוברות האחרונות כתב הרבה ע"ד המילון השלם שלי הספרדי-העברי שערכת, ושיבח את היצירה הפונדמנטלית שלי.

כמה פעמים כתבתי לו לאוליסקר וביקשתי שיוציא את "הבימה" כולה מראשיתה ועד סופה מנוקדת, שייתן בה סיפורים נאים קטנים בעלי שניים-שלושה עמודים מחיי היהודים הארגנטינאים והארצי-ישראלים, שיקריב עמוד מצער גם לשירה קלה ומובנה ושיעזוב את המאמרים הארוכים ע"ד השפה העברית והדקדוק, המוגיעים את הכול ומה גם את האיש שאינו מוכשר להם.

אוליסקר זה אינו מבקש שום עצה והוא עושה לו את שלו, ו"הבימה" אינה יכולה להתקיים.

זוכר אתה בוודאי שהייתה לי באודיסה ביבליותקה עשירה ויפה, שאספתיה במשך שנים רבות. הביבליותקה נשארה התם. אומרים לי שכל ספריי הם ברשותי באודיסה, אבל לכאן אינם נותנים לשלוח לי אפילו ספר קטן. ופה אני יכול להשיג ספרים אחדים אפילו מאלה המצויים בפרדציה הציונית בב'אירס. מחירם של ספרים עבריים יקר מאוד ומצבי אינו נותן לי אפשרות להביאם אל ביתי. בין הספרים העבריים המעטים שישנם עכשיו ברשותי ימצא גם הספר רב הערך שלך "ישוע הנוצרי".

חמתי על הספרים העבריים שעזבו לגמרה את המחנה שלנו ועברו אל הז'רגון באמור: "זה אלי ואנוהו", "זהו האידיש הרצוי והדרוש. אין כלום! מבקשים אנו ראשונה את העם הנושן ולא את השפה העתיקה". גם הם השתתפו בדחיית הצאן אל התהום.

קורא אני בעל כורחי את ה"אידישע צייטונג". בלתו אין עיתון יהודי יותר אינפורמטיבי. אחר כך יבוא ה"אידישע וועלט", האורגן הציוני, הלאה באים ה"לוס אנדס" ו"הפּרָנסה" ו"השבוע העברי" בספרדית. מלבד כל אלה מחויבת נחמה נעמי לקרוא שני ירחונים מוסיקליים. והינה לך חשבון של \$ 120 לשנה.

מאחלים אנו לכולכם כל טוב.

מוקירך ומכבדך
יצחק ספיבקוב

⁶³ שאין בנמצא.

[58] מגדוסה. ב' אדר ה'תרצ"ב

לד"ר יוסף קלוזנר

ירושלים

יוסף הביבי!

בתי החביבה נחמה נעמי הובאה בשני לינואר תחת האזמל של החירורג. בסנטוריה המקומית נתפטרה מן הכרכשתא הסמויה.⁶⁴ המנתח, הד"ר המומחה הצרפתי, הביע שהייתה בתנו בסכנה גדולה. מברכים אנו עֲדָנָה את הגומל לנו חסדים אי־סופיים ואין אנו דואגים כלל לחמש מאות הפזאות שאבדו לה פעם אחת, בשעה שכל כך קשה להרוויח פְּזָה.

נחמה נעמי כבר שבה לאיתנה ולעבודתה המוסיקלית. אומרת היא שצר לה המקום בין החורים של הקורדילרים ורוצה היא לצאת ולראות תבל כולה ומלואה. יותר מכול שואפת היא לארץ ישראל. מה נעשה עכשיו?! הלא אין שום יכולת למלא חפצה זה.

הגברת יליסבטה סמולובנה עושה את עבודתה היא כאישה עבריינה נאמנה. היא אינה חולה ח"ו, אבל היא מרגישה כבר חולשה יתרה בגופה. היא נזקקה מאוד למנוחה ואין אנו יכולים לתיתה לה. והיא גם היא כמה דואגת היא לנו. הכול היא עושה בעצמה. אין לנו עֲדָנָה משרתת כלשהי, אף על גב שעברו כבר תשע שנים שאנו גרים הכא. צר לנו מאוד עליה, אבל אין יציאה מן המצב הזה. והיא, האישה החסידה, מביעה תמיד: "הלוואי שלא יורע מעמדנו. יהא כך. הלא יש לנו פיסת לחם. הָטוּב להם לאלה המהגרים הבאים לכאן ומצטרכים לבריות? אל נא נחטיא את נפשנו לבורא. דואגת אני יותר שימציאו לנו אלוהי הרחמים והחסדים, אדם חשוב, חתן הגון ויהודי נאמן בשביל בתנו, בתנו היחידה".

שאול טשרניחובסקי חברנו אינו רוצה לענות על איגרת האחרונה. שמחתי מאוד שעלה לי למצוא אותו בתבל הלזו וכתבתי לו תכף ושלחתי לו יצירות ספרותיות אחדות מאמתחתי. הרישול שלו, שאין לו גבול, ידוע לי מאז. כאשר יבקרך אמור נא לו בשמי שלא באה עֲדָנָה העת להתיר רישול זה. ועוד דבר מה: גם למשתמש בתגא אין כל רשות להביע: "אין אחים לי ואחיות", ולא לצאת אליהם החוצה. האם כבר שכח שגם האלים האדירים ירדו לפרקים לראות בבני האדם הפשוטים ולדעת מה שלומם, מה מעשם שם מתחת ההר.

עם מכתבי זה אני שולח לך את הבלדה שלי "רְבִיד הַנְּקָב". משלוח מנות זה ייטב בעיניך.

שלום לך ולצפורה נשמת חייד

מאת י"ס⁶⁵ ונחמה נ' וממני

מוקירך

יצחק ספיבקוב

⁶⁴ המעי העיוור, התוספתן (מילון ספיבקוב, ערך apéndice).

⁶⁵ יליסבטה סמולובנה.

[59] מגדוסה. כ"ד ניסן ה'תרצ"ב

לד"ר יוסף קלוזנר

ירושלים

יוסף הביבי!

רוצה אתה לדעת דבר מה ממקומנו. הלא כתבתי לך כבר. לא אתרשל לחזור על דבריי, ואולי תמצא בהם דבר מה חדש.

במקומנו, במגדוסה הגוֹכְרֵנִית ובסביבותיה הסמוכות לה, ישנן כשש מאות משפחות יהודיות "מכל המינים". כשלושת אלפים נפש הן. כאשר באנו לכאן, לפני תשע שנים ומשהו, היינו יכולים בקושי לספור מאתיים משפחות. כולן בלי יוצא מן הכלל היו כעורות או יותר נכון גסות. בין האנשים הגסים וההדיוטים הללו כבר היו מעטים שנתעשרו על חשבון הדם השפוך באירופה בימות המלחמה הנוראה. משום קנאה יתרה הבינו בכל זאת לעשות התאמצויות יתרות להשיג בשביל בניהם דיפלומים של דוקטורים במדיצינה. את הדיפלומים לא השיגו עֲדָנָה, אבל כבר ישנם לנו כעשרה עלמים סטודנטים וכשתי עשרות נערות שעברו לימודיהם באסכולה התיכונית. הנערים והנערות הללו עומדים להם מרחוק מן הציבור ומביטים על בני גיליהם ביהירות אינה יהודית. והאבות! להם ישנה הנאה יתרה מן הסטודנטים שלהם: הכול מותר לרופא בעתיד. מלבד היהודים הראשונים, באים לכאן בשנים השתיים האחרונות יהודים פשוטים מן האלמנט היותר טוב. יהודים שהיו סוחרים, בעלי מלאכות נאות ומורים.

זה כארבע-חמש שנים שניכרים הכא סימנים רבים ועמוקים של חיים לאומיים עבריים. הקהילה היהודית נעשה לגמרה אחרת וטובה מזו שהייתה לפנינו. כבר ישנו לקהילה זו בית נהדר עם סלונים נאים וכו' וכו'. בסלון היהודי הגדול מתאספים בני הנעורים לעיתים קרובות לצאת במחולות, משום איזה הג ארגונינאי או פשוט בלי שום עילה. ואני הייתי אומר תמיד: מוטב שיעשה להם הנוער חגיגות במקום הזה בסלון העברי ואל יצא לתרבות רעה במקום אחר.

והינה באה נחמה נעמי, שקיבלה בשעתה ברכתך להיות עברייה, התמסרה לעמה ועשתה רבולוציה במחנה הנוער. אליה נלוו חיש עלמים ועלמות וגם המורה העברי בתוכם וכולם עשו את מעשם העברי הטוב. על החגים המקומיים נתווספו כל החגים העבריים, על התהלוכות שלא היה להן שום ערך נתווספו תהלוכות עבריות ומשחקים עבריים. אחר כך בא לכאן מְעֵשָׂה ציוני חשוב, וכשראה שישנו כבר נוער מאורגן מסר לו את עבודת קרן הקיימת לישראל.

מדי שנה חוגגים הכא את ימי הפורים. בשנה זו עלה החג על השנים הראשונות. על פי האינציאטיבה של נחמה נעמי אסרו לנערות להתחפש בשמלות שאינן מביעות דבר מה מחיי היהודים. בעד השמלה הלאומית הנאה ביותר קיבלה נחמה נעמי את הפרס הראשון. השמלה הייתה כל כך יפה ומקושטה, האידיאה כל כך מובעה, עד שבאו רבים אל ביתנו בעבור החג שבועות אחדים. עשויה השמלה של אטלס לבנבן. לירה מקושטה רוקמה על גב השכם. על החזה מצוירה באותיות עבריות מרובעות המילה "הַתְּקָנָה" ואחר כך יבוא ההמנון כולו ותווי הזמרה שלו ממעלה למטה. וכעין מוסף באים שולי השמלה במנענעים.

עכשיו מבקרים יותר את הביבליותקה, וכל מה שכתוב בספרדית ע"ד עמנו ייקרא ברצון ובחשק רב.

דבר מה כבר נעשה. אולי ייתן פרי הזרע הטמון באדמה זו המלאה מלחת?! אין קרקע בתולה הכא, אלא מושחתה ומקולקלה עד היסוד.

עכשיו הביעה בתי את רצונה לשלוח לצפורה הטובה שלך את השמלה הזאת, כדי שתמסור אותה אל המוזאון הלאומי של הד"ר חזנוביץ בירושלים. שאל נא את מכריך וייוודע לך אם משלמים מכס בעד דבר מה נתון חינם למוזאון. והיה

אם יכולה השמלה לעבור חופשייה ממכס, ונשלח תכף את השיגור לגברת קלזנר ירושלימה.

כבר שלחנו מתנה נאה למוזאון ע"י יפה. קולקצייה של מטבעות ושלושה שטרי כסף שונים יקרי ערך.⁶⁶

שלום לך ולצפורה זוגתך מאת שלושתנו.

מוקירך

יצחק ספיבקוב

⁶⁶ על המטבעות היה כיתוב בעברית; סירתי על פני האוקיינוס, עמ' 349

[60] מנדוסה. כ"ו שבט ה'תרצ"ג

לנשיא הפדרציה הציונית

מר נחמן גזנג

ב'אירס

חבר יקר!

העלמה המתייצבת לפניך, נחמה נעמי ספיבקוב, היא בתו של אותו הסופר העברי אשר הבאת בשבילו, בשבך מהקונגרס הציוני, ברכת שלום חמה מאת חברו המשורר שאול טשרניחובסקי.

כיוון שיצאה בתי לב'אירס, בדין הוא שאחזיר לך שלום על ידה תכף בבואה להם.

אני מעורר שימת ליבך שבתי היחידה זו, אף על פי שהיא עסוקה וטרודה במוסיקה כפיאָנְנִית⁶⁷ פחות או יותר מצוינה, היא מעורבת תמיד עם הציונים העסקנים ומתעניינת בכל מה שנוגע לתנועתנו הלאומית.

היא תתעכב בב'אירס זמן ממושך, על כן אני פונה אליך בבקשה שתכניסנה אל הסביבה הציונית היותר מעולה. אולי תוכל להביא ל'ויצ"ו' איזו תועלת במקצוע המוסיקה בחגיגות הערוכות מעת עד עת. עשה מה שאתה יכול בשבילה. הלא יודע אתה: בדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו על פי הדיבור.

בברכת ציון, מוקירך ומכבדך כערכך.

יצחק ספיבקוב

⁶⁷ פסנתרנית.

[61] מנדוסה. ח' תמוז ה'תרצ"ג
למר י"ל גורליק
ב"אירס

חבר חשוב מאוד, שלום וברכה!

על פי בקשתו האנרגית של החבר מר דויד גנוז אני מתרצה ומוכן לסייע אותך עד כמה שאפשר ב"עוגן".

עסוק אני מאוד וטרוד בפרנסתי המצומצמה ואיני כותב הרבה כל אותן עשר השנים שאני שוהה בארגנטינה; אבל ישנן באמתחתי יצירות ספרותיות חשובות, גדולות וקטנות, שלא נדפסו עדנה.

מסתכל אני ב"עוגן" ורואה שהחלק העיקרי, הספרות היפה, רזה עד בלי די וכמעט שהוא חסר. כיוון שכוחי הוא בקלטריסטיקה (שירים, סיפורים, ציורים) יכול אני לקחת חלק במקצוע הזה ולהסיר את המגרעת המורגשת, בתנאים הללו:

(א) שתביא בכל נומר בלי יוצא דבר מה מן היצירות שלי.

(ב) שכל יצירה שאינך רוצה בה משום מה תהא מושבת לבעלה.

(ג) שלא תרשיא⁶⁸ לעצמך לעשות אף תיקון משהו ואל ישונה אפילו קוצו של יו"ד.

(ד) שלא אקבל שום פרס עד סופה של השנה ה'תרצ"ד.

לעת עתה אני שולח שני שירים: "שמונה סימנים" (משירי האהבה) ו"בעקב הָרַעַם" (משירי הפרעות). אם תיתן את השניים בגיליון הבא אל נא תשים איש בעקב אחיו. יבואו בשני מקומות מיוחדים משום הז'אנר השונה שלהם

אגב אורחא שולח אני \$ 2.40 בתווי הדואר, מחיר מחצית השנה של "העוגן".
עדן אני פורע את החובות הקטנים, את הפשיטאות.

קניתי אצל ד' גנוז בתשלומין לשיעורין את שירי ביאליק (הוצאת היובל) המצויים אצלך, ועוד דברים מצערים. מעט מעט ואשלם לו את הכסף.

היו לי באירופה שלוש ביבליותקות עשירות וכולן חרבו זו אחר זו בעידנא דרתחא ברוסיה. עכשיו, כשהשמש כבר שוקעת, כבו החשק והחפץ לאסוף מחדש ספרים הרבה. ובכל זאת אני מוצא לי מעת עד עת כוחא דהיתרא וקונה דבר מה חשוב.

אם רוצה אתה שלח בעיתו את "העוגן" ליהודי האורתודוכסי אברהם קמלמכר. אדם זה אינו גרוע מיתר היהודים האורתודוכסים האידישאים היודעים במקצת את בוראם ואינם מכירים כל עיקר את עמם. מצבו האקונומי של קמלמכר זה אינו רע ויכול הוא בלי קושי יתר להוציא פזאות אחדים גם בשביל מילה עברית. הדפקט שלו הוא שאינו שומע היטב את העברית, לא את העתיקה ולא את המתחדשת. ובאמת מאין ידע את המילים המלאכותיות והבאות מן השפות הזרות?! יודע הוא פרק במשנה, בגמרא, במדרשים ותי לא. חושב אני שלא למותר יהיה לו "העוגן", משום שקיבל בשעתה את "הבימה העברית", שהייתה קשה גם היא לשפתו וקלה לכיסו. כשיעבור על ביתי אזרוק לו מילים מעטות של פרופגנדה; הלא חייבים אנו לעבד במה שאפשר את הכרם האורתודוכסי העזוב לגמרי ולהרכיב את היונקים הלחים הטובים שלנו גם לו.

מוקירך ומכבדך
יצחק ספיבקוב

⁶⁸ תרשה.

[62] מנדוסה. כ' ניסן ה'תרצ"ד
לכבוד השו"ב מר אפרים יגופסקי
בסובילבסה⁶⁹
ארגנטינה

אדם מאוד חשוב!

באחת האיגרות של בנך יעקב לבתי נחמה נעמי כתוב כך: "אבי רוצה מאוד לקורבה אל אבותייך והוא מחכה לקבל מאת אביך הטוב מילים מעטות".

נאה דרישה פשוטה זו, וכמה ישנה בה מן החיבה היתרה. האומנם אין די בכל מה שתיאר לך בנך אודותי ואודות ביתי המצער והצנוע, ואתה רוצה שוב שאתייצבה לקראתך במלוא קומתי, במבנה גווי האיתן וברוחי הכביר והנעלה?

דע לך שבשנים האחרונות מתרשל אני מאוד לאבד את העת לחליפת מכתבים. המלאכה מרובה, הטירוד בעסקי פרנסה מייגע אותי עד אין קץ ואין סוף, והעת כבר קצרה. ואני מרגיש זה כמה שהזקנה בכל תוקפה עליי קופצת ואוחזת בעורפי. המכתבים אין יש להם קיום. עוברים הם וחולפים כעשן הארובה. יצירה ספרותית זה עניין אחר לגמרה. אם רק ישנו בה רעיון מעניין ומלבב בטוחה היא באריכת ימים.

ובכל זאת אשעבד את עצמי לרצונך בשעה זו בשביל המקרה, הניסיון להיות ההתחלה להצלחת בתי ובנך, שנשמותיהם כבר נתרצו זו לזו ושהאהבה היותר טהורה מתפרקם כבר.

אדם פשוט אני, יהודי של העבר הקרוב, יהודי שנתאחדו בו גבורתם ופיקחותם של המשכילים; אבל המשכילים עוברים אחד אחר אחד מן העולם, ועכשיו ישנם רק הכא והתם איזה עץ יבש בעמק הרפאים. היו ימים שביטלו את המשכילים כעפרא דארעא וקראו להם אפיקורסים, מינים, ואפילו כופרים בעיקר. אחר כך, כאשר הכירו את פרצופם האמיתי ואת מעשיהם המועילים, כאשר נוכחו שכל חפצם הוא רק להסיר את הפתנים האכזרים הארסיים המצויים בכול ולהפיץ אור נוגה בחשכה הרבה בתוך עמם, התרגלו בהם, הסכינו עם המורים הללו. שוב לא נגעו במ לרעה, ולבסוף נעשו פעם אחת כל המשכילים שכבר זקנו צדיקים גמורים, שעליהם נסמכה היהדות ימים רבים. והלאומיות, החשוקה מאוד ביהדות, גם היא יצאה מתוך המחנה החשוב של המשכילים ועברה אל כל השכבות של העם הישראלי.

סופר עברי אני כארבעים שנה, אבל קריירה לא עשיתי בעטי. מעולם לא רדפתי אחר הכבוד ולא שאפתי להשגת כספים בספריי. תמיד היו מתנוצצים לעיני דברי המאמר הנאה והאמיתי כל כך: "אל תעשה תורתך קרדום לחפור בו". אני אילן כפול הגזע. את פרנסתי מצאתי כמעט כל ימי במסחר ותעשייה. כדי שתדע כמה הייתה עבודתי ישרה בעולם המסחר כדאי להזכיר שאפילו השודדים היותר נוראים, השודדים העולמיים, הבולשביקים, השאירו אותי בחיים בו ביום שהומתו בירייה פברינקטים למאות רק באודיסה.

לארגנטינה באתי זה אחת-עשרה שנים, ואף על פי שרוסיה האדומה חמסה ממני כל נכסי והרסה אותי ממעמדי, באתי לכאן מלא תקוות חדשות, באמור: כוחי, מרצי ועוצם ידי עודם איתי, והאל הטוב ירחם על כולנו ויעשה את שלו.

עכשיו המצב הוא בכך: במסחר, משום שלא החלפתי את נוצתי, לא אירע בשבילי הנס של אותה קפיצת הדרך שהייתי לה ראוי והגון באודיסה. שוב אינה הקפנדריה במקום הזה. ובספרות, משום שלא הייתי רוצה מעולם בפרופגנדה, בתעמולה, תפסו אחרים את היריד, ואני הלכתי בעצמי לקראת הכיליון במקצוע

⁶⁹ Basavilbaso – ממושבות יק"א (בפי רבים: בסובילבסו).

הזה ולא זכיתי עֲדָנָה לפרסום כתביי. מכיר אני שזוהי האמת הקשה, אבל אמת היא, וממנה לא אזוז לעולם.

ובכל זאת איני מתרעם ואיני מלין לא על עצמי ולא על אחרים. הכול תלוי במזל ואפילו ספר תורה המונח בארון הקודש. ינוחו להם כתבי הרבים עד אשר תבוא עת רצון ותקום כל האנושיות ויחיה גם עמי הרצוף ובתוכו גם הבן הנאמן שלו וספריו היפים.

ציוני אני מקדמת הנוער, ציוני המוכן ומזומן להקריב את עצמו בעד עמו, ארצו ושפתו, וכבר הבעתי: "כי יקראני העם אומר: הנני!" ציוני אני, שלא תימחה מזיכרונו שירת רבי יהודה הלוי האדירה, שירת הלוי, שהפקיד רוחו בידי שמיים בשעה שהיד האכזרייה של השודד הערבי נגעה בו והתערב עם עפר אדמתו.

דמוקרטי אני מעודי, והדמוקרטיה חביבה עליי כל כך. הלא היא מוכיחה את האדיאיה ע"ד שוויון הבריות והחיים הנאים והישרים. מביע אני בשעת עליית נשמתו בשירי "שֶׁבֶת הַגְּדוֹל"⁷⁰ דברים נאים כאלה:

"נְרִימָה נֶס, בַּל אֶחֶזר נְשָׁב,
עָדִי מְעַפֵּר נְקִים דָּל,
עַד עָנִי זֶה כָּמֵת יִחְשָׁב,
כִּי יִחֲי רֵאשׁוֹ יְרוּם עַל..."

ברוחי, רוח יהודי כזה, התפתחה וגדלה וקמה לעיניי בתי נחמה נעמי. ובימים שהחלו לדבר בה נתייצרה השאלה: איזהו האיש שיהא ראוי לבן זיווגה. שאלה חמורה זו ניקרה את מוחי ולא עזבתני אף רגע משהו: יושבים אנו בין הרי האנדים המעושנים, האנדים המדבריים, ומאין תבוא גאולתנו בשביל הנערה המצוינה כל כך?

אבל יש עין רואה ואוזן שומעת... שלום בתנו ושלום כולנו כבר מובא באחריות. בנך יעקב נתחבב ונשתרש כל כך בלבבותינו עד שנזרקו יום אחד מפי ומפי זוגתי בבת אחת המילים: "בננו אתה!" וכבר קשה לנו להיפרד מן המילים הללו, שנתרכבו בתוך תוכה של נשמתנו.

מקצר אני בהלל, ואם גדולה מאוד חגיגתנו, ומסיים בחציו. עכשיו מה אוסיף?! אֶשְׁנָה עוד פעם את ברכת שנתתי לבנינו היקרים לנו בו בערב שהתייצבו לפניי ולפני זוגתי לבקש את הסכמתנו על הברית שעשו בינם לבין עצמם: "יהי רצון מלפני אבינו שבשמיים שבריתכם לא תופר ושְׁבִיתְכֶם, בית יהודי תרבותי היודע את חובתו לעמו, יתקיים כל הימים". זה המיעוט היותר חשוב שנתתי לך לפי שעה. ואני מבטיח שעוד אמצא בשבילך מעת לעת שעה קלה לתת לך דברים מעסיקים ומלכבים במקצוע הספרות הישראלית. אנשים אחים נחנו כבר, משום שבנינו נשתדכו מהיום והלאה, ובאיגרות הבאות אפנה אליך בשם הנכבד מחותן ואל זוגתך הטובה מחותנת. האין אתה רוצה בכך? מתוך הבסימה⁷¹ הקלה שהתגנבה אל בין השפם והזקן שלך, אני רואה ומרגיש שאתה מסכים לכך.

יודע אני שזוגתך חולה היא וצערנו רב מאוד. אבל ה' הוא רופאנו ובו רק נירפא. נוסע אתה עימדה משום זה לב' איירס. הלוואי שתמצא בה את הרפואה השלמה ושתזכה להשתתף בחגגה היתרה שנעשה ביום של הקידושין והנישואין של בנינו. שוב אני קורא: אל ייפול רוחך, "עין אל לברואיו ורחמיו על מעשיו".

כולנו שולחים אנו לך, לזוגתך ולכל בני ביתך נשיקות אי־סופיות.

מוקירך ומכבדך
יצחק ספיבקוב

⁷⁰ נכתב באודסה התרס"א.
⁷¹ חיוך.

[63] מנדוסה. י"ז אייר ה'תרצ"ד
לכבוד השו"ב מר אפרים יגופסקי
בסבילבסה

מחותן מאוד חשוב!

קראנו קטעים אחדים של מכתבך לבנך יעקב. צדקת מאוד בדבריך שהמיעוט חייב להתחשב עם הרוב. זהו חוק עתיק הניצב מאז ומעולם. ובכל זאת מתאמצת זה כמה הדמוקרטיה הכשרה להוכיח ולהביא ראיות ברורות לגדולים אשר בארץ, שאין יש שום דין וכוח לשלול את זכויותיו של המיעוט אף במשהו. (הלא גם אנחנו כולנו המיעוט, היא המיעוט החשוב במלוא כל הארץ.) אף על פי כן לא איכפת לנו הדבר. לעינינו מצוי גורם אחר, רב המשקל, המכריע פעם אחת כל זכויותינו בכפו: חולצאי זוגתך והמחותנת שלנו החשובה כל כך. אין אנו רשאים להטריח אותה ולהעמיס עליה את כובד הדרך הרחוקה, בעלת המרחבים האינסופיים, המצויה בינינו.

אמרתי שבגדר המימוש והאימות היא ההצעה שניסע **אנו** לב' איירס ולא נתחשב עם ההיזק שיבוא בגלל זה. נעשה יותר מכפי שכוחותינו מתירים ונביא את "קורבן השלמים" בשביל הבית החדש שייבנה במהרה ושייכון בו הרוח הלאומי, הרוח הישראלי הטוב.

כבר כתב לך יעקב בנך, שנספח אלינו בכל ליבו, את פרטי החגיגה המצערה. ומה יש להוסיף?! אם כך הוא רצונו של המקום, אנן מאי, באמור: "לא נצא ממחיצתנו!" ואולי יעלה ליעקב להפחית במשהו את הוצאותינו בהשיגו בילט מוזל!?

רק אחת נשאלה ממך שוב, ובטוחים אנו שזכות זו עומדת בצידנו: זרים אנו בב' איירס, אח לנו רק אחד בעיירה הסמוכה לכרך ההוא⁷² ושוב אין קרוב ושאר בשר. ישנם לנו מכרים התם ורוצים אנו לרְתֵּה⁷³ אותם, לצאת ידי חובתנו, משום היחס הישר והעקמומי שישנו בינינו וביניהם. והינה את כל המוֹדְעִים הללו נזמין אל הכנסת הפסואית⁷⁴ ונקבל את כולם בבית המקדש המעט ברוח החגיגאי והשירוני. ובנינו הצעירים?! נחזור נא רגע קטן אל ליבם הנרגש והנרעש כל כך וניתן להם את שלהם. הנשמות הצעירות והטהורות תהיינה נכנסות תחת חופתן ביתר פאר. יזכרו נא בנינו כל הימים את ברק היופי של ארון הקודש עם ספרי התורה הגנוזים בקרבן. ידעו שעמדו לפניו בשעת עלייתם היתה כאשר סידרו את הקידושין ויבואו בברית הנישואין בקול פוזז כזהב המסונן.

מחכים אנו את השעה אשר בה תצאו לקראתנו בחיבוק ידיים.

בשמי ובשם ביתי דורש אני לך ולכל הנלווים אליך שלום רב.

מוקירך

יצחק ספיבקוב

⁷² מתתיהו (מטנויי), האח הצעיר של יצחק, גר במרטנס – Martínez – הסמוכה לעיר בואנוס-איירס (על פי אסתר מלכה קוטליק, מכתב אישי). על מתתיהו ראו מכתב 179.

⁷³ לרצות.

⁷⁴ בית הכנסת המפורסם ברחוב Paso בבואנוס-איירס.

[64] מגדוסה. כ"ז סיוון ה'תרצ"ד
לד"ר שאול טשרניחובסקי
תל-אביב

שאול ידידי!

פתאום לפתע זכרת את ידידך מנוער, את האופוֹננט שלך, הפלגאי התדירי יצחק ספיבקוב. פתאום שלחת לו את הבלדות שלך הנאות שיצאו בספר מיוחד ולא התרשלת לעשות גם בשער כתובת נאה.

שוב ראיתי את כל היצירות שכבר אני מכיר. נאות הן כולֵהֵנָה כביום היבראן וכמעט שאין בהן שפולה. ברם צר מאוד שלא עברת עליהן שוב בשביל הוצאת היובל ולא שיפרת אותן בקישוטים וחרוזים יקרי ערך כראוי. ועוד אני בא בטענה: למה לא צירפת אליהן, אל המשפחה של היצירות הקודמות, איזו בלדה חדשה, איזה עולם חדש?

כבר העירות שהבלדה...⁷⁵ לא עלתה לך, וגם עכשיו כלום עשית בה תקנה כלשהי. נאה בלדה זו בשביל משורר צעיר, מתחיל, אבל טשרניחובסקי הוא אחד האלים בשירה העברית הדלפית.⁷⁶

יצחק פֶלֶד, מי שכתב את השיר הציוני "Dort wo die Zeder", השתמש גם הוא באגדת העם הזאת וחיבר בלדה "הַדְסָה" בשפת אשכנז. שלושים שנה ומשהו עברו למן העת שכתב את ה"הדסה" וכלום תתיישן. דומה שאתה קורא את שילֵר, את גֵתה, את שְלִי, כל כך מצוינה היצירה שיצאה מתחת עטו של פלד. בנערותי תרגמתי שירים אחדים של המשורר המצוין הזה. בתוך התרגומים באה גם ה"הַדְסָה" שלו, אשר עיבדתי שנית בעבור שנים רבות, משום שתוכנה ריתק אותי אליה מאז.

מביע אני לך תודתי הרבה שלא שכחת את הידיד אשר מזלו זרק אותו לסופו של העולם, למדינת אדמת האש.

יוסף קלוזנר חברנו כתב לי שהסדרת בתל-אביב ושיש לך עבודה תדירית באנציקלופדיה המדיצינית. בשורה זו הביאה לי נחת רוח רבה. הלא חיים אנו בעל כורחנו והחיים מטילים עלינו חובות רבים ושונים; יתר על כן, הם דורשים לפרוע את החובות בלי שום רחמנות, ממש כמלווה בריבית שאינו שם לב לחסרון כיסו של חברו.

למה הינך מתרשל לכתוב מילים אחדות מעת עד עת? הלא כבר זקננו. מי ידע אם תבוא בשבילנו שעת רחמים מלפני אבינו שבשמיים כדי שנוכל עוד להתראות באחד הימים המעטים שלנו.

מחכה אני למכתבך ומאחל לך כל טוב.

מוקירך
יצחק ספיבקוב

⁷⁵ כאן (בהעתקה של המקור) יש רווח מכוון. מן הסתם רצה להשלים את שם הבלדה ונשתכח ממנו.

⁷⁶ על שם העיר דלפי, שבה מקדש אפולו.

[65] מגדוסה. ט"ז תמוז ה'תרצ"ד
לכבוד השו"ב מר אפרים יגופסקי
בסובילבסה

מחותן מאוד חשוב!

כל מה שכתבת באיגרתך האחרונה ושביארת ע"ד רות המואבייה, **ששמעה** את השפה העבריייה ולא **ידעה** רק לדבר בה כראוי, קראתי בעיון אחת ושתיים והסכמתי תכף לדברך הלוגיים. צדקת מאוד באמור שעלינו מוטלת חובה לדבר בשבחה של הגיורה, וגם בשאר דבריך.

כשאדם קורא לחברו יש לקולו בת קול, ולדברי התורה אשר שלחת לי ישנם אור חוזר והד מענה ומצלצל. זכרתי את מאמרו של הפילוסוף היהודי הנעלה רבי יוסף אלבו ע"ה בעל "ספר העיקרים". כך הוא בקירוב. חושב אני שאיני טועה: אם ישנו באיזה מקום שיהיה בכתבי הקודש איזו חזונויות⁷⁷ שאין אנו תופסים אותה בעינה ושדעתה ממנו פליאה, חייבים אנו בעצמנו להחליק וליישר אותה החזונית.

הינה ישנה, למשל, שאלה חמורה המביאה אותנו לידי תימהון: "מה ראה הקב"ה שלא כיפר חטאו של שאול, וימח ברגע אחד, במימרא אחד, את עוונו הקשה של דויד? היכן הצדק?" וכבר נתנו חז"ל את התשובה הנכונה: "שואל חטא נגד **העם הישראלי** כולו. הוא חמל על השונא הברברן⁷⁸ היותר גדול של העם העברי, ודויד טימא רק את גופו הוא וחטא **לעצמו**". כמפקד, כצבא⁷⁹, כמלך העומד בראש הקיילות שהייל, הצטיין דויד כל ימיו והביא ברכה וכבוד וחיים חדשים לעמו אשר אהב.

הוא הרחיב את גבולות הארץ הישראלית; הוא פיתח את השירה והמוסיקה העברית; הוא השריש את התורה ואת כל מה שכתוב בה בכל המערכות של העם ודאג הרבה לפולחן בבית אלוהים; הוא לא רצה לעלות על פיניקיה, על הכנענים, משום שהכנענים גם הם היו בימים ההם העם המצוין והחכם וארצם הקטנה הייתה ארץ רבת המסחר. דויד היה דמוקרט ממוצע ולפעמים גם קיצוני. הוא אהב יותר מכול, יותר מנפשו, את השכבות של העם הפשוט. הוא יצא במחולות ביחד עם עניי עמו וידלג בהתלהבות ובהתפעלות כלפי ארון האלוה ברגליים יחפות. ולבסוף מסר לדורות את ספרו הנעלה, את התהלים, המרים את הנפש מעמקי תהום אל גובהי שמיים.

שואל היה אבטוקרט במלוא מובן המילה. הוא היה רם ונישא והתנהג במלכותו בגאווה ויש אשר גם באותה העריצות שבה התנהגו מלכי הקדם. הוא ידע לערוך חגים וזמנים לששון ולשמחה, להלביש את הנערות, נערות החצר היוצאות במחולות, והרקדנות, בשמלות של שיראין ומשי, ולא חס כלל וכלל על ממונו של ישראל, שלא הסתדר עדן כל צורכו בארץ. הוא לא היה נאמן לאלוהיו. את בנו האחד קרא בשם אלוה, אלוהי ישראל, יהונתן: ה' נתן, ואת בנו האחד קרא איש-בעל (**איש-פשת**), כלומר בן הבעל. גם הבעל הוא אל ויש להעריצו בקרוא את אחד הבנים, בני המלך הישראלי, על שמו. הוא המית את כוהני נוב והרים על משיח השם את הסיף בעריצות נוראה. הוא פנה אל המכשפת של עין-דור ולבסוף איבד את עצמו לדעת מתוך בושה, מתוך חרפה ומתוך מרדות הלב.

דויד! אין כמוהו מסור בכל לבו ובכל מאודו לאלוהי אבותיו, ואדם בר אלהין מופתי יישאר לדורות לכל העמים.

⁷⁷ חספוס (מילון ספיבקוב, ערך aspereza).

⁷⁸ ברברי.

⁷⁹ מצביא.

החכמים היהודים, שהיו מסורים בכל נפשם להאמת הניצבת לעולמי עד, ידעו בכשרונם אשר חוננו, ליישר את השלדים הבלתי ישרים, לתת להם בשר ולקרוא עליהם עור נאה.

ראיתי זה כמה את המקומות שהראית לי בספר רות, אבל לא הולידו בי מעודי, אני מתוודה, שום תמיהה. "רות המואבייה". המילה מואבייה אינה יתרה כל עיקר. הכתוב רוצה להדגיש שרות המואבייה מדברת בשבחיו של בועז העברי הטוב והמטיב. העם העברי כבר ידע שבועז הוא אדם ישר וטוב ומעורב עם הבריות. רות המואבייה ולא העברייה, שהתמסרה לעם העברי, שהתמכרה כולה לאלוהי העברים, מונה שבחיו של האיש הנעלה, הנימוסי והטוב, של בועז. היא לא הסכינה בארצה, במואב, ארץ הניאוף והגזל, לראות מחצב אין תכלה של מנהגים נאים, של חוקים נאים כאלה (לקט שכחה ופאה) שהיא רואה מתפתחים לעיניה בארץ ישראל. משום זה מיהרה רות למסור לנעמי: "גם כי אמר אלי: עם הנערים אשר לי תדבקין". המילה הנערים לא הביאה אותי מעולם במבוכה. בשדה היו עסוקים בעבודתם בחורים ובחורות, נערים ונערות ביחד, בערבוביה. כל אחד עשה את שלו, ואם הלכו זה בצד זה וזו אחר זה. בארץ כבר השתרש המוסר הישראלי ולא היו נתונים הצעירים והצעירות בחשש כלשהו.

רות, בהשתמשה במילה הנערים, הביעה: יתר על כן, בועז הרשה לה להידבק, להתחשק,⁸⁰ אל הכנופיה של הנערים והנערות. הקוצרים והקוצרות, שהיו מפוזרים הכא והתם על פני השדמה הרחבה.

כלל גדול אמרו בכל השפות: בשעה שמשתמשים בבת אחת שם זכר ושם נקבה, נותנים לשמות הללו ברבים – רבים זכרים. באמור "בנים", "ילדים", מכניסים אנו במושגים הללו גם את ה"בנות" וגם את ה"ילדות". באמור: "מלכי ספרד באו לארגנטינה", יודעים אנו כבר שהמלך והמלכה זוגתו באו לארצנו. בכתוב: "שוכני עפר", מובן הדבר מאליו שאנו שומעים במושג הזה גם את הנשים המתות, השוכנות בעפר. כך הוא הדין גם בשפתנו, היותר גמושית, שאינה יוצאה מן הכלל הניצב מאז ע"י הבלשנים, הדקדקנים והניסיון.

הגיורה הטובה רות שמעה עברית ודיברה כהוגן בעברית.

ובכל זאת אני מרכין את ראשי לפני האיש העוסק בדברי תורה; ואף על גב שאיני מקבל בעינוג יתר את ההצעה שלו, אני מביע שהיא נאה ולוקחת את הלב העברי.

ברכת ציון
מכבדך ומוקירך
יצחק ספיבקוב

⁸⁰ להתחבר (מלשון חישוב).

[66] מנדוסה. ב' מנחם אב ה'תרצ"ד

למר יעקב יגופסקי

ב'איירס

חביבי יעקב, שלום וברכה!

כיוון שאתה שוהה עכשיו ברבתי ב'איירס, התרצה נא לבקשתי זו:

בית מסחר הניירות והמחברות וכל מכשירי הכתיבה של "ק' דלפנה ושותפיו" נשאר בלי מורשה בכל הפרובינצייה דמנדוסה ואולי בכל רחבי הגליל דקנ'ה.⁸¹ היה לו באיכוח ישר ובטוח, אבל האיש יסד לו במנדוסה, במרכזה של העיר, מחסן של ספרים וניירות, והתחיל לעשות תחרות חריפה. כשראו חוצפה כזו, הקשה מנשוא, מוכרי הספרים המנדוסאים, עזבו מייד, משום האינטרסים שלהם, כולם בבת אחת, את הפירמה דלפנה. מה עשה דלפנה? היאך יצא מן המצר? הוא מיהר ומשמש בטרם באה העונה האסכולית למסור את ההרשאה למכירת סחורתו לאיזה עלם צעיר, מי שהיה משרת בבית מסחרו של נרדג'ר. העלם הלה צעיר לימים ונאה ויודע היטב את המקצוע שלו. הלא הכול נעשה יפה לכאורה, ברם חסרה לזיוותן⁸² האנרגייה הצריכה. לא זו בלבד, אלא מצאו בו העכברא דאכל הדינרים ודחו אותו ממשמרתו וממעמדו.

יהיה איך שיהיה. איני יודע ואיני מוכן ומזומן לבחון את העילות והסיבות, אבל רואה אני שדלפנה אינו עושה כל מאומה במנדוסה וסביבותיה. ברור הדבר, כשאינם מעירים, כשאינם מקצצים את הקונה, לא יתעורר משנתו בעצמו לעולם.

הצעתי היא שתבקר את בית מסחרו של דלפנה, היותר חשוב במקצוע הניירות, ותבקש כוח הרשאה. ספר לו שאתה מסתדר במנדוסה, שרוצה אתה לעסוק בהרשאות, במשא ומתן של בתי מסחר ודפוס, וכי ישנם לך רקומנציונים חשובים. מובטחני שתמצא לך בב'איירס ממליצים בעולם המסחר; ואולי יעשה דבר מה בשבילך בנידון זה האדון ס' שדר.

מצידי אינך יכול למצוא איזו סמיכה מחמת אייחשיבותה, ועוד מחמת שדלפנה אינו צריך לדעת, לכל הפחות לעת עתה בשום אופן, את היחס שישנו ביני ובינך.

אחר כך בקר את בית מסחרו של מ' מוזר. גם בית הצעצועים הלה חסר באיכוח הוא. איני מכיר את מוזר פנים אל פנים, אבל מרגיש אני זה שנים אחדות שאינש זה טוב לב הוא ושאינו מעיק לקונים בדרישות בלתי ישרות כמו שעושים אחרים בשוק. בבית הזה יכול אתה להסתמך גם עליי.

אם לא יעלה לך הדבר בבית דלפנה, ותלך אל בית הניירות של קפלוש. גם בית מסחרו של קפלוש והוצאת הספרים שלו, ידועים זה כמה ברפובליקה.

אלו הם הבתים הגדולים במקצוע שלנו, הידועים לי שאין להם באיכוח במקומנו; ואולי יודע אתה בעצמך איזו פירמה הגונה במקצוע הניירות, או יהא אפילו במקצוע אחר?! אבל אחת אבקשך: אל נא תתקשר עם בתי מסחר של המדרגה השנייה, משום שעבודתך, עבודת פרך, לא יהא שום ממש בה, והברכה תהא ברכה לבטלה.

בכל בית שייתנו לך כוח הרשאה תבקש דוגמאות של הסחורות וגם ספרי דוגמאות עם רשימת המחיר בצידו של כל חפץ וחפץ.

התייעץ נא גם עם האדון ס' שדר. הזקן הזה יודע כמה וכמה פירמות חשובות שיש להן אינטרס בפרובינצייה המנדוסאית ושכדאי לשמשן כבאיכוח.

⁸¹ Cuyo – אזור במרכז מערב ארגנטינה הכולל את פרובינציית מנדוסה.
⁸² מבריק.

מה שנוגע לתנאים, אדמה שהדבר הזה ניצב כך בעולמה של הפרקמטיה:

- (1) המורשה מקבל לא פחות מ-5% של כל הזמנה קומיסייה.
 - (2) המורשה אינו ערב בתשלומי הקונה; לו ישנה רק אחריות מורלית.
 - (3) במקרה של שמיטת כספים אינו מקבל המורשה את הקומיסייה של 5% רק מן הפקטורות האחרונות שלא נפרעו, זאת אומרת, שהפקטורות אשר נסתלקו נותנות למורשה את הקומיסייה שלו.
 - (4) כשיוצא המורשה ממקום מושבו לאיזו עיר שתהיה, הסמוכה, הקרובה או הרחוקה, חייבת הפירמה לקבל עליה את ההוצאות.
 - (5) אם ישלחו הקונים בעצמם, בלי אמצעיותו של המורשה, הזמנה ישר אל בית המסחר, חייב האחרון לשלם למורשה בעד המכירות הללו את הקומיסייה הקבועה, משום שהזמנות ודרישות כאלו באות אך ורק בהשפעתו ופעולתו של המורשה.
 - (6) חשבון הקומיסייה, אם גדול הוא ואם מצער, מחויב להיפרע כל רבעון ורבעון, כלומר ארבע פעמים בשנה.
- אלו הם בקירוב התנאים המיוחדים שעליך לדעת לעת עתה. והיה אם יציעו לפניך תנאים קשים, כבר תדע בעצמך מה לענות. קשה מאוד לראות את הנולד במוחם של הסוחרים והפבריקנים בעלי הניסיונות.
- ע"ד המאורעות הביתיים איני כותב כל מאום, משום שנעמי נחמה חביבתנו כותבת וחוזרת וכותבת בוודאי עליהם. ואני, מה יכול אני להוסיף? אסיים איגרתו בחרוזו של אחד המשוררים – "גם הטובות גם הרעות פאָר יִתְּנוּ פֶּן יִסְעוּ".⁸³ חזק ואמץ!

חותנך בעתיד הקרוב, השולח לך בגלי הרדיו נשיקות אין מספר.
יצחק ספיבקוב

⁸³ מיוחס לאברהם אבן עזרא.

[67] מנדוסה. י"א מנחם אב ה'תרצ"ד
לסופר המצוין הד"ר יוסף קלוזנר
הפרופסור של האוניברסיטה העברית בירושלים

יוסף חביבי ונשמת חי!

הינה ממשמש ובא היום שבו עוברות שישים שנות חיידך. זוכר אני שיום הולדתך הוא אחד הימים שבירח אלול.

באיגרת זו אני שולח לך את ברכתי החמה: יהי רצון מלפני האבא שבשמיים שתתפרא מהרה מחוליך, שתוסיף להאריך ימים, כדי שתוכל לברוא לך בעצמך את המונומנט הרוחני היותר רם והיותר חשוב בעם. אני מרים את ידי השמיים ומבקש שתתקיים בך ברכתי זו.

כותב אני לך לעיתים רחוקות ורק כשיש איזה מאורע יוצא מן הכלל. למה זה אטריח אותך בדברים של מה בכך?!

בימים האלו שלחתי לך ולזוגתך לצפורה הכבודה הזמנה לחגיגת ביתי הקטן. בתי נחמה נעמי באה בברית הנישואין עם העלם המצוין יעקב יגופסקי.

כמה רבה הצלחתנו בראותנו שבתנו תימצא ברשות אדם צעיר והגון מאוד המדבר עברית והיודע פרק חשוב בספרותנו. כמה רבה שמחתנו כשאנו בטוחים שישנה עוד בריאה נאה אשר תשים בשרשרת הזהב שלנו עוד טבעות אחדות ושהשרשרת לא תיסגר כבר במותי.

עדן יודע הינך היטב היאך שהקרבנו את עצמנו בימות הנוער גם לכל דבר פעוט וקל אם רק יימצא באוצרו של עמנו. בימים ההם היו אחד בעיר ושניים במדינה שדיברו עברית.

אומרים שאלפי פרסאות מסביב לארגנטינה בוער הגיהנום. מצויים אנו, אני וזוגתי ובתי, במוקד⁸⁴ הזה אחת-עשרה שנים, וכשם שיצא מתוך הכבשן אברהם אבינו אי-שרוף, כך יצאנו הפעם גם אנו מכבשנה של ארגנטינה שלמים ובלתי ניזקים. כמה רבה הזכיה שהייתה לנו!

הבשורה ע"ד מותו של ביאליק הפתיעה אותי מאוד ונגעה עד תוך תוכה של הנפש. כנראה היה האומלל חולה מסוכן. צר לי עליו. צר מאוד.

אמת הדבר שלא הייתה שום אפשרות לחכות אשר ייתן לנו יצירות ענקיות, אבל היה יכול לפעול עוד בהרבה מקצועות בתוך עמו, שממנו לא יצא מעודו, ולתת לו ממה שיש לו ערך בינוני ממוצע.

קוראים אנו שהעם מבכה בכל אתר ואתר את משוררו הלאומי. יהא כך. בשבילי כבר מת ביאליק המשורר. תפילת גסיסתו היא "בְּעֵיר הַקְּרָגָה". זה שלושים שנה ויותר שנסתלק ממני. אבל בשכבות העם רק עכשיו מרגישים את השִׁיעָה⁸⁵ שנשתבר ואבד.

העם מבקש לו תמיד בני אלים וניסים ונפלאות, ואם אינם תחת ידו הוא מתאמץ לברוא אותם בעצמו מאין וחי בהם. והיה, כשמסתלק ממנו בן אלים אחד, מצטער העם עד בלי די ובוכה כמספד על היחיד. צועקים ומכריזים עכשיו שחד בדורו היה. האומנם אין עוד חד בדורו כמוהו?

ביאליק ידע לחדור לתוך ליבו של העם שקרא ושלא קרא אותו כל עיקר. מהו העם? זהו תינוק שאמא הביאה לו בשובה מן השוק, מן הקפילין,⁸⁶ תפוח אדמדמני או צפיחית דבשנייה, וכבר קנתה את נשמתו הרכה הפעוטה. שירתו

⁸⁴ מדורה.

⁸⁵ דבק, מלט (מילון ספיבקוב, ערך cemento).

⁸⁶ חנות דברי מזון.

החזקה של ביאליק, שכבר פסקה, ולמדנותו הרפה, שהתחילה, עוקפות את העם בדרך ישרה ובדרך עקומה, כלומר, בפרופגנדה, המתרחבת בכל צדדיה וכובשת בעת ובעונה אחת את הלבבות בנערינו השרים את "היפהפייה" ובזקנינו המתחממים באור תורה.

נציין נא, חביבי, על קברו של חברנו, שהיה בכל מקום ספרא חשוב בבני עמו:

"אל ימח זכרונו וְשֵׁל בְּיָאֵלִיק

וְאִם גַּם הָיָה מֵאֵן דְּפִלִּיג."

עוד אשוב לדבר עליו על נחמן ביאליק חברנו, שנטרד מן העולם קודם זמנו.

אני ובני ביתי מאחלים לך ולצפורה הגברת הטובה כל טוב.

חובבך מנוער

יצחק ספיבקוב

[68] מנדוסה. חמישה-עשר באב ה'תרצ"ד

למר יעקב יגופסקי

בואנוס-אירס

חביבי יעקב!

נעמי נחמה מסרה לי את התוכן המסחרי אשר נגעת באיגרתך אליה. אל נא תסרב, יקירי, לבקר ולבוא במשא ומתן עם הפירמות אשר הצבעתי לך עליהן. אם לא בנפשנו הדבר, אבל בפרנסתנו הוא בוודאי. כל מה שתמצא, שתשיג בנידון זה, יביא לנו משהו, והמשהו הלה נחוץ לנו מאוד בשעה זו. בכול אבוא לעזור בעולם המסחר, ואולי תתבסס ותתחזק על ידך עמדתנו. הלא צעיר לימים אתה ומלא מרץ וחיל.

הלא ידוע לך כבר: הצבוע קמלמכר וחתנו ההולך בדרכיו יסדו להם חנות של ניירות וצעצועים. משיגי גבול הם האנשים הללו, בריות שפלות. יש להם לכל אחד בפני עצמו מקור של פרנסה אחר וחיים הם ברוחה לפי מעמדם. כבר מרגיש אני שהפחיתו את ההכנסה של בית מסחרנו לרביע ואולי גם לשליש. הסכנה עומדת מנגד, אבל עלינו להתאמץ ולמצוא לביתנו איזה תיקון של ממש, כדי שלא תצטמצם הלאה פרנסתנו. אל נא ניתן את הלחי למכים, ולקראת אגרוף נצאה גם אנו ביד נטויה וחזקה.

שוב אני מבקשך לבוא אל הבתים שנתתי לך באיגרת הקודמת, לנהל משא ומתן אודות כוח הרשאה, ולעשות את הדרוש לנו. כדאי להקריב יום או יומיים בשביל העניין, המחויב לעורר בך אינטרס; והיה אם אחד הבתים יתרצה להצעתך, אז, אם לא תספיק לך העת, ייתנו לך רק רשימת ראשי הפרקים של העניין, ובחליפת מכתבים נסיימונו אחר כך. את הדוגמאות ואת הקטלוגים הלא יכולים לשלוח לך ישר למנדוסה.

אל נא יהא הדבר קל בעיניך ואל נא תעזבנו ליום האחרון, בטרם שתצא מן הכרך ב"א. מחשבתי היא שיהא ברשותנו עוד מקצוע אחד, מקצוע האגנטורה. על כל פנים שניים-שלושה בתי מסחר גדולים וחמישה-שישה קטנים ופחותים, המצטרפים אחר כך מאליהם, יש להם כבר היכולת לתת, ואם גם בקושי, את מזונותיו של האדם החרוץ, הממלא את תפקידו.

לדויד אלנקנה, העורך של "האור", כתבתי שלשום ואני מחכה לתשובתו. בוודאי ימלא את בקשתנו, שאינה מביאה שום הפסד.

חותנך בעתיד הקרוב, המחכה לצאת לקראתך בחיבוק ידיים.
יצחק ספיבקוב

[69] מנדוסה. ט"ז אלול ה'תרצ"ד. פרשה תצא "פי הָאָדָם עַץ הַשָּׁדָה"
לכבוד השו"ב מר אפרים יגופסקי
בסבילבסה

מחותן מאוד חשוב!

קראתי את חידושי התורה אשר שלחת בשבילי מעברה השני של איגרתך ליעקב
בננו. חזרתי על דבריך פעם ושתיים והנה תשובתי:

הכתוב אומר "לא תסור מן הדבר אשר נגידו לך ימין ושמאל", ואתה, יקירי,
מוסיף ומוסיף דברי דרש נאים מאוד, בהביאך פסוקים וקטעי פסוקים מהכא
ומהתם המחליפים את השי"ן הימינית לשי"ן השמאלית או להפך וכו' וכו'.

כשישבתי בנערוטי בין כותלי הישיבה, הכול נעשה קושיה בעיניי בעוברי את
התנ"ך. כמה חמדתי להתפלפל, לחקור ולדרוש ולבקש ולמצוא דברים חשובים
ומסובכים במקרא; אבל יש אשר ירדתי במחשבה לאיזו תהום עמוקה ורבה ולא
יכולתי בשום אופן להיעלות משם. לאחר שנים, בבחורותי, כאשר כבר הלכתי
בצעדים מאוששים, נוכחתי שאין מקשין על הדרש. לדרש נתונה חירות יוצאת
מן הכלל. הדרש מתפתל לכאן ולכאן אל אשר יהיה הרוח והלכו. הדרש יש לו
הרשות לבוא ולבוא עלינו גם בעקיפין ואין לו כלל דרך ישרה. קרוב הוא לאמת,
אבל עד אותה האמת הניצבת לעולם לא יגיע. עלינו להתאמץ, לעשות יגיעות,
עד אשר נמצא את הפירוש הנכון, את הפשט האמיתי, את הדבר שהוא האמת
המוחלטת בעצמה ולא את הביאור הסמוך לאמת.

לדעתי פירושו של הכתוב "אל תסור מן הדבר אשר נגידו לך ימין ושמאל" הוא
זה: אל תחליף את האותיות זו בזו כדי שתהיינה סובלות פירוש אחר לגמרי. אל
תוסיף ואל תחסר כל מאומה. בקש תמיד את הפשט האמיתי, ההגון. אל תפנה
ימין ושמאל כרצונך, פן תסור מן הדבר אשר הגידו לך על סיני ההר. באר את
הכתובים בלכתך ישר, בלי שום עקמניות או קפנדריות, ולמה זה תיתן תורה
חדשה שתהא מסרסת ועוקפת את המקראות!?

קודם כל שומה עלינו למצוא ולהתחשב עם הפשט, ואם רוצים אנו להתעסק
בדרש הרי לפנינו הדרך פנויה, הרי לעינינו הרבה רשויות, ויהא לנו הדרש מעין
משחק נאה בערבוב של תיבות ואותיות המביא אותנו בין כך ובין כך אל המוסר
הישראלי ואל הנימוסים היותר נאים.

אתה מוצא במקום הדרש איזו הנאה, ואני במקום הפשוט אמצאנה. ראה כמה
אינן שוות דעותיהם של בני אדם.

דבר מה מ"תורת" המצומצמה אשלח לך אי"ה בעבור ימים מעט. עכשיו קפצה
עליי תביעתן של האגודות הציוניות דמתא שאנאם בנשפו של ביאליק ע"ה.
עסוק אני בשעות הפנאי בהכנת נאומי. חושב אני שגם האדם המורם שקראו
אותו חיים נחמן ביאליק ושכבר איננו בתוכנו, עץ השדה גם הינהו. וכאותו העץ,
הנותן פריו בשפע רב ופתאום ייכרת קודם זמנו וצר לנו עליו, על מפלתו, נכרת
המשורר הפורה, היהודי הנעלה, אשר זרע את הלאומיות בתוכנו במידה היותר
מלאה.

רוצה אני שנאומי לא ישתווה במאום לכל מה שכבר אמרו ודרשו וכתבו עליו
על ביאליק, ושיהא זורם והולך דיבורי. והינה, מוסר אלוהים! השיעול הארוך,
אשר אבותינו לא ידעוהו, בא ונכנס לגרוני הניחר ומחניק אותי ממש, כאילו דנו
אותי בחניקה. שיעול זה מטרידני עד כדי אפיסת הכוחות. זוהי העילה,
השחיתה⁸⁷ האמיתית, שאינה נותנה לי לשלם ולפרוע מה שחבתי לקרוביי,
לידידי ולחברי. בטוח אני בכך, חביבי, שתסלח לי ולא תשים עלי את הפקודה.

⁸⁷ מהמורה, מכשול.

בנינו הסתדרו כבר בתוכנו והכול נעשה יפה בעבור הרעש החגיגאי.

מקצוע הפרנסה, שהיה בר קיימא זה לא כבר, נטה קצת הצידה משום הרבה גרמים שאינם תלויים בנו. נתאמץ השתא בכוחות המשותפים להקים ולהעמיד על מעמדו את המזל הטוב. ננסה באמצעים האפשריים המצויים בידינו. לעולם לא נהיה מסתמכים על הניסים באמור: "נטייל אצל הכותל הנט לנפול. רחמנא יצילנו. הכותל לא יתרועע".

שלום וברכה לך עד בלי די ולזוגתך פסיה תחיה, המחוננת החשובה, ממני ומאת זוגתי ומאת בנינו החביבים.

מוקירך ומכבדך
יצחק ספיבקוב

[70] מנדוסה. י' מרחשוון ה'תרצ"ה
לפרופסור ד"ר יוסף קלוזנר
ירושלים

חביבי יוסף!

שימחתי מאוד במכתבך האחרון. תודה אין־סופית אני שולח לך מאיתי ומאת בני ביתי על ברכתך הלבבית לנישואי בתי נחמה נעמי עם העלם יעקב יגופסקי היהודי הטוב והציוני הנאמן. כמה ריאגנטי⁸⁸ כולנו על קבלת ברכתך זו. תודה יתרה לך על שהכנסת שורות אחדות בשבילי בביוגרפיה שלך ותזכירני לטוב לשנת השישים לחייך. אחלי שתעלה זיכרוני המחושק לנפשך גם לשנת השבעים לחייך. איני יכול בשום אופן למצוא את העלון של "הירדן" שסימנת. הואיל נא בטובך לשלוח לי את הנומר הלה. רוצה אני לקרוא מהו שכתבת אודותיי.

הַשְׁנָה אמת בדברים שמכריזים הכא ב"ידישע צייטונג" וב"אידישע וועלט" (האחרון זהו האורגן הציוני הארגנטינאי): "הד"ר פאן־ווייזל מסר אל 'הירדן' מאמר שבו ידרוש מאת הממשלה הארצי־ישראלית שתעשה קונטרול חריף כדי שלא יעלו אל הארץ החלוצים של הרבולוציה העולמית, המקבלים סרטיפיקטים מאת האגנטורה העברית?" איני מאמין בכל אלה, כופר אני בעיקרים הללו, אבל אני מבקשך מאוד שתשיב לי מהרה על שאלתי זו.

קראתי ב"אידישע צייטונג" של ב'־איירס בתרגום הז'רגוני את מאמרך "מה פשעי ומה חטאתי?" וגם תשובתו החריפה והתנפלותו של משה קלינמן, המתנגד לך בכל כוח. והינה נודע לי רק השתא דבר שלא חשבתי עליו ולא האמנתי מעולם. הידיעה, שהגיעה גם אליי, התחוב בין האנדים, שגם אתה ברביזיוניסטים, הפתיעה אותי.

כל ימיי שאני שוהה בארגנטינה הייתי מתנגד למפלגה המתקוממה הזאת, מפלגה של בריונים מתאמרים בתוכנו. איני רוצה לחזור ולהרחיב את הטעמים. את כולם יודעים אנו כמותי כמותך. והינה עכשיו רואה אני אותך, הנשמה הפסיפית, במעגל הרביזיוניסטים. מה אירע שנספחת גם אתה אליהם? אולי כבר נתחלפה תורתם?! כמה אני שואף לדעת תורה מחודשה זו!

תשובתו החידודית של מ' קלינמן, המעלה עשן כלשהו וריח ריקבון רע ומחניק, נגעה עד תוך תוכה של נפשי. סחורה גרועה כזו לא ראיתי עוד אצלו.

עם קלינמן זה, העומד עכשיו ברומו של "העולם", גרתי כשנה שלמה. את האמת אגלה לך, שבריא זה נמאסה בעיניי בה בעת שהשתתף בספקולציה האודיסאית המחריבה. המסחר הבריאי, החשוב, מביא ברכה וטובה לחברה וגם לבעליו, והספקולציה והאג'יטג'ים⁸⁹ הארורים בעידנא זרתחא מטילים צרות בלתי משתאבות על בני אדם פשוטים. האינך זוכר את ריקבון החיים האודיסאים?! האינך זוכר את היהודי הגיבן, שידע לעשות סְחֹר־מְכֹר בפלפלין ונעשה בן לילה בעל קייטנה נפלאה; ועוד ספקולנטים אחרים שנתעשרו ועלו לגדולה, בשעה שיהודים רבים מופים ונענים נסו לאודיסה להימלט מפני הפוגרומים וגוועו ברעב באודיסה רבתי זו, "היפהפייה הדרומית"?

עוד ישנו דבר מה שעליך לדעת עכשיו, חביבי, כשנגע מ' קלינמן בכבודך. זכורני, אתה יצאת מאודיסה. הקומוניסטים נכנסו תכף, ותכף ומייד התחילו בחמסנות ובסיוט בכל פינה ועבר. הסופרים, גם היהודים גם הנוצרים, נזדעזעו ולא לחינם. את גורסקי־אליסברג המיתו לאחר ירחים בירייה, ברכין־אינובין יצא מן העיר והתחבא ימים רבים באיזה כפר במרכזה של רוסיה. הסופרים העבריים גמרו והחליטו באספתם, אשר בראשה עמד ח"נ ביאליק ע"ה ומ' קלינמן

⁸⁸ ?

⁸⁹ agiotage – תכסיסים להעלות את הערך של מטבע (מילון ספיבקוב, ערך agiotaje).

נ"י, ללכת למוסקבה ולבקש רחמים מאת ה"תנא" גורקי־פֶּשְׁקוֹב הבוסיאק,⁹⁰ החופי, כדי שישתדל הוא לתת דרכיות חוץ לארץ לסופרים העבריים, הבלתי רצויים והבלתי דרושים לסובייטים. ההוצאות היו מרובות, והכסף גם הוא לא רק שלא חסר אלא שעבר על המידה. אבל העומדים בראש ביקשו משום מה עוד סכומים הגונים. אולי משום שפחד ליבם לעתיד היכול להביא מכשולים חדשים בלתי צפויים מראש בדרכם? והינה מצאו את הכספי הזהבי שלמה זָלְדִיס, מי שהיה גבאי הכנסייה השלשית, ונפלו עליו. לזלדיס זה נתנו מאה הבטחות ואחת שיוציאוהו מתוך הגיהנום המסוכן בפדיון של מאת אלפים רובלים, אף על פי שאין לו שום שייכות לספרות העברית. מ' קלינמן קיבל את הכסף מאת זלדיס, ושניהם, שני חד בדרא, קלינמן וביאליק, נסעו להם למוסקבה בשעה מוצלחת כבני חורין בסייעתא דגיסו של המשורר ח"נ, דגיסו התליין בעל העיניים הכחולות והטובות.⁹¹

את הסוף של הנסיעה ושל פדיון השבויים הלא יודע הינך בעצמך, ביאליק וקלינמן נסעו להם ראשונה לגרמניה; ומה שאינך יודע אגלה לך עכשיו כסוד כמוס ביני ובינך: במקום זלדיס יצא אחר כך אחיו של ביאליק החם⁹² והגס, והוא, הבלתי ראוי לכך, קיבל זכותו של הפדיון. זלדיס האומלל, בראותו לאחר שהמתין שנה שלמה שבדרך לגלי לא ייושע, שהגדולים שבנו יודעים עוד יותר את המאמר "אדם קרוב לעצמו", התחיל לעשות את שלו. הוא אסף את שארית כוחותיו, נס ויברח מרוסיה, בעוברו את הדניסטר בליל חשוך אחד. לאחר שעבר שבעת מדורי הגיהנום אין־סופיים ניטלטל זלדיס זה לארגנטינה עירום וחסר לחם. הוא התחיל לכתוב בתחילה לגרמניה ואחר כך לא"י. שבעים ושבע איגרות לא הביאו תשובה כלשהי לא מקלינמן ולא מביאליק. גם את ביאליק, בעל הלב השירוני, לא נגעו דמעותיו של זלדיס, ולא הקריב לו אפילו מילה אחת. חטאו של ביאליק הוא שלא החזיר לו תשובה ותי לא. קשה לי להאמין שאפילו הסוחר והמדפיס ביאליק יהא מסייע למעשה תרמית וחטא קשה אשר כזה.

האיש זלדיס, המצוי השתא בצ'ילה שעל חופי הים הפסיפי, אדם חשוב הוא מאוד ותלמיד חכם. לדברים שמסר לי זה כחמש שנים ומשהו ישנו משום זה ערך גדול. אני מאמין בהם באמונה שלמה, משום שאני זוכר את קלינמן של השנים 1920–1921.

כדי שלא תהא איגרת ריקה מכלום שולח אני בה את הנאום על ביאליק אשר נשאתי בנשף הציוני המנדוסאי באידיש בקיצור משהו.⁹³

היהודים הלאומיים, הציונים הטובים, פונים אליי מעת עד עת בבקשה שאתן להם דבר מה מאוצרי הרוחני. שולה אני משם מה שיש ביכולתי ומוסר לעם המעט אשר בתוכו אני יושב.

הואיל נא להטריח את עצמך ולעבור בעיון על היצירה הספרותית המצערה. עשה בה אי־הכא אי־התם איזו הערות והשיבנה אליי. ישנה לי טיוטאת, אבל קשה לי מאוד להעתיק מחדש מה שכתבתי אחת ושתיים, משום שאני טרוד מאוד בפרנסה המצומצמה, האוכלת וגוזלת כמעט את כל חיי בשנים האחרונות. לא תאמין כשאגיד לך שעבודתי בחנות הניירות והספרים שלי תימשך שבע־עשרה שעות רצופות, בשעה שמצב בריאותי אינו מתנוצץ כל עיקר. זוגתי עומדת תמיד לימיני ומושכת בעול יותר ממה שמתירים לה כוחותיה המעטים. והיא הלא גם היא בת שישים.

⁹⁰ גס רוח (יידיש).

⁹¹ על האפיזודה הזאת בהרחבה: סירתי על פני האוקיינוס, עמ' 316–317.

⁹² גס רוח (יידיש: כאם).

⁹³ כנראה הכוונה למסה "הַשָּׁר קְמוּט הַנְּפֶשׁ".

ישנן בתיק הכתבים שלי בלדות שעדן לא ראית ולא קראת אותן. אחת אחת
אשלח לך לאחר זמן משהו.

רעד מנוער, השמח בשמחתך והמצטער בצערך.
יצחק ספיבקוב

P.S: בני ביטי דורשים כולם בשלומך ובשלום הגברת צפורה הטובה.
הנ"ל

[71] מנדוסה. אדר א' כ"א ה'תרצ"ה
לסופר ולחוקר המצוין יוסף קלוזנר
ירושלים

חביבי יוסף!

את מכתבך האחרון קיבלתי זה ימים מעט. ומה מצאתי בו?!... רק זוג של קומפלימנטים ותי לא. יודע אתה למה אני שולח לך מעת עד עת יצירה חדשה. לי חשובות מאוד הערותיך. והינה זה כמה חיכיתי להן ולא זכיתי שתיכתבנה בשבילי. יודע אני, חביבי, שהינך טרוד רב מדי ושכוחותיך מתמעטים, אבל כותב אתה בעצמך שעבודתך גוזלת ממך 17 שעות כל יום; והאיש שיש לו עדן אומץ ועוז רוח להתמסר לעבודה כזו, חייב למצוא בשביל רע וחבר, שזרק אותו מזלו לסופו של העולם, שעה כלשהי להקריבנה לו ולשלוח לו טיפות אהדות מתוך נהרות הבלסמון שהוא שטוף בהם.

העתקה של הנאום ע"ד ביאליק ע"ה אינה בידי, אבל ישנה לי רק טיוטאית, שלא אמצא בה בעצמי את ידי ואת רגליי ושנזקק אני לאיבוד של שבוע שלם כדי להוציא ממנה שוב דבר חשוב.

רוצה אתה למסור את הנאום לדפוס בעבור שנה לפטירתו של המשורר בן גילנו. אם כך הוא הדבר תודה רבה, אבל שוב אינו כדאי שתשיב לי את היצירה הספרותית עכשיו. בזמנו תואיל בוודאי לשלוח לי את העלון, את הירחון שבו יצא הנאום. השתא אבקשך רק אחת. רוצה אני מאוד לדעת מה הנה "ההערות הבלתי חשובות". אולי טעיתי באיזה מקום מחמת כוח זיכרוני הרפה, או אולי ישנן טעויות משום שאני משתמש הכא לפעמים בחומר בלתי נאמן אי-מוצא מן המקור הראשון.

פעם אחת עוררת את שימת ליבי שמצויה בשפת שירי אי פה ושם פְּרָזָה, ביטוי, שנתיישנו. אמת הדבר. אנו זקנו ושפתנו איתנו. זהו הציון על קברנו הבא בעתיד הבלתי רחוק וזוהי הנפש⁹⁴ שתרום עליהו.

ל"איש-נעמי", הפוריסטן העקשן, היה ציונו הוא, לאחרים – ציונם שלהם. שפת גוגול וסגנונו אינם דומים כלל לשפתו של טורגנייב וסגנונו, ואלה של טורגנייב שונים כל עיקר משפתם וסגנונם של האחרונים. בעוברי על סרוונטס רואה אני שכבר אינם סומכים בו; ובכל זאת הכול מודה ששפתו הקסטילית היא היותר נאה ואופן הדיבור שלו הוא היותר מצוין אף על גב שנתיישן.

ומָהם החרוזים, נְקִי⁹⁵ קולמוסו של ביאליק:

"...הִיא אִישׁ – וְרֵאוּ: אֵינָנו עוֹד.
קָדְמָנוּ מֵת הָאִישׁ הַזֶּה..."

כל כך נתחבב החרוז הראשון, עד שרוקם באותיות כסף על גבי ארג שחור וקישטו בו את הארון בעיצומו של יום בואו לתלאיב. מָהם החרוזים הללו? ישנים או חדשים? אני מרגיש שריח היושן הז'רגוני עלה מהם ובטרם שנזרקו מקולמוסו של המשורר. טול מעליהם את השם הנערץ ותראה מייד את שירי החשש⁹⁶ הז'רגוניים הישנים.

ומהו הבית הראשון של היצירה "משירי הקיץ"?

"יְדִידֵי נְחִבְרֵי הַנְּעִים!
זֶה שְׁלוֹשָׁה שְׁבוּעוֹת תְּמִימִים
מְשִׁמִּים וּמְנַגְּעִים אֶת נַפְשִׁי

⁹⁴ מצבה.

⁹⁵ זיק, ניצוץ.

⁹⁶ קש.

מי סג'ריר, שְׁמִים מְגִשִּׁימִים.

כל מי שיש לו הרחה אפילו אייחדה ימצא כרגע שֶׁמֶן החרוזים הללו מתפתל הקיטור של "הקוגל" הבולבסי הנושן. האם לא הביעו כך את מחשבתם הז'רגונית במכתביהם היום-יומיים זקנינו, היהודים הפשוטים של הדור העבר? אבל ביאליק הוא מחברם של הדברים הפרוויים הפשוטים, הרגילים. ביאליק הוא שעשאם חרוזים מנוקדים וְעֵבֶרם ברתיקות⁹⁷ נאות והכול נעשה מוקדש ומקודש בבת אחת ואין אנו רשאים לקבול על מה שניתנו וניתלו חינום בהיכל השירה הישראלית.

בוודאי שראית בכתביי שאיני משתמש לא בווי"וים ולא ביו"דים היתרות אשר הכניסו מעתיקי המסכתיות במקום הניקוד. אומנם מנהג הוא בידי הסופרים להשתמש עכשיו בכל אלו ולהוסיף עליהן כהנה וכהנה. אני איני רתוי להוספות הללו. איני נמשך גם אחרי המחדשים, העולים בימים האחרונים כפטריות היער והחורשה, המתגדרים בהביאם לתוך השפה, יחד עם אלפי מילים נאות ונחוצות, גם הפקרות הכבדה מנשוא. זה אינו משמע שבאתי לידי קיפאון ושאיני זו ממקומי בגדר השפה. האמינה לי שגם אני יודע להכניס חֲלִיזוֹת⁹⁸ הכא והתם, אבל אני נזהר מאוד בפילולוגיה, שאינה המקצוע שלי, ורואה תמיד את הגבול המסתמן לעיניי.

שולח אני לך, כמו שהבטחתי, שלוש בלדות שעדן אותן לא ראית. של השירים האלה ישנן לי קופיות; משום כך יישארו ברשותך מעין משלוח מנות לחג הפורים הקרב ובא: "פִּנְצ'וֹ טוֹמְסוֹ", "נֶרְקִיס" ו"אָשְׁנֵב הַזֶּהָר". שוב אני מבקש חוות דעתך והערותיך המצוינות והאמיתיות.

מחויב אני לעכב אותך רגע מצער ולבאר לך דבר מה, כדי שיתבלט וייגלה ביתר דיוק הטיפוס "פנצ'ו טומסו".

הדור החדש היהודי שנולד בארגנטינה מתפרד לשלושה ראשים עיקריים: הראשון הוא הצעירים הכרכיים שכבר קיבלו חינוכם באסכולה הקתולית ונתאסמלו⁹⁹ לגמרי. את העברית אינם יודעים כלל, את הז'רגון, שפת האמיגרנטים, המהגרים, והזקנים, שומעים הם במקצת ומואסים בו כבר כבחיכה דאיסורא. הבריות הללו ניזונות אך ורק במשניות החיצוניות ובחיים החיצוניים. השני הוא הצעירים של ערי השדה, המצויים תחת ההשפעה של הפדרציה הציונית השקדנית, המרחיבה את הרעיון הלאומי בכל הצדדים. ישנם ביניהם צעירים לימים היודעים את הז'רגון הגדוע, קוראים לו מתוך חיבה אידיש ומתגאים בו מאוד שיודעים הם את האידיש. רובם של אלה – שפתו קסטילית, ובשפה זו הוא קורא כל מה שנוגע לזרם הציוני. מצויים גם בתוכם עלמים מצוינים היוצאים גם בנאומים בלתי גרועים מעת לעת ומדברים קבל עם ע"ד התחיה ועל כל מאורע חשוב שייגלה בעמנו. השלישי הוא האיכרים ובני הכפרים הצעירים, בניהם ובני בניהם של הקולונים הראשונים במושבות הפזורות אשר ליק"א בארגנטינה. יובל השנים של הקולוניזציה הזאת עשה את שלו ופעולתו ניכרת השעתא. הוא נתן להם לבני המושבות חיטה רבה ודורה שמנה וגפתנות¹⁰⁰ יותר משתיהן. וכמה מן הגסות של המידות, הבורות והפראות חדרו לתוך השכבות הללו במשך של הזמן הזה! הקולונים הצעירים הללו מזגם אינו רע כל עיקר. אין ביניהם חס וחלילה לא צרות עין ולא צרות מעון ומידת הפורענות לא התרגשה עליהם להחרידם, אבל הטמיעה¹⁰¹ תאכל את כולם גם

⁹⁷ קשר אותם בשלשלאות (על פי מ"א ו, כא).

⁹⁸ תכשיטים.

⁹⁹ התבוללו (מילון ספיבקוב, ערך *asimilarse*).

¹⁰⁰ גסות (מילון ספיבקוב, ערך *grosería*).

¹⁰¹ התבוללות (מילון ספיבקוב, ערך *asimilación*).

יחד ובלי שום שארית בתוך שבטי ישראל. לא אחת ושתיים אני חושב וסח ביני לבין עצמי: "צר לי עליך, הברון הירש! אלה הם ניניך-יורשיך! צר לי עליך שלא חוננת לראות את הנולד ולדעת את הנצורות, ושדאגתך הייתה לבטן המלאה ותי לא".

ישנן עוד נטיות שונות כאן וכאן בעולמו של הדור החדש, הבא והתופס את החיים אחרינו, אבל מצערות הן ובלתי מורגשות. ואני סובר שאינו כדאי לדבר עליהן.

בקוראי את איגרתך בסעודת ליל שבת, זכרה נחמה נעמי בתי יחידתי את השבתות כשהיינו באים לבקר אותך. היא זכרה שהיית מושיב אותה בילדותה על ברכיך, קולט בזרועותיך ופורס לה חיבה מיוחדת.

כשתבקר באחד הימים את קבר אימך, שים נא במקומי ובשמי פרח לבן על גב מצבת האבן. זכרה הטוב אינו סר ממני עֲדָנָה.

כולנו כאחד דורשים אנו בשלומך ובשלום צפורה זוגתך הטובה.

חובבך ומוקירך מאז
יצחק ספיבקוב

[72] מנדוסה. עש"ק ט' ניסן ה'תרצ"ה
למר אפרים יגופסקי השו"ב
דבסבילבסה

מחותן חשוב! שלום וברכה מעבירים!

אם תשאל: "מה אתה עושה, ידידי, במה אתה מתהנה בימים האלה, בשעות שהעולם ומלואו אינם עוסקים שוב בפרקמטיה?" – ואבוא במענה הזה: אני יתדה גדולה בעולמו של הקב"ה והדור לא יתייתם כשאסתלק וכשאתחבא במאורתי הגדוויי־קרוסית המצערה. ובכל זאת אני יודע את ערכי ומכיר את טיבי המיוחד, שבו באל מיטיבי חוננתי.

כלום אני יודע של הקשת הזרועות.¹⁰² אני עושה, כדבורה זו, הברייה הפעוטה, המכינה את דבשה המעט טיפה אחר טיפה, את מעשי גם אני. היא נותנה צוף דבשה ואינה שמה ליבה כל עיקר ואינה דואגת כלל מה יהא סופו, מה ייעשה בו. חובתה היא לתת מה שהיא יכולה לתת ומה שהיא רוכשת מבלי חשוב מחשבות ותי לא.

עובר אני שוב אט ולאט בעיון יתר ובטורח יתר על המילון הענקי שלי הספרדי-העברי, שסיימתי עריכתו זה שש שנים. אני מכניס בו עכשיו הוספות רבות, שינויים חיוביים¹⁰³, מילים אירופאיות חדשות שכבר משתמשים בהן, וביאורים חדשים. והמטרה? התכלית? מה תיתן עבודת פרך זו? מה לי ולשאלות הללו? אני יודע ש"דלא מוסיף יסיף".¹⁰⁴ עושה אני את שלי עד כדי אפיסת הכוחות משום שנוצרתי לכך ומשום שדרכי בכך. אולי, כשתעלה זכותי, תבואנה בזמן מן הזמנים ותהיינה אוספות בידיים פוזות גם את המוחל¹⁰⁵ הטעים שנתנו פרחי בשעתי, בפרדס אשר נכנסתי לתוכו.

היום יצא בדואר הערבי ארגז ענבים. אני ובני ביתי המצער שולחים בשבילך ובשביל הנלווים אליך ענבי מושקט של הפרובינצייה המנדוסאית, המצטיינה בכרמי גפנים נאים אין־סופיים. והיה בשבתכם בערבי פסחים על השולחן ותהיו מברכים את הבורא על פרי הגפן הנאה והטעים כל כך, אז תזכרו זכור גם את הנפשות הקרובות לכם השוהות והתועות בין האנדים הרחוקים, וברכה משהי תיזרק מתוך פיהם גם למעננו. כמה זקוקים אנו לברכה יהודית זו שתתקיים בנו, האנשים הטעונים עדן אחריות מרובה, אחריות משותפת.

ליבנו חרד, חרד ופחד בחשוב שמא ח"ו גם בשנה זו תישלל מכם הזכות הטובה לעשות את הפסח כראוי למשפחה יהודית כשרה וחשובה. והינה באה בשורת משוש וגיל שהאירה פעם אחת את פני כולנו והרחיבה בבת אחת את לב כולנו.

באוהלו, אוהל שם, יימצא האבא החשוב, היודע את חובו לאלוהיו, לתורתו ולעמו. למקומה שבה האימא הטובה, שתהא עוסקת עד כמה שאפשר, ואולי עוד יותר ממה שאפשר, בהכנות החג המורם והנעלה. ומטילדה העליזה, בת חורין זו, שגם היא מסתדרה בקרוב לאושרכם בבסובילבסה, תהא פוזות בזהרורית שלה על פני הוריה ועוזרת במשהו בשעות הפנאי האחרונות.

אנו מציירים לנו ברוח דמיוננו כל זה ולוקחים חלק חשוב באושר המשפחתי ובמצווה של ההכנות המרובות לכבוד החג השנתי.

טרוד אני מאוד ובכל זאת הארכתי מעט באיגרת. אני מסיים את דבריי בקריאה הביבלית הנאה המעוררת את הרוח העברי: "ושמחת בחגך"...

¹⁰² אפס מעשה.

¹⁰³ מחויבים, הכרחיים.

¹⁰⁴ פרקי אבות א, יג: מי שאינו מוסיף על לימודו יסוף מפיו מה שכבר למד.

¹⁰⁵ מוהל, עסיס.

שלום וברכה עד בלי די לכולכם מאתי ומאת בני ביתי

מוקירך ומכבדך
יצחק ספיבקוב

P.S. מחכה אני לדבר מה מוצא מילקוט תורותיך וחידושיך.

הנ"ל

[73] מנדוסה. י"א ניסן ה'תרצ"ה
לכבוד השו"ב מר אפרים יגופסקי
בסבילבסה

אדם חשוב מאוד! מחותן מאוד יקר!

לא ידענו את נפשנו שמתנו¹⁰⁶ מרוב תענוג והנאה בשמוע את "החוכמות" המרובות של הקטינה אשר הביאה איתה פְּרָלָה (פנינה) יקירתנו. ממש מרגליות מפיך פיה הקט והרחב. לגבה אומרות שירה רק ארבע הבריאות הללו: הפרה אומרת: "מו! מו! מו!" הכלב נובח: "הב! הב! הב!" הסוס צוהל: "טשוק! טשוק! טשוק!" והאחרון, היותר חביב לה, הוא השעון המתקתק: "תיק! תיק! תיק!" ותכף יבוא הסיום המצלצל שלה מתוך הנאה: "קטשי! קטשי! קטשי!" הבת הבכירה של פרלה כבר ישנה לה התנהגות מלוטשה ודבר מה מן הבושה הילדותית הנאה, המביאה את לחייה לפעמים לידי אודם זהרורי. יודעת היא להתחשב עם "גדולים" אשר בבית ואינה מפריעה אותם בשיחתם. כמה פעמים אמרתי לערבב אותה בשיחתי איתה ולא עלה לי הדבר בשום אופן. הינה לך דוגמה: הבעתי לה מחשבתי ששלוש השיניים החסרות לה גונבו ע"י הארנב השדי האפור בשעת התרדמה העזה שלה, שנשאן היערה ושיש לתבוע אותן רק ממנו כי ישיב את הגזלה. כך שמעתי אומרים מאז בני אדם. והיא השיבה לי ברצינות שמחשבה כזו אינה ישרה ושהיא רק שטותם של בני אדם. השיניים נפלו ואבדו מעצמן ושאררות תבואנה תחתן. היא עמדה על דעתה זו בעקשנות, ויש אשר גם הצטערה כשניסיתי לחזור על הנושא הזה ואמרתי לבטל בראיות שונות את קבעתה¹⁰⁷ של הבריאה.

דו"ש

מוקירך

יצחק ספיבקוב

¹⁰⁶ על פי שה"ש ו, יב.

¹⁰⁷ קביעתה (על דרך הארמית).

[74] מנדוסה. ג' אייר ה'תרצ"ה

אל המערכת של "ההד"
בירושלים

חברים חשובים!

בידי יהודי שו"ב שעבר במקומנו לרגל עסקיו ראיתי נומרים אחדים של הירחון "ההד". היהודי החשוב הלה נעתר לבקשתי והשאיל לי את הנומר הראשון של "ההד" החרדי דשנה זו. כיוון שמצא חן בעיני ואומר: מצווה היא שאיצרף גם אני למנייננו. אשלחה נא דבר מה בשבילו מיצירותיי הפיוטיות. חיברתי והכינתי את השיר "מול רֶכְסֵי הַקְּרִים הַגָּאִים", שמקומו הראוי הוא בגיליון אשר יצא כשתגיע עונת חג השבועות.

לפתע פתאום עמד מבטי בעמוד הכ"ג. ראיתי בו את "הפרס לדברי פיוט ומחשבה". אף על גב שכתוב "פרס זה ניתן אחת לשנה למשורר או לסופר עברי בארץ ישראל", אני מורה היתר לעצמי לשלוח את הבלדה "רֶבִיד הַזֶּהָב" ורוצה להשתתף בה בתחרות שתיקן מר שלמה שוקן, כדי שיינתן הפרס בכ"א תמוז, יום פטירתו של ביאליק ז"ל.

בוודאי שתבואנה הרבה יצירות ספרותיות. נראה הי מנייהן עדיפה.

המילים "פרס זה ניתן למשורר או לסופר עברי בא"י" אינן ברורות, משום שלא נדע אם יינתן הפרס בא"י לאיזה סופר שיהיה החי גם בחו"ל או הפרס יינתן אך ורק לסופר המשתקע בא"י.

בין כך ובין כך מבקש אני שישומו עין על הבלדה ויתנו לה מקום ב"הד" שלכם. אם ימצאו שהיא קצת ארוכה, ראויה היא שתבוא בשניים-שלושה המשכים זה אחר זה. בטוח אני שתראו לי חביבות כלשהי בשלוח לי את הנומרים של הגיליונות אשר בהם ימצא מקום דבר מה ממני. בכלל אני מבקש נומרים מעט לשם פרופגנדה בפמליה היהודית שלנו המתחלחלה בקרייתנו וסביבותיה והטובעה בימים של ספרדית ואידיש.

שלום לכם וברכה, חרדי ציון.

יצחק ספיבקוב

[75] מגדוסה. כ"ח אייר ה'תרצ"ה
לד"ר יוסף קלוזנר
פרופסור האוניברסיטה בירושלים

יוסף חביבי!

על מכתבי האחרון של כ"א אדר א' עדן אין ממך שום תשובה. החלטתי לכתוב לך דברים מעט מבלי להמתין. רחוקה היא מאוד הדרך והדואר אינו מתנהג כדבעי.

כלום ישנן חדשות במקומנו. מעת עד עת זורקים ההרים, הרי האנדים, הבאים עלינו בעקיפין, פיח ואפר מתוך גרוניהם הרחבים והפתוחים כל ימות השנה. מחשיכים הם ימים אחרים, ויש אשר גם שבוע שלם, מרחבים רבים. אחר כך נחים המה מזעפם ושבים למעמדם, וניצבים ומשקיפים בשחוק לעג ורמות רוח על הסדינים האפורים אשר פרשו על סביבותיהם. דרי הארץ מהלכים שחרחורים על גב יריעות קדר אלה ומתאוננים זה לזה שהתרגשה עליהם עבודה קשה, עבודה יתרה ומסוכנה, לאסוף, להניף את הפיח ולנשום בו בעשותו חומרים חומרים, בהסירו מעל הבתים, מעל הצמחים, פן ידבק אליהם ויישחתו ויתכלו.

אבל יש אשר ההרים עושים להם שחוק משהו ומטילים חננה רגע קטן ורעשה אז ורגזה כל הארץ מסביב. ואנחנו, בני אדם חסרי עזר מצויים בסכנה שאין לך רבה הימנה. מי שלא שמע שחוק זוועות הררי זה אין יש לו שום יכולת לצייר אותו בכוח דמיונו לעולם.

אין כוונתי עכשיו לתאר לך את ימי הרעש באנדים של הקורדילרים, את החורבן, את האימה והפחד הנופל על האדם ועל הבהמה הרבה גם יחד. מי שלא חונן בעטו של המשורר אשר יצר את הפואמה "מְצִיִּי" ¹⁰⁸ לא יזוד לגשת לעבודה דקה ומיוחדת זו.

רוצה אני רק שתדע היכן אנו חיים, עובדים ומבקשים את פרנסתנו הזעומה. שתיים-עשרה שנים כבר עברו שאנו שוהים הכא, ובסכנת הרעש היינו שלוש פעמים. פעמיים לא הרגשנו ברעש ביתר עז. שמענו רק את הרעמים הבלתי שכיחים ואת הקולות החירשים, המעומעמים, מתחת לארץ, או יותר נכון מתוך הארץ, ויצאנו ידי חובתנו בזעזוע משהו ובחרדת הלב ותי לא. ופעם אחת, אבא שבשמיים! הדבר היה בימות הגשמים שלפני שלוש שנים. הרעש החריד בליל חושך נורא אחד את כל הפרובינצייה המנדוסאית כולה ועשה בה שמות. גם מגדוסה, העיר הראשית והנאה, לא יצאה מן הכלל. בה חרבו רחובות רבים למחצה ולשליש. עשרות אנשים יצאו בעיר זו מן הרעש נפצעים, שברי יד ושברי רגל, וגם היו מקרים של סמיות העיניים וטירוף הדעת.

שלווים ושקטים הם ההרים, האנדים, ונחה הארץ זה שלוש שנים תמימות. בשנות מנוחה אלו הכול כשהיה לפני. לגמרי אין שום חדשות. סדר העולם לא נשתנה. שוב נבנו החורבנות ובדק הבתים כבר נעשה. בני אדם אינם נסים ורצים למדינות הים לבקש להם ארץ אחרת, ואם יודעים המה שיבוא יום מחר או מחרתיים ושב הרעש המחריב עולמות. אהבת המולדת אוהזת בהם בחזקה ומצווה להקים את הערים שחרבו, את הבתים שנהרסו ואת הצריפים שנפלו.

עכשיו רואים אנו אנשים רצים לכאן ולכאן, מהכא להתם ומהתם להכא. כל יום ויום מתפגשים, משיחים שעה קלה איש את אחיהו ועושים שאננים את שלהם, כאילו לא אירע מעולם במקום הזה שום דבר רע.

¹⁰⁸ פואמה של מ"י לרמונטוב; יצא לאור בתרגום עברי של א' לוינסון, ת"ש.

כך הוא דרכם של בני אדם. שמא רפה כוח הזיכרון שלהם? שמא מקבלים גזר דינה של הבריאה משום שאין מוצא וְרוּחַ; או שמא אינם נוטרים שום איבה ועברה אל הבריאה הזדונית, המביאה פורענויות עליהם?! אבל מה רב העלבון בראותנו בני אדם הולכים למות בסקילה, בשרפה, בהרג וחנק, בני אדם הולכים להיפצע, להיקטע, ליחרב ביריעות שחורות, להיטבע בים של צרות אין־סופיות אשר אין שילום לכל אלה; וההרים זחוחי הלב מלגלים לכול ואומרים שירה לשמשות הנאות העולות על שלגם בשעות בוקר וערב.

שולח אני לך עכשיו שתי יצירות ספרותיות. אחת פרוזה, "פְּתוּב בְּפְתוּבִים", ואחת דברי שירה, "מול רֶכְסֵי הַהָרִים הַגָּאִים". הואיל נא, יקירי, להביע לי את משפטך עליהן ועשה בהן את הערותיך, החשובות לי ככה. איני רוצה בקומפלימנטים. מבקש אני את הדפְּקָטִים, החסרונות, כדי שיצירותיי תקבלנה תקנה לנשמתן.

לאחר שכבר סיימתי את ה"פְּתוּב בְּפְתוּבִים" הביאה לי נחמה נעמי בתי מבואנוס־איירס את התרגום ואת הפירוש הצרפתיים של רִינֵן על "שיר השירים". משום זה עשיתי בעבודתי זו הגהות אחדות. עברתי על ספרו של רינן בעיון מיוחד אחת ושתיים, והינה הוא באמת מעשה ידי אומן מצוין. קראתי את תרגומו של קְפֻדְבִּיל¹⁰⁹ הספרדי ואת התרגומים האחרים המצויים הכא והתם; אבל רינן עולה על כולם.

שוב אני מבקשך לתת מקום ל"שֵׁר קְמוּט הַנְּפֹשׁ" ב"ירדן", ב"מאזניים" או באיזה ירחון אחר בא"י. כבר עוברת השנה הראשונה לפטירתו של ח"נ ביאליק ז"ל.

שלום וברכה עד בלי די ממני ומאת בני ביתי לך ולצפוררה זוגתך הטובה.

מוקירך מאז
יצחק ספיבקוב

A. Capdevila, El cantar de los cantares, 1919 ¹⁰⁹

[76] מנדוסה. י' סיוון ה'תרצ"ה
לפרופסור יוסף מונין
ב"אירס

אדם חשוב מאוד!

אלמלא ידעתי שכותב האיגרת הידועה ע"ד העברית וחובביה על שם סליפקוב ויגופסקי ידרוש תשובה מאת ספיבקוב, הייתי עומד מן הצד ולא זדתי לנגוע במכתבם של אחרים. אבל כשנתקבלה האיגרת הכרתי תכף שיש כאן טעות; ואפן אל יעקב חתני באמור: "אף על גב שאין אנו מתירין טעויות של יהודאין, אני מבקש שתענה לו לפרופסור מונין בבת אחת במקום שנינו". יעקב לא מילא את בקשתי, משום שהיה טרוד בעסקיו של הפרנסה הזעומה, הגוזלת כל העת; ואולי, וזה יותר נכון, משום שהוא מתרשל בכתיבה, ואני נקי. כלום ידעתי.

עכשיו, כששב יעקב מב"אירס, מסר לי שמתרגם אתה קסטילית מאמרו הגדול של הד"ר יוסף קלוזנר על הרמב"ם בשביל "העבראיקה". שמח אני מאוד לדעת שישנה לך חליפת מכתבים מעסיקה עם פאר דורנו וגדול חכמינו עם הד"ר קלוזנר.

עוד נודע לי שלקחת על עצמך את עריכת "האור". ראיתי את החוברת, המכילה גם מדור עברי. הכול נעשה יפה. שוב נעשה שהחינו. אבל, אבא שבשמיים! מדור עברי כל כך רזה וצנום. רק שני עמודים קטנים ותי לא בשביל העברית הנאה והצנועה. מהו הדבר החשוב שנוכל להכניס, לדחוס לתוך המדור הזעום הלה?

עצתי היא שתרחיבנו עד כמה שאפשר ותעשנו לכל הפחות שישה עמודים ואל תחשק אותו אל החלק הקסטילי. אם רוצה אתה שיתקיימו ה"אורים" השניים, ילכו להם כל אחד בפני עצמו, זה בצד זה ילכו כתאומים ואל יפחית כל אחד כבוד חברו. אני מבין שמוטב להם לשניים שגורלם לא יהיה דומה לגורל הסיאמיים. האמינה לי שהעבודה תעלה יותר נאה ויותר מועילה.

עד כמה שאפשר אחזיק בימינך ביחד עם כל אלה הנפשות הישראליות שתקוותן לא תישבר ולא תאבד ושאמונתן חזקה בשפתנו העבריייה.

לעת עתה אני שולח לך שני שירים קטנים: "רְצוּעַת אֶרֶץ" ו"מֵה שְׁלוֹם אֲחֻזְתָּנוּ?" וכאשר יתרחב השבועון בכל עבריו במדור העברי, ואצא לקראתו ביצירות יותר גדולות ויותר חשובות.

שוב סיפר לי יעקב שלקבדת את הגימנסיה העברית, אשר יסדת בכמה יגיעות. נמצא שגם אתה במורים המנוצחים. כמה אני מצטער שאינה יכולה להתקיים אפילו מגימנסיה אחת. יתר על כן – גימנסיה עברית, שבראשה עומד פרופסור מצוין ובר סמכא כמורך. כמה דואב ליבי, לב עברי, בראותי שכמה וכמה ירחונים עברים נבראו הכא וגולדו ואבדו בן לילה. עָדְנָה לא סר מנגד עינינו האופק השחוף¹¹⁰. אין אנו סופרים ומונין אפילו משפחות אחדות בכרך ב"אירס אשר תתמסרנה כליל לעברית, אשר תהיינה משלחות את ילדיהן בעונג יתר בבוקר בבוקר אל הגימנסיה, אל האסכולה העברית, כמו שראינו עושים האבות בבסרביה הרומנית ובמקומות אחרים באירופה.

ישנם אומנם אנשים המביעים אינטרס כלשהו לשפתנו, אבל אנשים מעט המה, המפוזרים אייכהא אייהתם ברפובליקה הרחבה.

אתה רוצה להקריב את עצמך, את אשתך, את בניך, על מזבח העברית, אתה רוצה להיעשות בן־יהודה השני בארץ זו, והינה עומדים מרחוק ליצנים

¹¹⁰ אפור (מילון ספיבקוב, ערך gris).

מוקיונים, או, יותר נכון, בוגדים בכל קודשינו ומביטים עליך בשאט. ולא עליך
בלבד מביטים המה ככה, אלא גם על אלה הבאים והנועזים לסייע אותך.

ובכל זאת הִנֵּה לאיש! בטח בכוחותיך הבלתי משתאבים, ודע שסוף סוף תתקיים
ותהא ניצבת על פנינו הגבירה העברית בכל זוהרה.

יודע ערכך
יצחק ספיבקוב

[77] מגדוסה. כ"ח מנחם אב ה'תרצ"ה
לפרופסור ד"ר יוסף קלוזנר
ירושלים

חביבי יוסף! שלום וברכה!

כלום ענית על שני מכתביי האחרונים. תמוה אני מאוד: גם יוסף, זה האיש יוסף,
הטוב ועדין הנפש, אינו נוטל חובה לעצמו לענות.

לשנה החדשה אני שולח לך בשמי ובשם כל בני ביתי ברכה משולשת זו:

הלוואי שתמשיך הלאה קדימה את עבודתך הקשה והחשובה בפרדס הישראלי
שכבר אתה מצוי בו בשם ובכבוד ובתפארת.

הלוואי שעבודתך זו, אשר אליה נצמדת ורותקת בכל ישותך, תביא לך גם בשנה
הקרובה פירות טעימים מלוא חופניים.

הלוואי שבעצמך תראה בעונג יתר היאך אנו נהנים כתינוקות תמימים מן הפירות
הללו.

לגברת צפורה אנו שולחים ברכת שלום מיוחדת לראש השנה.

מוקירך מאז

יצחק ספיבקוב

N.B.: כשנעשיתי לפתע בן שישים הביאו לי בני ביתי היקרים את כל כתבי
חברנו שאול טשרניחובסקי בעשרה כרכים. כמה חשובה לי מתנה זו. כמה
יגיעות יגעו עד שהשיגה בשבילי.

הנ"ל

[78] מנדוסה. כ"ח מנחם אב ה'תרצ"ה

לפרופסור נתנאל אוירבך

קיישינב – רומניה

ידיד וחבר מאוד חשוב!

לשנה החדשה הקרבה לבוא זכרתיך שוב לטוב.

יהי רצון שתהא השנה הבאה לקראתך שנת עבודה פורייה בפרדס שלנו; שתוסיף לתת כל מה שיש ביכולתך לעם הקם שוב לבנות את חורבנותיו.

ברכה מיוחדת אני שולח לכל בני ביתך ממני ומאת כולנו לראש השנה ה'תרצ"ו.

מעשי במסחר רעים הכא מאוד. המשבר האיום אינו עובר עֲדָנָה בכל העולם כולו, והד כל הרעות הרבות מתנשא גם על פני הארגנטינה הרחוקה.

מושך אני את העגלה ממש כאותו הסוס שכבר זקן, כוחו מופחת מאוד והוא צולע פעם על ירכו האחת ופעם על השנייה. מושך אני בעול. וכי יש מוצא אחר? פשיטא שלא. במקום החציר הלח והרך כבר אני לועס את התבן ואת הקש היבשים ככה והמצבים את הבטן; וגם זו לטובה. בקושי גדול מוצא אני מקצתה של פרנסתי בחנות הניירות ומכשירי הכתיבה שלי ומקצתה מכניסה בתי נחמה נעמי הפיאננית.

בתי יצאה כבר מרשותי. זה שנה שלמה שהיא מצויה ברשות אישה הצעיר מר יעקב יגופסקי. גם מעשיהם של אלה אינם נותנים רווחים מורגשים; אבל כיוון שאנו חיים חיים קומוניים, משותפים, לא תעובר עֲדָן צורתנו,¹¹¹ ואנשים מבשוק אומרים בחשאי זה אל זה שמצבנו החומרי מזהיר באמת, אלא שאנו יודעים להיזהר בעידנא דפורענות מעין הרע השולטת בכול.

מר יגופסקי בעלה של בתי, יליד ארגנטינה הוא, בנו של יהודי כשר, הבא לכאן בתוך שאר המהגרים הראשונים זה כארבעים וחמש שנים. מעטים הם המהגרים שנתנו לבניהם את החינוך העברי המצויין ושמסרו להם את סדר החיים היהודיים בכל גוניהן. והינה במיעוט הזה אני מוצא לאושרי הרב גם את חתני.

קשים מאוד, כמו שאומרים, נפתולי הפרנסה, וטרודים אנו ודואגים כל היום; אבל לכשיפנה היום והרעש השנוקי, תסתיים עם הערב הדאגה היומית. אז יורדת לה השכינה הטהורה הזכה אל ביתנו הקט והנאה ואנו נהנים כולנו מזיווה ומריחה המבריא והמרענן. הספר העברי, העלונים העבריים, השבועונים והירחונים העבריים, כל אלה תופסים תכף את המקום הכי חשוב על השולחן הגדול שבחדר האכילה והם המה העונים את שלום כולנו בבת אחת.

במקצוע של הספרות לא חדלתי לתת עבודתי. זה כמה שנים שמוכן ומזומן המילון השלם הספרדי-העברי שלי. שוב, לאחר נפישתה ושבייתה ארוכה הוצאתי מתוך הארגז לטפל בו. אני מעבד ומשכלל מילוני זה, אני מרחיב אותו בכל צדדיו כדי שיצא ממנו ספר מונומנטלי. ראשונה תרגמתי רק שלושים ושניים אלף מילים, כלומר, הוצאתי את המילים היותר נחוצות בחיים היום-יומיים. עכשיו אביא לתוכו כל אלה המילים שפסחתי עליהן ואת כל אלה הטרמינים המיוחדים שדחיתי עד זמן ועידן. רוצה אני לתת למילוני צורה אחרת לגמרי, צורה אנציקלופדית הגונה. מאלפיים ומאתיים העמודים שישנם לו עכשיו בכתב יד אעלנו לשלושת אלפים ויותר אי"ה.¹¹² בשביל עבודה קשה זו נזקקתי שוב לארבע שנים של יגיעה רבה. שנה אחת כבר עברה ואת החלק השביעי כבר עיבדתי. כנראה יעלה לי המילון בעשר שנים של עבודה.

¹¹¹ איננו נפגמים.

¹¹² הגרסה הסופית כוללת 3,263 עמוד. מעולם לא נדפס. גרסה דיגיטלית של כתב היד שמורה בארכיון האקדמיה ללשון העברית.

מלבד זה אני נכנס מעת עד עת לפני ולפנים של מקדשי הקט ויוצר ובורא שם יצירות שגם להן ישנו ערך ספרותי.

רוצה אני לכתוב לך הרבה. כדאי אתה שאכתוב לך הרבה, אבל אני עייף ויגע מעבודת היום הזרה. העט אינו משתעבד שוב לרצוני. ובכן אני מסיים איגרת באמצע. האמינה לי, חבר, לא בי העוון. העיניים הכבדות מתמצמצות והעט מעוך בנייר.

מוקירך מאז
יצחק ספיבקוב

אדם חשוב!

תמול כתבתי למר נתנאל אוירבך והיום הגיע גם תורך. איני כותב לך. אל נא תתרעם. מה אכתוב? אין לי במה להתפאר. אני מתבייש. וכי אשם החולה במה שהוא חולה? הכול יודעים שאינו רוצה במחלתו. ובכל זאת גדלה מאוד חרפתו. וכי אשם אני שאיני יכול להיעלות? לא ולא! ובכל זאת מתבייש אני. אין ברשותי שום אקטיב אשר יינתן במשקל. שתיים-עשרה שנה עברו. ומהו הסוף? אני עומד שוב ערטיילאי וחסר מעשים טובים. פשיטא שהשתיקה היא טובה מתלונות והתלוננות.

בתחילה עברו שלוש שנים בהוראת עברית. הוראה זו מצתה את כל נשמת חיי. לעבודתי התמסרתי בכל ליבי והיא עלתה בתוהו. למי עמלתי? על כל צעד ושעל נפגעו עילות ושחיתות ומכשולים. מורה מנוצח על אדמת נכר נעשיתי.

בראותי שדרך ההוראה לא בשבילי תיפנה, מצאתי לי מסלול אחר. בעזרת בתי נחמה נעמי הפיאננית יסדתי חנות של ניירות ומכשירי כתיבה. כלום שגיתי אז. רוח הסחר שוב התעורר בי כמקודם. בסחר הזה עשיתי צעדים רבים קדימה. כבר אמרתי לעצמי: "גם לי, המאור שנתקטן, ייפתחו שוב אוצרות האורה והשפע כמלפנים". אבל שנתיים עברו, ובטרם שהספקתי להתנער מעפר דלותי ולקבל צורה הגונה ולשאוף מעט אל קרבי מן הרוח המבריא, והינה כבר בא בחוצפה אדירה סטרא אחרא אחר. ממדינות הים הרחוקות ירד לארגנטינה השלווה, לאותה ארגנטינה שידעה להתעשר בימות המלחמה הנוראה, המשבר האירופאי. המשבר אינו פוסח גם על המקומות היותר רחוקים, המצויים בתוך הקורדילרים ואדמת האש.

חנות הניירות שלי, לה נשאר עֲדָנָה מרָאָה הנאה; אבל אם עינך תזוד לחדור אל תוך תוכה, ותראה תכף שכלום שוֹנָה עסק אשר כזה לטפל בו.

מרציאים¹¹³ לי קרדיטים. מעולם לא אהבתי את הקרדיטים. ובכל זאת השתמשתי בהם הכא. עכשיו, כשהנכסים יורדים, אני מתאמץ בעצמי ללקבד את כולם. בלי הרשת הזאת, או יותר נכון, מעבר לרשת הזאת, בטוח אני שאמשוך את עסקי הפעוט ואשתמר מכל רע עד אשר תשתנה העת לטובה.

חיים אנו, אני וזוגתי ובתי ובעלה, כולנו יחד בדירה אחת. כיס אחד לכולנו. דוד אחד יפרנסנו. עד זמן ועידן ניהנה כולנו מן הדייסה האחת הפשוטה אשר זוגתי, עקרת הבית שנזדקנה, מבשלת. וזהו הדבר אשר עוד יאריך ימינו בשנות הפורענויות הללו. איני רוצה מעולם בקומונה מדינית, עולמית. דבר אשר כזה אינו יכול להתקיים, אפילו כולנו "חברים", אבל קומונה של זעיר אנפין כשלנו מוצאה חן בעיניי. בקומונה של בָּשָׁשׁ¹¹⁴ אין שום חשש סכנה.

בוודאי שאתה רואה מעת לעת את אוירבך קרובך. אם רוצה אתה לדעת עוד משהו ממני ומאת ביתי, הואיל נא בטובך לפנות אליו שייתן לך את מכתבי אשר ערכתי ושלחתי לו אמש. קשה לי מאוד לחזור פעם ושתיים על דבריי.

כתוב נא לי, ידידי, מה שאתה יכול, מה שאתה חושב לכתוב. אשמח לקרוא ממך מילים מעטות. דע לך שלעולם לא אשכחך, ואיך אשכחך?! בקשיב, באַטְפֶּה¹¹⁵

¹¹³ מרצים, מעניקים.¹¹⁴ הכוונה – שלא לשם העיקרון.¹¹⁵ תקופה, עונה (מילון ספיבקוב, ערך etapa).

הראשונה של גלותי החדשה, היית אתה אחד האנשים הטובים המצערים
שהסתמכתי עליהם.

מברכים אנו אותך ואת ביתך בשנה טובה.

מוקירך
יצחק ספיבקוב

[80] מנדוסה. ו' אלול ה'תרצ"ה.
לפרופסור מר יוסף מונין.
ב"איירס

אדם חשוב!

שוב זכרתיך. וכדאי אתה שאזכורך. במכתבי תמצא את השיר "אין דֵי...".
אבקשך שתיתן לו מקום חשוב בנומר הבא של "האור". ברשותך מצוי עדן השיר
"רצועת אָרְיָן". אם אינך רוצה להדפיסו הואיל נא להשיבנו אליי. בכלל אבקשך,
ידידי, שלא תעבור בשתיקה על כל יצירה שאתה מקבל ממני. ואם אינך רוצה
בדבר מה משום מה, ותשיבנו לבעליו.

הלאה אשאלה שתעבור בעיון על הקורקטורה של שירי פעם ושתיים כדי
ש"הבחור הַזְטָר"116 לא יעבר את צורתו כמו שעשה לשיר הקודם.

יעקב חתני מתאמץ בכל מה שאפשר לאגד ולאחד את העברים הנפזרים "על
שבעה ימים". קשה לו מאוד הדבר, ואם עולה באבדה של שעות רבות ובהוצאות
הנסיעה להכא ולהתם. כל אחד מן המיעוט הבלתי חשוב המפטט עברית
והמתעניין בעברית בפרובינצייה המנדוסאית אינו סמוך לגבולנו. כל אחד תחוב
במאורתו רחוק איש מעל אחיו ודואג בעבודתו הנוכרייה רק לאצטומכה הריקה
והכויצה. זוהי אמת בלתי מתרועעת. הפרנסה לקויה מאוד במקומנו, ואם אין
קמח, כבר אמרו, אין תורה.

ובכל זאת לא נזוד להניח את המשוטים שאנו תופסים ביד חזקה, וכמלחים
מנוסים נעשה את שלנו בבטחה ובאמון. לא נתפוצץ בשונית לעולם. בוא נבואה
אל החוף המפוסג המבוקש אף על פי שנתמהמה זמן מה.

הינה קרבים "הימים הנוראים" והחגים הבאים והנמשכים תכף אחריהם.
היהודים מתאספים אל הכנסיות לקבל את פני אביהם שבשמיים המתגלים בהוד
ונוראות. שוב אוזנם אינה אטומה להקשיב איזה דבר חשוב ולבכם גלוי לפניך
כספר. לך תפוש את החרט ורשום בו כל מה שאתה רוצה. אולי אנאם באחד
הימים, כשיעזבני השיעול הארור המטרידני זה כמה. אולי אנאם על העברית,
שכבר קמה לתחייה, ועל ניצחונותיה בארצות הגולה.

הבטחת להעניקנו ב"אור" הפעוט שלך ולא קיימת את דברך. אנו, אין אנו
רשאים, כאותם הרשעים, לדרוש דר־שבועון שיישלח לנו חינם אין כסף ובתור
מתנה, אבל לי ישנה זכות מיוחדת לבקש לכל הפחות אותו הנומר שבו תבוא
איזו יצירה ממני.

שלום לך ולכל בני ביתך מאת כולנו.

מוקירך
יצחק ספיבקוב

116 סדר הדפוס (יידיש).

[81] מגדוסה. כ"ה אלול ה'תרצ"ה
לכבוד מחותני החשוב השו"ב מר אפרים יגופסקי
בסובילבסה

אדם יקר!

שבועיים ומשהו שאני חולה למחצה. יש שאני חולה שוכב במיטה ומחליץ את עצמותיי כדת וכדין, ויש שאני חולה הולך בראש כבד כמטיל עופרת ועומד ועושה באיזו פגרה את עבודתי התמידית בפרנסתי בחנות הניירות והספרים. מצב רוחי הוא, משום פרצה זו שנעשתה בגופי, כל כך מדוכא עד שאני משתמט לכתוב אריכות. אני יכול להשקיע את עצמי בעניין חשוב ואפילו בדבר מה בלתי חשוב כל עיקר. סיבוב ראש תמידי וסתרקות תדירית ממררים את חיי שבעים ושבע פעמים ביום. הרופאים אומרים בקול אחד שמחלה עוברת היא. הלוואי, ריבונו של עולם, שתעבור בזמן קרוב ושוב לא אדענה.

בבוקר ערכתי בשבילך כרטיס ברכה "לשנה טובה" ואמרתי לצאת בו ידי חובתי במילים השתיים דכולא בהן. משום איזה רישול, הבא מתוך אטרופיה,¹¹⁷ נתעכב הכרטיס, נשכח לגמרי על גב שולחן המכתובה ולא נזרק לתוך ארגז הדואר. לפנות ערב באה איגרתך הארוכה ליעקב שלנו עם הבשורה שהמחותנת הכבודה נזקקה לניתוח חירורגי, והביאה לכולנו בבת אחת עגמת נפש שאין אתה יכול לשער את תוקפה.

אין אנו מתייאשים כל עיקר. חטא בלתי מכופר הוא להתמסר לייאוש, אפילו כשמונה הסכין החד על גב הצוואר המושט. אבל מצבה של המחותנת הטובה, גולת הכותרת של המשפחה, מדכאנו עד בלי די.

חובה קדושה מוטלת על כולנו, ואת החובה העכשווית הזאת נשלימה שכם אחד בימים הבאים לקראתנו, בימים הנוראים. בכל האמצעים האפשריים ובכל האינסטרומנטים המצויים בידינו נבואה ביתה אל בימים המיוחדים הללו. בתשובה ובצדקה, בתפילה ובדמעות ניגרות נוציאה מזרועות האסון לרשותנו את האם הישראלית הכשרה.

בנים אנו לאלוהי החסד. ואם טובים אנו ואם רעים לפרקים, יְהוָה יסור רק ייסרנו זמן מה וסוף סוף לא נזיקנו שירחם אותנו כרחם האב על בניו הקטנים והתועים.

השתא שוב לא נעשה את התפילה ואת העבודה בלי פאר כלשהו. תודה לאל שסידרו מניין ארעי נאה במקומנו המצער. ישנו ספר תורה מקושט במנטיליה¹¹⁸ של סמט,¹¹⁹ שופר ארוך ומעוקם שקיבל טבילות חומץ, שני בעלי תפילה, שפרקו של האחד נאה וזקנו של השני מגודל. ישנם במניין הזה כל הדקדוקים והפרטים הדקים וכלום יחסר בו.

בהסתדרותו של המקדש המעט שלנו ובכל המצוות התלויות בו השתתף יעקב ממש כיהודי כשר וחרד, ועמד בהתעוררות יתרה על "הבונים" שהכול ייעשה כדבעי ולא יתגנב בו פגם משהו.

מקומנו הוא, כידוע לך, מקום אנשים פשוטים ובעלי מלאכות שונות. בהם אני מתאחד ואיני פורש מהם זה שתיים-עשרה שנות חיי בארגנטינה. את העשירים שבהם, שכבר עזבו את מלאכתם, אני עוזב לנפשם, אבל העניים והבינונים, שלא אבד עזן מצפונם במעמדם, חביבים עליי מאוד. כלום יודעים הם בין ימינם

¹¹⁷ ניוון (מילון ספיבקוב, ערך atrofia).

¹¹⁸ מטפחת (מילון ספיבקוב, ערך mantilla); כאן: מעיל של ספר תורה.

¹¹⁹ קטיפה (מילון ספיבקוב, ערך terciopelo).

לשמאלם, כלום חושבים הם הרבה. עושים באמונה שלמה מה ששומה עליהם ושוחים מקדמת דנא עם הזרם השוטף אלפי שנים.

חכמינו ז"ל מורים לנו ש"אין גנאי לדבר עם הפונדקי שלנו". על אחת כמה וכמה אין יש שום גנאי לשוחח שיחה קלה עם הבורסקי היהודי בשעות הפנאי ועם הרהיטר, עם המסגר ועם הספר, המצטרפים למניין אחד בימי הסליחות, התפילות, הסיבורים והכיפורים.

שולחים אנו לכולכם ברכת ראש השנה שלמה, המוצאה מתוך תוכו של הלב.

מוקירך ומכבדך
יצחק ספיבקוב

[82] מנדוסה. י"א כסלו, מוצ' ש"ק ה'תרצ"ו
לפרופסור יוסף מונין
ב"איירס

אדם קרוב וחשוב!

זכרתיך משום מה היום. בוודאי שישנה נקודה שאנו מסתמכים עליה יחד.

אני שולח לך עם זה את הבלדה "אָשְׁנֵב הַזֶּהָר". הואיל נא לתת בשבילה מקום חשוב במדור העברי של "האור" ולשלוח לי את הנומר אשר בו תבוא יצירה זו.

במקומנו עלה לנו, בכמה יגיעות שִׁנְגַעְנוּ, לאסוף ולרשום אנשים אחדים המפטפטים עברית לקויה, ישנה וגם חדשה. כבר אמרנו להתאמר¹²⁰ בסימן הברכה שראינו מרחוק. והינה פורענות חדשה שלא חכינו עד כה נתגלגלה ונתרגשה עלינו: שלושה חברים, היותר חשובים והיותר אקטיביים, עזבו אותנו והלכו להם לצ'ילה לבקש התם את מזלם מחמת עסקיהם המסחריים שנעכרו לפתאום. ובכן, שוב נתפרדה החבילה.

ניחא לי כל השבח וההלל שאני משתטף בו בימים האחרונים, שהכא והתם מסתדרים¹²¹ דוברי עברית בארגנטינה הקסטילית. אבל אחר כל אלה רואה אני כאן הופעה אשר כזו: הזקנים, המקבילים פני העברית בתפילתם שלוש פעמים ביום, הולכים אט ולאט לעולמם, בני הכוח והגבורה* מהפכים בעֶתֶר¹²² הז'רגוני את תבואתם בגורנם; והנוער הבא אחרינו נמשך כולו אחרי הנטעים הזרים.

הגלות הארורה עושה את שלה באכזריות יתרה וקשה, ואנן מאי?...?

מתמסר אני ממש לעברית, אבל צעקתי: "בוגדים אתם כולכם!" לאן היא באה? אל ההרים הקרוחים, השוממים, מגיעה דברתי ובתוכם תשתק ותתחרש. ההרים עושים לי צחוק תימהון ותי לא. ואת הצחוק ההוא קולט אנוכי ותופס אנוכי בכל נוראותיו.

ביתי הקט, הצנוע, פתוח לרווחה לעברית, אולם גם הוא אינו זוכה ליהנות מן הניצוצות המנתזין עליה. ואם תזיד לשאול: "שלמה? מדוע? הייתכן?" התשובה האחת, היחידה, היא: "הגלות!" הגלות היא היא המפליגה¹²³ גם את האחים הקרובים.

תמיד היינו משוחחים בבית רוסי, משום שבה נוצרנו ובה נוצרו כל הרעיונות והמשפטים שלנו. לפעמים השתמשנו בז'רגון, וזה כשבא איזה אורח של העיירות הקטנות היהודיות, וכשרצינו לספר איזו אנקדוטה מיוחדת במינה, ספציפית. ורק לעתים רחוקות נזרקו מפינו מילים עבריות אחדות.

עכשיו, כש"דרך כוכבו של יעקב" במקומנו, נזקקים אנו כולנו, לבושתנו, לקשקש בלגינא הז'רגונית, והינה ערבוביה גלותית כזו חדרה גם אל ביתו של אינש שהוא משיירי המשכילים אשר רצו לעקור מן השורש את המלוחים¹²⁴ הזרים.

כשאנו מצויים כולנו בבית יישמע הז'רגון האשכנזי בכל תוקפו. אך יצוא יצא יעקב הרחובה, העירה, תצלצל הלשון הרוסית בשלושתנו. כשמתייחדים יעקב ונעמי בזויתם הקטנה, עוברת תכף הקסטילית העתיקה, והיא נמללת בתוכם

¹²⁰ להתפאר (מילון ספיבקוב, ערך jactarse).

¹²¹ מתארגנים.

¹²² קלשון.

¹²³ מפלגת, מרחיקה.

¹²⁴ צמח מלוח מר.

ברצון משהו. וכשתצאנה הנשים השתיים מן הבית ונישָׂאָר אני ויעקב ברשותנו,
יש אשר תבקרנו אז הגבירה העברית הטובה והנאה.

הפרנסה הזעומה מכריעה את כולנו פעם אחת. האינך יודע שגם את נפשנו אנו
נותנים בעדה?! טרודים אנו רב מדי בדאגות היום-יומיות והמצב הזה אינו מרשה
לנו לתת לעצמנו גם איזה חשבון הנפש ברור וגמור.

הקריאה העברית אינה חסרה לנו לגמרי, אף על גב שאנו מצויים במקום נידח.
מה שחסר הוא הדיבור העברי; המילה החיה חסרה בפינו. ורואים אנו ומרגישים
משום כך שחיתוך הדיבור העברי אינו תֵּלֵק אצלנו ואינו משופשף לגמרי.

דיננו נחתך לכף חוב בארגנטינה הקסטילית. הגלות מְכַטת בעיני זוועות, ואורבת
לנו מכל צד ועבר.

דורשים אנו כולנו בשלומך ובשלום בני ביתך.

מוקירך

יצחק ספיבקוב

* כמה טעה ר' יהודה בן תימא באומרו: "בן שמונים לגבורה".

[83] מנדוסה. כ"ז שבט ה'תרצ"ו
לאדון משה קלינמן, העורך של השבועון "העולם"
לונדון

עורך מאוד חשוב!

בטוח אני משום מה שעודך זוכר אותי, את יצחק ספיבקוב, את הסופר העברי
לבן הראש שגר בביתו של ברז'נסקי ברחוב רישליו באודיסה. היינו מכירים
איש את אחיו ומתפגשים לעתים קרובות ומסירים את המגבעות לאות שלום,
אף על פי שלא היינו קשורים בקרבה יתרה.

זה שנים מעטות שאני מצוי במנדוסה, בין הרי האנדים הרחוקים הארגנטינאים.
הסתדרתי כאן, לאחר שעברתי כל שבעת מדורי הגיהנום, כסוחר של ניירות
ומכשירי כתיבה ומוצא את פרנסתי בצמצום. גם הכא מרגישים ככה וסובלים זה
כמה מחמת המשבר העולמי שאין קץ ואין סוף לשלטונו בעוונותיהם הרבים
והקשים של מנהיגי העולם.

כשבאתי לכאן כבר מצאתי כחמישים משפחות יהודיות, שרובן ניטלטלו
למנדוסה מבסרביה טרם שפרצה מלחמת הדמים העולמית. היהודים הללו
עזתנים,¹²⁵ מוצקים, ומזגם אינו רע. אבל הם לא הביאו איתם שום תרבות.
הסידור, המחזור, שכלום אינם יודעים בהם, אף על פי שמרגישים בהם איזו
קדושה עילאה, זוהי התרבות שהביאו ותי לא. היהודים הבסרביים חבתנים,
כדדים היו, ומצאו להם עבודה די צורכם ושכר הגון במנדוסה וסביבותיה,
הכסויות כרמים אין-סופיים והמלאות יקבים אין מספר.

עכשיו כבר ישנן במקומנו כמאתיים משפחות יהודיות מכל המעלות. בשנים
האחרונות באים יהודים שחיו ברוסיה בגלילים שונים, וישנו אי-הכא אי-התם
אלמנט תרבותי ביותר. את הקרנות קהק"ל וקרן היסוד יודעים כולם ולוקחים
חלק בתשלומין של מיסי א"י. גם אלה המביטים עֲדָנָה על התנועה הציונית מן
הצד, יודעים את חובתם לעמם. "נתבעים הם לעגל ונותנים, נתבעים הם למשכן
ונותנים".

מצויים בינינו יהודים מעט הקוראים והיודעים את העברית שנתיישנה ושהיו
יכולים להביע בה שיחה קלה, אבל הרשלנות אינה נותנת להם לזרוק מן הפה
החוצה מילים מעטות. כולם טובעים הכא באידית, בקרוא את ה"אידישע
צייטונג", את ה"פרעסע" וכו'.

ישנה אסכולה יהודית, הקיימת בהפסקות מועטות כחמש-עשרה שנים. אסכולה
זו, שאין בה שום רעננות, נתמכמה¹²⁶ גם היא באידית. בה נותנים לתלמידים
שיעורי אידית, וכעין פרפרת גם את הקריאה היבשה מתוך הסידור ותי לא.
ובהגיע הנער לשנת השלוש-עשרה ופתח וסיים ביום אחד הנחת התפילין, כבר
הותרה הרצועה, הבור יצא לרשות עצמו ולא יימצא ולא ייראה שוב באסכולה
היהודית.

רק שניים הם הקוראים התמידיים של "העולם" בעיר זו. אני ומר יעקב יגופסקי
חתני מקבלים אנו את השבועון הזה זה כמה ע"י מר י"ל גוֹרְלִיק, סוכן ספרים
ועיתונים עבריים בב'אירס. אני עושה כל מה שביכולתי להכשיר את הטובים
שבנו למילה העברית ולהרכיבה לכל נפש שישנה תקווה משהי לעשותה עברייא
ולהעבירה תחת דגלנו.

בנאומים מיוחדים, בשיעורי ערב לבוגרים ובכל שעת הכושר אני עושה את
שלי; ומר יגופסקי, המסוגל אחריי, עומד גם הוא לימיני במרץ מיוחד. אם אומנם

¹²⁵ חזקים (מילון ספיבקוב, ערך fuerte).

¹²⁶ ירדה במעלה.

קשה מאוד הדבר במקומות שהכול ייעשה מהר קריול,¹²⁷ ברם עד כה לא נסוגונו אהור. רואים אנו שישנו זיק מעומם באפר הרב ושהוא צריך רק ניפוח תכופי, ניפוח אדיר, כדי שתיעלה האש גם בשיפולי האנדים הרחוקים, גם בנפה של מנדוסה הכרמית. יש תקווה לסימן ברכה, יש סיכוי שתצטרפנה הטבעות הבודדות ותתהווה גם הן חוליה נאה בפני עצמה.

בב'־איירס היו יוצאים ירחונים, דו־שבועונים ושבועונים עבריים. קטנים היו כולם, מצערים, אבל אי־גרועים. "הבימה העברית", "העוגן", "עתידנו", "האור". באלה הייתי מדפיס את שיריי. אחד אחר אחד נסתלקו ההוצאות הללו מרחוב היהודים מסיבות שונות, אף על גב שבב"א גופא מצויים קוראים רבים ושמתקבלים אלפי יהודים לסלונני הפדרציה הציונית לשמוע נאום עברי או הרצאה עברית.

שולח אני בזה את הבלדה "אֶשְׁנֵב הַזֶּהָר" ואת השיר "מול רֶכְסֵי הַהָרִים הַגָּאִים". הואיל נא ותן מקום חשוב ליצירות המנופות הללו ב"עולמך", ואם רוצה אתה, ואיכנס גם אני בסופרים הקבועים לסייע לך במדור הַפְּלִטְרִיסְטִי בשירים וסיפורים. כתובתי תמצא על גב המעטפה.

בכבוד רב
יצחק ספיבקוב

¹²⁷ הכול נהפכים במהירות לקירולים, ארגנטינאים מלידה (מילון ספיבקוב, ערך (acriollarse).

[84] מנדוסה. ה' ניסן ה'תרצ"ו
למר משה קלינמן, העורך של "העולם"
לונדון

עורך חשוב!

בחוברות של "העולם" שקיבלתי עד הנה בשנה זו איני מוצא אפילו שיר אחד, בלדה מצערה. תמוה מאוד הדבר. משום מה אינך נותן מדור חשוב כראוי לחלק היותר נאה בספרות היפה? מהו החטא שחטאה השירה העברית בעיניך? איזוהי כפרתה?

שוב אני שולח לך בזה שני שירים קטנים: "אֶהְבֶּת עוֹלָם" ו"סוֹרִים בְּדָשִׁים". בקִּשְׁתִּי – שתיתן להם מקום נאה בשבועונך.

בכל חודש אשלח לך דבר מה מיצירותיי הבלטריסטיות. קשה לחכות לתשובתך, משום שרחוקה מאוד הדיסטנציה, ובשביל חליפת שאלה ותשובה צריכים אנו להצטייד בסבלנות ולהמתין לכל הפחות שישה שבועות ומשהו.

קראתי בעיון מיוחד מה שכתב הד"ר רופין בשבועונך ע"ד ארגנטינה ויהודי ארגנטינה. צר מאוד שעייב¹²⁸ במכחולו את הצבעים. בעונה המוגבלת ששהה כאן הד"ר החשוב א' רופין לא יכול לתפוס בבת אחת את כל המקצועות¹²⁹ והגוונים של החיים היהודאיים. הד"ר רופין אדם חולני. הוא בא כאן להיפרש מן הציבור ולהינפש מעט מעבודתו הפוליטית והספרותית. רוב שעתו, אומרים לי, התבודד בחדרו במלון, ויש אשר גם לא יוכל לקבל אנשים שהתעניינו בו.

בקוראי את משפטו של הד"ר רופין על יהודי ארגנטינה של המאה שעברה זכרתי את הציור "השיכור" שראיתי לפני כמה שנים באודיסה, והבעתי את תימהוני שלחוטמו נותן צבע אדום עמוק רב מדי. כשפניתי אז עם שאלתי למפרי לרמן, מי שהיה הצייר של התיאטרון האודיסאי, על הדבר המוזר הזה, באמור שלא ראיתי מעולם שיכור אשר כזה, ענה לי הלה ככה: "בחוטם הבולבוס העבה, שהאדימו מאוד האומן, אנו רואים טיפוס אמיתי של שיכור, של אלכוהולי. הצייר השכיל לתאר. לא חוטם יחידי צייר, אלא הצביע על ריבואות של חוטמים ושיכורים". אולי צדק ממני הד"ר רופין.

שוב אין כל חדשות.

מוקירך ומכבדך
יצחק ספיבקוב

¹²⁸ ערפל, טשטש.
¹²⁹ פינות.

[85] מנדוסה. י"ג אייר ה'תרצ"ו
לפרופסור של האוניברסיטה העברית,
לד"ר יוסף קלוזנר
ירושלים

יוסף חביבי! שלום וברכה!

אלי שבשמיים! מאריה דאברהם! שוב אנו חוזרים ורואים פרעות גם בארץ ישראל, בארץ ההבטחה. מכים, ממיתים נפשות רבות, שחסרונן היחידי הוא השם העברי, החותם העברי שהן דגולים בו. שוב שודדים והורסים את הבתים, האוהלים, הרהיטים, וקורעים את המזרנים ומוסרים בשחוק שערורי אל שטף הרוח את הנוצה.

עינינו ראו את הפוגרומים הצאריים והקומוניסטיים בכל צבעי הזוועות שלהם ובשבעים ושבע העיניים שלהם. שם ברוסיה ופולין היו מציתים אש בחנויות (באחרונה מציתים גם עכשיו) במסדרונים היהודיים, ובארץ ישראל מדליקים את הקמה הישראלית. בגולה מרעישים עולמות שונאינו הרבים שאנו עוסקים בִּסְחָר־מְכֹר בריבית ובסרסורות, ובגרמים הללו קונסים את נכסינו ומתירים את דמנו. ובארץ ישראל הקדושה מה הם אומרים?! מהי העילה והשחיתה שזיהמה אותנו בעיני הערביים המזוהמים?! העבודה העברית? האיכרות? התרבות?

ואיה הממשלה הבריטית הגדולה, הפכירה? ממשלת הבריטים הביבליים? הלא התמסרנו והתמכרנו לה בכל נפשנו הטהורה וליבנו הנכון, ובעצמנו נתנו לה באמון את הרבותא?!

כלל גדול אמרו בפוגרומים ובכל אתר ואתר. האספסוף אינו מתפרץ מעצמו וזרועו אינה מושלת מאליה. ברי שלמעשי אַלְמוֹת דוחפות אותו מאחרי האילן, שצילו מרובה, הידיים הנעלמות של הממשלה הַיֵּאֲנוּסִית,¹³⁰ הבאה עלינו בעקיפים. כבר היינו לה לממשלה הבריטית למשא ולטורח בתביעותינו, ואם גם צודקות כוֹלֵהֶנָּה, ואינה יודעת היאך להיפטר מן הקיסם אשר שמה בעינה ההצהרה הבלפורית.

זה כשבועיים שהעיתונים מביאים טלגרמות מחרידות זו אחר זו שהפרעות לא פסקו עדן, אף על גב שאין להן כבר התנועה הפראית.

רשום נא לי אתה תכף ומייד מילים מעטות היאך עברו עליך ועל צפורה יקירתנו, הגברת החולנית, ימי הפרעות, ימי האפלה החדשים. איני בטוח שכבר נסתיימו ההתנפלויות, ההסתערות של הערביים חצאי הפראים הללו. העיתונים כותבים שנשתתקו הרעמים, אבל בעת ובעונה אחת אינם פוסקים לתת ידיעות ע"ד השערוריות היחידות איי־הכא ואיי־התם גם במושבות.

מלומדי ניסיון אנו ויודעים משכבר הימים שהעיתונים הזרים מפריזים על המידה. רובם הוא השמח לאידנו ומרחיב את הבשורות הרעות עד כמה שאפשר. אך מי יודע את האמת?! אולי נעשו כולם כאחד חוזרים בתשובה, כשרים ונאמנים. אולי אמת הדבר הנורא, שאנו מונים כבר עשרים בין החללים של היהודים.

כתוב נא לי, חביבי, האם כבר שב הרוח אליכם? אני, היהודי הרוסי, מרעים שוב את הפנים ומקמט שוב את המצח ושואל בצער עמוק את עצמי: היכן הצדק? מהו הסוף של צרותינו, ודמנו זה השפוך מה יהא עליו באחרית הימים? האומנם רק האגרוף האלים יהיה השליט היחידי עד סוף כל הדורות? האומנם?

¹³⁰ דו־פרצופית (על שם האל יאנוס).

מעלה אני בזיכרוני את דברי הקונסול הבריטי באודיסה כשיצאו לקראתו בהפגנה של ידידות בדגלי יהודה ובקריאות "הידד!" "אלוהים מלך נצור!" שהרעישו את הרחובות של "היפה-פייה הדרומית". הלא היית גם אתה בראשי המפגינים. הקונסול הופיע ביציע וקיבל אותנו בדברים שעוררו את רוחנו המדוכא מחמת המלחמה הארוכה שזה אך נסתיימה:

"הממשלה הבריטית עומדת תמיד בדיבורה מבלי לזוז. ההצהרה הבלפורית היא דוקומנט היסטורי רב ערך, וההבטחה של הממשלה הבריטית הנתונה לעם הישראלי תקינים".

המומנטים הברוכים והמאושרים הללו השאירו עלינו רושם חזק שלא נמחה עֲדָנָה... אבל, אֵינן הן ההבטחות, שנשנו כמה פעמים קבל כל העולם כולו? גמושים הם גם הדוקומנטים ההיסטורים, וטבעם הוא להתכווץ בידי יוצריהם כשיש צורך בזה.

אני וכל בני ביתי דורשים אנו כולנו בשלומכם ומבקשים שתינחמו. אל נא יתקופכם הייאוש. האמינו שכדאי לסבול ולשאת לפרקים גם פורענויות וגזרות רעות על הארץ, שסוף סוף תיבנה מחורבותיה, ועל העם, המתנער כְּלָה מן העפר הגלותי ומעסקי התבואה הגלותיים.

מוקירך

יצחק ספיבקוב

[86] מגדוסה. כ"א תמוז ה'תרצ"ו
לפרופסור ד"ר יוסף קלוזנר
ירושלים

יוסף הביבי!

כשבועים יום אנו מחכים לתשובתך והתשובה אינה באה. ב"עולם", ב"אידישע צייטונג" והעיתונים המקומיים הזרים אנו קוראים שהמצב הוטב במשהו ושהסכנה עברה ואינה שוב בארץ ישראל. ממתנינים מיום אל יום שההתנפלויות האכזריות תיפסקנה. הלוואי, ריבוננו דעלמא כולאי!...

הממשלה הבריטית מלטפת עֵדְנָה את ראשם החלק של הערבים בכסיות של משי ומדברת איתם רכות: "למה לכם, בניי היקרים, שפיכת דמים ושביתות. הלא הדבר הזה אסור על פי תורתו של מוחמד, על פי הקוראן הקדוש. אם לא תשמעו למוסר נייסר אתכם בשוטים, ואם טוב תהיינה אוזניכם אטומות, השוטים לא יועילו, לא ייתנו דבר ממשי, נייסר אתכם בעקרבים... ואם..." והחתול הקרילובי נסקה¹³¹ אוכל ועושה את שלו...

יש אומרים שטות כזו: "הממשלה יראה היא את חרונו של הערבים הנפוצים בכל העולמות". אבל הדבר אינו כך בשום אופן. הממשלה הבריטית התקיפה יודעה היטב מה יש לה לעשות. יש בה די כוח ומרץ להכריע בשניים-שלושה ימים את המרד אשר בא מן החוץ דרך הערבים, עמי הארץ, הברברים הניסוטים. הסוד שהיה חבוי כבר נתגלה ואין הוא סוד שוב: הממשלה הבריטית גם היא שונאה את היהודים במידה ידועה ואינה יודעה היאך ליפטר ולהיחלץ מהבטחותיה הפומביות. וזהו הדבר שהיא ממצמצת בעיניה ועושה את עצמה שאינה רואה הכול בעינו ואינה ממלאה אפילו את חובותיה הפרימיטיביים. "ואם נתקפים היהודים, למה מרעישים כל כך העולמות?... פרים ורבים הם בארץ רב מדי... אין להם על מה לקבול..."

גם נער בן עשר, חניך האסכולה, כבר תופס את המצב ורואה את הנעשה עם העם העברי, הרוצה לאחוז שוב במחזור החיים וחפץ בקיומו על אדמת אבותיו.

שואפים אנו לקבל ממך מילים אחדות. זה כמה שהינך מתרשל ואינך כותב. או אולי, מי יודע, נקעה נפשך משום מה ממנו?!... אין אנו מרגישים שום חטא ועוון... אל נא תתעקש לרשום דבר מה ולהרגיע את ליבנו הנסער והנרעש ככה. זה כשלושה ירחים עברו למן העת שפרצו תחילה הפרעות. האם התחטאתם מן השברים?

מזיכרונו לא תימחה עוד הידיעה שקיבלנו ממך בשעתה: הפרעות אשר פרצו בשנת 1929 השאירו בכותלי ביתך סימני היריות.

לאן אנו הולכים?... ברחנו מפני הדוב... ופגשנו בארי... האומנם נעשו קבע הפרעות? או, אולי, כך צריך להיות. החיים נזקקים בעלמא הדין מעת עד עת לשערורה, לערבוביה, לפְּרָעָה, להריסה, לחורבן ושדידה?!...

אגב אורחה אני שולח את יצירתי האחרונה, שנבראה ליום השלושים של פטירת ר' נחום סוקולוב: "עמוד האש נפל". עבור עליה בעיון ותנה לי הערותיך החשובות.

קראתי הרבה מאלפי מאמריו הפזורים בספרות העברית במשך של שלושים שנה ויותר, קראתי רצונות אחדות הכא והתם על איזה מספריו, אבל ספר שלם ממנו לא בא לידי מעולם מסיבות בלתי תלויות בי.

¹³¹ הוא לְקִישׁ בתרגום של ח' רייכמן, הַתְּתוּל וְהַטְּבָּח, כל משלי קרילוב, תשי"א (מהדורה שישית), עמ' 96-98.

חתני מר יעקב יגופסקי דורש עכשיו מב'־איירס שישלחו לו שלושת הכרכים של ה"אישים" בשבילו. כמובן שאתחמם גם אני באור החדש המובא הביתה. האינטרס לספריו של סוקולוב גדל מאוד אחרי מותו.

זכורני שקיבלתי מאת נ' סוקולוב ע"ה בשעתו שני מכתבים זה אחר זה כשגרתי בביאליסטוק. ב"הצפירה" שלו נדפסו אז אי־אלה משיריי, שירי הבחרות.

סוקולוב המנוח היה כבר מוכן ומזומן לרדת לארגנטינה בשליחות קרן היסוד. בעת ובעונה אחת רצה לבקר את המושבות היהודיות, שהטיף להסתדרותן טרם שהתכנס אל המחנה הציוני ונעשה עוזרו המשולהב של הרצל.

חיכיתי בכמיהה רבה לבואו גם למנדוסה, העיר הראשית של הפרובינצייה היותר רחוקה. מעולם לא ראיתי את פניו ואמרתי שאזכה לראותו לכל הפחות בסוף ימיי בחורי האנדים שאני תקוע בהם, שאזכה לשמוע את דיבורו, את נאומו, ואפילו את השיחות שחולין היו לו. אמרתי שאמצא איזו נחת רוח על אדמת נכר בבואו הנה...

צר לי מאוד שמלאך המוות התעקש, סגר לו הדרך ולקחו ממנו... ולא האריך עוד ימים...

מוקירך מאז
יצחק ספיבקוב

[87] מנדוסה. ד' אלול ה'תרצ"ו
לפרופסור נתנאל אבירבך
קשיב

יקירי נתנאל!

השנה החדשה קרבה לבוא. זוכר אני בימים הללו, בימי אלול הנזעמים כשהם נכנסים, את קרוביי, מכריי וידידי הפזורים בכל העולם כולו. קבל נא גם אתה, אדם חשוב מאוד, את ברכתי החמה.

הפרנסה לקויה. המשבר העולמי פגע ביד חזקה ובלי רחמנות כלשהי גם בארגונינו זה כמה שנים ועשאה לארץ שכבר בה אזל הכסף. מוכרה ארגונינו את חומריה הגסים לחו"ל אבל אינה מקבלת את מחירם. אפילו את החלק החמישי, השישי, ממה שהייתה מקבלת קודם לכן אין עכשיו. ישנן שנים שהאיכרים שורפים בעצם ידיהם את הקמה על פני השדמות הזהובות והנאות. ההוצאות של הקציר עולות על ההכנסות, ולמה להם העבודה והטורח המיותרים, שבהם מרעישים חנמם העולמות?! אין קונים לענבים, ובעונה שעברה, למשל, עשו הכורמים קברות ענבים. ברוסיה ראיתי באסטרן שזה קברות של דגים. הים הכספי היה מקיא לפעמים דגה רבה, וכשלא הייתה שום אפשרות להיפטר מן האוויר המעופש שהעלה, והיו מוכרחים לקבור אותה. והכא מה עושים?

וכשאין כלום לאיכר, לכורם, ליוגב, לעובד, לחבתן, מובן הדבר מעצמו שהסוחר גם הוא יוצא בשמיטות, בפישוט הרגל ובניקיון שיניים.

חיים אנו ארבעתייה בדירה אחת וממשיכים את חיינו. ארגונינו, תחיה, לא הביאה את הנחת שקיווינו לה.

כולנו דורשים אנו בשלומך ובשלום ביתך.

מוקירך
יצחק ספיבקוב

[88] מנדוסה. ה' אלול ה'תרצ"ו

למר זיסי שכטר

קשיב

ידיד נפש!

לשנה החדשה זכרתי אותך לטוב. גם ארץ זו, הרחוקה כל כך מאירופה שנתנונה, אינה נותנה לי נחת יתר. שלוש-עשרה שנים עברו... כשאתה מביט אחר־ך אתה רואה דם ואש ותימרות עשן, ומלפניך אתה מוצא תהום מסוכן.

מושכים אנו בחבל חיינו הגלותיים ממש כמו שמושך השור הרזה בעולו. הינה הוא מושך והינה הוא עומד ורובץ תחת משאו. שמא יש ברירה, שמא אתה יכול לפרוק את העול הקשה?...?

בית הניירות והספרים שלי נותן לחם צר, אף על גב שמראהו וחזיתו נאה ומקושט. המשבר מכריע את החיים בכל המקצועות. אנשים חיוורים הולכין לכאן ולכאן, מבקשים עבודה, פרנסה, ואין כלום, ואתה בא אליהם בניירות שלך ובדיו.

נחת משהו יש לנו, ואין אנו יכולים להסתירנה. בתי, נחמה נעמי, נישאה זה שנתיים לאיש צעיר והגון ויודע עברית במידה מספיקה. כשמשחררים אנו בערבים מפרנסתנו הזעומה מפטפטים אנו עברית שעה רבה, ויש שגם קוראים ודנים על ספרים. מקבלים אנו את "העולם" ועיתונים אחרים. ויש שאנו מבלים שעה קלה אפילו בבדחנות בימי מועד וחג. רוחו של חתני הצעיר אינו דומה לרוחו של זקן כמותי. מה תעשה לו כשהוא רוצה להתבדח. ואולי הצדק איתו. לא תמיד צריכים אנו להיזקק לכובד ראש.

בני ביתי מאחלים לך ולביתך הטוב שנה של חיים ושל פרנסה.

בכבוד רב.

מוקירך

יצחק ספיבקוב

[89] מגדוסה. ט' אלול ה'תרצ"ו
לד"ר שאול טשרניחובסקי
ב"איירס

חביבי שאול!

שמח אני מאוד שבאת לארגונינה, שמקבלים אותך כאן בפומפה ובהידור ונותנים לך שכרך לפי מה שהגון לך. אבל בכל החגיגות וקבלת הפנים יכולים ליהנות בני ב"איירס, שתמיד עומדת להם זכות יתרה, משום שהם הסתדרו על נהר להפליטה המכסיף. לפרובינצייה, אף על גב שמוציאים ממנה כל מה שיש בה מן החיים ובשביל החיים, אינם משיבים מאומה. כל מה שראו לך היהודים בב"איירס בא להם משלנו. כל מה שעושים שמה עושים בכספם של האנשים הממשיכים בקושי את חייהם.

ברוסיה הייתה העיירה מסתמכת על הכרך, על הבירה, והכא העניין הוא אחר לגמרי, הכא אנו רואים את ההפך. המיליונרים יושבים להם בב"איירס בבטחה ושולחים אל הכפרים ואל העיירות הרחוקים אנשים לשם תמיכה. שליחים מכל המינים באים אלינו, היהודים של הפרובינצייה, החל מן היותר נכבדים ונעלים, הנושאים לנו ברכה ובשורה מציון, וגמור עם הבריות השפלות, המוכרות את עמם, את כבודו, את ארצו ואת תרבותו הלאומית בנזיד של עדשים אדומות.

רוצה אני לדעת אם הטילו עליך רק חובו של ה"פן-קלוב" וכשתמלא חוב זה בב"איירס תשוב מייד למקומך, או אולי ישנה לך עוד מיסיה ציונית וזקוק אתה בשביל זה לבקר גם את ערי השדה.

לצערי הרב אין לי אפשרות משהי, מחמת כמה גרמים, לצאת לב"א ולבלות איתך לכל הפחות ימים מעט. אולי ישנה לך אפשרות זו לבוא לכאן? לאחר 30 אלף קילומטרים שעברת, ותעשה עוד נסיעה קטנה של אלף ק'.

כמה רוצים אנו, אני ובני ביתי, להסתכל היטב בפניך היקרים, לשוחח איתך על הא ועל דא לאחר כמה שנים ולאחר שאתה מתרשל ככה לכתוב, למסור לך כל מה שאספנו בנפשנו במשך של חמש-עשרה שנים פעם אחת. הלא יש לנו גם מה לדבר על מכרינו ידידינו ורעינו בארץ ישראל. בטוחים אנו שהבאת דבר מה חשוב מאת רענו יוסף קלוזנר.

כבר זקנו... אם לא נראה עכשיו איש את רעהו, מי יודע אם תהא עוד בחיינו המעטים שעת הזדמנות זו?!...

ישנו מוצא כזה: במגדוסה וסביבותיה עוד לא עברה שנה זו עונת המגבית של ה"קרן היסוד". שמא תלך למקומנו בשליחות זו? בפדרציה הציונית ימסרו לך עבודה זו בכבוד גדול, ואז "יהא שבע הזאב והכבשה תישאר בלי פגם". כך או כך רשום נא לי מילים אחדות.

שלום רב לך ממני ומאת בני ביתי, המחכים לראותך במהרה.

מוקירך ורעך מאז
יצחק ספיבקוב

יוסף הביבי!

זה כשבוע ימים שקיבלתי איגרת כתובה רוסית מאת דויד קבונובסקי, אחד ידידינו הישנים. כשנסתכלתי בתאריך נדהמתי: הדברים נרשמו לפני ארבעה-עשר ירחים. משום שנשתבשה הכתובת עברה האיגרת כמעט את כל הפרובינציות הארגנטינאות עד שבאה לבסוף לגבולין של מנדוסה רבתי, הסמוכה למדינת צ'ילה. המכתב לא אבד משום שיצא מרוסיה באחריות.

במשך ארבעים שנה ראיתי את קבונובסקי, את הקומפוזיטור שלנו, רק פעם אחת, כשבא לאודיסה לשם ענייני מסחר ורצה משום מה לכבדני בביקורו. הדבר היה בימות הפרעות הנוראות שעברו באוקראינה.

כשקראתי עכשיו את דבריו וכשנוכחתי שהוא מצוי עֲדָנָה בגיהנום, שנושא הוא כל העת את סבל הרעבון, שאתה תומך אותו מעת עד עת במה שאתה יכול, שהוא כבר זקן ואין יש לו אפשרות להסתגל עם החיים החדשים ושאינו מוכשר לעבודה פיסית וכו' וכו', פרצו דמעות לגרוני ואומר לעצמי: "על הראשונים אני מצטער, ואתה, אחי קבונובסקי, בא להוסיף עליהם".

מצבי הכלכלי רע מאוד ואין אני רואה מוצא ממנו. זה כארבע-חמש שנים שהמצב יורע מיום אל יום. הייתה עונה קצת טובה והייתי שולח תמיכה כספית קטנה להכא ולהתם לקרובי האומללים ולידידי הטובעים בסמבטיון האדום. רבים התחילו לפנות אליי בבקשותיהם מכל העברים, באמור שעשרתי באמריקה, עד שגיליתי להם את טעויותיהם.

האמינה לי, הביבי, שלא עשיתי הון באמריקה הדרומית. אומרים שאמריקה הצפונית יותר מאושרה, אבל גם אני מרגיש את הזקנה, התופשת אותי כבר, ואיני זז ממקומי. באתי לכאן לאחר זמן.¹³² אפילו בימים "הטובים" מצאתי בקושי רב את הלחם היום-יומי, והייתי שמח כשבתי נחמה נעמי באה לעזרתי. עכשיו, בעונת המשבר הנורא, לא רק שאיני שולח אפילו פזא אחד לשום איש, אלא שאני בעצמי איני יכול להיאחז ולהסתמך במעמדי המסכן. מתבייש אני לגלגל לך, יקירי, סוד כמוס זה, אבל... מה אעשה!?!...

ובכל זאת אמרתי, ועוד יותר ממני זוגתי חיה לאה, נעמוד גם בניסיון זה... יהיה מה שיהיה... אין מוצא... ונשלח לו דולרים מעט. נימן מה שניתן ונצא ידי חובתנו כלפי אדם כל כך חשוב לנו. תכף ומייד רשמתי לקבונובסקי מילים אחדות ושלחתי לו פתקה פעוטה באווירון לרוסיה. אני כותב לו בין יתר דבריי ככה: "איני יכול לעשות בשבילך המחאה. איגרתך באה בעקיפין לאחר זמן רב וכתבתך הכספית צריכה עכשיו אישור". הכסף המעט המוכן בשבילו מחכה לתשובתו.

ש' טשרניחובסקי חברנו בא אתמול לב' איירס בשם ה"פן-קלוב". כמה יהא שוהה הכא איני יודע. רוצה אני מאוד לראותו, אבל הדרך ממנדוסה לב' איירס היא בת 1100 קילומטרים ואין לי שום יכולת לצאת לשם זה להתם. כתבתי לטשרניחובסקי דברים מעט וביקשתי שיבוא לכאן לעשות מגבית "קרן היסוד" לשנה זו, ואז תהיינה ההוצאות נופלות על חשבון הפדרציה הציונית והוא "יהא צודה שני ארנבים בבת אחת". נראה מה שיענה.

מקבלים אותו במקומנו בהידור כה רב שלא עשאוהו עוד לשום שליח יהודי בארגנטינה. ה"אידישע צייטונג" כותב הרבה בשבחו ובגדלותו, שם במקום

¹³² מאוחר מדי.

חשוב את תמונתו והקדיש בשבילו עשרה עמודים שלמים. ואם עושים לו לטשרניחובסקי כך, יש לי הנאה יתרה; הלא הוא משלנו, אחינו הוא.

למשה קלינמן אני שולח מעת עד עת מיצירותי הספרותיות, והאיש הזה אינו רוצה אפילו מילה אחת לענות. חמש יצירות כבר מונחות באמתחתו ולא נתן אפילו לאחת מהנה מקום ב"עולמו". ובאותה עונה רואה אני נדפסים שירים וסיפורים שהם פחותים וגרועים מאלה ששולח אני. אמור נא לו לקלינמן איזו מילים של המלצה. הכול תלוי במזל, וכל שכן סופר עברי יורד, כשהוא תקוע בחורי האגדים...

הואיל נא בטובך, יקירי, לשלוח לי את הדקדוק המקוצר והמסודר באופן חדש שחיברת בימים האחרונים. רוצה אני מאוד לדעת את השינויים והקיצורים החדשים. ערבוביה נעשתה במחננו בנידון זה וכל אחד מושך את הסוסים לצד שהוא רוצה.

קראתי ב"עולם" את מאמרך "הלא־מיות וְהַתְּרִבּוּת שֶׁל הָעֶרְבִיִּים בְּאֶרֶץ". כמה חשוב המאמר המסביר שאלה זו וכמה מן האמת ישנה בו. ובכל זאת, כשנשתגע כל העולם מסופו ועד סופו, רמה יד האגרוף, יד הרצח.

והחיפוכים הפנימיים?! האם מחריבינו ומהרסינו אינם יוצאים גם מתוכנו?!... האם כבר תמו בעידנא דרתיחא שונאינו היהודיים? והקומוניסטים היהודים, הזדונים האלה, הצועקים בקולי קולות עֶרְבִית: "מוות ליהודים!"... אחלי שארצנו הטובה תהא שוב מתוקנת ומקושטת, שיעבור הזעם, שתימם הפורענות ולא יישמע בה קול אַבֵּל וזעקה.

בדרך אגב אני שולח לך את שירי "בַּת־שֶׁבַע".

לשנה החדשה קבל את ברכתי החמה.

מוקירך

יצחק ספיבקוב

[91] מנדוסה. ארגנטינה. ה' במרחשוון ה'תרצ"ז
לפרופסור ד"ר יוסף קלוזנר
ירושלים

יוסף חביבי!

מחוי מספר החיים גם דויד קבונבסקי חברנו מנוער. טבוע בצרות ודאגות, בייסורים ורעבון, סיים את קיומו ב־26 דנובמבר 1935 ברוסיה הסובייטית. זה כשבוע שקיבלתי תשובה על איגרת השלוחה באווירון מאת זוגתו שנתאלמנה פולינה פימובנה, שאיני מכיר אותה. היא כותבת שבעלה היה מזכיר תדיר את חבריו הישנים בהערצה מיוחדת. עכשיו היא יושבת בביתו של חתנה הד"ר הרופא ובתה היחידה. טובים הם בניה, אומרת היא במכתבה, אבל "קשים החיים כשאינך עומד ברשות עצמך". הדבר מובן. חמשת הדולרים ששמרתי בשביל החבר האומלל, הבלתי נשכח, החלטנו אני וזוגתי לשלוח לה לאלמנה הזקנה.

שולח לך אני עכשיו את יצירתי "נזיר התיים". בסוף השנה תמלאנה חמש־עשרה שנים לפטירתו של הד"ר יוסף חזנוביץ. כדאי שייזכר לטוב בעיתונות העברית. עליו יש לכתוב ספר שלם, ואולי ייעשה הדבר באחד הימים. רב המגבלות היה האדם הזה וטוב וישר עד אין קצה, אבל גם זר ומשונה עד בלי די. כל ימי עבודתי בצבא הרוסי הייתי לו ממש כבן יחיד חביב עליו והיה מגן עליי כמה שהייתה לו האפשרות. בעונה זו הספקתי להסתכל בו ומתוך מעשיו ותהלוכותיו למדתי אותו. האיש חזנוביץ לא היה איזה רופא ממוצע, שכית, היודע עבודתו ותי לא. הוא שאף למעשים כבירים, לדברים נעלים שקשה היה לו לפי כוחו להשיגם, ונתעכב ועמד בביבליותרקה הלאומית. (בביבליותרקה זו בוודאי שיימצאו עֲדָנָה שני הקטלוגים העבריים הגדולים שערכתי בסיעת¹³³ לפני כארבעים שנה,¹³⁴ וחפצים פעוטים, מצערים, שהייתי אוסף ושולח לו מעת עד עת מצרפת, מאודיסה ומרוסיה המרכזית כשהייתי נוסע התם.)

בדלִיר אומר: "כל הזיכרונות אינם מיותרים כשגוללים לאחור את החיים של אנשים ידועים וכשפורשים את תמונתם לאחר שנסתלקו". איני זוכר בדיוק מימרא זה, אולם אֲדַמָּה שלא שגיתי בתרגומי מצרפתית את תוכנו. ביצירה "נזיר התיים" מסרתי מה שזכרתי, שפשפתי ולטשתי מה שעלה במוחי והעליתי על גבי נייר. ועתה, אם ישנו ערך לעבודתי, הואיל נא למוסרה למשה קלינמן בשביל "העולם" כדי שתבוא בו בשניים-שלושה המשכים, או למקום חשוב אחר. ואם לא – עשה נא חסד של תן והשיבה לי עם הערותיך היקרות. לא טוב אתה עושה כשאינך מצביע לי על המקומות הפגומים קצת. אני מבקש השבת היצירה, משום שקשה לי מאוד ההעתקה היתרה. אני משאיר לי רק טיוטאית אי־מבוררה כל צורכה.¹³⁵

לשרניחובסקי כתבתי לב'־אירס תכף כשבא להתם. למקומי לא יכול לנסוע. הדרך רחוקה וההוצאות רבות. בשליחות "קרן היסוד" לא יצא. איני יודע סיבת הדבר, אבל חושבני שלא מסרו לו עבודה רצינית זו מחמת אי־הצטיינותו בדברנות. המשוררים והרופאים המצוינים אינם חייבים להתעלה גם בדברנות. יהודי ארגנטינה כבר הסכימו בשליחים עממיים הבאים בקלחת גועשת, ואינם נזקקים כל עיקר לנואמים מדעיים שדיבורם הולך לו וזורם בנחת ושקט. הפדרציה הציונית הארגנטינאית, כנראה שהכירה בו חיסרון זה ועברה בשתיקה.

¹³³ איתו בצוותא.

¹³⁴ חלקו של ספינקוב בהכנת הקטלוגים מסופר בקצרה באוטוביוגרפיה, אגב שיחה עם ליב יפה במנדוסה. סירתי על פני האוריינוס, עמ' 349. ביתר פירוט ראו נזיר התיים, עמ' 106–107.

¹³⁵ לבסוף פורסמה המסה בבואנוס־אירס, "דרום" 1938.

מצטער אני מאוד שלא יכול לבוא לבקרנו ושלא שהה איתנו ימים מעט, וצערי מתוסף על דא שלא הטריח את עצמו רשן זה לייחד בשבילי רגעים אחדים ולרשום אפילו מילה כלשהי.

מאמרך על ר' נחום סוקולוב ע"ה קראתי. חתני יעקב יגופסקי מקבל כל שבוע את "העולם" וגם אני נהנה וקורא בו. מצומצם מאוד ודחוק רב מדי הוא מאמרך. בוודאי ביקשו לקצר ולא נתנו מקום להרחיב את ההערכה בנומר מיוחד. הלא "העולם" אינו שלך. ע"ד הרמב"ם כלום קראתי ממך לא עברית ולא קסטילית. מה יכולים להוסיף ולשנה על כל מה שאנו יודעים עליו?!... אבל רציתי לקרוא מה שהבאת, מה שחידשת אתה.

כתבתי ליוסף מונין (הפרופסור מונין הוא עכשיו מקרובי מצד חתני)¹³⁶ לב' איירס שישלח לי את הנומר Maimónides, אשר בו נכנס משפטך על הרמב"ם זצ"ל. אולי ישלחנו לי כשלא יתרשל.

שמח אני מאוד שנסתיימה "השביתה" הערבית. הלוואי שתסתיימה איתה גם ההתנפלויות, והחיים הנורמליים ישובו לזרום בעוז יתר. הלוואי!... אבל אנו, בעלי הניסיונות, יודעים שלאחר מלחמה, פְּרָעָה ו"שביתה" רוות דמים של הצאי פראים, תישארנה עוד ימים לא מעטים השחתת המידות, הדחה והסתה...

הכתובות של "הברקאי" ושל "הדואר" איני מוצא. אם לא יקשה לך הדבר תנה לי אותן אתה. "למי אני עמל" איני יודע. הכא אין שום הוצאה עברית, ולמקום אחר חסומה הדרך ורחוקה הדרך.

מסור נא שלום רב וברכה לבבית לאחיך זיסל ובצלאל. אתה כותב שמצבם רע מחמת המאורעות. צר לי מאוד עליהם, שחייבים הם לסבול ככה גם בארץ ישראל. אווירה דארץ ישראל מחכים, אבל אינו משביע. אבל אין בכל זאת להתייאש. המאורעות עברו וכל אחד יפנה מחדש את מרצו הכפול לעבודתו ולעסקיו. "עמך ישראל צריכים פרנסה"...

אמור נא לבצלאל שהגגנו בביתנו באחרון של סוכות, בסעודת ערב אי־שכיחה אצלנו, חג הצמחוניות שלי. כבר עברו עשרים שנה וחמש שנים למן היום שנתנורתי מן הבשר של החי. בן מפלגתי הוא באסכולה זו ותהא לו נחת רוח בהיווכחו שעמדתי בניסיון חצי יובל שנים.

ברפובליקה הארגנטינאית החופשייה משתרשת קמעא קמעא ובהדרגה האנטישמיות הארוה. כאן מצויים מחנות שלמים של אגנטים היטלריים המרעילים את האוויר עד ליחנק. גם בפרובינצייה המנדוסאית הרחוקה ככה מדביקים כבר אפישות¹³⁷ של פלסטר מכל המינים. והתרפות¹³⁸ הקתולית, בתתה של האינקוויזיציה הספרדית, באה גם היא לסיוע בעבודה קדושה זו.

כשבאים בא־כוחים יהודיים וקובלים, עונה להם המיניסטר שאין כל חשש סכנה ושיכולים הם ללכת בשלום ולהרגיע את שולחיהם. כשתיעשינה הפגנות חוליגניות וצווחות נתעבות "מוות ליהודים" ברחובות המרכזיים ובשדרות הנאות בעיר, אומר הגוברנטור שזו רק תהלוכה חגיגאית של קונדסים שאין לה שום ערך. "הקונסטיטוציה אינה סוגרת את הפה, אבל היא אוסרת את הידיים בכבלים". תודה לאל שלא נפתחו עֵדְנָה הידיים...

דאגת הפרנסה הזעומה גדולה אצלנו בשביל רובו של הישוב היהודי. אינה סרה מעל הסדר אפילו לשעה אחת. אנו מצמצמים כבר בהוצאות יותר ממה שאפשר, ואף על פי כן אין אנו יכולים לעשות את ההשוואה בִּפְלֶנֶס שלנו. ההוצאות

¹³⁶ יוסף מונין נשא גיסה של יעקב יגופסקי.

¹³⁷ כרזות.

¹³⁸ כנסייה.

מכריעות תמיד. המשבר האיך־סופי, התחרות החריפה, האנטישמיות המתרבה, הפחדנות היתרה של זקנינו הגלותיים, הטמיעה המוחלטה של בנינו הארגנטינאים, כל אלה מוציאים אותנו מן העולם...

דורש שלומך ושלום הגברת קלזנר.

אוהבך, מוקירך כל הימים
יצחק ספיבקוב

P.S. הארבעתיה שלנו מאחלה כל טוב לך ולצפורה היקרה לה ככה.
הנ"ל

חביבי יוסף!

בחמישה-עשר בכסלו הופיע בביתנו, קודם זמנו, כרוב טהור וזך שחייכנו לבואו. כרוב זה התגלם תכף ויהי לתינוקת נאה, קטנטנה, זפת פנים. תינוקת זו, אומרת נחמה נעמי בתי, שלה היא ואין אנו רשאים לנגוע בה אפילו בזרת המצערה. מה שמותר לנו, לכולנו, זה רק לראותה בלבד. ואני הזקן, שנעשיתי ובלי שום אומנות בן לילה לסבא, על דא אני מצטער. בתי באה בארגומנטציה יסודית ונכונה: הילדה שבִּעֵנִית (זאת אומרת יילודה לשבעה ירחים), רכה היא רב מדי, טעונה עֲדָנָה שמירה מעולה, מלפפים אותה בכיתון וכו' וכו'. ואני מתנגד לכל אלה הדברים המיותרים ורוצה שתיעשה פעם אחת חלוצה מוקשה, בעלת ידי ברונזה, שאינה דורשת שום פינוק ועידון. כבר עברה העת של בנות התפוקים.

למן השבת האחרונה, שבה עלינו לתורה, ייקרא שמה בישראל מלכה אסתר, Reina Esther, ובשם זה תתאמר כל ימי חייה.

ברכתך, שנתת פעם אחת לנחמה נעמי ביום ההולדת שלה, נתקיימה בה בעינה. היא נשארה בת ישראל נאמנה ומסורה לעמה. ועכשיו אני מבקש ממך, אדם חביב, שתשלח לנו אחרת מעין ברכה זו בשביל נכדתי הפעוטה.

קראתי ב"אידישע צייטונג" דכאן קטע של איזה מאמר מוזר, המוצא מתוך ה"דבר" של החמישי בנובמבר ש"ז והמתורגם מעברית, על שאול טשרניחובסקי. כותבים מה שראה המשורר ברחוב היהודים באמריקה הדרומית ומה שסיפר בנשף שערכה לכבודו "הברית העברית העולמית". לא הגזמה והפרזה ישנן בו בקטע, אלא אוסף של שקרים וסיפורים בדויים שלא נבראו ולא היו כל עיקר.

"טשרניחובסקי עשה ביקורים בכל הארצות שבאמריקה הדרומית".

לא אמת הדבר. טש' שהה בארגנטינה (כלומר בב' איירס וברוֹזֵרִיה הסמוכה) כשלושה שבועות, ובשום ארץ אחרת לא היה. בברזיל ואורוגווי נתעכב רק לזמן שעמדה התם הספינה וקיבלו אותו בנמל.

"טשרניחובסקי אומר שישנן גימנסיות רבות ואסכולות תיכוניות עבריות בארגנטינה הרחבה".

אין אף אחת בכל הארץ, והעברית אין לה חלק כאן באסכולות. ישנם כאן יהודים גלותיים שהביאו איתם את העברית מרוסיה ופולין. כשבא נואם עברי לב' איירס מתאספה אודיטוריה של איזו מאות איש מאלה המהגרים ואנשים מעט של טברירים¹³⁹ וסתם יהודים פיקחים. הפרופסור מוֹנִין עשה אומנם כמה פעמים התאמצויות לייסד גימנסיה, אבל הגימנסיה שלו לא הוציאה אפילו שנתה הראשונה. ישנן אסכולות אידיות במידה זעומה בב' איירס ובערי השדה, אבל אל תאמר לחשוב שיש להן ערך כל שהוא. כולן צולעות על ירכן. הכנופיה האורתודוכסית ייסדה לה בב' איירס מין "ישיבה" ורוצה בה להכניס את הנוער החפץ בחיים הרוותחים על סביבו, אל הסנדל החינאי הצר.¹⁴⁰

כמובן שהתאמצו להצביע לו לטשרניחובסקי על הצד היפה של המדליה. האמת היחידה שמצאתי בקטע היא שבריו ד'נִירו (בברזיל) קיימת גימנסיה עברית,

¹³⁹ נוכחים בקהל (מילון ספיקוב, ערך espectador).

¹⁴⁰ נעל סינית צרה מדי.

המצטיינת במעלות שאנו מונים באסכולה תיכונית אירופאית. כבר סיפרו לי שרק בשפה העברית מרצים בה כל השיעורים. וגם לתוך אמת זו התגנב שקר. "לקראת המשורר טשרניחובסקי יצאו מאתיים וחמישים בחורים בבגדי השרד של הגימנסיה".

איני בטוח שישנם בכל הגימנסיה כולה 250 תלמידים מכל הגילים. מאין נתהוו **הבחורים?**

בנשף הראשון שערכו בשביל טש' בפדרציה הציונית, אפילו במקום האינטימי הזה, שקיבלו אותו בנאומים עבריים, השיב המשורר העברי היותר מצוין שלנו את תודתו רק באידית הפשוטה והעורה¹⁴¹ ולא הוציא מפיו אף מילה עברית כלשהי. הוא לא היה בטוח שיבינו אותו כל הנאספים.

"טשרניחובסקי ראה כאן בכל אתר ובכל מקום שבא ביבליותקות עבריות עשירות". ועוד ועוד כמה חידושים ונפלאות ראה כאן ושמע.

כלום אנו יודעים כאן מכל אלה. כנראה שהסופר של ה"דבר" מחונן בקרקף טרופי גדול דלא מנח קרץ.¹⁴²

קראתי בשימת לב ספר אחד של סיפורי פֶרש, שמצאתי בביבליותקה המנדוסאית תחוב באיזו זווית אפלה. כמה משופפים הלשון, הביטויים, הסגנון שלו. כמה נאים ומקסימים התיאורים השונים. ברש אינו יודע להשתמש מן המוכן במאומה. הוא בורא ויוצר בעצמו את הכול מחדש. תוכנם של הסיפורים גם הוא עולה הרבה על זה של סיפורי המצוינים שבסופרי דורנו, הכתובים גם הם באומנות יתרה. יצירותיו מושכות ומלככות ככה את הקורא העברי המחונן בטעם מעולה; ואפילו את הנוקרן ואת התבען המיוחד. איני יכול למצוא בהם קרקע זו שיש לחטט בה.

את מאמרך "ויקטור הוגו – המשורר הפילוסוף" קראתי בעיון יתר אחת ושתיים. אף על פי שאיני נמשך מעולם אחרי קומפלימנטים וחלקות, קשה לי הפעם להתאפק ולבלתי הגיד לך, חביבי, שיצירה זו, לית מאן דפליג, היא היותר מצוינה מכל מה שקראתי שנה זו ב"העולם" הציוני. מהוגו קראתי רק "Les Misérables", "L'Art d'être Grand-Père", שירים אחדים ומכתביו לכלתו בספרדית.

עם זה אני שולח לך עכשיו שירי הגדול "הים" ומבקש חוות דעתך והערותיך עליו.

יתר אין כאן שום חדשות לטובה. הפרנסה זעומה מאוד, עבודה אינה מצויה זה כמה שנים. עובדה זו מביאה גם היא לידי אנטישמיות; אין מוצא מתוך המצב, שירע מיום אל יום.

לזיסל ובצלאל מסור ברכה ושלוש מיוחדים. כתוב דבר מה על אחיותיך. לך ולגברת צפורה שולחים אנו כולנו השתחויה נמוכה.

מוקירך מאז
יצחק ספיבקוב

¹⁴¹ עירומה.

¹⁴² שאינו מניח קרץ, כלומר קודח, הוזה.

[93] מנדוסה. ארגנטינה. מוצאי חג השבועות ה'תרצ"ז
לפרופסור ד"ר יוסף קלוזנר
ירושלים

יוסף הביבי!

זה כמה שלא כתבתי לך. אני מרגיש שאני מעליב אותך בשתיקה. מה אעשה?
לא בי האשם. רבים הם הגרמים המעכבים בכתיבת איגרות. והינה לך צער שלא
חיכיתי לו והתרחש ובא. זוגתי חיה לאה התמסרה בדאגתה ובעבודתה היתרה
לנכדה הקטינה שלנו וחלתה. כשישה שבועות לא עזבה את המיטה ועד עכשיו
עודנה סובלת מחמת האנמיה. מצבה הוטב הרבה ואין כבר חשש סכנה, אבל
אסרו עליה עבודה פיסית פן תפרק שוב את גופה הדל.

הנכדה אסתר מלכה'לה מתפתחת כוורדינה מיום אל יום ואין לך שעה שלא תביא
בה לכולנו איזה פרס. הפטפוט והצפצוף ממלא את כל הבית ומביא ברכה, פיוס
וחיים שלא חשבנו עליהם ולא תיארנו אותם מעולם. ובשעה של התפעלות
והתלהבות יש שאני חושב: "אילו היו קמים שוב לחיים ולאומנות ליאונרדו
דווינצ'י האיטלקי ופינדר היווני, הייתה מעבירה אותם הקטנה על דעתם, ורק
הם היו יכולים להביע במכחול ובעט הפלאים שלהם את היופי והגוי היותר
מוחלט ואת הטוהר והזוך היותר מושלם..."

בחנות הניירות שלי אין שום נחת ואין תקווה משהי שייטב המצב. כבר עברה
העת לבקש עסקים ועניינים חדשים, שגם הם מוטלים בספק. אבל כשאתה נפרש
מעסקי הפרנסה ומתפנה מן הדאגות היומיות, השנוקיות, ובא הביתה בערבים,
כל העולם כולו מזהיר אז לעיניך ואתה שב אל האופקים האקטיסיים¹⁴³ ואל
המרחבים האינסופיים המושכים ככה את העיניים ואומר:

"אינו כדאי, אינש, לקהל!
תיה נעשה וקדש ופעל!"

בזה אני מצרף את הבלדה "הסרפנית" ואת השיר "תלות של שבת" ואת הפוטו
האחרון שלי שהגישו לי במתנה בני ביתי. שלח נא לי את הערותיך החשובות
על יצירותי אלה ועל צל-צלמי.

קורא אני את "העולם" הציוני, וכשאני מוצא בו מעת עד עת דברים מאיתך אני
נופל עליהם כעל מציאה בלתי מחוכה, כעל אבדה יקרה שהשיבו אותה לבעליה.
הרי ידוע לך שאני מצוי ממש במדבר שמם. רק כשעולה לכאן איזה שליח חשוב,
וישמע במרחב ההד של המילה החיה.

רוצה אני מאוד לדעת מה הם חייהם של סוניטשקה אחותך החביבה עליי מאז
ושל אישה אבירם. העודם מצויים ברוסיה, ברוסיה זו שהמים בה שוב אינם
הולכים בשופי, שאין איש בה אשר יוכל להתגאה באמור "לא אירא חלופ?"
כלום כתבת לי עליהם. היכן המה ומה מצבם?

קבל נא את ברכת כולנו בשבילך ובשביל זוגתך הנכבדה, הגברת צפורה,
שתיזכר תמיד ותדיר בביתנו לטב ולחיים.

מוקירך וחובבך
יצחק ספיבקוב

¹⁴³ דמיי אבן החן אכטיס (אגט).

[94] מנדוסה. ארגנטינה. ג' לחודש אלול ה'תרצ"ז

לאדון זיסי שכטר
קיישינב

ידידי וחביבי זיסי!

בין החברים והידידים שעזבתי אחריי זה כמה בעל כורחי באירופה מצוי גם אתה. אני זוכר אותך לטוב מעת עד עת, ואם אין בינינו חליפת מכתבים מדויקת.

פעם בשנה, בחודש אלול, אני חרד ועובר על חפיסות הניירות ומוציא משם את אלה שכתבו היותר קרובים לי, ואני מברך את כולם בשנה החדשה. כל שנה ושנה אני עושה את שלי, והלא נוכחת שברכתי נתקיימה כך! קבל נא השתא ממני ומאת הגברת ספיבקוב ומאת בתי וחתני, שכבר גם הוא מכיר אותך, את ברכתנו הרבה.

זוגתי מזכירה תמיד את בנך הקטן, שכבר נעשה גדול, כשלא רצה להאמין בשום אופן וראיות שהאדון ספיבקוב סנדלר. כל הארגומנטים לא יכלו להשביח את ליבתו הסוערת, והוא היה באחת: "הינהו הדוקטור לבן השער ויש לגשת אליו בזהירות יתרה..."

הפרנסה לקויה מאוד ובכל זאת עוד לא מתנו ברעב. כולנו שקועים אנו וטרודים כל אחד במקצוע שלו ושולים את השיבוטא לכבוד השבת...

הגברת ספיבקוב חולנית וזוהי הצרה המכריעה את כולנו. הזקנה כבר קפצה, והמצב הבלתי מנצנץ אינו נותן לה לנוח, לשבות. מושכת היא בעולה והאנמיה עושה את שלה, מוצצת את דמה.

ישנה לנו בובה קטנה. זוהי הנכדה האסתר מלכה'לה, המביאה החיאה אל הבית. אלמלא קטנטנה זה הייתי שואל לעצמי: "מה דמות יש לחיים כשכך נתמעטו?" אבל כלל גדול אמרו: "הרכינו בני אדם שתומי עין את ראשיכם; חיים אחדים מתמעטים ועוברים, וחיים אחרים מתהווים ובאים באחוז בעקב הראשונים, ומתרחבים בכל הצדדים."

העברית אינה כאן במציאות, ואינה אפילו בכל המדינה הרחבה. יש אומרים שהיא מצויה בבואנוס-איירס, בים הגדול. הלוואי שתהא כך האמת שאומרים, ואני, שאיני מאמין בנחש, מרגיש רק **בעבריים** מעט, אשר באו מרוסיה ומפולין, וכלום אני מרגיש **בעברית**. מיעוט חשוב של העם כבר שיקע את עצמו בז'רגון, באותו הז'רגון האשכנזי הבלול ורב הפנים שקוראים לו "אידיש". שמא תאמר שלא נטמאתי גם אני, תטעה לגמרי. לעתים רחוקות, כשיש לי איזה צורך להביע דבר מה שאינו סובל ארכה, אני יורד בעוונותי הרבים אל השפחה. מה יעשה הבן כשהגברת אינה בבית?! ותכף באה החרטה ונקיפת הלב.

בב'איירס יוצא ה"אידישע צייטונג" בעל אינפורמציה רחבה. העיתון היומי הזה, אומרים שיש לו טירג'ג¹⁴⁴ של ארבעים אלף נומרים כל יום ושבעלו נתעשר. יהא כך, אבל הצער הוא שהמילה העברית נדמה והעם אינו רוצה בה.

אסיים את מכתבי בהוסיפי ששמתי בתוך המעטפה שלו כרטיס תמונתי. אולי תמצא ברשמי הפנים הקמוטים כבר, דבר מה מן הטוב והטוהר שעדן נשאר בו.

מוקירך
יצחק ספיבקוב

¹⁴⁴ תפוצה.

[95] מנדוסה. ארגנטינה. ד' אלול ה'תרצ"ז

לאדון נתנאל אורבך

קיישינב

חביבי נתנאל, שלום וברכה!

מטבעי איני מרבה באיגרות. איני מרבה בהן גם משום שאיני בטוח אשר יוציאון לאור לאחר פטירתי וקבורתי. אבל איך אינם כותבים לכה"פ פעם בשנה?! איך אינם מזכירים את האנשים הראויים לא להשתכח?!¹⁴⁵

ממשמשים ובאים ימי ר"ה ויומ"כ. אם רוצה אתה ואם אינך רוצה, הימים הללו נוגעים נגיעה משהי בלבבך הכמיה ומקפלים הם ברוח דמיונך את העת הרחוקה, שכבר ניטשטשה עם כל מנהגיה הטובים והנאיביים.

למנהגים הללו נחשב גם המנהג לשלוח כרטיסי ברכה לר"ה ושתיינה שפתותיהם ואותיותיהם דווקא זהב טהור ודווקא בולטות ומסולסלות כדבעי, כלומר, שהברכה עם הלפ"ק¹⁴⁶ הסגור בתוכה לא תהא ח"ו שקועה אלא בולטת ומושכת את העיניים.

והינה אני ובני ביתי מברכים אותך ואת כל הנלווים אליך בברכה המשולשת¹⁴⁶ ואפילו המרובעת והמעוקבת¹⁴⁷ שאינן כתובות בתורה לשנה החדשה.

ואם רוצה אתה בדרך אגב חדשות, אענה: אין מעשים כבירים הראויים להתפרסם ולהתפאר בהם. ישנם מעשים כלשהם ומשהם אפורים ושחופים...

ואולי אני חוטא ואיני מפחד לפשוע אפילו בימי אלול, כשכבר מריע השופר והשטן מתקומם ומתפרץ ורוצה לסותמנו. הלא ישנן לי יצירות ספרותיות חדשות, בלדות נאות וסיפורים... והמילון הספרדי-העברי בעל 60 אלף מילים, שאבדו לי עליו כעשר שנים של עבודה אינטנסיבית!

ובחיי המשפחה... גם שם ישנה נחת רוח. נכדה פעוטה משתעשעת בביתי. נכדה כל כך נאה וטובה בת 8 ירחים. כשאנו קוראים לה: "אסתר מלכה'לה! אייך?" מחייכת היא לנו ומוציאה תכף את ידיה וכאילו מבקשת: "קחוני! שאוני!" ואתה רואה בפניה השוחקות את הזוך והטוהר שכלום תמצאם בארעא דכחשא.¹⁴⁸

אגב אורחא אני שולח לך את תמונתי האחרונה למזכרת.

מסור נא דרישת שלום לגיסך מר זיסי שכטר, לזוגתו הטובה הגברת שכטר, ממני ומאת בני ביתי, ואמור לו שאכתוב לו לחוד.

מוקירך

יצחק ספיבקוב

¹⁴⁵ כינוי למשפט מליצי קצר כלשהו שהגימטרייה שלו מציינת את השנה, בדרך כלל בתוספת ראשי התיבות לפ"ק (לפרט קטן).

¹⁴⁶ כינוי לברכת הכהנים: יברכך וכו' (במדבר ו, כד-כו).

¹⁴⁷ בעלת שלושה ממדים.

¹⁴⁸ הארץ הצחיחה.

[96] מדוּסָה. ארגנטינה. ח' אלול ה'תרצ"ז
לד"ר יוסף קלוזנר, פרופ' האוניברסיטה הירושלמית
ארץ ישראל

יוסף חביבי!

חדשות אינן. הטובות גם הן אינן ברשותנו. הלא יודע אתה שאין בית בלי דאגות וצרות וחובות עד אין סוף ועד אין קץ. למה זה אעבירך על כל אלה?! די לו לכל אחד בחבילות הצרות והעינויים שלו.

קרבה לבוא השנה החדשה. שוב זכרתיך לטוב ואת הגברת צפורה היקרה. אני שולח לשניכם מאיתי ומאת כל בני ביתי את ברכתי שמצב הבריאות שלכם ישתנה לטוב, שתחזקנה ידיכם ורוחכם יעוצם, ושעוד תזכו לראות בזמן קרוב את כל הארץ, ארץ המולדת, "מדן ועד באר־שבע", ברשות העם הישראלי.

קורא אני את "העולם", קורא עיתונים וירחונים אחרים גלותיים. רואה אני ומרגיש בכל ישותי את העוול הנורא שנעשה ושעָן לא פסק להיעשות איתנו עם כל צעד ושעל. צא וקבול וקרא בקול וייחר גרוֹנך. הרעישה את כל העולמות. קום וצעק עד כמה שהריאות מתירות... לישראל ניתן הקול, ולעמים – האגרוף. ובכל מקום שמושל האגרוף הרם אנו מיותרים. ומה תעשה בקול בלבד, אם אין כבר החרב ביד?!...!

האין די זה הדם שנשפך במלחמה העולמית? ודמו של חצי מיליון יהודים חללים, האומנם אין די שייתנו לשוב לכל הפחות למיעוט חשוב אל הארץ, אשר אנו שואפים לה ככה שנים על שנים? האומנם יש לחכות עד שתתפרץ שנית מלחמה רבת דמים ועוד יותר איומה בנוראותיה, ורק אז, כשיזדעזע לב העריצים העולמיים, ישיבו לנו את שלנו? ואמת הוא הדבר שרק בדם ורק באש ניבנה מחדש?...!

היו ימים שדוקומנטים ממלכתיים היו חוקים ניצבים וקיימים וקשה היה לנגוע בהם ולא זדו לנגוע בהם לרעה. באו ימים אחרים אחריהם, שהתחילו ההצהרות להיעשות מעין רְסִינָה,¹⁴⁹ מעין גומי, וכשמתחרטים ואינם רוצים בהן שוב, משום שְׂרוּוּחַ יותר הגון מסתמן במקום אחר, מכווצים אותן, מקטינים וממעטים עד כמה שאפשר. השתא אנו מצויים בעונת חרם כזו שמחציפים את הפנים לעיני כל העולם כולו ומוחים את השפתיים באמור: "כלום נתנו לכם התחייבות, כלום הבטחנו, מעולם לא באנו אליכם ביום צרה לבקש סמיכה.¹⁵⁰ לא היו שום דברים, לא מניה ולא מקצתיה".

רוצה אתה בתשובה על כל אלה? כשם שלא מצאתי מענה על דם היהודים שזרם ונעשה הפקר ברוסיה מעת עד עת, על הזעקות של הקדושים אשר קרעו לב שמיים ועד כיסא הכבוד לא הגיעו, כך איני מוצא, עם כל ההתאמצויות, מענה כלשהו ומשהו על העוול שיעשה לנו עכשיו ועל הדם החדש שנשפך גם בארץ הקדושה. אני הקטן איני רחוק־התסקיר,¹⁵¹ וה"מדוע?" ה"שלמה?" ה"ייתכן?" כך נשארו וכך יישארו תולים באוויר עד סוף כל הדורות, משום שאין כבר משיח לישראל... ואין אנו רוצים באותו המשיח הטבול בדם... והמתגלה בדם...

אגב אורחא אני שולח לך סיפור קטן שחיברתיו כשהייתי בקישינב. דבר פעוט הוא אבל אמיתי. חתיכה מצערה מתוך החיים הבסרביים. יהודים כמותו, כמו ר' שמעיה¹⁵² המתואר אצלי, או בהבדל מיני¹⁵³ קטן, עוד נמצאים הכא והתם

¹⁴⁹ גוש צמיגי (מילון ספיבקוב, ערך resina).

¹⁵⁰ לתת חסות.

¹⁵¹ לא סקרתי את האירועים מרחוק אלא חוויתי אותם במקום.

¹⁵² גיבור ההומורסקה "מי דמי?!".

¹⁵³ של מין, סוג (לא מגדר).

בבסרביה הדשנה והרעננה, שהמלכות הרומנית מתחילה מחריבה אותה ומחזירה לתוהו ובוהו.

שוב אני מברך אותך ומתפרד ממך מתוך חיבה ורעות.

שלך
יצחק ספיבקוב

יוסף הביב!

שוב אינך כותב לי זה כמה כל מאומה. האומנם אתה עושה לי ככה משום רשלנות? או שמא הינך שקוע בחיים הספרותיים, הגוזלים לחלוטין כל עיתך? ושמא, אני חרד מאוד, שוב גברה עליך ח"ו מחלתך הנושנה ושוכח אתה לגמרי את הכול מעוצמת המכאובים!?

בביתנו אין שום חדשות. שוב אותם העלבונות והייסורים שהיו ושאינם חולפים עֲדָנָה. הפרנסה לקויה. מאוד קשים מזונותינו, ממש כקריעת ים סוף. היה לאה זוגתי חולה מהלכת עכשיו, לאחר שהייתה קשורה למיטתה חודשיים ומשהו. בשנה זו לא הלכה אפילו לכנסת בימים הנוראים ולא הייתה לה שום יכולת לעבור על התפילות ארבעה שבועות, כמנהגה קודם החגים.

אני עסוק כל היום בחנות הניירות והספרים שלי. הדאגות רבות ושונות, החובות מעיקים ומכבידים על ראשך. הצרות מתווספות כל יום ויום ואין אתה יכול להיפטר מהן. אחרי עבודה מפרכת, הנפסקת רק עם היסגר הדלתות של החנות, אני יושב בערבים לעיין שעה קלה בעיתונים. ושוב אני מתמלא דאגות וצרות חדשות. מנהיגי העולם מביאים את האנושות לקטסטרופה, לתהום גורא, לגיהנום איום. ודינו של הגיהנום הלה הוא בשבילנו, היהודים האומללים, קשה מנשוא שבעתיים. האומנם לא ניפטר בזמן מן הזמנים מכל צרותינו ועלבונותינו?...

"העולם", שאנו מקבלים, נותן לי את האינפורמציה הציונית שאי אפשר לי לחיות בלעדה, אבל החלק הספרותי הבלטריסטי שבו, עני מאוד ומצער מאוד. קטעים של איזו פואמה, מעשיות של חסידים, מנהגים עתיקים של בתי כנסיות וכדומה. כל אלה אינם מספיקים את דרישתו של הקורא אשר טעם אירופאי ומפותח לו.

בארץ זו הוציאה הממשלה זה ימים מעט חוק חדש המכריח להכניס לפרוגרמה של לימודי האסכולות התיכוניות גם שיעורים לרליגיה הקתולית. הדבר הזה נעשה באיזה חיפזון בעונה שהקונגרס, כלומר הפרלמנט, נתפטר לחודש ימים ונבחרי העם מצויים בחופשתם. החוק החדש מתנגד לקונסטיטוציה הארגנטינאית. הסוציאליסטים בוודאי שירימו צעקה ובצדק יבואו בהמחאות,¹⁵⁴ אבל הכול יהא ללא קורטוב של תועלת. כבר אנו יודעים ש"הטבח בא בדברים חריפים ובמשלי מוסר, והחתול עושה את שלו ואוכל בתיאבון את הצלי עד הסוף".¹⁵⁵ רואה אני בעובדה זו צעד ריאקציוני קשה שלא ידעו עד כה.

לגלחים ישנה כאן רשת סמיכה של פעלתנות. השפעתם רבה ומוגברת. הם אינם נרדמים לא ביום ולא בלילה ועושים כל העת את מעשם הריאקציוני והאנטישמי הרע בפרהסיה ובחוצפה אי־מוגבלת, ומה יש תועלת בכוחנו המאורגן למחות נגד אכזריות זו, אם הממשלה אינה מוחה בידם ועוברת בשתיקה ואדישות!...! סימני הסכנה כבר נראים על פני החיים.

בין הבטיחיות¹⁵⁶ הרוסיים היו יכולים למצוא פה ושם איזה בטיחיות אהדאי, ובין הכומרים הקתולים לא תמצא אפילו אחד מיני אלף אלפים שיהא אדם ישר וחנון.

¹⁵⁴ מחאות.

¹⁵⁵ רמז למשל הקתול נהטבח של קרילוב, ראו הערה במכתב 86.

¹⁵⁶ בטיחיות – אב, כומר (רוסית багюшка).

אני שולח לך עכשיו את המאמר הגדול על טולסטוי.¹⁵⁷ מבקש אני שתעבור עליו בתשומת לב יתרה. אולי תמצא בו דבר מה חדש שלא נודע עד כה. אל נא תתרשל לעשות בו את הערותיך החשובות לי ככה ושלה אותן לי ביחד עם כל מה שביקשתיך במכתבים הקודמים. עוד אני מבקש שתשיב לי כתבי ידי. הלא ידוע לך שהכתיבה וההעתקה גוזלות זמן רב. אם תעשה כתובת על גב המעטפה "דברים שבדפוס" יעלה לך הפורטו¹⁵⁸ באגורות אחדות.

שלום וברכה ממני ומאת כולנו לך ולזוגתך הטובה הגברת צפורה קלוזנר.

מוקירך מאז.
יצחק ספיבקוב

¹⁵⁷ "פּוֹכֵב וְשָׁל מִטְּהָ".
¹⁵⁸ דמי משלוח.

[98] מנדוסה. ארגנטינה. ד' כסלו ה'תרצ"ח
לאדון י' גולדשטיין
ב"אירס

חבר חשוב!

כשראיתי את המודעה ב"אידישע צייטונג" ע"ד ה"דרום",¹⁵⁹ תכף ובלי רצון נצנצה במוחי המחשבה: "טפה זו מה תהא עליה?" האומנם עדיין מוטל בספק קיומו של כל יציר עברי, ואם אינו נפל שלא ראה באור אינו מוציא אפילו את שנתו הזעומה הראשונה ויאבד.

הרבה ניסיונות נתנסינו ולא עמדנו בהם. ובכל זאת חבים אנו לדעת שלא ראוי האחד כראי האחד ולקבל את "הַרְבֵּה הַנּוֹלָד" בזרועות פתוחות. שומה עלינו לצאת לקראתו ב"פְּרוֹךְ הַפֶּא" ובברכת אריכת ימים. ולא זה ולא זו בלבד, אלא גם לחזקו ולאמצו במזון מבריא ובכל דבר מועיל שאפשר להשיג בשבילו, שלא יהא ח"ו רְחִיטִי, ולהצעידו ברגליים מאוששות ברחוב היהודים.

אם רוצה אתה, חבר, בכספים, אשיבך שאיני עשיר בחומר המתכתי הזה, ואם רוצה אתה בסימה¹⁶⁰ העברית, שאינה נגלית לכל אדם מן השוק, הריני מבטיחך שתוכל להסתמך גם עליה במקצת, ומעת ועד עת אתן לך דבר מה מן היצירות שלי במקצוע של הספרות היפה, שלא על מנת לקבל פרס משהו וכלשהו.¹⁶¹

כתוב נא לי אם יש לך חפץ בתמיכה כזו ואם כבר אספת את החומר בשביל הנומר הראשון. ועוד אוסיף לעת עתה: עמוד על המשמר, חזק והתעמל,¹⁶² שהירחון יתקיים לא ע"י שנוררות ושלא יתמכר לאינטרסים קלי הערך.

איני רוצה לכתוב הרבה הפעם הראשונה, כשאין אנו מכירים איש את אחיו, ומסיים באָנוּה מוגברת שיִדְרִים¹⁶³ לכל הפחות הקומץ העברי הארגנטינאי הלאומי.

בכבוד ובברכה
יצחק ספיבקוב

¹⁵⁹ כלומר על דבר ייסוד הירחון "דרום".

¹⁶⁰ אוצר.

¹⁶¹ ספיבקוב היה לכותב קבוע בירחון "דרום" מאז היווסדו ב־1938. סירתי על פני

האוקיינוס, עמ' 349.

¹⁶² פֶּעַל.

¹⁶³ יתחבר אל ה"דרום".

[99] מנדוסה. ארגנטינה. י' כסלו ה'תרצ"ה
למר י' גולדשטיין
ב"אירס

אדון מאוד נכבד!

לעת עתה אני שולך לך, ע"פ בקשתך, בשביל ה"דרום", את הבלדה "פֶּנְצ'וֹ
טוֹמְסוֹ".

הואיל נא בטובך לתת לה בירחונך את המקום היותר חשוב.

ואני מתפרד ממך בברכת התחייה של הלשון העברית.

מכבדך
יצחק ספיבקוב

[100] מנדוסה. ארגנטינה. י"ג כסלו ה'תרצ"ח

לכבוד האדון אפרים יגופסקי

השו"ב והמורה לצדקה

דבסבילבסה

אדם מאוד חשוב ומחותן מאוד יקר!

עם איגרת זו אני שולח לך מתנה מצערה, מתנה שתרצה בה לעונה שנכנסת בשנה השישים וארבע בחיך.

הילך תמונתי הפוטוגרפית. קבלנה והסתכל בה שעה קלה, ואם אינך מן הנכדים של הכלדאים¹⁶⁴ אשר היו נותנים סימנים בצורת הפרצוף, עשה התאמצויות לבקש ברשמי הפנים ובקמטי המצח קו משהו מן הטוב, מן היושר, מן הצדק ומן המוסר הישראלי; והיה כי תמצאנו ותאחז בו, אז תגנב, מובטחני, בשימה אל מקוצעות השפם המורד שלך, ומתוך פיך תיזרקנה בחשאי לעצמך מילי מעליתא: ¹⁶⁵ "עוד לא תמנו לגווע! עוד ישנה נקודה בולטת שאנו יכולים להחזיק בה ולהיתמך בה".

אחלי, אדם חביב, שתמשיך את חיך הנאים במקצוע שבחרת לך, כשם שאני ממשיך את חי אני במקצוע שלי, ושעוד נוסיף להתפגש יחדיו ימים ושנים, בבואנו מעברים שונים, להתעמל בעבודה הציונית המלבבת בחזונות הקסמים.

אחלי שעוד נזכה לראות בימינו, אשר עמנו התחטא משבריו, אשר נעקר ה"תשעה באב" הארוך עם כל שורשי הגלות שלו, ושכבר קרבה אליו התחייה הנצחית.

שלום וברכה לבבית מאת כולנו לך ולכל הקשורים בך בקרבות מוגברה.

מוקירך ומכבדך

יצחק ספיבקוב

¹⁶⁴ קוסמים (מילון ספיבקוב, ערך mago).

¹⁶⁵ מילים מעולות, כלומר מילות עידוד.

[101] מנדוסה. ארגנטינה. 13 ינואר 1938
לעורך ה"דרום" מר י' גולדשטיין
ב"איירס

אדם חשוב! שלום וברכה!

עם איגרת זו אני שולח לך את "הַיָּם", שהוצאתי משירי הטבע שלי. דלים אנו וריקים במקצוע הזה, ואמרת: יבוא ב"דרום" גם שיר טבע חד.¹⁶⁶

אבקשך, ידיד, שלא תעשה בו שום שינויים. בעד כל מה שאני כותב ומדפיס אני בעצמי האחראי. עליך לדעת שלא הרי השירה כהרי הפרוזה. מה שאסור לפרוזה מותר לפעמים בשירה. בפואזיה, למשל, יכולים להסתמך על ביטויי התנ"ך והתלמוד ולהשתמש בהם כמו שהם מצויים במקומם אע"פ שאינם מתאימים כל עיקר עם חוקי הדקדוק שלנו. "קראו עינינו", "על שְׁתֵּי הסַעֲפִים", "פְּרִיָּה" לשון זכר, "שְׁבָעָה עֵינַיִם על אבן אחת" וכו'... יש אשר אינו ברור כל צורכו איזה חרוז, אבל תכף "יגיד עליו רְעו" הבא בקרבנו.

קבל ממני המחאת הדואר N° 40,550 של שלוש פזות – דמי החתימה של חצי שנה.

המחברת הראשונה אפשר לומר שאינה גרועה. הבאות אחריה בוודאי שתצאנה יותר משוכללות ומשופרות. צר מאוד שלא נתת לכה"פ 24 עמודים, כדי שלא תהיה כל כך רזה.

אני מייעץ לך לפנות אל חתני מר יעקב יגופסקי בבקשה שיקבל עליו את הטורח של בא"כוח "הדרום" בשביל מנדוסה וסביבותיה, ושימצא בין הקוראים העבריים המעטים חותמים אחדים. הפרובינצייה רחוקה, ואת מי תוכל לשלוח לכאן?!

כיוון שאני מזקין וטרוד אני מאוד בעסקי פרנסתי הקשה, כלום יש לי אפשרות לצאת תכופות מביתי, והוא, מר יגופסקי, אדם צעיר ואינו נפרש כמותי מן הציבור. בוודאי שיעשה דבר מה למענך ולמען ההוצאה העברית החשובה לנו ככה, אע"פ שכרוכות בזה יגיעות לא מעטות.

שלח נא לו, אם רוצה אתה, לדוגמה איזו חוברת של ה"דרום".

גרים אנו אני וחתני בדירות הסמוכות זו לזו ואין יש לנו שום צורך בשני אפסמפלרים לקריאה ובחתימה יתרה על הירחון. הוא מקבל, למשל, את "העולם" הציוני מאת מר גוֹרְלִיק בב"איירס, וגם לי ישנה הזדמנות ליהנות בכך ולהשתמש כל שבוע בקריאה של תועלת זו.

מוקירך ומכבדך
יצחק ספיבקוב

[102] מנדוסה. ארגנטינה. 19 ינואר 1938

למר י' גולדשטיין לעורך ה"דרום"
ב"איירס

עורך מאוד חשוב!

איגרתך מ-17 ינואר קיבלתי היום.

אומנם ישנם כאן, בארגנטינה, קשיים בהדפסת שירים, שירים ארוכים. חייבים
אנו להתגבר על כל הקשיים והמכשולים ולכבוש גם חזית זו, כדי שיהיו
מסמפתיים לנו ונמצא את האהדה המלאה.

כבר אמרו: "תמיד יהיו בגדיך נקיים". ואני מוסיף: ואפילו נאים. אבל מה יעשה
ולאן יפנה המצוי בתנאים רעים והטוען טענת אין לי?!...

רוצים אנו מאוד, עד כלות הנפש, ש"הדרום" שלך ושלנו לא רק שיתקיים, אלא
שגם ישתכלל ויטייפה מחדש אל חודש ושסוף סוף יצא ירחון מתוקן.

מהי השירה? הכלה הנאה שבספרותנו. אנו מרקדים נגדה לא רק בשל כבודה
הפנימי אלא גם בשל שאר יופייה: רשמי הפנים המעודנים, גזרתה המצוינה,
חינה המיוחדת, שמלתה השנים ונזרה המלבין כשלג.

אני רוצה שיבוא כל השיר "הים" בחוברת השנייה ושיבוא מנוקד ומקושט כראוי
לו; והיה אם לא תהא לך, אחר כל ההתאמצויות שתעשה לא למעני אלא למען
ה"דרום", שום אפשרות לעשות את הקפיצה המוגברה על המכשולים
והמעצורים – ותיתנו בלא ניקוד.

קבצנים אנו ושוב נוסיף לשבת בחורים הרטובים עד שיבוא תורנו גם אנו
ונתקשט בזהרורים.

בברכה מוגברת

מוקירך

יצחק ספיבקוב

ידיד חשוב!

החוברת השנייה עָנָה לא באה לכאן בשבילי. אבדה בדרך הרחוקה, או נודדת היא ומהלכת ועושה גלגולים, עד שתגיע סוף סוף למקומה. אבל כבר ראיתה בידי יגופסקי בא־כוחך, שזכה לקבלה בעונתה.

החומר שפיר מזה שבחוברת הקודמת, ואני אומר: "יישר חילך! קדימה!"

בשירי "הַיָּם" נפגעה, לצערי, מילה אחת. מעולם לא כתבתי מילים קשות ללעיסה ולכסיסה. המילה "זוֹחֵלִים" אינה, אם תבקשנה במאה פנסים גדולים, בלפסיקונים של לשוננו העתיקה, החדשה והחדשה. יכולים אנו לברוא מילה חדשה שתקבל ברצון "זוֹחֵלִים" במובן שרצים זוֹחֵלִים קטנטנים.

אני כתבתי "זוֹחֵלִים", כלומר, אשר נפלו חֵלִים, והינה באת אתה, הטרוד והשקוע מאוד בעסקי העריכה וההגהה, ועשית בפזיזות מעשה שדכן גרוע. קשרת את המילים השתיים בזנבותיהן והשידוך המעושה לא עלה יפה: "זוֹחֵלִים". מה פירושה של מילה זו? ... ומכאן ואילך אתה למד שאני הקטן מרבה לחדש ולהמציא. התיקון "מוֹזְחֵלִים" אינו מסוכן, אבל פגום במקצת וצולע בכבוד על ירכו.

בשיר הקודם¹⁶⁷ נתת את המילה "כְּסָלִים" במקום "כְּתָלִים". בתלמוד אנו מוצאים את הביטוי "כְּתָלֵי הַחֲזִיר" וגם "כְּתָלֵי הַחֲזִיר", כלומר, הצדדים הסמוכים ללחיים האחוריות של החזיר. וכסלים הם הפְּחָדִים של בהמות וחיות. "גִּידֵי פְּחָדָיו יִשְׁרְגוּ" Schenkel (איוב מ, י"ז); או במושג אחר: "הַחֵלֶק אֲשֶׁר עָלֶיךָ אֲשֶׁר עַל הַכְּסָלִים" Gedärem (ויקרא ד, ט; ז, ד), והמילים "כְּתָלִים" "כְּסָלִים" אינן שוות כל עיקר בתרגומן.

ובכל זאת אין הצרה חריפה. הקורא הפשוט אינו מדקדק ככה, ו"כְּתָלִים" "כְּתָלִים" ב"כְּסָלִים" או להפך יצאו אצלו בשלום. ואולי המילה "כסלים" יותר מורגלה בפומיה?¹⁶⁸ ... ואני, חי נפשי שלא אטיח ראשי בכתלים בשל זה.

ירושלים קובלת: "קונסרבטור, שמרן אתה רב מדי", וב"איירס רבתי צועקת: "נובטור, מחדש הינך אי־מתוחם"; ואני "האומלל" עומד בזקנתי ומשתאה ומביט לצדדין: באיזה אילן היא תולה את עצמו הסופר שאינו טירון וכבר הוא בעל נצבֶתָא דפרזלא?¹⁶⁹

הא שעתא אני שולח לך רצופים באיגרת את "הזיכרונות" על הד"ר יוסף טַנְנֹבִיץ ע"ה.¹⁷⁰ הרבה יש לכתוב על האיש המיוחד והמצוין הזה. פעלתנותו התועלתית מקיפה ספר שלם. אצלי יצאו שמונה פרקים. כיוון שחוברת ה"דרום" רזה בכמות עמודיה, החלטתי לשלוח לע"ע רק ארבעה פרקים. הדבר מצוי ברשותך. ואם גם אלה יהיו תופסים מקום להתרחב בירחון – ותיתן רק שלושה פרקים. אני מתיר לך זאת, ולו גם באיזו נקיפה בלב, משום שהפרק הרביעי הוא, לדעתי, משופרי שופרי שבארבעת הראשונים, ומשום שמוטב לא להמשיך¹⁷¹ עניין אחד זמן רב, ולתיתו בשלוש חוברות. אבל...

"קִשָּׁה שְׁהָאָבָּבָּהּ שְׁבָע"

¹⁶⁷ "פְּנָצוּ טוּמְסוֹ".

¹⁶⁸ בפיו.

¹⁶⁹ חוזק הברזל.

¹⁷⁰ "גִּזְרֵי הַסִּיּוּם".

¹⁷¹ למשוך.

ולכבושה אסת לא גרע"...

במקצוע הזה הינך מצוי, חבר, ברשותך. עשה מה שתמצא לנכון בתוך שלך ואל תשאל "אנה ייכנס כל הפשתן?"

מסור נא ללבלרות שלך שישלחו לי את החוברת השנייה של ה"דרום", שאינה איתי. אני מייחס לה ללבלרות שגיאה קלה זו.

שלום וברכה ממני ומאת יגופסקי חתני.

מוקירך

יצחק ספיבקוב

[104] מנדוסה. ארגנטינה. 14 מארס 1938
למר י' גולדשטיין, עורך ה"דרום"
ב"איירס

חבר וידיד!

אני שולח לך עם איגרת זה את הפרק החמישי של הזיכרונות "נזיר הסיים".
בקשתי העכשווית, שתיתן בחוברת הרביעית את הפרקים ג-ד-ה ובחמישית את
הפרקים ו-ז-ח. אל נא תתמשך ההדפסה של "הנזיר" רב מדי.

כיוון שנתת לו ל"נזיר" את המקום החשוב בירחונך אני מביע לך תודתי.

חתני, בשובו היום משוט בעיר, הביא לי בשבילך עוד חותם אחד. יפה. הדגה
ששלה אינה זהובה, אבל לא נסירנה גם אותה מעל החכה ולא נזרקנה אל המים
העכורים.

הואיל נא לשלוח לחותם החדש את כל החוברות אשר יצאו עד כה, פעם אחת.

שוב אין חדשות. הכול כשהיה במקומנו. כל בר־נש מקדיח את תבשילו וכלום
הוא חושב לעשות כבוד משהו ללשונו.

למה הינך מוסיף לשלוח לי ולחתני שני אפסמפלרים של הירחון? הלא אנשים
דרים אנו בבית אחד וזה בצד זה!?!...

מוקירך ומכבדך היושב בהרים, הרי האנדים
יצחק ספיבקוב

[105] מנדוסה. ארגנטינה. ערב פסח ה'תרצ"ח
לאדון י' גולדשטיין, העורך של הירחון "דרום"
ב"איירס

עורך חשוב ואדם רחמים!

גם אני וגם חתני יגופסקי שנינו קיבלנו פעם אחת בשבוע שעבר את החוברות ד' של ה"דרום". אין אנו יודעים לבאר לעצמנו את הסיבה ששתיהן באו לכאן קרועות לגמרי. אין זאת שבדואר מצוי איזה פקיד אנטישמי או פשוט איזה ביש "עובר משום בל תשחית". דבר מאוס אשר כזה אירע הרבה פעמים עם ה"אידישע וועלט" לפני שנה-שנתיים. הואיל נא להגיש המחאה¹⁷² מוגברה בדואר בב"איירס ויפסקו שם תכף מעשה הגנות הזה.

כלום ענית על איגרת הקודמת ואפילו לא אישרת ולא קיימת את קבלתה. עכשיו איני בטוח אם הגיע לידך הפרק החמישי של הזיכרונות "נזיר הסיים". אם אינו אצלך כתוב נא לי תכף ומייד ואטריח את עצמי לשלוח קופיה אחרת.

בזה אני שולח את הפרק השישי. בחוברת החמישית תיתן את הפרקים ה-ו, ולחוברת השישית תקבל עם הַיְרָח הבא את הפרקים ז-ח, שהם הסוף של היצירה.

עכשיו אני מסיים את המכתב בקומפלימנט. החוברת ד' מצוינה מאוד ועולה על כל הקודמות. הכתם האפור היחידי שבה הוא עבודתו הקמעונית של הרב גלזרמן. תמה אני שאתה מצדיע לאיש הטוחן קמחא טחינא וגרועה.

בברכת "ושמחת בחגך" מתפרד ממך

מכבדך

יצחק ספיבקוב

¹⁷² מחאה.

[106] מנדוסה. ארגנטינה. י"ז מאי 1938
לפרופסור ד"ר יוסף קלוזנר
ירושלים

יוסף חביבי! שלום וברכה!

היצירות שהשיבות לי קיבלתי בשעתן. על פי הערותיך המעטות עשיתי במאמרי על טולסטוי שינויים מצערים ובלתי חשובים. אני מביע לך בכל זאת תודתי על המעט שנתת.

כלום הבעת את דעתך על הזיכרונות "נזיר החיים", שנשארו עֲדָנָה אצלך; ואני רוצה תמיד לדעת איזה מסמר תהא תוקע הכא והתם בגוף יצירותיי.

עם איגרת זו אני שולח לך אחד המשלים המצויים בכתביי: "קֶרְבֵּן הַשָּׁנָה". אל נא תהא ריקה מכלום.

כל שעתיי, שעות הפנאי המעטות, אני שקוע במילון הספרדי-העברי שלי. זה שלוש שנים ומשהו אשר הוצאתי אותו מאמתחת הכתבים ושוב התחלתי לטפל בו, לעבד ולשפשף אותו מחדש, להכניס הוספות ותיקונים ולעשות הערות וסימנים רציניים; ואעפ"י שאינן חסרות תחת ידי כמה וכמה מכשולות, עברתי כבר עד עכשיו על חציו של המילון, שהוא 1900 עמודים, עמודי מחברות תלמידיות. עבודה מפרכת העמסתי על עצמי לכמה שנים ואיני יכול להפסיקנה.

זוגתי חיה לאה עודנה חולה מהלכת. חולשת הנקנה. גופה מופחת מאוד. כל כך נתמעט עד שחסרים לה ממשקלה השכיח הא שעתא עשרה קילוגרמים. שמח אני שבכלל הוטב מצב בריאותה, אבל הדאגה לא תסור עד שישוב לה לכל הפחות החצי ממה שאבד לבשרה.

איני בריא ושלם גם אני. גם בשרי לא נחוש. הגלגלים שבמכוני אינם עובדים כשורה. הינה הראש, הגרון, מתקוממים ומתנגדים לי. יש שהם ממרים שניהם כאחד, ויש שכל אחד לבד, בתורו, אינו רוצה להשתעבד לי ומכביד עליי סבל דאגותי וייסורי. צרה עוברת וחוזרת היא, שכבר הסכנתי עימדה בעל כורחי. איני שם לב לזו כבר ואין לי שום טענות וקובלנות.

אני מוסיף כל עודי בידי לעסוק בטררחות החנות על שולחן המֶכֶר, גם בטררחות הבית במה שאפשר, וגם בטררחות הקריאה והכתיבה החטיפות. הפרנסה מצומצמה עד למאוד ומתכווצת עוד יותר מיום מחמת ההתחרות הרבה. סיכוי לתקנה אין. על כן אני מוכרח לעשות התאמצויות מוגברות פן איהרס ח"ו ממעמדי האחרון.

נחמה נעמי ובעלה יעקב והנכדה אסתר מלכה'לה, בת ה-18 ירחים, כולם יושבים איתנו בדירה אחת ותחת כיפה אחת.

עם יעקב חתני משוחח אני רק עברית. אני – עברית גלותית-ליטאית, והוא – עברית ספרדית. נחמה נעמי תופסת הכול ונכנסת לתוך השיחה בקסטילית שלה. היא אינה זדה להוציא מפיה מילה עברית כלשהי. האימא הזקנה קולטת את הנכדה בשמלתה ונהנה כשהיא שומעת את הביטויים העבריים מזיו השכינה המרחפת בבית.

הקטנה אסתר מלכה'לה קמה לקראתי בבוקר, כשנכנסתי היום לחדר משכבה, בשיר: "בֶּקֶר, בֶּקֶר... בֶּקֶר בָּא!..." פתיעה היא שלא קיוויתי לה. כולנו מקווים לעתיד הקרוב שדווקא ברייה פשוטה זו תביא ניחה לאבות ועונג לזקנים.

צר לי מאוד שאתה והגברת צפורה שניכם סובלים ככה מחמת חולאים שונים. אחלי שתחלימו ושזיו הערביים הנהדר ישיב דאבונכם.

כלום אתה כותב, חביבי, על אָהֵיךְ ואחיותיך. כמה פעמים שאני שואל עליהם בחטיפות ליבי, ואתה, המעומס בשיעורך, שוכח לענות על זה. היכן הם כולם ומה הם חייהם באשר הם שם?

מרוסיה מקבל אני מכתבים. מבקשים תמיכה. ואני מה? אילן סרק נעשיתי בימי הנטייה. אומנם "אינו דומה מי שיש לו פת בסלו למי שאין לו פת בסלו". היו ימים, ימים קצת יותר בהירים, גם כאן באמריקה הדרומית. אז הייתי שולח מה שיכולתי לכאן ולכאן לבני אדם קרובים. עכשיו כלתה האפשרות לגמרה, ואני בר־נש נצעק טוען טענת אין לי.

שלום רב לך ולחברתך צפורה היקרה ממני ומאת כל בני ביתי.

מוקירך כל הימים.
יצחק ספיבקוב

חביבי יוסף!

בב' איירס נוסד זה לא כבר חוג של דוברי עברית ונותני הרצאות על נושאים עבריים. את החוג הזה קראו בשם החביב עליי ככה: "ד"ר יוסף קלוזנר". איזו חדווה פנימית אני מרגיש כשאני מודיע לך מאורע זה. סוף סוף זכרו גם אותך כאן ושילמו לכך מכס קטן.

בכנסתנו אין כל חדשות. ברם דבר אחד, חשוב למדי בעבורנו, אירע בימים האחרונים. הנכדה הפעוטה אסתר מלכה'לה שלנו מתחילה לפטפט ולהביע את רצונה. ומן הפטפוטים היא עוברת אט ולאט גם אל הדיבור. כמוכן הכול קסטילית. שפת הארץ לה דין קדימה. אבל השמחה במעוננו גדלה כשנכדה זו, בת שמונה-עשר חודשים, יודעת כבר להביע ארבע מילים עבריות. אחרי הארבע תבואנה עוד ארבע ועוד ארבע, והדיבור העברי גם הוא בזמן קרוב יהיה בשפתיה. אני תפילה...

כשאני נכנס אל חדרה בבוקר, והיא מקבלת אותי בזרועות פרושות במשוש מיוחד ובאומרה שיר: "בְּקֶרֶבָּא לְעִבְרָה!..." וכשאני יוצא את הבית, והיא קמה ועורגת אליי. אינה רוצה שאצא. בקושי נתפרד, והיא מכריזה בצער: "שְׁלוֹם!..."

קוראים אנו עיתונים שונים: קסטילית, אידית, עברית, ואפילו רוסית. ביניהם ישנו במקומו המזרחי "העולם" הירושלמי. יודעים אנו מה שייעשה בכול. נטרפה דעתם של מנהיגי העולם. אינם מצויים בידם. כל אחד ירא את אחיו וחרד מפני צילו... הזכות ניתנת רק לבעלי האגרוף... ובני אדם פשוטים משועבדים להם, למשוגעים הללו, התופסים את כולם וסוגרים בכלבוסות¹⁷³ של ברזל.

בפרנסה אין אפילו שעה משהי וכלשהי שתהא משחקת אלינו. הכול כשהיה. העבודה המרובה גוזלת אצלי כל שעות היום והערב, ובלילה, כשאני כבר עייף וחסר כוח, אני יושב אל השולחן לתפוס בעט ובספר.

חיה לאה זוגתי וחברתי ת"ל שאינה חולה עכשיו, בריות גופה גם היא אינה כדאיבעי. היא נזקקה לשמירה מעולה ולרופא הדורש שתבקרהו פעם כל חודש, שהמצב לא ישתנה ח"ו לרעה.

בזה תמצא את זיכרונותי של הימים אשר שהיתי בביאליסטוק. עכשיו בא "מְהַלְלָאֵל הַמְשׁוֹרֵר".¹⁷⁴ צר לי שכל הימים לא ראיתי את שלושת ספרי השירים שלו. לא באו לידי. אפילו בביתו של המשורר בעצמו או של העורך דין בורנשטיין חתנו לא היו. את שיריו קראתי רק בעיתונים, בירחונים הכא והתם.

אני מבקשך שתעבור על היצירה "מְהַלְלָאֵל הַמְשׁוֹרֵר", תעשה בה הערותיך החשובות לי ותחזירנה אליי.

שלום וברכה מאת כולנו לך ולגברת צפורה חביבתנו.

מוקירך
יצחק ספיבקוב

¹⁷³ דוקרנים.
¹⁷⁴ על א"ב גוטלבר.

[108] מגדושה. ארגנטינה. כ' תמוז ה'תרצ"ח
לד"ר יוסף קלוזנר, פרופסור האוניברסיטה
בירושלים

יוסף הביבי!

חדשות חשובות אין כאן ועל דברים פעוטי ערך מה אדבר?! בבית הכול דומה
לכל הבתים המתהווים מגדולים וקטנים, מזקנים וצעירים. מתעסקים
ומתפרנסים; מתחלים ומתפאים; מתווכחים, מתלקחים, מתלחמים ומשתתקים
והוזר חלילה.

חיה לאה זוגתי אינה חולה מסוכנה. ת"ל שהיא מהלכת עכשיו ועושה אפילו
דברים משהם בבית; אבל משקל גופה נתמעט הרבה והרפיון גדל. כבר הרחיקו
אותה מן החזית... והיא חסרה... המעמד הכלכלי לקוי מאוד. היא הייתה אחד
החיילים היותר אקטיביים ואפילו אימצה את רוחם של האחרים. נזקקה היא
עכשיו לשמירה יתרה ולטיפול מיוחד פן תיפול שוב למשכב ולא תהא לה ח"ו
תקנה.

מה נשמע אצלך? מהי הגברת צפורה היקרה והחביבה לנו ככה?

כמה אני מבקש אותך לכתוב לי על חיי אהיך ואחיותיך וכלום אתה עונה. רשום
מילים מעטות. אל נא תכריחני להמתין זמן רב.

מרגיש אני כאן בכל מה שייעשה בארצנו, בארץ ישראל. הלב הדואב ייקרע
ממש מכעס ומהתמרמרות. כוחות חיים וכספים ודמים, דמים ממש, הולכים
לאיבוד; ואתה שואל לעצמך: האומנם כבר מת אל הנקמה?...

כשסיימתי את המכתב הביאה לי הסבתא את צילומה של הנכדה שלנו, של אסתר
מלכה'לה, שנעשה לפני כשישה ירחים. הסבתא ביקשה שאשלחנו במתנה
לגברת צפורה.

לילדה עכשיו שנה אחת ושמונה חודשים. היא יודעת כבר הרבה דברים נאים
ו"חוכמות נאות". בספינות הנייר שבונים בשבילה אומרת היא שניסע כולנו יחד
לפלשתינה. בבוקר היא שרה: "לעבודה", "לעבודה". האין זה נחת יתר אצל
האבות הזקנים?!... וכשליבך מצטער על הא ועל דא, ובאה הילדה הפעוטה הזו
ואומרת ובצפצוף כל כך מצלצל ומסונן: "סבא! למה אתה עֶצֶב ככה? נלך יחדיו
אל הפלטיה,¹⁷⁵ נשוט בין הפרחים..." ואתה מרגיש תכף שאבן כבדה נפלה פעם
אחת מעל שכמך ושב ורָפָא לך ושוב הינך שואף לעבודה ולתיקון החיים.

ברכות ונשיקות מאת כולנו לך ולצפורה חברתך. אני מתפרד הא שעתא ממך.

שלך

יצחק ספיבקוב

¹⁷⁵ גן ציבורי (מילון ספיבקוב, ערך plaza).

למר נתנאל אורבך
קיישינב

שלום וברכה יקירי נתנאל!

שוב זכרתיך לטוב משנכנס אלול, ואם תמונתך, התלויה על הכותל אצל המכתובה, אינה נותנה שאשכחך.

חדשות מעסיקות ומושכות אינן כל עיקר. טוחנים אנו כולנו את הקמח הטחון כל יום ויום ותי לא. ומה טיבה של עבודה זו? אל תשאל! הקמח שלנו אפור והימים שלנו אפורים גם הם. ממשיכים אנו את מעשינו הגמדיים ואוכלים את לחמנו בדאגה יתרה. המצב אינו משתנה לטוב אפילו במשהו.

כשם שאתה קורא בוודאי ויודע כל מה שעושים איתנו היהודים בעולם, אשר ככה נשתחז, קורא גם אני ומסביר ומפרש את כל האותות לבני ביתי. על דא קא בכינא: ¹⁷⁶ "אימסר עלמא בידי דטיפשאין ובישין".

אחד המקומות היותר בטוחים לע"ע למעננו זו ארגנטינה רבתי. הרבה מהגרים שטפו לכאן מחמת הפולסאות ¹⁷⁷ האירופיות. אין כאן לא תרועת קרנות ושופרות ואין כאן שום צלצול הרבות וסיפים ואימת מלחמות. אנשים באים ונחים מעט מן הקושמ של העולם הישן בגופם ורוחם.

והנה זה כימים עשרה אשר אסרו לפתאום את הכניסה גם לארץ זו בשביל אלה שנזקקים לה ביותר, בשביל המהגרים האומללים. רק סוחרים מעולים, בעלי הון ונוסעים בחזנות ¹⁷⁸ של המדרגה הראשונה כתיירים, מוציאים ויזה ומתקבלים בזרועות פתוחות.

כמה גדול עכשיו הצער וכמה רבה הדאגה בקולוניה היהודית. גזרה זו כלום נגעה בנצול. היא מחצה את הכתלים ¹⁷⁹ ושברה את הצלעות. רבים אמרו להעביר לכאן אט ולאט את קרוביהם ומפריהם. העוגן היחידי היותר בטוח שהיו יכולים להסתמך עליו הייתה ארגנטינה. ומה היא הא שעתא? מתחילים בשתדלנות מיוחדת. אומרים שבכוחה של השתדלנות המאמצת להיות מבטלה גזרה קשה זו ולכל הפחות להיות דוחה אותה עד זמן ועידן. נראה מה יוליד היום הבא.

מה כותב לך בנך מירושלים הקדושה והשטופה גם היא דם אדם? במכללה דהתם מרצה שיעורים בפילוסופיה והיסטוריה הד"ר יוסף קלוזנר. רעי הוא מנוער האיש הזה. אני בא איתו בחליפת מכתבים תדירית. אם בנך נזקק לאיזו שירות או המלצה אצל הפרופסור קלוזנר, ואעשה מה שביכולתי בחפץ לב.

מה נשמע אצלך עכשיו בקיישינב? מדוע לא כתב כל השנה אפילו מילה כלשהי גיסך הטוב זיסי שכטר? מצב בריאותו מהו? האומנם איני כדאי שאקבל ממנו מילים מעטות?

רציתי לכתוב לך זה כשבוע, והינה חליתי לפתע בגריפה, שעברה כבר מחציתה של המדינה ונותנת פרנסה בשפע רב לרופאים. היום קמתי, עמדתי וירדתי ל"שוק". עודני מרגיש חולשה ופרך. אלה שביקרונני נטלו כל אחד, ככתוב, אחד משישים בחוליי, אבל את הכול לא נטלו. בוודאי שאשוב כולי לאיתני במהרה. בית דין של מעלה נתן ארכה למעני. סאת דאגותי וייסוריי בעלמא הדין עדיין לא מלאה והשאירו אותי למלאותה.

¹⁷⁶ על זאת אני בוכה.

¹⁷⁷ מכות.

¹⁷⁸ תאים (מילון ספיבקוב, ערך cámara).

¹⁷⁹ עצמות הירכיים.

הניצוץ היחידי בעולמנו – זוהי הנכדה, המשעשעה את כולנו בדיבורה המיוחד, בריקודיה ותנועותיה ושחוקה התמים, המתנשא בבית מן הקצה ועד הקצה.

בב' איירס מופיע זה כמה ירחון עברי רציני, ה"דרום". בו נדפסים כל חודש סיפורי, שירי וזיכרונותי על אנשים מעולים שנתפגשתי איתם בשעת.

עם איגרת זו אני שולח לך תמונה פוטוגרפית של הקטנה אסתר מלכה'לה ושל הזקנים, שבוודאי תכירם בקושי.

ומה עוד? קבל נא את ברכת כולנו למענך ולמען כל בני ביתך הקט לשנה החדשה. אחלי שיתקיים בך ובכל הנלווים אליך מה שאנו רוצים ומבקשים בעבור שנת ה'תרצ"ח, אשר הייתה באמת שנת רצח וגזל וחמס ואונאה בכל דקדוקיה וכוונותיה.

ואני שלך
יצחק ספיבקוב

[110] מנדוסה. ארגנטינה. 2 ספטמבר 1938

למר זיסי שכטר
קיישינב

חביבי שכטר, שלום וברכה!

כמה קטנות ונגסות. עוברת שנה שלמה וכשרוצה אתה לכתוב לאדם שאתה מוקיר אותו מילים אחדות, והינה אתה עומד ומשתאה ומביט לצדדין: כלום ישנן חדשות. הכול כשהיה.

לא זכיתי לקבל ממך איגרת משהי במשך השנה. כתב לי מר נתנאל אוירבוך שהיית חולה. הצטערתי מאוד, אבל להפחית את חוליך לא יכולתי במאום. מעשי ניסים כבר אינם. אפסו, תמו. אומרים שמילים חמות מעודדות. אולי יש בזה קצת מן האמת?! מעודדות, אבל אינן מרפאות.

כתבתי שלשום לאוירבוך, לגיסך. איני רוצה לחזור על דבריי. הואיל בטובך לבקשנו ולקרוא מה שערכת. סודות ורוזים אינם אצלנו, ואתם הלא אנשים אחים הינכם.

באים למקומנו הנידח והיותר רחוק שבארגנטינה משולחים מכל המינים ומוציאים מה שמוציאים בעד הסחורה שלהם. ובני ישראל צרכנים גדולים הם על כל סחורה שלא תבוא. קונים ומערבבים את הטובה ברעה.

מארץ ישראל באים עם הקרן הקיימת, הקרן היסוד, האוניברסיטה, הישיבות השונות, הקומפניה המאוחדת למען המעונים בגרמניה, הקרן של ההסתדרות, האסכולות של הנערות אשר בעפולה, וכו' וכו'.

מפולין, שגם היא אינה ישנה מחמת חבליה, באים וחוזרים ושבים עם האינסטיטוט הווילנאי והחוכמה האידיית המתחרה עם המכללה הירושלמית, באים עם האסכולות העבריות, האידיות, הרביזיוניסטיות, עם הישיבות שנסודו על שמם ולזכרם של רבנים וגאונים וצדיקים וקדושים אשר מעולם לא שמעתי דבר פעוט עליהם ולא עלו על דעתי.

המשולחים אינם ברנשים הדיוטים ופשוטים. כל אחד בא בעטרה שהולמתו. דוקטורים מבקרים אותנו, פרופסורים, אנשי שם, רבנים, מורים, דינים, מטיפים חריפים ודרשנים משולהבים ומשוררים וסופרים ואפילו דרמטורגים מעשים אינם חסרים. ואע"פ שה"אישים" הללו הם אורחים שאינם מתבקשים – מתקבלים כאן בהסברת פנים מיוחדת. הם מכניסים איזו חיים ושאון, התעוררות הלבבות וויכוחים ומחלוקת והתחרות. נותנים להם מה שנותנים איש כפי רצון ליבו ואפילו יותר מרצונו ויכולתו; ואחר כך מלווים בהלל ובנקטים. הכול ייעשה יפה וייערך כראוי וכמנהג שהנהיגו כאן בשנים האחרונות, ומקיימים מה שנאמר: "נתבעים לעגל ונותנים, נתבעים למשכן ונותנים".

זכורני שאמרת לנו, בצאתנו בימות הגשמים והשלגים הקרים מקיישינב, שאנו המאושרים יורדים לארגנטינה עם שמשה התמידי ועם חומה הרב אשר לא יחסר לנו שוב. אלמלי ידעת כמה סובלים אנו באותה ארגנטינה בקרה! שלושה ארבעה חודשים כל שנה יבואו עלינו הקור, הגשמים והשלגים ובלוויית חוליים. השלג מכסה כאן את ההרים הנישאים, את הקורדילרים הידועים, ולא יסור מהם עת רבה. אלמלי ידעת כל אלה היית שולח אחרינו גונים אחדים של עצי הסקה החסרים ככה.

כתוב נא לי מילים משהן על בני ביתך, על חייכם העכשוויים ועל כל מה שאתה רוצה. כבר גדל בנך ה"בנימין" שלך; זה הבן שהיה ירא לגשת אליי שמא יזיק לו "הדוקטור בעל השער הלבן" שבא, ולא האמין בשום אופן כשאמרתי לו: "כלום דוקטור אני! סנדלר אנוכי!" מה טיבו של בנך זה? כמה גדול צער גידול בנים בימים הללו ליהודים הגלותיים שאין להם לא כיוון ולא מטרה.

כתוב נא באיזו שפה ולשון שאתה רוצה ואל נא תתירשל, פן יאנף מוקירך מאז.
בשמי ובשם כל בני ביתי המורכב (חתני ובתי והילדה הפעוטה שלהם דרים
אצלנו וכולנו מולכים בכיפה אחת) שולחים אנו לך, לגברת שכטר השושבינה¹⁸⁰
הטובה שלך ולבניך, ברכה חמה לשנה הבאה לקראתנו, שנת ה'תרצ"ט.

מוקירך ומכבדך מאז
יצחק ספיבקוב

¹⁸⁰ מלווה.

[111] מגדוסה. ארגנטינה. 3 ספטמבר 1938
לד"ר יוסף קלוזנר, פרופסור המכללה
בירושלים

יוסף חביבי!

השנה החדשה ממשמשת ובאה וכבר אנו מרגישים בה. כשאני שולח את ברכתי
באלול, המזכירנו את חובותינו, למדינות הים – אתה בראשונים שאני זוכר
אותם לטוב לחיים ולשלום.

אחלי ששנת ה'תרצ"ט הקרובה תראה לך, לנלווים עליך ולכל בית ישראל,
אותות יותר טובים מאלה שהראתה ה'תרצ"ח העוברת באיומיה.

שרויים אנו גם הכא בצער גדול וחשים בכל ישותנו את האסון הרב והנורא אשר
חל על ראשנו. קשה לי אפילו לכתוב ולנגוע בנושא זה. אני מתאמץ להפנה את
מחשבותיי לכיוון אחר, אך שווא, הן חוזרות ושבות פעמים אין מספר ואינן
מניחות להירגע. נִי לְנוּ נִי! "נפלה כיפא על קדרא נִי לקדרא, נפלה קדרא על
כיפא נִי לקדרא..."¹⁸¹ גזרות קשות וצרות רבות מתרגשות ובאות בכל אתר
ואתר. ארגנטינה גם היא סגורה השתא בפני מהגרים. לאן יפנו עכשיו?

בחיינו הפרטיים הכול אפור כמו שהיה עֲדָנָה. הכוכב היחידי המנצנץ בשמינו
הוא – הנכדה הקטנה אסתר מלכה'לה שלנו. ב-29 באוגוסט מלאו לה עשרים
ואחד חודש. היא מביעה כל מה שהיא רוצה במילים ופרזות מדויקות ונאות
ויודעת כבר כמה מילים עבריות. השחוק שלה ותנועותיה המלאות תום נותנים
לנו אומץ רוח ליאחז במעמדנו. ביומא דפגרא אני מקריב לה הרבה שעות.
האמינה לי, כשאני מלמד דבר מה אותה, אני למד בשעה זו גם ממנה משהו מן
היופי והנוי, מן הזוך והטוהר ומן האמת היציבה, שאין אתה מוצא מכל אלה אצל
הבוגרים והזקנים.

מסור נא את ברכותינו הלבביות גם לגברת קלוזנר, השושבינה המצוינה שלך,
ואמור לה שחיה לאה זוגתי מצטערה פעמים על שלא זכתה להיות בקרבתה.

שלך מקדמת הנוער
יצחק ספיבקוב

P.S. עכשיו אני שולח לך בזה את השיר "אין דִי...", שנדפס בהוצאה
ארגנטינאית.

הנ"ל

¹⁸¹ נפלה אבן על הקנרה – אוי לקדרה; נפלה הקדרה על האבן – [גם אז] אוי לקדרה.

[112] מנדוסה. ארגנטינה. כ"ו תשרי תרצ"ט
לפרופסור ד"ר יוסף קלוזנר
ירושלים

יוסף הביבי!

הלב דופק ומרטט והיד רועדת מתוך צער עמוק כשאני כותב לך עכשיו.
קוראים אנו כאן כל יום ויום טלגרמות מחרידות מארץ ישראל. איני יכול ואיני
רוצה לחזור על הדברים, הידועים לך יותר ממני.

נתונים אנו בארץ האבות בסכנה. מסתכלים אנו בעולם: מסרו את חבש השחורה,
את מנדז'וריה הצהובה ואת אוסטריה ואת צ'כוסלובקיה הלבנות. שלמה לא יהיו
מוסרים את פלשתינה ואת העם הישראלי החיור? הא שעתא אינם משגיחים
בבן אבות¹⁸² ולא בכך טובים. אני בטוח שההתנגדות שלנו תהא יותר גדולה
ומורגשה, אבל מה יכולות לתת ההתנגדויות, מה תועיל הלשון, שאומנם לא
תיבש אצלנו, כשירום האגרופ של השונא האלים?...

הדאגה היחידה היא עכשיו לשלומם של היהודים המצויים כבר בארץ.

רוצה אני להאמין שבו ביום אשר תקבל מכתב זה כבר יפשילו הצבאות את
כליהם לאחוריהם ותשקוט הארץ. אחלי שאמונתי זו לא תהא נכזבה.

הקטנה שלנו אסתר מלכ'לה חלתה פתאום זה ימים מעטים. הרופא מרגיע אותנו
באמור שאין סכנה ושתשוב מהר לאיתנה. מי ייתן שיתקיימו דבריו. לע"ע
נתמעטו מאוד כוחותיה וסר הגיל הילדותי ממנה. נעצבים אנו כולנו, אבל מקווים
למוצא טוב אשר יבוא במהרה.

אני שולח לך עם זה את מאמרי ע"ד קורולינקא.¹⁸³ עבור נא עליו, עשה את
ההערות הנחוצות והשיבנו לי.

אני ובני ביתי דורשים בשלומך ובשלום הגברת צפורה.

שלך

יצחק ספיבקוב

¹⁸² מיוחס (ארמית: בר אבהן).

¹⁸³ "עוד גר אֱלֹהִים פָּבָה".

[113] מגדוסה. 18 בנובמבר 1938
למר י' גולדשטיין, עורך ה"דרום"
ב"איירס

עורך חשוב!

חדשות כלום ישנן כאן בפרובינצייה הרחוקה. היהודים שבמקומנו אינם מתפרנסים זה מזה לא במזון חומרי ולא במזון רוחני. כל אחד מקדיח לו את תבשילו בפני עצמו.

את מכתבך לחתני י' יגופסקי קראתי היום. בוודאי שיעשה מה שאפשר. הלא סוף סוף כולנו יחד דומים אנו לזה האסיא דמגן במגן.¹⁸⁴

חתני קיבל את ה"דרום" חוברת י"א ואני לא. תמוה הדבר. איני מקבל אותו זאת הפעם השנייה. מהי הסיבה?

עם זה אני שולח את ההומורסקה "מִי דְמִי?!...!" שכתבתה כאשר שהיתי בקישינב הבסרביאית. תודה על שנתת את השיר "על פְּרֶשֶׁת דְּרָכִים" בניקוד כראוי לו בחוברת האחרונה. אצלך מצוי עדיין השיר "אם לְנֶצֶחַ אִם לְהִנָּצֵחַ".

השנה הראשונה, היותר קשה לחייו של ה"דרום", עוברת, יכולנו לומר, ב"ה בסיפוק משהו. איני זוכר ירחון אחר בארגנטינה אשר הוציא את שנתו. סימן טוב הוא להוצאה עברית חדשה.

היו חביבים עליך הייסורים ואפילו העינויים של התינוק הרחיטי שלך. הרחיטיות היא מחלה עוברת. הלא כבר יצא התינוק מחיתוליו. עוד שנה ועוד שנה תעבורנה, תצעיד אותו אט ולאט ויישא את עצמו.

כך הוא דרכן של העורכות והמו"לות בישראל כל הימים. אל יורע אצלך כוח הסבל. סע הלאה ודע שאינך שם את מרצך לתוך קרן נקובה. יבואו ימים טובים מאלה. הסבלנות תביא בוודאי את הניצחון.

מכבדך

יצחק ספיבקוב

¹⁸⁴ הכוונה לאמרה "אסיא דמגן מגן שווי", רופא של חנם שווה חנם, כלומר אין רפואתו שווה כלום.

[114] מנדוסה. 29 ינואר 1939
למר י' גולדשטיין, עורך ה"דרום"
ב"איירס

עורך חשוב!

אליבא דאמת אין שום יכולת לדעת מה איתך. "גן נעול אחותי כלה". איש שהפך שתקן לגמרו, קשה לבוא איתו בדברים ואין שום אינטרס בזה.

חשבתי שכבר נפטר גם ה"דרום", כשם שנפטרו ונטרדו אחיו שקדמו לו. התינוק הוציא את שנתו במכאובים ונסתלק. חודש ימים חיכיתי לו ולא בא. ומה היה לחשוב? ואפילו כשיצא עכשיו – איני בטוח בו כל עיקר. אבל לא זה העניין שעליו אני רוצה לעמוד.

בחוברת אשר שלחת לחתני, בחוברת הי"ג, נוכחתי שוב פעם, כשפתחתיה, שאינך יודע ואינך תופס מהו החוב של עורך הוצאה עברית בארגונינה. כלום נבראה ההוצאה הזאת רק למען הקורא העברי, שאתה מבקשנו ככה, אלא גם למען הסופר הארגונינאי, שאתה עובר עליו השתא בביטול. הבעתי לך דעתי זו זה כמה. כלום ענית, ובלי שימת לב אתה מוסיף לעשות את שלך. הגע בנפשך. בחוברת הזעומה ככה, שאתה מוצא בה רק 16 עמודים, ורובם תפוסים בידי סופרי חוץ. שמא תאמר שהחומר מושך ביותר, שיש רבותא בסחורה של חוץ לארץ, סגולה מיוחדת? טעות היא בידך. לא ולא! הבינוניות בולטת בכל, והכול כלפי אליה.¹⁸⁵

אני רוצה לקרוא דבר מה של סופרים החיים במקומנו והעושים איתנו בארגונינה. מקבל אני את "העולם", את ה"ברקאי", את ה"מאזניים" ואפילו את "ההד" האורתודוקסי מחוץ לארץ, ואיני נזקק כלל וכלל להעתקות וקופיות ואפילו לדברים "מקוריים" הבאים מניו-יורק, תל-אביב וירושלים עם השלט היהיר "בשביל הדרום", "במיוחד לדרום".

רציתי בשעתי לשלוח ל"דרום" מאמר על ח"נ ביאליק, אחר כך "זיכרונות" על א"ב גוטלובר, על טולסטוי ועוד על אחרים. היצירות הן מעין "נזיר החיים" על הד"ר חזנוביץ. ראיתי שאין שום אפשרות להיכנס במדור דל וצר לבעלי-בתים הדורשים נוחות ורחבות יתרה. מה עשיתי? שלחתי דבר מה פעוט, התופס זווית משהי, ושוב לא כיוונתי את אשר איתך. סחורת חוץ לארץ מקסימה ככה, תהיה מה שתהיה...

השתיקה העקשנית, ההתנהגות האי-אירופית שלך וכל מה שאתה עושה איתי, מכריחים אותי אחת ולתמיד להסתלק מן ה"דרום", להפסיק את החתימה ואת ההשתתפות בתור עוזר בחוברות הבאות.

שני דברים מכוערים עיכבו אותי למן היום שבאתי לארגונינה להשתקע בה – לקחת חלק ב"הבימה העברית". לא סבלתי את השנוררות של העורך הבלתי מתורבת: לא רציתי להיות בעוזרי "הבימה" על מנת שאשלמנה, וקשה היה לי לנשוא טחינת קמח טחון כל הימים.

הואיל נא בטובך להשיב לי את היצירות השתיים המצויות אצלך, והיגה שלום ושוקט במחיצתך.

מכבדך

יצחק ספיבקוב

¹⁸⁵ נוסח אחר במקום כלפי ל'א, לאן, בנימה של זלזול: בכיוון ההפוך מן הראוי. אליא משמע זנב.

[115] מגדוסה. 22 פברואר 1939
לפרופסור ד"ר יוסף קלוזנר
ירושלים

שלום וברכה!

מצטער אני שאינך כותב לי זה כמה. כלום יודע אני ממצב בריאותך, מחייך בימות הטרור הבלתי נפסק, ומעבודתך האחרונה. ומהו שלומה של הגברת צפורה היקרה?

יודע אני כבר את טענותיך התדיריות: "טרוד אני מאוד!". "הזקנה קפצה עליי ואני ממהר לסיים מה שהתחלתי הכא והתם". "מחלתי מציקה לי".

ובכל זאת אני מבקש שתמצא למעני שעה קלה ותרשום מילים מעטות. אתה היחידי שנשארת לי נאמן מן הגברדייה הישנה.

במקומנו הכול כמו שהיה מקודם. נופלים למשכב, קלים, מתרפאים וקמים וחוזרים חלילה. המכונה הולכת ונפחתת, מחליפים בה לפעמים בורם,¹⁸⁶ גליל, רצועת הקישור, שוב היא ממשיכה את תנועתה, ולבסוף, כשאין שוב תקנה ומוצא, נזרקת היא לחצר הגרוטאות.

היהודים דכאן כבר הסכינו בי. ובדברים שמתרגלים בהם אינם מתרגשים. אני סובל אותם עם כל מגרעותיהם והם סובלים אותי עם כל התנגדותי לגסותם והתנהגותם לחקות את הקריוולים, וכך אנו מושכים את החיים. "יהוה – אל אדיר בשמיו, וגם כמוש אל עושה נפלאות."

יש אשר מבקשים אותי לצאת בהרצאה באיזה נשף בסלון היהודי, אבל בימים האחרונים אינם מטריחים אותי אפילו בזה. למה להם לשמוע דברים "שנתיישנו" ושאינם לפי רוחם?

בִּרְסֹטורנים, במקומות המוסיקה המחולית הגרועה, בבתי הקהוה, במרתפים של הבירה, יושבים אנשים יהודאין שעות ארוכות דפגרא על שולחני הקלפים ועל טבלות של עצמות,¹⁸⁷ ואלה הם החיים שלהם. ואתה, אדם פעוט, מה תעשה להם?

בזה אני שולח לך את עבודתי על אחד־העם.¹⁸⁸ מבקש אני שתעבור עליה בעיון ותעשה בה את הערותיך החשובות לי.

שלום לך ולגברת צפורה ממני ומאת כולנו.

מוקירך הקשור בך כל הימים.
יצחק ספיבקוב

¹⁸⁶ בורג (מילון ספיבקוב, ערך tornillo).

¹⁸⁷ הכוונה למשחק ה־tabas, בעצם הקרסול של בהמה כעין קוביה.

¹⁸⁸ אביר הרועים.

יוסף חביבי!

חדשות מורגשות אינן בביתנו. כל אחד עושה את שלו במקצוע שהוא נתון בו, וכך ממשיכה הקומונה שלנו את חייה והעולם הולך ונוהג כמנהגו.

הנכדה שלי, אסתר מלכה'לה היקרה, עושה צעדים קדימה, ואין לך יום שלא תביא לנו איזו ברכה, איזו "חוכמה". יודעת היא כבר הרבה מילים עבריות, ביטויים אחדים כבר נזרקים מתוך פיה הקט, ואפילו שיר קטן היא שוררת.

זוהי הנחמה היותר גדולה בשבילי. לא זכיתי להיות יציב ארצישראלי ונזרקתי מגלות אחת לשנייה ומן השנייה לשלישייה. בגלל מה עשה לי ככה ה'? אולם זכיתי לראות על ברכיי ברייה פעוטה ונאה וטהורה של הדור השלישי, המפסטה עברית והמתפתחה במזג יהודי וברוח יהודי בו במקום שכל כך קשה לשנה את חייו ומנהגיו אפילו בתוכנו.

"סב! – אמרה לי אמש הקטנה. – תנה לי חמישה סנטים." – "למה לך סנטים? מה תעשי, מה תקני בהם?" – "רוצה אני – ענתה – לזרוק עוד מטבע אחת לתוך הקופסה הכחולה למען ארץ ישראל." הדבר נגע עד נפשנו.

לנכדה ישנן שתי בובות. לאחת היא קוראה בשם "בובה" ולשנייה "צפורה", על פי הצעתה של הסבה הטובה. זוגתי רוצה שייזכר כמה פעמים ביום שמה של צפורה היקרה בביתנו.

בריאותנו (כלומר של הזקנים) מתמעטת מיום אל יום. העבודה רבה וקשה, הפרנסה מעוטה, ואנו משתחוים כאן לאגורת כסף. ומה נעשה? ומנוחה משהי אף היא אינה. עוני העם מדכא את כולנו.

בשעות הפנאי, המעטות מאוד, בשעות הלילה, אני קורא מעט וכותב מעט. הראש יגע וכבד, והעיניים, מתוך יגיעת בשר ורוח יתרה, מסתגרות מאליהן. ואעפ"י כן אין לך לילה שאיני עושה בו כלשהו למען הנשמה העלובה. הספרים מצומצמים. אין יכולת לקנות ספרים חדשים ולקרוא אפילו לפי חיסומי. אני דש בספרים המצויים תחת ידי, ולפעמים אני משתמש בשאולים. מלבד העיתונים המקומיים, הקסטיליים והאידישניים, מקבלים אנו את "העולם" מירושלים. ב"העולם" אני מוצא מעת ועד עת דבר ספרותי ממך. האמת אגידה לך: אני נופל על מאמריך, יהא מה שיהא, כעל מציאה מיוחדת ומתהנה בה. דומני שאתה עומד כלפי עיני ומדבר איתי.

בזה אני שולח לך את נאומי על ב"ז הרצל ע"ה.¹⁸⁹ שלוש פעמים נאמתי עליו בעונות שונות. סידרתי את כל החומר הנאסף אצלי וחיברתי בשנה זו יצירה אחת. הקריבה נא שעה קלה בשביל הנאום הזה. עבור עליו בשימת לב יתרה ועשה בו את הערותיך. מטריח אני אותך אבל יקרים לי דברייך, ואתה הלא יודע זאת זה כמה.

אני מבקש שתשיב לי את היצירה הזאת וגם את הקודמות.

למה אתה מחשה? אני שואל אותך על אהיך, אחיותיך, פעמים אחדות, ואתה מחשה. אין פנאי. טרוד אתה. חלוש אתה. אבל...

שלום וברכה לך ולזוגתך ממני ומאת כולנו.

מוקירך מאז
יצחק ספיבקוב

¹⁸⁹ "המנהיג המדינאי".

[117] מנדוסה. 19 יולי 1939
לאדון בנימין מיז'יקובסקי, עורך "הפרינציפיות"
פְּרָנָה

עורך חשוב!

לבקשתך ע"י חתני יעקב יגופסקי נעתרתי. אני שולח לך בזה את החומר שאתה רוצה בשביל המאמר שהינך חושב לערוך עליי בחוברת המנדוסאית המיוחדת.

עברתי בו על הרבה מומנטים חשובים בחיי, כגון העובדה שעשיתי את עצמי עבד לעברית כל ימיי, ולא רק שלא שבעתי לחם בגללה, אלא שגם סבלתי רב מדי עליה בימות המהפכה הרוסית. העובדה שהזמינו אותי שלוש פעמים אל הצ'קה הקומוניסטית. העובדה של הצמחנות שלי ועוד ועוד. חשבת: "הלא רק מאמר הוא ואין כאן שום עניין של ביוגרפיה".

מה שאני נותן אינו חומר יבש ותי לא. בראתי מעין אינטרוויו. הוציא נא מתוך ארבעת העמודים מה שמעניין אותך, עבד את העובדות העזרות¹⁹⁰ ועשה יצירה נאה ומשופפה.¹⁹¹

תודות אין-סופיות בעד הכבוד שיש את נפשך לחלוק לי בהזדמנות זו. כמו כן אני שולח לך את הצילום האחרון שלי עם הכתובת בשביל הירחון החשוב. אבל עליך לדעת שגדולים רק האלים הנסתרים שאינם מתגלים.

אם תרצה, ואשלח איזו יצירה לאחר זמן מה. יצירה בלטרסטית, ואתה תתרגם אותה קסטילית למען החוברות הבאות אחר כך.

ומה עוד? הֵיָה שלום וביתך וכל אשר לך שלום.

מכבדך
יצחק ספיבקוב

¹⁹⁰ עירומות.

¹⁹¹ מלוטשת.

חבר מאוד חשוב וחבוב!

גם השתא אני כותב כשקרבים לבוא "הימים הנוראים". בשנה שעברה כתבתי לך, כמו שאני מתנהג תמיד, וכלום קיבלתי תשובה ממך. "מדוע?" "שלמה?" לא שאלתי. כעשרים מכתבים יצאו מאיתי לרוסיה, לרומניה, לפולין, לאסטלנדיה¹⁹² ומקומות אחרים, ואין קול ואין הד משהו אפילו ממקום אחד.

יראים וחרדים בכול. המצב המסוכן האירופאי כנראה שהוא תובע זהירות יתרה, והמכתבים הולכים לאיבוד ע"י הצנזורה. נרעשים ונפחדים על כל שעל, ונתקיים המשל הידוע: שמעו העיזים שהלכו לגזוז את הכבשים ונזדעזעו ופרחה נשמתי.

ובכל זאת אני מבקש שתרושום בשבילי מילים מעטות עליך, על הגברת אוירבוך, על זיסי שכטר, החושק תדיר את שפתיו, ועל בניך שגדלו. אינם אפוא הבחורים שלך עכשיו? מה מעשם וכיוונם?

אומרים שאמריקה הדרומית היא עכשיו היותר שקטה ושלווה על שמריה בעולמו של הקב"ה. אכן לא כך הדבר. טעות היא בידי אלה שאומרים כך. חלקי כל העולם מסופו ועד סופו מאוחדים ומחושרים עכשיו זה בזה ואין אחד אשר יהא עומד מן הצד. מרגישים אנו כולנו גם כאן התרגזות העצבים; והתרגזות זו נוגעת גם ביהודים במידת מה.

הינה, למשל, הוציאו איסור לנאום קבל עם בשפה זרה. הדבר נוגע מאוד בנו היהודים. הנואמים היו מדברים לעם כמעט תמיד באידיש. באינסטרומנט הפשוט הזה היו ניגשים אל ההמונים. ועכשיו מה?... את הקסטילית אינם יודעים השליחים השונים הבאים מאירופה, והדור הקודם המצוי כאן תופס את הקסטילית בקושי. לך וצא ידי חובתך.

אסרו לדבר בפרהסיה על נושאים פוליטיים. ומה יכולים אנו לתת לעם מן הציוניות? תנועה פוליטית היא או רוחנית? את הציוניות לא אסרו כלל וכלל לעת עתה, אבל צא ולמד שהיא בעצמה ומאליה נמצאת אסורה, בשעה שאין יכולת משהי לדבר עליה בשפה שאתה נזקק לה.

בחיינו הפרטיים אינם שום מאורעות מורגשים. הזקנה כבר קפצה עלינו. החולשה מתרבה. הגלגלים, גלגלי המכונה, מתחככים ומשתקשקים עדיין ועושים בכבודות את שלהם. הפרנסה צולעת על ירכה העקומה ומצטמצמת מיום אל יום. המצב הרע נתהווה מחמת ההתחרות החריפה, הבאה ע"י המסחר העשירים, התופסים ומנצלים כאן, כמו באמריקה הצפונית, את הכול. כך הוא הדבר. עובדה היא ואין נחת בכל החזית.

בתי וחתני, הגרים איתנו, ממשיכים גם הם את חייהם בקושי. עובדים הם ועוסקים ועושים, והכול למען האצטומכה הארורה המאכלת בתאב¹⁹³ את המעט שמכניסים.

ישנו, אומנם, שביב קטן המאיר את ביתנו הקט. זוהי הנכדה הפעוטה, האסתר מלכילה שלנו. לאחר שלושה חודשים תמלאנה לה שלוש שנים, והיא כבר מדברת בשפת הארץ. הינך עומד, מתעכב לפעמים ומשתאה ושומע איכה נורקים

¹⁹² אסטוניה.

¹⁹³ בתיאבון.

הביטויים "אשר אבותינו לא ידעום", באופן כה נאה כה יאה. יודעת היא גם כחמישים מילים עבריות, ואפילו באיזו פרזות היא כבר משתמשה.

בשבוע העבר זכרו אותי פתאום לטוב. כתבו עליי במאמר מיוחד ובהרחבה יתרה באחד הירחונים הקסטיליים החשובים.¹⁹⁴ שבחים והודות לא חסרו שם למעני על המילון הספרדי-העברי השלם שלי ועל פעלתנותי ברחוב העברית. מה שחסר זהו הכסף המזומן להוציא לאור בדפוס את היצירה, שעשיתיה נאה ומתקנה.

איני מאמין שאזכה לראות בדפוס את העבודה הקפיטלית הזאת. וכמו שהכול הלך אצלי לאיבוד – תאבד גם העבודה של שתיים-עשרה שנים במקצוע הזה.

אני וכולנו גם יחד מאחלים לך ולכל המצטרפים אליך שנה טובה וברוכה.

מוקירך

יצחק ספיבקוב

¹⁹⁴ הירחון Los Principios; ראו מכתב 117.

שלום וברכה ידידי זיסי!

עוד שנה עברה ושוב אני זוכר אותך לטוב ולחיים לשנה הקרובה הבאה אלינו. כמה כהים ודהים הם החיים הפרטיים. אין מאורע חשוב שנעמוד עליו, שנתעכב עליו. בזקנינו ובנערינו מהלכים אנו בשביל הכבוש העולה עדי אובד ומושכים בעול את העגלה שנקשרנו אליה בידועים ובלא יודעים. החילוק הוא בזה שהאחד מושך עגלה מלאה, והאחד – ריקה מכלום.

בחנות הניירות והספרים שלי אני סובל הרבה. ההוצאה מרובה וההכנסה מעוטה ומוצא אין. קיימים אנו על החיסכון היתר. אבל לכול ישנו גבול וחוק. כבר מתוח המיתר רב מדי ואתה חרד שמא יינתק. זוכר הינך בוודאי את העגלון שנברא למשל. הוא המעיט כל יום ויום את מנת המספוא לסוסתו: "תתרגל אט ולאט – חשב והחליט – ותהא מרוצה במיעוט. כלום יש מותר מן האדם לבהמה". במיעוט נתרצה הסוסה הדלה, אבל כשהגיעה למיעוט מן המיעוט לא נתפייסה כל עיקר. הרוח בה לא קם. כתליה כחשו ונפלו וביום עבות חד פשטה רגליה.

הפרובינצייה המנדוסאית שאנו מצויים בה מלאה כרמים, והיין הסחר שלה. והינה לך צרה כזו: שנה אחת משאירים את הענבים בשוֹרְקָה וכלום עושים בהם ומשתמשים בהם. אין הזמנות מחוץ לארץ. הענבים אינם משלמים לא את טיפולם ואפילו לא את עבודת האסיף. ולמה זה יהיו עוסקים בהם לבטלה, שלא על מנת לקבל פרס?! משאירים אותם הפקר ותי לא; וכל הקודם זכה בהם. באה שנה שנייה. אומנם התיישבו בדעת ואספו את הענבים. ומה עשו? ליהנות שוב לא זכו. כרו קברים בשביל הענבים וכל מה שנצבר קברו על פי פקודתה של הממשלה. לכורמים שילמו שלושה סנטים במקום עשרה בעד כל קילוגרם. ואם ישאל השואל בחשאי: "למה עשו ככה?" ויענו לו בחשאי מעין זה: שוטה שבעולם! ולמה הינך תמה עד כה? המסדרונים מלאים יינות בכל אתר ואתר. בעלי היקבים יוצאים מדעתם מתוך צער עמוק. המכירה נתמעטה, האכספורט נתעכב, ואתה רוצה להוסיף עליהם, על הנעלבים ככה, צרות חדשות בקטיף הארור החדש?!...!

והינה באה השנה השלישית. הכרמים לא נתנו אפילו את החלק העשירי ממה שנותנים תמיד. ברד אבנים וקרה אי־מחופים¹⁹⁵ השמידו בכול את הגפנים. העם סובל שוב בעוניו. אפילו שלושת הסנטים שלו אבדו והוא נשאר ריק מכלום.

מי אשם בדבר? בעלי החטאים אינם בארץ. לך וקבול על מלכותא דשמיא. עליה הפקודה. ובעלי היקבים? עליהם ירדה שפעת הברכה בעונה זו. מאמינים הם באמונה שלמה שקולם נשמע ברמה. גם שם מכבדים את העשירים. המעטת הסחורה, עליית המחיר וההזמנות התכופות לא רק שסילקו את חובותיהם של אלה, אלא שעושרם נתרבה עד כמה פעמים.

בפרובינצייה זו הדבר אמור בענבים וביין, ובאחרת – תשמע אותו השיעור ממש בעורות, בבשר ובדגן, וכך הלאה והלאה. את הכול מוציאים האירופאים מארגנטינה כמעט חינם אין כסף. העניין כבר ידוע ואין שוב לדוש בו.

כבר מסתמן המצב: הקפיטל מתחיל מתרכז מעבר מזה, והדלות מעבר מזה. והמעמד הבינוני תועה ויורד ואינו יכול לילך בדרך שהוא רוצה בו.

¹⁹⁵ בלתי צפויים (מילון ספיבקוב, ערך inesperado).

למה הינך מתרשל לכתוב מילים מעטות? ואני מחכה לְהִנָּה ככה. מה שלומך?
מה שלום הגברת הטובה שכטר? ובניך? מה הם? מה טיבם? הלא כבר גדלו ויש
לפנות גם להם איזה שביל נאה.

מוקירך
יצחק ספיבקוב

יוסף חביבי!

זכרתיך, חביבי, בימי החנוכה שזה אך עברו. זכרתיך כשעדיין היית צעיר ומלא תקוות מזהירות.

נתאספנו פעם אחת בימים הללו בביתו של חברנו קבונובסקי הקומפוזיטור ז"ל. את כולם את כולם זכרתי, שבאו לחגיגה האינטימית אשר ערך באחד הנשפים השלגיים, מן הקטן שבנו, אשר סג"ל, שכבר איננו, ועד הארי שבחבורה, הזקן המצוין בן־דויד.

עד כה עדיין נחקקו במוחי דברי הנאום של בן־דויד באותה ההזדמנות. מצלצלה באוזניי המליצה הנאה והמעודדת: "לא בכוח ולא בחיל, כי אם ברוח". הרוח מתגבר על החומר ויוצא תמיד בניצחון. עם מצער ודל, קטון העמים, ותדיר ותמיד הוא המנצח והקיים עד סוף כל הדורות.

צעיר הייתי גם אני בעונה זו והאמנתי בכל אלה הדברים המושכים ככה והמקסימים. ואיככה לא אאמין ואסתפק?¹⁹⁶ בסרביה, פולין, ליטא ופרובינציות אחרות, הלא שטופות יהודים הנה; ובכל אתר ובכל מקום, אפילו בחוצה לארץ, אנו היהודים מהווים את החומר היותר מועיל. רק ברוסיה בלבד אנו עולים לחמישה, שישה מיליונים. עם של חמישה־עשר מיליונים אנו כבר בכל העולם כולו. ומה עוד אנו רוצים?! אמת מוחלטת היא שאנו רבים ועולים על כול. אנו הקבינט־אֶסְנַצְיָיָה, התמצית בתבל ומלואה.

"העיתים מתחלפות" שר בשעתו המשורר הלטיני הורצי המפורסם. רוצה אני לפרש אותו ואומר ומוסיף: לא רק שהעיתים חולפות ועוברות ואחרות באות תחתן, אלא שגם משתנות בכל הצדדים. אופן החיים, המנהגים, העבודה והמחשבה, גם הם משתנים בעיקרם ומקבלים צורה אחרת לגמרי.

קשה לי להתרצה עכשיו, לאחר כל הניסיונות שנתנסינו בהם ואחר כל מה שאנו רואים בעולם שנשתגע ונתבלבל, עם הרעיון העדין שהרוח הזך והנעלם יתגלה בעלילותיו ויתגבר על הכוח הגס והגפתן. בתפילות ותחינות של שרה בת־טובים אינם קמים כלפי צחצוח חרבות, רעש תותחים אדירים וספינות משוריינות איומות. כבר עברה העונה שחומת העיר הסגורה והמסוגרה נפלה בצעקות של הכוהנים המשולהבים ובקולות של השופרות.

יודעים אנו עכשיו גם את המתמטיקה באופן ובמידה שלא ידענו קודם. אין כל סוד שבמקום 170 מיליונים שעלינו היה לספור בעם היהודים, נשארו לאחר כאלפיים שנות הגלויות רק החלק העשירי ועוד פחות ממנו. והא שעתא מה? דל¹⁹⁷ את היהודים הרוסיים שנשמעו ונתרוססו באופן אכזרי, דל את היהודים הפולניים שנתמעכו ונמחקו, דל את האחרים, האומללים, הנפזרים, שדמותם נתמעטה ושאינם מכירים כבר אותם, והשתקע במחשבותיך ותבין כדבעי מה נשאר ממנו. ולמה כל ההתפארות, הגלגנות?¹⁹⁸

כל ימיי הייתי אוהב להשתמש בימי החנוכה בתעמולה לציוניות ולהנות את כל הנפלים ברוחם והמתמסרים למרה שחורה. ימי החנוכה לא עברו בביתי באין משים ובשתיקה. מועד קטן ונאה ידעה זוגתי וחברתי חיה לאה לערוך בבית. היינו חוגגים בנרות המיוחדים, בסעודה הבלתי שכיחה, בגלגלון המזוהב

¹⁹⁶ אפקפק.

¹⁹⁷ הפחת, חסר.

¹⁹⁸ שחצנות (מילון ספינקוב, ערך fanfarría).

ובקריאה המיוחדת של האפוס העברי. בשנה זו אבלים ישבנו כולנו בביתנו. מחשבותינו וליבותינו היו נשואים למדינות הים, למקומות אשר שוב פעם ושוב פעם משתפך בם הדם הנקי של העמים הנזקקים להילחם ושל עמנו האובד, הסובל יותר מכולם וכלום הוא מכיר על מה הוא סובל ובשל מה הוא סובל ככה.

מדוע אינו יורד הקב"ה באש וגופרית ואבנים מתפוצצות על ראש אלה המחריבים והממיתים את העם־סגולה שלו, השורפים באש את בתי המדרשות שלו וחיבה יתרה נודעת להם ממנו? לא זו בלבד אלא שנותן לעשות להם עוד רעה יותר גדולה. שלמה הוא קשה כל כך במשפטו ואינו בא להציל ולשמור אפילו על יריעות התורה הקדושה והמקודשה?... מאי טעמא שנתן לטמאים לתפור מן הקלף של היריעות הללו מגפיים גסים וסמרטוטים מסריחים לעממים, לרוצחי נפשות? והתורה?! כלום אינה שוב מעשה ידיו היותר מתוקן?... האותיות פורחות באוויר?!... אין די במילים השתיים הללו שתרגענה את הלב השבור של העם.

מדוע?... שלמה?... מאי טעמא?...

קשה לי לכתוב הלאה. איני רוצה בגלגול הדברים. הידיים רועדות. המחשבה נופלה ושוקעה לתוך איזו ערבוביה ותסבוכת. אתה מסתבך יותר ויותר בהשבונות רבים ואינך יכול להשתחרר ולצאת.

אני שולח לך בזה שני שירים מתוך היצירות שלי. "רבי עקיבה" ו"אל סי אסר יקום". מנהגי בכך לשלוח לך תמיד דבר מה מיצירותיי.

כולנו מאחלים לך ולגברת צפורה ימים טובים מאלה ומחכים שתתגלגל עלינו הזכות ונקבל מאיתכם מילים אחדות.

חובבך מאז

יצחק ספיבקוב

[121] מנדוסה. 30 במאי 1940
למר י' גולדשטיין, עורך ה"דרום"
ב"איירס

עורך חשוב!

ראיתי את איגרתך אל האדון רילוב וקראתי את דבריך עליי. מר רילוב, חברנו החשוב, הצריך אותי לעשות את "העקוב למישור". לא העמדתי פנים כנגדו. יהא כך. איני רוצה לשוב אל התסבוכת הבלתי חשובה, שכבר עברה וחלפה. אם עברי מסור מוציא את היד לחברו ובשלומו הוא דורש, אסור לו לחבר זה שיתעכב אף רגע משהו ויחזיר לו שלום.

בשובי להשתתפותי ב"דרום" אני שולח לך בזה את זיכרונותיי על א"ב גוטלובר. שישה פרקים ישנם ביצירה הזו. כדי שלא תסתרס זו עבודתי אני מבקש שתיתן אותה לא פחות משני פרקים בחודש זה אחר זה ושתסתיים הדפסתה בחודש השלישי.

יש להעיר שב"זיכרונות" האלו הפרקים נאחזים ונצמדים זה בזה, וכל פרק הבא אחרי הקודם מעניין ומעסיק יותר את הקורא.

מכבדך ודו"ש
יצחק ספיבקוב

[122] מנדוסה. 3 ביולי 1940
לעורכים של ה"אידישע וועלט"
ב"איירס

עורכים מאוד חשובים!

עם זה אני שולח לכם בשביל השבועון "די אידישע וועלט" את השיר "אַל סײ אַסר יָקום". מבקש אני שתיתנו לו באחד הנומרים הקרובים מקום חשוב במדור העברי.

שוב אני בא בבקשה מוגברה לתת, **אם רק יש אפשרות משהי**, את החרוזים מנוקדים. יודעים אתם בוודאי כמותי כי שירים בלתי מנוקדים אינם נקראים. ואם יש אשר עוברים עליהם אנשים משהם כלאחר יד, יוצאה כל יצירה אצלם בסירוסין:

את המילה "אַסר" קוראים "אַסר", את המילה "מְלָפּם" מחליפים במילה "מְלָפּם" וכו' וכו'.

ועוד: השירה היא הכתר שנקשר לספרות היפה. מה יופיו של הכתר אם אינן משובצות בו אבנים טובות ומרגליות? הנקודות הינן האבנים היקרות, המשפרות את השירה העברית והנותנות לה חן יָתֵר.

ותי לא....

בברכת התחייה הקרובה
יצחק ספיבקוב

[123] מגדוסה. שבעה־עשר בתמוז ה'ת"ש
לעורכים של ה"אידישע וועלט"
ב"איירס

עורכים חשובים!

עם זה אני שולח לכם את היצירה הפרוזאית הפעוטה "לא תרצח" בשביל המוסף
העברי.

אנדרלמוסיה באה לעולם ובולמוס אחזו. דמי האדם, המצוי בידי חזקים ממנו,
זורמים בכול בלא טעם ובלא דין וחשבון.

דווקא בשעת חירום זו אנו קבים לבוא לא בדרישות ותביעות של דופי, כי אם
באיזו גרעינה מענגה של הספרות היפה, המעוררה שוב את ההרגשה הדקה
והמוציאה את ההכרה העדינה מקרקע המחבוייה.

בשלום ובברכה
יצחק ספיבקוב

[124] מנדוסה. י"ח מנחם אב ה'ת"ש
לאדון י' גולדשטיין, עורך ה"דרום"
ב"איירס

חבר חשוב!

היום קיבלתי את מכתבך מ-19/VIII. צר מאוד שלא ידעתי אשר מוכן ומזומן אתה להוציא מחברת מיוחדת לזכרו של ז' ז'בוטינסקי. שלמה לא כתבת? הייתי נותן לך גם אני דברים מעט ממה שאני יודע עליו. עכשיו כבר עברה העת. עד שאאסוף את החומר ואכתוב אחת ושתיים ואעבור על היצירה לשפשה כמה פעמים, כמו שאני מתנהג, ותצא החוברת.

היום חיברתי בכתיבה חטופה את השיר "בְּנֶפֶל הַמְרֻדָּן" על מות ז'בוטינסקי. אומרים שחטף-ציור עולה לפעמים ביד הצייר על העולמות שברא במחול.

אם רוצה אתה להסתעד בשיר הזה, ואם ישנו עדיין עמוד חלק אחד, אבקש שתיתנהו בשבילי תכף. אבל אם כבר הכול תפוס ואין מקום פנוי, ותחזירנו, במחילת כבודו, אליי. אין בליבי עליך אם לא ייצרף אל המניין שב"דרום".

על ה"רש"י¹⁹⁹ שלי אני רוצה לעבור שוב פעם בטרם שיתגלה; ועד שאעשה את העתקתו, כשאני טרוד בפרנסה ומפשפש בדברי חול, יעבור שבוע שלם. הָנוּה בטווח שתקבל את המאמר לאחר ימים אחדים.

אצלך נשארו מאז שתי יצירות שלא נדפסו משום מה בשנה שעברה. אבקש, בדרך אגב, להשיבן לי. היצירות הן "אֵם לְנֶצֶחַ אֵם לְהֶנְצֵחַ" (שיר), "מִי דְמִי?...!" (הומורסקה). למה תהיינה שוכבות בתוך שְׁנֵתָן באמתחת?! בוודאי שתמצאן אצלך.

שוב אין כלום לע"ע.

מוקירך ומכבדך
יצחק ספיבקוב

¹⁹⁹ "הַרְבֵּן מְטְרוּיָאָה".

[125] מגדוסה. 17 בדצמבר 1940
למר י' גולדשטיין, עורך ה"דרום"
ב"איירס

עורך חשוב!

עם איגרת זו אני שולח את השיר "אל חי אחר יקום", שיצא מתחת ידי בעידן רחוק, כשכל העולם מתנהג בשיגעון של מטורף.

שנת הדרום השלישית העומדת לעבור אסיים בשירה. בחר לך בשיר שאתה רוצה בו מאלה המצויים אצלך במעטפה שלי ותנהו בחוברת האחרונה. כבר אמרו ש"אין טעם אחד לשניים אנשים". הינך מצוי בידך והבחירה נתונה לך.

קורא אני שאתה, מר גולדליק וגם מייזניק עורכים מאסף שנתי. יפה מאוד. רואה אני שגם לי ישנה איזו זכות בספירות של מעלה: ברכותיי אשר עשיתי בחשאי זה כמה מתקיימות. אחלי שנצעד הלאה קדימה ושפסיעותינו תהיינה חזקות, רחבות ובטוחות, ומעשינו יהיו מכורבלים ומנופים בשבעים ושבע נפות.

אינך כותב בדיוק עונת הופעתו של המאסף. אני רוצה להתנבא ולחשוב שהעורכים יוציאוהו לאור במזל תשרי, מזל המאזניים, לר"ה של ה'תש"ג.

וה"דרום"? מה יהא עליהו? בוודאי שייכנס אל השנה הרביעית ואתה תמשוך הלאה בעול ששמת על צווארך. הלשון העברית דורשת גם היא קורבנות. ומי ייתן ויביא את הקורבנות אם לא נושאי כליה רבות בשנים!?

אם רוצה אתה, ואשלח למען המאסף השנתי מאמר על ליאון טולסטוי. הייתי כרוך אחריו בשעתו וספרתי את כל צעדיו. היצירה הזאת אינה צחצוחי שמן, אבל היא בעלת נוי ומלאת עניין מיוחד. הנתתי²⁰⁰ בה פרק שלם על ייחוסו של טולסטוי אל היהודים. כדאי וכדאי לתת יצירה זו עכשיו, כשמלאו שלושים שנה לפטירתו של הסופר הגאוני, המורליסטן והחפשי²⁰¹ הזה.

עוד עליך לדעת שהמאמר הזה תופס 35 או 37 עמודים של מחברת אסכולתית, בא בשבעה פרקים, ושיש להוציאו כולו ופעם אחת אם יבוא במאסף.

למען ה"דרום" אתן לשנה הבאה "סחורה" אחרת.

מוקירך ומכבדך
יצחק ספיבקוב

²⁰⁰ שזרתי, שילבתי.
²⁰¹ חקרן.

[126] גודוויי־קרוס, מנדוסה. 4 בינואר 1941
למר מאיר צורף
מנדוסה

חבר חשוב! שלום רב וברכה עד בלי די.

אני משיב לך את הלפסיקון של המילים הלועזיות. ניצלתי בו מה שיכולתי ומה שהיה אפשר וחסר לי.

ישנן בו הרבה מילים זרות ואפילו מוזרות שאינם משתמשים בהן העברים ואסור להשתמש בהן כל עיקר, ונכנסו לתוך הלפסיקון כדי שיתרבה הספר.

הסופר עשה עם הספר שלו ממש מה שעושה אותה נערה הרוצה להתנאות ולהרוויח יתר הן בעיני העוברים והשבים. נערה זו, שהיא צנומה ורזה, ובמקום מרגניתאות דשוויא אלפי זוזים ישנם לה רק סימני שדיים. מה היא עושה? היא תוחבת בחזייה שלה תיקים של סמרטוטים ויוצאה ושוטפת ברותחים כולי עלמא.

חסרה לו לגרזובסקי, עורכו של הלפסיקון, ידיעת השפות הזרות כדאיבעי. הוא יודע את דרכן רק למחצה ואולי גם רק לשליש. כלום ירד לעומקן. בזה מרגישים על כל שעל.

הספר הזה, כנראה, הוא ספר של פרנסה ותי לא. ישנם בשנים האחרונות ספרים לא מעט גם מעין אלה. ואפילו הגדולים שבנו מתירים לעצמם לעשות ספרי פרנסה.

כשנתראה בקרוב ונשוחח מעט, וניגע גם בנושא הזה.

ובכל זאת ישנו ערך ידוע ללפסיקון. הוא הביא לי הרבה תועלת בעבודתי הבלשנית והלפסיקוגרפית. העברתי את הכול בנפה והוצאתי את הגרעינים הבריאים.

אני מביע לך תודה אין־סופית ומבקש סליחה אם תכיר בספר איזו הפחתה קלה. עכשיו לא יאשימו אותך שלא השתמשו בספר ושעליו נשארו סגורים ודבוקים בארון.

בכבוד יתר.
מוקירך
יצחק ספיבקוב

[127] מגדוסה. 6 בינואר 1941

לרב יצחק אלגזי

מונטווידאו. אורוגווי

רבן מאוד חשוב ואדם יקר!

הייתי טרוד מאוד בימים האלו בעסקי פרנסתי הזעומה. זוהי הסיבה שלא כתבתי לך עד כה ולא מילאתי תכף את הבטחתי. אל תדינני ותהא נא איתך הסליחה.

שלשום הגיעתני איגרת מאת מר פ' שפושניק מכירי ועמיתי בסנטיאגו. הוא כותב באריכות על מה שנאמת במקומו ועל הכבוד היתר שנתנו לך ושראוי היית לו. "הינהו", כותב הוא בתוך שאר דבריו, "הרב האמיתי והדרוש לעם. תורה וחוכמה, קדמה ועלייה; תפיסה ישרה והבנת החיים שעלינו לפעול ולעסוק בהם".

גם עליי נתחבבת מאוד וקנית את ליבי בשעה הקלה ששוחחנו בבית הנתיבות. צר מאוד שלא רצית להתאכסן בביתי יום או יומיים. לא יכולת, ואם חפצת, לתת קורבן זה.

יפה מאוד. עכשיו אל העניין הנוגע בנו:

אני בטוח שרוצה אתה בכל ליבך ומאודך לעשות מה שאפשר, ואולי עוד יותר ממה שאפשר, בהוצאת המילון הספרדי-העברי שערכתי זה כמה. אולי, מי יודע, תהא אתה הגואל?! עבודתי הענקית, שגזלה חלק חשוב מחיי ואיפלה את בריאותי, תקבל תיקונה ושכרה כשתביא תועלת הכא והתם בשדרת העם, שנפוצה חוליות חוליות.

אני מוסר לך רשות הפעלתנות השלמה בנידון זה. עשה, חזק ואמץ, עד שלבסוף נאמר לך: "ישר חילך!"

רק אחת היא שאלתי ממך, אדם חשוב: אני רצה ומבקש שתתאר במכתב את כל התוכנית, סידור אופן המעשה לפרטיו. הלא קודם כול נזקקים אנו לכספים, לקרן מורגשה ידועה. כלום יוצרים ובונים בהא עינא בפיוטים בלבד. עליך לדעת שהמילון גדול משום שבאים בו לא רק המילים הקסטיליות בתרגומן ופרושן העברי, אלא גם המילים הזרות מהשגורות ביותר שנכנסו לעיתונות ולספרים העבריים. עליך שוב לדעת שהוא מכיל לא פחות מחמישים גיליונות דפוס וזה כאלף עמוד בשני טורים.

לא נתנסיתי במקצוע ההוצאה כלל וכלל. רק פעם אחת בחיי, וזה היה לפני כעשרים שנה באודיסה, רציתי להוציא שירי וסיפורי אצל ה"אָמְנוֹת" של ביאליק בשלושה כרכים. הדבר לא עלה לי אז אעפ"י שהייתי עשיר בכספים. ביאליק ושותפו המסור רבניצקי עשו לי עכבות ומניעות לא מעטות. הרצועה הותרה והם תלו את הקולר בעידן רתחא ופטרו אותי ב"לך ושוב" הידוע והדפיסו סידורים ומחזורים.

שוב פעם אומר לך: הינך מצוי בידך. עשה מה שיש לעשות, ואני מתפרד ממך בברכת השפה העברית, שקמה כבר וחייתה בימינו.

מוקירך

יצחק ספיבקוב

[128] מנדוסה. 4 במאי 1941
לגברת רחל שוסטר ד'טוב
ב"אירס

גברת מאוד חשובה!

אתמול השיבותי לך את הספר "פה אָמֶר נְרֵתוֹסְטֶרְה" ע"י הדואר באחריות "דברי דפוס".

אני מביע לך את תודתי העמוקה על שהואלת לשלוח לי לזמן מה ספר זה ע"י יעקב יגופסקי.

"פה אָמֶר נְרֵתוֹסְטֶרְה" זוהי אחת היצירות היותר מצוינות של ניטשה, ואצל דויד פרישמן יצאו הדברים המתורגמים ממש צחצוחי שמן. אפילו האמרות האפלות בגרמנית נעשו ברורות ונאות עד בלי די בשפה הלאומית שלנו.

כשהשנים היו יפות ומאירות לי – קודם שנתהוו הבולשביקים – לא סרו מעל המכתובה בלשכת הביבליותקה העשירה שלי שני ספרים: התנ"ך הקדוש וה"פה אָמֶר נְרֵתוֹסְטֶרְה". הספר הראשון נתחבב עליי משחר ילדותי, והשני – כשכבר הייתי לאיש, המבחין בין טוב ובין רע.

רוצה אני גם עכשיו, כשכבר זקנתי, לקנות את החיבור הזה, ואינו. כשעברה לפני כשנתיים אלמנתו התגרנית של ד' פרישמן כאן, הביאה איתה כל מה שאתה רוצה ואינך רוצה: "נכאת וצרי ולט". רק את המרגנית לא הביאה. שכחה... פוּרְה שר שְכַחַה אשם בזה. האל הזה תפס בה בצאתה לדרך הרחוקה, והסחורה היותר נאה נשארה מעבר לימים. ואולי, מי יודע, מרקוליס, אלוהי המסחר, אשם בדבר?!... הוא לאט לה באוזנה, כשעשתה את ההכנות לנסיעה: "אל תידי לקחת איתך סחורה זו. כלום מביאה רווחים אבן טובה ומרגלית במקומות האנדים".

כבר רציתי לזרוק בו במרקוליס חלוק אבנים, אבל ניהמתי: "ישבור בעצמו את ראשו"...

שלום וברכה

מוקירך

יצחק ספיבקוב

מקסים חביבי!

את מכתביך השניים קיבלתי כאן אמש. מוזר הדבר שמכתב אחד נתעכב כשני חודשים, וכשנשלח עכשיו דורשים עליו תשובה מהירה, חטיפה. תכף ומייד. אל תביט לצדדין! כאילו דלקה נפלה ברחוב וחבים אנו לבוא לעזרה משום סכנת נפשות.

העניין שנגעת בו חשוב מאוד והרי יש להתעניין בו ולחשוב מעט עליו ואין כלום אם נתעכבה מעט התשובה. ועוד, חביבי, למה לא פנית ישר אליי בנידון זה? אומנם, יעקב מסר לי אותם, ואפילו קניתי אותם במשיכה מתוך ידיו.

עכשיו אל העניין. קודם כול אני מביע לך את תודתי הרבה על מה שאתה מטריח את עצמך ככה להוציא אותי מן המצר. הלא גם אתה טרוד בעסקי פרנסתך ובעניינים ציבוריים. כנראה שאתה רוצה אחת ולתמיד לעדעֶד²⁰² את שמי, שלא יאבד ח"ו בתהום הנשייה.

האדון אלגזי, הרבן דמונטווידאו, רוצה גם הוא לשים, או נכון יותר, לייחד את שמו על המילון שלי. הכיצד? המילון, זו עבודה של כחמש-עשרה שנים. ימים רבים, לרבות הלילות, ישבתי עליו וחרזתי את השורות זו אחר זו, ממש כאותו האומן הכופף את גבו ועושה מחרוזות של פנינים. עבודת פרך, עבודה עקשנית עבדתי ובלי שום הפסקה. ועכשיו בא איש זר ורוצה ליהנות מן הסעודה הערוכה. על מנת מה? אומנם הוא מוסיף שהוא דורש את החלק החשוב על מנת שיעשה במילון הגהות קלות הכא והתם, ועוד: הוא יתאמץ למכור אותו במקומות שמכירים את כבודו ואת מעלתו (של הרבן). איש אשר בא בהצעות אלו יזכירני את האורח הבלתי קרוא שבא לבית חברו יום אחד והציע שיעשה סדרים בכל חפציו כחפצו ברהיטים, בכליו וספריו. עליך לדעת שלא הרי המילון כספר אחר. במילון יכולים לעשות הערה פה ושם בכל פרקיו. החוטים תדיר פתוחים. המילים אינן קשורות זו בזו. עמוֹד לך על מילה אחת ודוש בה וקום עליה. במילון אין אחרון פוסק. כך הוא הדבר במילונים אצל כל העמים ועל אחת כמה וכמה במילון עברי או ספרדי-עברי.

הרבן אלגזי הוא רב הכולל במדינת הים של אורוגווי, אבל כלום הוא בלשך-לפסיקוגרף וגדול ממני במקצוע זה. מי יודע מה שירצה להכניס בעצמו?! אולי יכניס אידויטיזמים²⁰³ הזרים ללשון העברית?! בכלל קשה להבין את העניין. הוא מצוי במונטווידאו, אני בגודווי־קרוס שבמדוּסָה, וההוצאה צריכה ליעשות בעיר הרבתי בואנוס־איירס. איזה איֶקְס־מִיֶקְס־דְרִיֶקְס?! ...

עם הרבן אלגזי נתפגשתי זה כשנה ומשהי. נדברנו שעה רבה בבית הנתיבות, ואחר נפרדנו מתוך ידידות ואפילו מתוך "יִשְׁקָהוּ..."²⁰⁴ הוא סיפר לי אז, על גב הצֶחֶפֶת,²⁰⁵ שגם לו ישנו מילון ספרדי-עברי, אלא שהלה הוא מילון של כיס קטן הערך. הוא רצה זה כמה להוציאו לאור, והינה משום איזו מכשולים נתעכב אצלו הדבר. הוא נותן יתרון למילון הגדול והמלא שלי וסיפר שקרא כבר כמה פעמים על יצירה קפיטלית זו בעיתונים. זה היה מעין קומפלימנט שנותנים לסניוריטה נאה כשמתפגשים בה הפעם הראשונה בבית הנתיבות. הרבה מן החיצוניות יש באיש הזה ורוצה הוא להבריק במדְפָרו ובהתנהגותו. כשנפרדנו ביקש אלגזי,

²⁰² להנציה.²⁰³ ביטויים בלתי דקדוקיים (מילון ספיבקוב, ערך idiotismo).²⁰⁴ בראשית לג, ד. לפי המדרש, הנקודות מעל המילה מרמזות על נשיקה שלא בלב שלם

(ראו פירוש רש"י לפסוק).

²⁰⁵ רציף (מילון ספיבקוב, ערך plataforma).

שנתחבבתי עליו ככה בבת ראש, שאכתוב לו תכף למונטווידאו. מילאתי, משום שהבטחתי, את בקשתו, ואם הרגשתי וידעתי אז שיש דברים בגו. ערכתי לו מכתב גדול וחיכיתי לתשובתו. עד עכשיו כלום קיבלתי ואפילו מילה משהי לא באה ממנו לכאן. עזבתי לחשוב עליו וכבר שכחתי. "גם הוא אינו מתעלה על אחרים" – אמרתי. ע"ד הגלויה שהוא אומר לך, איני יודע מה לענות. הוא **חשב** לשולחן ומשום מה נתעכבה אצלו. אומנם מחשבה כמעשה דמי. אבל ברי לי שלא ערך אותה כל עיקר. ב-18 השנים שאני כאן שוהה, עדיין לא אבד שום מכתב, אפילו מאלה הבאים ממדינות רחוקות. צר לי מאוד על הגלויה האומללה, שרק היא האחת הלכה לאיבוד. מזלה גרם ולא קיבלה תיקונה עֲדָנָה. איני בטוח שאני חושד בכשרים.

נתדבק, חביבי מקסים, במידותיו של הקב"ה. כשם שהוא, הבורא יתברך שמו, "גם במלאכיו לא יאמין", כך אנו, גם אנו אל נאמינה במלאכים ובקדושים וברבנים אשר המה בארץ.

קשה היה לו לרבן אלגזי, שאצלו לא אבד לגמרו מצפוני הזך, לגלות פעם אחת את מחשבתו הזדונית ובמכתב ישר אליי. הוא הרגיש בעלבונני וחיכה עד שתבוא שעת הכושר. הינה הוא בא לב' איירס והתראה איתך "הקרוב" ככה לשנינו בעת ובעונה אחת ומסר לי ע"ד רצונך בדרך עקומה. כמה נאה מוצא זה!

כבר שנינו "גדול המעשה מן העושה". וזוהי אמת יציבה הא שעתא יותר מבימים העתיקים. מהו המעשה? פרופגנדיסטן. ולפרופגנדה אנו נזקקים ככה. הרבן אלגזי, אני יודע, יכול לתת פולסה²⁰⁶ במכירת המילון ובהפצתו במקומות שהוא בא להתם. הכול יפה ונאה, אבל למה הוא קובע²⁰⁷ את נשמתו? כסף אין לי עכשיו. נשארה הנשמה הערטילאית, וגם אותה זָדִים לקחתה.

מה שיגידו לי ומה שיציעו לי, את הכול אני יודע למפרע. זה יותר משישים שנה שהתפרצתי לצאת מן החיתולים. והנה הצעתי היציבה:

כיוון שאני תופס את מצבו של ירוד, נזקק אני למוציאים ולמְעֵשִׂים. לאלגזי אני מסכים לתת מקום פעוט על גבי השער שמתחת לטבלה של הכריכה בשביל המילים הללו: "ההגהה האחרונה נעשתה בהשתתפותו של הרב דאורוגווי דון יצחק אלגזי". יהא מרוצה בנתח של השיבוטא ואל ישאל יותר. זהו קורבן שאני מביא בשבילו, ואם איני יודע משום מה. ומה אעשה? זה בשבילו רב מדי, ולי – הפחתה מכבודי ומכשרוני המתגלה לעין השמש.

בעד עבודתי הרבה אני רוצה שיוציאו אותו החוצה מן המחבוקה לרשות הרבים. במילון, שערכתי שנים, צררתי את נשמתי העברית כדי שתישאר בו לעם העברי.

היום שלחתי לך ע"י הדואר את המחברת הראשונה של המילון. יראו בה אנשים וישפטו מה שישפטו. כל המילון הוא בעל 23 מחברות כאלה, המכילות יותר מ-60 אלף מילים קסטיליות המתורגמות בשלוש מאות אלף מילים עבריות.

מבקש אני שתשמור על המחברת כמו ששומרים על בבות העיניים. ממך אדרשנה. אל תלין במקום אחר חוץ מאוהלך. כלום יש לי העתקה נאה ממנה. הטיטאית מלוכלכה ולא אמצא בה ידיי.

שוב פעם אני אומר: תודה בעד השתתפותך במעשי זה ודורש אני בשלומך.

חובבך.

יצחק ספיבקוב

²⁰⁶ דחיפה (מילון ספיבקוב, ערך impulsión).
²⁰⁷ מקפה.

[130] מגדוסה. 14 בינואר 1942
למר י' גולדשטיין, העורך של ה"דרום"
ב"איירס

חבר חשוב!

קיבלתי את המחברת האחרונה, הכפולה, של ה"דרום". טוב טוב עשית אילו
נתת כל מחברת בשעתה ובנומר החד שלה. כשבא ה"דרום" פעם בחודשיים
החותם שוכח בקיומו.

ממני אינך נותן כלום, אעפ"י שמצוי איתך חומר רב. מדוע? שלמה? מי יודע?!
נתפגשתי עם מ' קורן במגדוסה. דרשתי שישלם בעד חתימת ה"דרום" של שתי
שנים. מצבו של האיש הזה יפה. הוא הבטיח לשלוח לך תכף 12 פזות. אם לא
שלח עדיין כתוב לו מילים אחדות. בכלל טוב תעשה אם תשלח גם לחותמים
האחרים מין מכתב סטראוטיפי ותדרוש את כספך המעט. בלי פולסה מצידך אין
אחד שיתעורר, יתנועע ויקום מאליו.

היה כאן האינספקטור נאמן. לא קשה היה לו, בעזרתו של יעקב יגופסקי, לגבות
ולאסוף את הפזות המעטות של החותמים על ה"דרום". אבל כלום אמרת לו על
זה. והוא עשה את שלו ונסע.

בזה אני שולח למען ה"דרום" עוד שני שירים קטנים. במה שאינך רוצה השב
תשיב לי. כל ההוצאות תהיינה על חשבוני.

עד שבא ביסטריצקי לא הוציא בפרובינציות הארגנטינאות אף אחד מכל
השליחים אף מילה משהי בנאומים לטובת הלשון העברית. כולם עברו עליה
בשתיקה עקשנית. בנקטים נאים, אכילה, שתייה, לווייה, מיסים, מקסים, חובות
ותמיכות. יותר אין עושים כלום וכל המרבה להוציא ולאסוף כספים הרי זה
היותר משובח. השפה?! מה לנו ולשפה?! ישנה עבודה מחוץ לשפה. יטפלו בה
אחרים... הבאים אחרינו. שמא אינם סובלים את העיתונים הגרמניים בשביל
היהודים המצויים כבר בארץ ישראל?! ולמה זה יהיו חרדים לעברית בגולה?!...
איני שם מבטחי גם בנתן ביסטריצקי שנפל אלינו. כבר רימו אותנו כמה פעמים.
אולי, מי יודע, יהיה ביסטריצקי הטוב מכל אלה שקדמו לו ותקוותנו תימלא
במידת מה?! אחלי, חבר חשוב!

שוב אין כלום לע"ע ואני מתפרד ממך בשלום ובברכת ציון.

מוקירך
יצחק ספיבקוב

[131] מנדוסה. מוצאי ראש השנה ה'תש"ג
לאדון ליב יפה
ב'איירס

חבר ורע חשוב מנוער!

צר לי מאוד שלא יכולתי להכניסך, כשהיית כאן, לרשותי. רציתי לקבל אותך כראוי, לשוחח איתך שיחה אינטימית על הא ועל דא. ופתאום לפתע חלתה זוגתי, חברתי הטובה.

בוודאי הבינות, כשהסתכלת בי, שאיזה צער מעיק אותי. מתוך זעזוע בשנת 1921 נתקלקל אצלי בצ'קה חוש השמיעה. לאחר שעזבתי את אודיסה עם הקומוניסטים הארורים, שב מעט מעט לאיתנו. אבל מני אז, כשמתרגשה עליי איזו פורענות, ושוב תאבד למחצה השמיעה, ואני מביט לעיני הדובר בי ולשפתיו המתנועעות ותופס בקושי מה שהוא רוצה. החירשות אינה מחלה, אבל אי-נעימות מוגברה היא, ומביאה תכופות לידי דכדוך הנפש.

נאמתי כאן בכנסת ביום ב' דר"ה, ובדרך אגב נגעתי לטוב בעידון יתר בשמך.

תודה רבה שלא שכחתי ושילחת גם לי כרטיס ברכה. הלוואי שתתקיים בי ובבני ביתי ברכתך זו. זוכרני נא מעת ועד עת וכתוב מילים אחדות.

אחלי שתשוב בשלום אל ביתך, שתמצא את כל הכרוכים בך, אח יקר, בריאים ושלמים, ושהשנה הזו תסיים כל הצרות שבאו עלינו.

מוקירך מאז וחובבך מאז
יצחק ספיבקוב

[132] מגדוסה. 23 בדצמבר 1942

לאדון נתן ביסטריצקי
ב'אירס

סופר וחבר מאוד חשוב!

כבר אמרו "אין מזל לישראל". לא עלה לי אף פעם אחת לשוחח איתך שיחה אינטימית. וכמה רציתי בזה ולא הייתה אפשרות. הרבה דברים גרמו לכך. אדם בא מארץ ישראל ובוודאי שראה את חבריי הסופרים היותר מצוינים, וכלום אני יודע עכשיו בעידנא דרתחא עליהם.

בסלון הקיפו אותך הנערות המרקדות והקלות נגדך, ואם כבר רומזת גם אליך הזקנה מרחוק, חי וער הינך ממש כבן פלאי הגיבור היווני אכילס.

הצדק עם הבחורות היהודיות שלנו, שככה דיברת בשבחן: החתן הזיוותן יחלוף וייסע, חושבות הנה. באיזה אופן תהא להן שוב היכולת ליהנות מזיוו, מהודו, משער קווצת ראשו, ממדברו ומשירתו?

בסלון לא רק שהציקו לך, אלא ממש חילקו אותך לאלף ראשים. אפילו מן השיירים שלך לא זכיתי ליהנות התם. רציתי אז לתת קול צעקה אדיר: "הנערות עליך, שמשון".

הייתי אצלך במלון. חיכיתי שעה רבה. לבסוף לא הייתה לך שום אפשרות לקבל אותי. ואני ידעתי מאוד את המצב שאתה נתון בו ותיכף סלחתי: "עייף האיש. דורשים ומטריחים רב מדי".

חשבתי להזדמן איתך בבית הנתיבות, בשובך מסן-חואן, והינה גם זה לא עלה לי, בעוונותיי המרובים. באת לפתע קודם הזמן. מעין מטאור נעשית ועברת מהר מכאן בבוקר לב'אירס.

ובכן מה לעשות? אין מזל. והינה החלטתי להתפייס בשולחי לך דבר מה מיצירותיי הפעוטות. ומה עוד?! שוב אני מביע לך תודה מעומק הלב על כל מה שנתת כאן. הרבה תקרובות הבאת. הכול היה בנאומיך והרצאותיך מצויין ומעובד כדבעי. נהניתי אפילו מן האנקדוטאות הקלות שלך.

מוקירך ומכבדך

יצחק ספיבקוב

חבר מאוד חשוב! שלום רב וברכה עד בלי די!

טרוד אני בעסקי הפרנסה הקשה והמוגיעה ואין לי פנאי לכתוב. כותב אני לעיתים רחוקות ורק כשאין לי מוצא אחר.

הואיל נא בטובך להשיג למעני את הספרים השניים הללו, שיצאו בא"י:

1) הגאוגרפיה של ארץ ישראל מאת הפרופסור ד"ר שמואל קליין ז"ל עם כל ההוספות, הציורים, המפות והמאה עשרים וארבע ההערות, שיצאו, אם אינני טועה, לחד, כי המחבר עשאן לאחר שנים אחדות.

2) הדקדוק החדש מאת הפרופסור ד"ר יוסף קלוזנר, שיצא שנים אחדות קודם שפרצה המלחמה הארורה האחרונה.

מן ה"דרום" יצאתי זה כמה. אין ממנו שום תוחלת. י' גולדשטיין אדם חשוב, אבל... כשאתה מטעין אותו חיטה אינו מודה אפילו בתבן... הגרמני אומר: "אין לך שום דבר בעולם בלי ה'אָפּל'". ה"דרום" אומנם חי שנים אחדות, אולם כלום הוא צועד קדימה. העורך שלו מוציא יצירות הכא והכא מעיתוני חוץ לארץ, מדפיסם מחדש ומכניסם אל ירחונו. הירחון אינו זז ממקומו, אינו עולה. בה במידה שנולד הוא נשאר עֲנָה קצר כנפיים וקצר רגליים. ישנם לו שישה-עשר עמודים. עד כה לא נתווסף אפילו עמוד אחד. והינה לך צורתו. יצירה נאה אחת של עיתון אחר, והשאר הוא חומר חסר ערך. שיירי חשש וגבבה. שום דבר מקורי, שום יצירה חשובה מן הספרות הנאה. מה הטעם? היסוד לדבר זה: רואה אני שהעורך מוכר "אֶתְהָ הָרְאִיָּת"²⁰⁸ פסוקים פסוקים. מי שמשלם משיג שורות אחדות. שלם בכסף, במזומנים, או בדבר מה השווה כסף.

נרחקתי מעל אוליסקר הידוע מחמת השנוורות היותר גרועה. והלה לא מצא ב"בימה" שלו אפילו קב חרובים חד. והינה לך פן מן השנוורות של הפורמזיה היותר חדישה. הסתכל נא ב"דרום", הלא ישנה גם לך טביעות עין, בייחוד בנומרים של השנים השתיים האחרונות, ותכף ומייד יעברו לפני עיניך שמות הנגידיים העמוסים, ה"ידידים" של ה"דרום" מעֲבְרוּ האחד, ושמות של כתבנים מחוסרי כשרון משהו מעֲבְרוּ השני. חשבתי וחיכיתי שה"דרום" יהא בית הכפורת שלנו, שיהא המרכז אשר בו יתאספו ויתאחדו הסופרים העברים **הארגנטינאים** היותר חשובים. אך שווא – תוחלתי נכזבה.

איני רוצה להאריך בנידן זה, ומפסיק בשעה שיש בה לעמוד עוד על הרבה דברים.

חתני מסר לי שאתה מדפיס ספר. אשריך, חבר, שזכית לכך. מרוצה אני בהספקה שניתנה לך בערוב ימך. תישאר נא איזו טיפה ריחנית אחריך.

בשידה שלי מצויים עשרה ספרים שונים בכתב יד. כולם הם מעובדים כדבעי ומשופפים כל צורכם. מי ירחם על היתומים הללו אחרי מותי בעתיד הקרוב?... גם זה מוסר אלוהים...

תודה רבה בעד האיחולים שהינך שולח לי מעת ועד עת במכתביך אל חתני יעקב יגופסקי. תמיד ותדיר אני זוכר אותך לטֵב ולחיים ולשלום.

מוקירך ומכבדך
יצחק ספיבקוב

²⁰⁸ רצף פסוקים הנאמרים אחד אחד בפי המכובדים בציבור המתפללים לפני ההקפות של שמחת תורה, תמורת תרומה כספית.

[134] מגדוסה. ערב ר"ה ה'תש"ד

לאדון ליב יפה

ניו-יורק

חבר מאוד יקר וחביב!

שמחה פרצה במעוננו כשקיבלנו היום את מכתבך האווירי מניו-יורק. קראנו ושוב פעם קראנו את המילים המעטות, אבל התמציתיות, אשר שלחת לנו לר"ה. המכתב היה אחד-עשר יום בדרך ובא במועדו ובלי שום איחור ערב החג הגדול.

תודה אלסופית בעד כל האיחולים והברכות. אחלי שגם אתה וכל הנלווים אליך ימצאו כל אחד מה שהוא רוצה מן הטוב ומן המועיל בשנה הבאה. ועוד דבר עיקרי חד: בקשתנו שתסתיים בה המלחמה עם כל נוראותיה ושלא ישכחו את היהודים, שאינם רוצים ליהנות משום שלל בעד קורבנות מיליוני האנשים שנתנו ומוסיפים עדיין לתת – ששייבו להם את שלהם, רק את רצועת הארץ הפעוטה אשר גזלו זה כמה.

בחינו הפרטיים אין שינויים מורגשים. המשפחה קטנה. רוב העת יינתן לקורבן עולה, בהתמסרותנו לאליל הקיבה והבטן. כולנו קבים אנו לעבוד, כדי שנמצא את הלחם שאנו אוכלים ואת הבגד שאנו מכסים בו ערטולנו. חתני עסוק באסכולה שלו, בתי בשיעורי המוסיקה בקונסרבטוריה שלה, האימא, שנזדקנה וכוחותיה תששו, בבית ובמבשלה שלה, ואני "הקטן" – בחנות הספרים והניירות. אפילו הקטנה, הנכדה אסתר מלכה'לה, זו שכל כך נתחבבה עליך, יודעת גם היא את חובתה. היא מורקת בשעווה מטרם מרובעים מעט של הרצפה כשאין אָמָה בבית, או ממהרת לערוך את השולחן. קטנה זו כמעט שאינה יודעת צעצועים ואינה רוצה בהם, ואם כי לא מלאו לה שבע שנים. כל היום היא עסוקה בשיעורי האסכולה הקסטילית ובעברית. חכמה היא לא לפי שנותיה המעטות. יודעת היא לאהוב את כל הנברא בצלם. ורק את השוחט דמתא היא שונאה בכל ישותה. "רוצח נפש הוא, יהא רוצח נפש העוף והבהמה" – היא קוראה. השחיטה בשבילה רציחה. ואתה עומד, מתפלא ומשתאה, ואין בפיך מילה משהי לענות לה ולהצדיק את החטא, חטא של שפיכת דם הבהמה והעוף.

את השעות הראשונות של כל הלילות אני גוזל למעני למזון רוחני, לקריאה וכתבה. עייף אנוכי, יגע, ראשי כבד עליי, לאחר עבודת היום הקשה, ובכל זאת אני עושה מה שאפשר בשביל הנשמה. דוחה אני הצידה את האליליות ומקבל אלוהותו של הקב"ה...

כבר נאספו אצלי כמה ספרים בכתב יד:

שלושה ספרים של שירים ופואמות, שלושה – של סיפורים וציורים, שניים – של מאמרים וזיכרונות והערכות על אישים מפורסמים. כל אלה כתבתי בעברית. אחר כך בא ספר אחד עם רשימות שונות באידית – את זה כתבתי בהפסקות רבות ובמקרים שונים כמעט שבעל כורחי – ספר אחד בקסטילית. ואחר כל אלה ערכתי מילון גדול ספרדי-עברי בן 3600 עמודים, המכילים יותר משישים אלף מילים קסטיליות המתורגמות והמפורשות ברבע מיליון של מילים עבריות, המוצאות מכל האוצרות שלנו. על זה איבדתי, עד שיצא מעובד כל צורכו, שתיים-עשרה שנים. ואעפ"י שכבר נגמר, איני פוסק לשפשף אותו ולמרק עֲדָנָה, מפני שלא הרי מילון כספר אחר.

והינה לך, חביבי: "זאת התורה אדם כי ימות באוהל". אפילו אחד מכל הספרים הללו לא יצא לאור עד כה. כל ספריי יישארו יתומים אחריי. ואין איש אשר יבוא ויגאל אותם. "אכן גם זה מוסר אלוהים". חמישים שנות עבודה תעלינה בתוהו. בעיתונים, בירחונים, אמונם באו והכא איזו עשרות של יצירותיי. העיתונים, כידוע, אינם נשמרים, וגם המעט אשר נדפס בהם יאבד איתם גם יחד.

המילון דורש הוצאה של שלושים אלף פזא. הספרים האחרים גם הם דורשים לכל הפחות עשרת אלפים. רציתי להוציא לעת עתה שני ספריי: המאמרים על אישים ידועים, וגם רצוני זה קשה למלא. ומה אתאונן? כבר אמרו: "הכול תלוי במזל ואפילו ספרי תורה שבארון". התפללתי כבר הרבה ובר"ה אוסיף להתפלל בחשוב שהתפילות תשנינה את מזלי לטובה. עד השתא לא הרגשתי בשינוי...

מרוסיה אין אנו מקבלים ידיעות כשנתיים מאת קרובינו. היינו שולחים קודם המלחמה לנצרכים דבר מה מעת ועד עת. ועכשיו מה?!... מזדעזעים אנו כשאנו מעלים בזיכרון את מצבם של האומללים ההם.

לפני שנים מעטות ביקשתי מידיד אחד, ד"ר במדיצינה, שני ספרים רוסיים של הביבליוטקה העשירה שלי שנשארו אצלו "עד זמן ועידן". הד"ר ענה בזו הלשון: "אם רוצה אתה שלא ייגעו בי לרעה ושלא איכנס בסכנה, עזוב את שאלתך בדבר הספרים".

פעם אחת ערכתי חפיסה של מזונות שונים ושלחתיה לאודיסה. את כל המכסים והוצאת הדרך הארוכה שילמתי כאן. החפיסה שבה לארגנטינה לאחר שישה חודשים. לא מסרו אותה לידי קרובי אעפ"י שמצאו אותה: "ישלחו לך דולרים ולא מזונות" – אמרו לו ה"אדומים", והוסיפו: "בדולרים תמצא כאן הכול...". "מן החפיסה הזאת", – אמרתי לבני ביתי – "איני רוצה ליהנות". ועזבתיה בב"א אירס בבית המכסים.

ביולי עברה כאן הידיעה שהינך מוכן לבוא שוב פעם לארגנטינה. שמחים היינו לידיעה ימים מעט. כנראה שהחליפו לך את הכיוון ולא באת. בכל אופן לא היית יכול שוב לבקרנו. בפרובינצייה במנדוסה מנשבות השתא רוחות אחרות... כאן הוציאו חוק חריף הדורש חמישים אחוזים מכל הכספים, בלי יוצא, הנאספים לדבר שבצדקה חיצוני, לקופת הממשלה. איזה מס הכתר משונה שהטילו על הנתונים והנוגע יותר ביהודים. קשה מאוד לדעת באיזה אופן נצא כאן מן המצר כדי שיעבירו את ה"קרן היסוד" שלנו. תולדה דקרון נקובה זו מה תהא עליה? מר משה טופֶּרְט – זו הטלית שכולה תכלת – ואחרים הלכו ושעו אל הממשלה בבקשה, וכלום עלה בידם של אלה להשיג לטובת המגבית. לא כיוונו את השעה הרצויה וענו להם: "החוק חוק שלא יעבור!" ותי לא. משתקעים בהרבה מחשבות לעשות מגבית זו בסתר ובשתיקה; אבל המצב מסוכן: כל טמונה סוף סוף מתגלה.

טשרניחובסקי וסלושט אינם כותבים לי. כך הוא דרכם של חברי הנוער אלה. רשלנים בני רשלנים... וייחוסנו בשל זה מתקצר. יוסף קלוזנר, הטוב בחבריי, היה היחידי מן המסורים לי ביותר שהיה כותב מא"י. והינה למן היום הארור אשר פרצה המלחמה האחרונה גם הוא נשתתק. דאגתי לחבריי תפריג²⁰⁹ מנוחתי ואני מוסר להם מכאן תמיד ותדיר עם השלציונים²¹⁰ איחולים עד בלי די.

אני חושב לכתוב השתא ליוסף קלוזנר. כשאתפנה, וארשום גם לו מילים מעטות. כשתפגש איתו מסור נא במטותא ממני ומאת כולנו, שאין לך יום שלא ייזכרו הוא וצפורו שלו לטב ולחיים.

כלום אנו יודעים על ביתך בא"י, על אברי המשפחה שלך, על מעשיהם וכו'. הלא מעין מטאור עברת וחלפת על מקומנו, ואיך יכולנו לבוא בשיחה אינטימית?! תמיד הינך מצוי בתוך הרעש, השאון, ההמולה, הנאומים, הבנקטים, סעודות החברים והפומפה החיצונית.

²⁰⁹ מרחיקה.

²¹⁰ שליחים מציון.

אני פוסק, אע"פ שישנם עוד הרבה דברים ועניינים המעסיקים אותנו, את שנינו.
רוצה אני לבקר את הכנסת המנדוסאית. רחוקה היא, אבל איך לא אראה את
אחיי בתפילת ערבית חגיגית.

שלום רב לך ולכל בני ביתך ממני ומאת כולנו.

מוקירך וחובבך
יצחק ספיבקוב

[135] מנדוסה. ערב ר"ה ה'תש"ד
למר אברהם קמלמקר
מנדוסה

אדון חשוב!

תודה רבה בעד ה"לשנה טובה" אשר שלחת לי לר"ה.

אל המניין שערכת ל"ימים נוראים", "עם כל התנאים המסוגלים לעשות בו את התפילה נעימה", איני יכול לבוא. כלום אני מרוצה במניין שמנשב בו רוח "אגודת ישראל". כבר אמרתי לך כשנצמדת ל"אגודה", ועכשיו אני חוזר על דבריי בכתב:

"כל הנארשים באמונה והיודעים את ה"י"י²¹¹ חבים להכיר אחת ולתמיד כי בתנועה הציונית העולמית תבוא גאולתנו ביום בהיר חד. ב"שב ואל תעשה" משתתקים כל האברים אחד אחד. אבותינו היו חכמים ממנו והם נתנו בקולם קול עז: "נעשה ונשמע". כלומר: **נעשה** את המוטל עלינו ו**נבין ונתפוס** שאין מוצא אחר. חיים אנו בארץ, ובארץ אינם נהנים מזיו השכינה.

הגאולה תתגלה מתוך **כל** האלמנטים, **כל** החומרים שבעם, הטובים וגם הרעים. התנועה הציונית אוגרת את החומרים החשובים והעדינים בכל אתר ואתר שהיא מוצאה ומשיגה אותם. והיה אם יבוא תחת ידה איזה חומר גם ובלתי משופף, אינה זורקת אותו הצידה. גם במרמרא בלתי מגוידה ישנו ערך ידוע. יודעת התנועה לתת גם לה את מקומה הראוי. מעולם לא ראיתי שיהא היכל נהדר בנוי אך ורק מחומרים עדינים. זכור נא שגם בצבא של דויד המלך היו הרבה בוסנאים, ותבין כי בשופרות, בתפילות וברצועות של תפילין לבד אינם כובשים ארצות.

מכבדך

יצחק ספיבקוב

²¹¹ על פי הושע ב, כב.

[136] מגדוסה. מוצ"ש 3 תשרי ה'תש"ד
לאדון יוסף קלזנר, הפרופסור של האוניברסיטה העברית
ירושלים

יוסף חביבי!

שלוש שנים כבר עברו ואין ממך אף מילה כלשהי. עזבתני לגמרי, שלמה? מדוע? כתבתי לך כמה פעמים, וכשאינך עונה, ופסקתי גם אנוכי חילוף המכתבים. אך דבר חשוב אחד אני עושה כל אותה העת: אין לך שלציון הבא לכאן שלא אמסור לך ולצפורה שלך, החביבה לנו ככה, איחולים.

האחרון ששהה במקומנו בשנה שעברה היה יפה ידידנו מנוער. הרבה שוחחנו איתו עליכם. הוא סיפר לנו שדירתו סמוכה לביתך וששכנים טובים אתם.

זה ימים מעט אשר קיבלתי ממנו מכתב אוירי מניו-יורק. שמחים היינו למכתבו, אשר בא עם הברכות ערב ר"ה שעה אחת טרם שיצאתי אל הכנסת.

אני וחיה לאה חברתי כבר זקנו ותשש כוחנו. כשהתנפלו עלינו החיילים האדומים, הבוסיאקים הרצחניים, ובזזו את הכול – ונעשיתי בבת ראש חירש מתוך פחד. עבר זמן ידוע והדפקט הזה אבד וכבר שכחתי צרה זו. השתא שוב חזרה החירשות. אומנם אינה חירשות גמורה, אינה מחלה מכאיבה, אבל אני חייב לעשות התאמצויות כדי שאשמע ואתפוס מה שרוצים כשפונים אליי. הרבה גרמו לזה המלחמה הארורה, צחצוח החרבות. כלום אני יודע מה גורלם של קרובי המצויים הכא והכא באירופה האומללה. העינויים שסבלנו בהיותנו בידי הקומוניסטים, כשהפך כל העולם, אחר באו ייסורי הגלות, הזקנה שקפצה עלינו, הפרנסה המצומצמה, העבודה הקשה וכו' וכו'.

הגברת ספיבקוב – זקנה חולנית היא עכשיו, ועליה מוטל עדיין חוב קשה בהנהלת הבית.

חתני נשאר על מעמדו הרגיל ובלי שינויים עָדְנָה. מורה עברית ואידית באסכולה המצערה של היהודים במגדוסה. הוא מרוויח את לחמו, אבל תמיד הוא נזקק לגביר המקומי, הסנגור שלו... התכלית?!... ההוראה העברית והאידיית אסרה איסור עולם להשתקע במחשבות על העתיד. "מי שברא יום ברא פרנסתו" ותי לא.

נחמה נעמי בתי היא מורה מצוינה במוסיקה. ישנם לה שיעורים ועבודה מרובה ותמיד היא טרודה בתלמידים שלה ובקונצרטים שלה.

חיים אנו כולנו בדירה אחת ואין אחד שיכול להשתמט מעבודה יום אחד.

הנחת היחידה והרבה שישנה אצלנו זו הילדה, הנכדה שלנו, אסתר מלכה'לה. מדברת היא כבר עברית נאה, קלה ומצלצלת, אעפ"י שלא מלאו לה עדיין שבע שנים. היא הנפש היחידה בילדים שבכל הפרובינצייה המגדוסאית היודעת עברית. יודעת היא אפילו להשתמט מן המילים והניבים הקשים ועושה עקיפין עקיפין ומביעה סוף סוף את רצונה. האב מלמד אותה בשעות הפנויות ומעורר בה אהבה יתרה לעברית. בשפת הארץ, בקסטילית, היא מצטיינת. רוסית היא שומעת וגם זו היא תופסת, משום שעד כה לא פסקנו לשוחח בלשון זו. הקטנה כבר זרקה הצידה את כל הצעצועים ועסוקה היא כל היום בספריה ומחברותיה. מסתכל אני לפעמים בה ומעלה בזיכרוני את דברי רבי יהושע בן חנניה: "מימי לא נצחני אדם אלא תינוק..."

מוסיף אני בשעות הערביים ובלילות לקרוא ולכתוב. כבר נאסף אצלי חומר רב בשביל עשרה ספרים. שלושה – של שירים, שלושה – של סיפורים, שניים – של מאמרים וזיכרונות על אישים בישראל ובעמים. כל אלה כתבתי בעברית; אבל יצאתי לפעמים מטבעי וכתבתי בשביל היהודים הגלותיים איזו יצירות

באידיש, ובמשך השנים הרבות נעשו לספר שלם. בקסטילית יש לי ספר קטן בעל מאה עמודים.²¹² כתבתי על התרבות העברית בעת היותר עתיקה. ואחר כך בא עוד ספר גדול. מילון מלא ושלם "ספרדי-עברי", בעל שישים אלף מילים קסטיליות, המתורגמות והמבוארות ברבע מיליון של מילים עבריות. שתים-עשרה שנים של עבודה אינטנסיבית ועקשנית. ועכשיו?!... עבודה זו מה תהא עליה?... "הכול תלוי במזל". ואפילו ספר אחד לא זכה שיצא לאור. רציתי מאוד שיצאו לכל הפחות בימי חיי האחרונים הספרים השניים על האישים. באיזה אופן יתמלא רצוני זה? ה' הוא הודע.

היהודים דמתא רוצים בנאומים שלי, ואני בא בהטפותיי במקומות שונים. מדבר אני אליהם אידיש. כלום מבינים הם וכלום רוצים הם להבין עברית. רק פעם אחת באתי ברפרט בהרצאה בקסטילית. אל תאמר בלבבך שאני מרוצה בזה. היהודים שומעים לי ומקשיבים אפילו את התוכחות שאני זורק בפניהם; ואחר כך, בצאת החוצה, עושים כולם את שלהם. ו"גם הטובות גם הרעות פאָר יִקְנֶנוּ פֶּן יִסְעוּ"...

הפדרציה הציונית הארגנטינאית חנכה ולימדה את היהודים במשך של שתי עשרות שנים לתת כספים להזייאת הארץ הקדושה. איני טועה באמור שבאמריקה הדרומית היהודים הארגנטינאים תופסים את המקום המזרחי בתרומת המיסים הציוניים. שמא רוצה אתה לדעת מה עשתה הפדרציה חוץ מאסיפת כספים? תקבל את התשובה: היא ערכה נשפים עם נאומים משולהבים ופומפה חיצונית יתרה.

לשם תעמולה הייתה מוציאה כאן הפדרציה שבועון באידיש. אנו, העברים המסורים, שמחנו מאוד בראותנו בבוקר בהיר חד שהתחילו לתת בשבועון גם מדור עברי. לאחר עשרים שנה יצא בע"ה עמוד עברי חד. והנה עברו עשרה ירחים וגם את המדור הזה תפסו למען האידיש הגלותית, והעברית נסתלקה לפתע.

לשם תעמולה הוציאה כאן הפדרציה ספר גאוגרפי קטן, מעין מילון של כיס, הכולל את כל המקומות הארצישראלים. את המילון הגאוגרפי הזה ערך איזה פנחס נאמן ששהה בארגנטינה כשנתיים ושב לא"י לפני ירחים. הסתכל נא בעבודה הזו ותיכף ומייד תכיר שכולה, מא' ועד ת', גנובה עימדו, שנאמן זה השתמש בספריו של הפר' ש' קלין ז"ל ועשה משם אקנייתא ותי לא. עכשיו מונח לפנינו איזה "קיצור שולחן ערוך" מקולקל. הפדרציה הציונית מיהרה לתת את הסכמתה לפלגיאטור, והיצירה, שנסתרסה, נמכרת הכא והתם.

כשאקבל איזו תשובה ממך, כשתודיעני על בריאותך, חיך ומעשיך העכשוויים וכו', ואשלח לך דבר מה מיצירותיי האחרונות. עד הנשימה האחרונה איני פוסק לתפוס בעט וליצור מה שאני יכול ליצור.

אסיים באיחולים שתביא לך ולצפורת הטובה השנה החדשה כל מה שאתם רוצים.

רעך המסור לך והמוקירך כל הימים.
יצחק ספיבקוב

²¹² La Nueva Corriente en la Edad Antigua

[137] מדוּסָה. 4 בנובמבר 1943
לאדון י"ל גרוזמן, העורך של ה"אספקלריה"
ב"איירס

ידיד חשוב, שלום וברכה!

איגרתך מ־2 בנובמבר הגיעתני היום, ובו בערב אני בא בתשובתי.
הבשורה על מותו של האמגוש²¹³ שאול טשרניחובסקי הדהימה אותי, השליכה
אותי משמיים ארצה. מה נעשה?! זרוק אבן למרקוליס!

אתה מבקש דבר מה ספרותי בשביל ה"אספקלריה" החשובה שלך. תמונתו של
המנוח אינה עימדי. כל התמונות, וביניהן הרבה תמונות של סופרים חשובים,
כל הדוקומנטים, המכתבים, שהיו יקרים לי מאוד, כל הביבליוטקה העשירה
שלי, נשארו בידי הקומוניסטים, הצדיקים דהא שעתא, באודיסה, כשעשיתי את
הבריחה בימות הטרור האדום בשנת 1921. במקלי עברתי בהיחבא בליל חושך
חד את הדניסטר. שמא חסרה תמונתו? בכל העיתונים העבריים והאידיים
תמצאנה.

מן ה"דרום" יצאתי זה כמה. הסיבה היא שעורכו מוכר "אתה הראית" לאחדים
ובאָמָה עצבה, ו"הִסְיָח כּוֹפֶה אֶת הַמְּנוּחָה".²¹⁴ קחה נא את החוברות של ה"דרום"
ותכיר בעצמך תכף מידה מגונה זו. הירחון נעשה ירחון של שנורות
אינטליגנטיות. בשערה של כל מחברת תתפגש עם שמות הגבירים והנגידים עם
כל יוצאי חלציהם.

כיוון שיצאתי מן הירחון הזה לא נזדרזתי במצווה ובחובה לכתוב מייד על
טשרניחובסקי ז"ל. החלטתי לעשות עליו בלי חיפזון הערכה מפורטה, בעבור
שוב פעם על עשרת ספריו המקוריים והתרגומים, ליום הזיכרון הראשון שלו
לאחר שנה, אם אזכה לכך.

אידיש איני רוצה לכתוב. האידיש אינו הפֶּטֶנֶט שלי, החוֹתְמָה שלי, ואם כי יצאו
איזו יצירות לפני שנים מתחת ידי בלשון זו. וכבר שנית שאין איסור אשר
לקחתי על עצמי מצטרף להיתר שייתנו לי אחרים.

החומר שאני רוצה לאסוף הכא והתם והזיכרונות המצויים עימדי, אני אומר
לשמור עליהם למען המאמר הגדול שאני נכון לכתוב ולערוך בעתיד הקרוב.
ואיך אוציא את כל אלה מתוך ידי השתא? ישנו איזה מוצא. אולי תחזיק בו
ויתקבל?! אם חפץ אתה, ואשלח לך עמודים מעט עם זיכרונות מִשְׁהֶם בעברית,
בתנאי שאתה תיתן את התרגום האידישאי ותעשה הערה מצערה שאת התרגום
עשו במערכת.

מבקש אתה איזה מכתב מאלה שכתב אליי טשרניחובסקי מעת ועד עת.
כשהרגיש כבר בגדולתו ובעלייתו, וטשרניחובסקי, וזה היה בימי עמידתו, פסק
לכתוב מכתבים. זה כעשרים וחמש שנים שלא כתב אפילו לחברים היותר
חביבים עליו. האֶשֶׁת נתנה תמיד תשובה על המכתבים שנתקבלו בשפה
אירופאית. ברשותי מצויה גלויה אחת מִקְרָלִין מִמְּנָה, הכתובה רוסית. אם רוצה
אתה בה, ואשלחנה לך. אך מה תעשה בה?

טרוד אני מאוד בפרנסתי. הפרנסה גוזלת ממני את כל העת עד הסוף. בְּרִיּוֹת גופי
גם היא אינה כשורה. ובכל זאת, כשתרצה דבר מה ממני הקטן, ותיענה תכף;
ואני אשלח לך לאחר שבוע או עשרה ימים מה שאוכל לערוך ולכתוב בעברית.

²¹³ רב־מג.

²¹⁴ הנותן סייח לדיין מנצח את הנותן לו מנורה; כלומר, המרבה בשוחד זוכה (על פי מעשה
בתלמוד הבבלי, סוטה יט ע"ב).

שוב אין כלום לעת עתה. הָיָה שלום.

מוקירך ומכבדך למן העת שְנֵאַמְתָּ כאן על "הדיבוק".
יצחק ספיבקוב

[138] מגדוסה. 17 באבריל 1944
לד"ר יוסף קלוזנר, פרופסור האוניברסיטה הישראלית
בירושלים

יוסף חביבי!

חיה לאה חברתי, שליוותה אותי בחיים משך של 43 שנים באהבה יתרה
וברחמים רבים, נפטרה. היא נפטרה ממני ומאת בני ביתי בתענית אסתר, בי"ג
אדר שנה זו. הרבה סבלה שנים אחדות מחמת מחלת הלב, אבל חולה מהלכת
הייתה ונתרגלנו במצבה המסוכן. ופתאום – ושבקה חיים לכל חי.

בת 69½ הייתה כשפרחה נשמתה. היא נקברה בכבוד יתר בבית הקברות
הישראלי במנדוסה, והנשיא של העדה הספיד אותה בדברים חמים ואמיתיים.

קשה לי לכתוב יותר. ומה ועל מה אכתוב?! ... נתייתמתי בזקנה ואין לקנא בי
עכשיו. אומרים לי אנשים מכרים מה שאומרים; ואני יודע אחת ולתמיד את
שלי: קשתה מגשוא האבדה ואיני יכול לקבל תנחומים.

מתפרד אני ממך מתוך נשיקה אווירית ומבקש שתמסור פ"ש מיוחדת מאיתי
ומאת כל בני ביתי לצפורה יקירתנו.

רעך המסור לך מאז

יצחק ספיבקוב

[139] מדוּסָה. 29 באבּוּסָט 1944

למר מ' יגופסקי

ב"אירס

מקסים חביבי!

קראתי את מכתבך האחרון ליעקב אחיך ועמדתי בו על הרבה דברים שנגעת
בם.

כאן אני עובר בשתיקה על ענייני חול ושב רק על מה שקדוש לי ומקודש למעני:
ל' יפה, הדירקטור של קרן היסוד, מתעניין מאוד במילון שלי. מר מירלמן,
החשוב לנו, נוסע לארץ ישראל בשבוע זה וישהה שם כִּרְחִיִּים. ברצותו יכול
הוא לעשות הרבה בנידן זה.

אני שולח לך מחברת קטנה. לתוכה הכנסתי את ההקדמה של המילון עם איזו
תיקונים קלים, ועוד הכנסתי עמודים אחדים שהוצאתי הכא והתם מתוך
האוריגינל. אני מבקש שתמסור למר מירלמן מחברת זו. אל נא יבוא לא"י
בידיים ריקות. יהא דבר מה ברשותו. מן הדוגמאות ומן ההקדמה יכולים לדון
על היצירה.

אמור נא לאדון מירלמן ממני: "צאתך ובואך לשלום! מקנא אני בך שזכית
לראות את הארץ ואת הבנים, ששניהם כאחד שבו לתחייה".

שולח אתה לי כמה נוחמים. זהו מנהגם של אנשים, המשתתפים בצערו של אדם
קרוב. תודה רבה! אבל דע לך, חביבי, שאנוכי אהיה שרוי בצערי ובאבלי כל
הימים ולא אוכל להתנחם.

מחר יום הולדתה של חברתי בחיים. אני הסכנתי להביא לה מתנות ביום זה.
שמה רוצה אתה לדעת איזו היא המתנה של השתא, ואגלה לך סוד כמוס: שלשום
שילמתי סכום ידוע לטובי העיר בעד הקרקע שבה היא שוכבת בליבה הקרוע
ואמרתי לנפשי: "תְּהָא מְנוּחָתָה כְּבוֹד!"

כשהוצאתי מתוך פי לפני ארבעים ושלוש שנים את המילים הנאות "וארשתוך
לי לעולם", הבינותי, אני היהודי הצעיר, היטב את המובן ואת הכוונה של המילה
"לְעוֹלָם". אהבתי העזה לחברתי הנפטרה כלום פסקה במותה. פרצופה המואר
בצניעותה היא מרחף לנגד עיניי, ומידותיה המצוינות, שאני מרגיש בהן עדיין,
תהיינה מלוות אותי בעוצבי ובצערי עדי אחרון יומי.

כשאזכה לראות בבוקר בהיר חד בעמוד הראשון של המילון את ההקדשה
שעשיתי למענה,²¹⁵ ואביע: "הינה הינה המצבה האמיתית, המצבה אשר יד אדם
זר לא עשאה ולא זד לנגוע בה". מצבה זו לא תחרב עידן ועידנים.

שלום ממני ומאת כולנו לך ולכני ביתך.

חובבך

יצחק ספיבקוב

²¹⁵ מילון ספיבקוב, עמוד 3:

אִתְּךָ, מִיְמֵה-לְעוֹלָם מְנוּחָתְךָ,
אִתְּךָ, מִיְמֵה-לְעוֹלָם מְנוּחָתְךָ,
אִתְּךָ, מִיְמֵה-לְעוֹלָם מְנוּחָתְךָ,
אִתְּךָ, מִיְמֵה-לְעוֹלָם מְנוּחָתְךָ.

ג'וֹלְיָן

אֶזְבָּרְסָה, כִּי אֵלֶּיךָ, הַמֵּלֵךְ.

[140] מגדוסה. 5 בספטמבר 1944

למר מ' יגופסקי
ב'אירס

חביבי מקסים!

אני פונה אליך הא שעתא בבקשה זו:

רוצה אני לכתוב לליב יפה על איזו עניינים. זה כמה שלא שלחתי לו שום ידיעות ממני. חושבני שהוא כבר יצא מניו-יורק. לאן אכתוב? אני בטוח שאתה יודע היכן הוא מצוי עכשיו. הואיל נא בטובך, יקירי, ושלה נא לי את כתובתו האחרונה.

בדרך אגב ענה לי אם הספקת למסור לד"ר מירלמן מה ששלחתי לך בשבילי.

קראתי בעיתונים שמר מירלמן יצא מב"א לחוץ לארץ בשני לחודש הזה, ומכתבי אליך יצא מכאן ב-29 לאוגוסט.

שיעקב שלנו נוסע לב'אירס בימים הללו לעניינים מסחריים כבר יודע אתה ואין זה דבר חדש.

יותר אין כלום לע"ע.

יהיו שלום וברכה בביתך ובכל מעשיך.

ממני מוקירך
יצחק ספיבקוב

[141] מגדוסה. 6 בספטמבר 1944
למר ליב יפה, הדירקטור של "קרן היסוד" בירושלים

חבר מאוד חשוב וחביב!

בו ביום אשר קראתי בעיתונים שאשת בריתך, רעייתך, הגברת יפה נפטרה, ושיוסף קלוזנר חברנו הספיד אותה בחום מיוחד ובצער מיוחד, כתבתי לך. כתבתי הרבה, והעיקר היה ההבעה של תנחומים. בוודאי שקיבלת בשעתו מכתבי זה. דבריי יצאו ותכף תקפתני המחשבה: שמא יכולים להתנחם?! אומנם אתה עומד על המגדל ודורש מפי הגבורה על עבודת העם והארץ. בעבודה זו שאתה נתון בה ומקריב את עצמך כולך עד הסוף, תמצא לך איזה פיצוי, אבל, אני מרגיש בך, כלום יש סיפוק בידך לתת נחמה לנשמתך הסוערת ותקנה ללב הנשבר.

עבר זמן מה אחרי המאורע המדהים הזה ונתרגשה ובאה עליי אותה צרה ממש שנגעה בך. שנינו נעשינו שווים: יתומים זקנים.

זוגתי, הגברת חיה לאה ספיבקוב, נטרדה גם היא לפתע לעולמה. הלא זוכר אתה שחולה מסוכנה הייתה בהיותך במקומנו. בתענית אסתר מסרה את נשמתה הטהורה לאדון העולמים. בת 69½ הייתה בו ביום.

הרבה סבלה בסוף ימיה. מחלת הלב תקפתה לפני כשש שנים. היא נתרפאה מעט ושוב חלתה; וכך המשיכה שנים אחדות. חולה מהלכת הייתה, ודואגת, כעקרת הבית מסורה, לשלום הבריות, המכתירות אותה באהבה מוגברה.

איזה ערך ישנו לי השתא?! מצוי אני במצב של נופל ויורד. מה אני?! תועה במדבר ותי לא. הינה שישה חודשים עברו ולא תפסתי בידי את העט העברי לרשום בו אפילו ראשי פרקים של דבר מה חדש. איני חושב על שום דבר. הקריאה הרצינית גם היא אינה מושכת אותי. איזו אטרופיה משונה ומזורה.

כמה אהבה חקרתי חיה לאה לשמוע כשקראתי לפניה יצירה חדשה. ויש אשר הכניסה פעמים איזו הערה לשם תיקון. חֶבְרָת זו, שארבעים ושלוש שנים שהיתי עימָה, לא ידעה מה זה לחם חנם, והלכה איתי יד ביד ועזרה לי בעבודתי, ויש אשר גם הקדימה אותי בעבודתי. כשנעשיתי ברוסיה משום גורמים ידועים פבריקן של צבעים והשקעתי את ראשי בעונה זו בכימיה של המקצוע הזה, השתתפה גם היא בעבודה זו ובפרנסה שהיינו צריכים לה. עשרתי, עשיתי לאחר ימים הון מורגש, וגם אז לא ישבה אישה זו בחיבוק ידיים. תמיד ידעה את חובתה בכול.

האמינה, אפילו לכתוב קשה לי עליה. עדיין מזדעזעת היד ואיני מוצא את עצמי כל עיקר. תמונתה, צורתה, פעלתנותה על כל מעלותיה, מסתמנות כל הימים לנגד עיניי. דומה שהיא אומרת בצניעות המיוחדת שלה: "כלום אני מבקשה עכשיו. מרוצה אנוכי, חביבי, מרוצה לדור דורים... מרגוע... מרגוע... מרגוע..." עכשיו נפסיק בפיוט ונעבור לעניין לגמרו אחר:

זה לא כבר הגיעני מכתב מאת מקסים יגופסקי בב' איירס. הוא כותב שאתה מתעניין במילון הספרדי-העברי שלי, שערכת אותי ועיבדתני כאן במשך של רבות שנים. הואלת להצביע במכתבך לד"ר מירלמן לאן יפנה במוסד של "קרן היסוד" בנידן זה. מירלמן יצא לא"י בשני לחודש הזה. כשישוב לאחר שלושה חודשים לארגנטינה בוודאי שיודיע לי ישר או ע"י מ' יגופסקי על ההחלטה.

בזה אני שולח לך מחברת קטנה. בה תמצא את הקופיה של ההקדמה וכמה עמודים לדוגמה, שהוצאתי אותם מתוך המילון הרב. די בכל אלה לדון על טיבה וטובה של עבודתי. כלום בראתי יש מאין, אבל הרבה מרץ וכוח בלתי משתאב השקעתי בה.

הוסיפה נא, חביבי, לעשות מה שאתה יכול למעני. כיוון שהתחלת כבר במצוות הפדייה של אחת היצירות שלי, אל תהא מעבירה. עליך לגמור אותה.

אחלי שעוד אזכה בזקנתי לראות, לכל הפחות, ספר אחד, ספר שימושי זה, יוצא לאור עולם.

ליוסף קלוזנר הודעתי אסוני הרב. הוא נשתתק זה כמה. עזוב עזבני משום מה. ואני, כמה נדבקתי בו ונהייתי אפילו מתלמודו. עד שיבה לא אוכל אשכחנו. איני דן אותו לכף חובה. בוודאי שגם הוא חולה. כבר התאונן על מחלת הריאה. ובכל זאת הוא, המוכתר בנימוסים יתרים, חב לרשום לי מילים מעטות ולא לעבור בשתיקה על מה שכתבתי.

הרבה, הרבה אני רוצה להביע ולהציע כאן, אבל, כאמור, איני מוצא את עצמי. עם כל הייסורים שנשאתי עד כה במשך החיים, הסכנתי והתאמצתי לסבול. רק עם המוות איני יכול להתפשר ואיני רוצה להסכין. ליהפך לאפס גמור?!... מה יש באפס?!... מה תועלת בו נמצא?!...

שלום וברכה עד בלי די לשנה הבאה לך ולכל הנלווים אליך.

ממני, מאת חתני, בתי ונכדתי העברים המסורים.

מוקירך וחובבך מאז

יצחק ספיבקוב

שלום וברכה לעורך של ה"אספקלריה".

לראש השנה זכרתיך לטוב ואני שולח לך בזה את ברכתי. אחלי שתתקיים בך ברכה זו. מצא מה שאתה רוצה בחיים הנאים אשר בחרת בהם והיה מאושר ועלה והצלח.

בי לא נתקיימו הברכות שהריצו לי מכל העברים בשנה שעברה, כל עיקר. בתענית אסתר ש"ז נטרדה לעולמה ועזבה אותי זוגתי-חברתי חיה לאה, ששהיתי עימך 43 שנים. מי יודע, אולי גדלו ורבו כל כך עוונותי, שחבריי האינטימיים ומפריי המסורים לא יכלו כולם כאחד לבקש רחמים על חברתי ועליי, כדי שימתיקו את הדין הקשה בפמליה של מעלה?! או אולי התחילו אומרים דלטוריה²¹⁶ עליי כלפי בוראי?! מרגיעים אותי כאן, בפמליה של מטה, באמור: "זה חוק מוחלט, ועליך לקבל אותו ואין להתווכח עליו, ואפילו אם יש לך במה לסתור אותו".

ב-31 בדצמבר ש"ז תמלאנה לי 70 שנה. הגברת ספיבקוב ז"ל חיכתה ליום זה וחשבה לערוך למעני חגיגה נאה, חגיגה משפחתית וספרותית, ולקשט אותה בכמה קישוטין. אללי לי שלא זכתה לכך, ואם כי הייתה ראויה, ברייה מצוינה ועדינה זו, לכך.

נרדם הוא זה כמה העתיק-יומין שלנו, ותפילותינו אינן נשמעות. קורבנותינו, קורבנות אנשים חיים, המעלים אש ותימרות עשן, אינם נוגעים בעיניו הסגורות והמסוגרות. ומה יש להמתין? הכתיב אצלנו: "אתה בחרתנו... אהבת אותנו...". והקרי: "אתה זנחתנו... אַיִבַת אותנו...". המלחמה הארורה?! כבר עייפנו לדבר ולהתווכח על פורענות עולמית זו. שמא לא ייתנו גם לנו את העצמות הגרומות בשעת החתונה והחגגה של הפיסחים והמצלעים, של הגידמים והגדועים?!

במקומנו נתהווה חוג עברי פעוט כקוצו של יו"ד, זה כשניים ירחים. מתאספים כל שבוע כעשרים איש ומפטטים עברית על הא ועל דא. יש שנותנים גם איזו נאומים, שיעורים אי-גרוועים. היוזמה באה מחוץ. איש עברי אחד בא מב"א איירס, ותכף בעלותו אלינו התחיל לרוץ לכאן ולכאן ועשה בהצלחה את הנפש שקוראים אנו לה: "חוג עברי מנדוסאי". שמא לא יפה הדבר? הלא העברית היא אחד העיקרים בגאולה הישראלית!

בי, בזקן שבחבורה, בחרו לנשיא. הנשיאות, כמה הולמת היא לי, ואני מתמוגג מתוך עֵלְזָה ונחת רוח. כששואלים אותי ליצני הדור: "טיפה זו מה תהא עליה?", ואני זורק תכף ומייד מתוך פי מענה זה: "התאמצו לפתח אותה ולעדן אותה ואז תתווסף ותתהווה בריאה נאה לאל ואנשים".

הבטחתי לדבר ב"חוג" על טשרניחובסקי, בתנאי שהציבור יהיה עד כמה שאפשר יותר גדול ממה שהוא תמיד. אינו כדאי לאבד שעה שלמה לכל הפחות ולהרצה כלפי אודיטוריה של שני מניינים יהודים מכל המינים: עברים שלמים, עברים למחצה, לשליש ולרביע.

על טשרניחובסקי כתבתי זה כשישה-שבעה חודשים שני מאמרים. זיכרונות והערכות. בשניהם 24 פרקים קצרים ותמציתיים. הכול ערוך ומשופך ונאה. עד עכשיו לא מסרתי אותם לדפוס. אָבַל הייתי ולא מצאתי את עצמי ועדיין אני כולי קפוי.

ועוד: כבר יודע אתה שאת ה"דרום" העברי עזבתי בשל העילות והשחיתות שעליהן כתבתי לך כבר. ובאידיש? איני רוצה להוציא דבר מה אפילו מתוקן באידיש מתחת ידי. השלט אצלי שלט עברי, והסחורה בחנות תהא אידישאית?! הייתכן הדבר?!

כאן נזכרתי במאורע קטן ערך: צמחוני אני זה 33 שנים, ובכל מקום שאני בא מבקש אני מסעדה של תבשילי ירקות. פעם אחת, הדבר קרה בפטרובסק שברוסיה, באתי להתם בשל סחור-מכור. באחד הרחובות אני מטייל ורואה שלט נאה על גב בית. עיניי אורו כשקראתי לבן על גבי שחור: "מסעדה וגטרייניט". נכנסתי בחיפזון להתם, תפסתי ישיבה פנויה ודרשתי תבשיל של איזו שורשי ירקות בזום של חמאה ושלק של פירות. כשאך טעמתי בזום של השורשים, ואני מסתכל ורואה שאיש אחד יושב על שולחן במרחק מה ואוכל צלי גרוזי של בשר. קראתי לבעלת הבית ושאלתי: "מה פירושו של עניין זה? מהיכן בא לכאן הצלי? הצלי הבשרי?" ענתה הגברת הגרוזית השחרחורה בשחוק קל: "כל מי שאינו רוצה בתבשילים של ירקות מקבל כאן תבשילי בשר. שמא אסור הדבר למי שאינו צמחוני? הצמחוניות לחוד והבשרוניות לחוד. כלום אנו מערבים דבר אחד בשני".

שמא לא כך הדבר בסופרים עם השלטים העבריים, המציפים את העם בתבשילים המקדיחים באידיש?...?

אני מביע לך, לכל הפחות פעם אחת בשנה, תודה רבה בעד ה"אספקלריה", המתקבלת בתור מתנה ונקראת בעיון בביתי. תמיד מוצאים דבר מה נאה ומועיל. אם רוצה אתה לשמך אותנו בה אינך אלא טועה. הנוה בטוח שאינה גורמת להמיר את הכרתנו כל עיקר.

שלום עד בלי די
מוקירך
יצחק ספיבקוב

יוסף יקירי!

באפריל כתבתי לך שזוגתי-חברתי חיה לאה נפטרה והלכה לעולם שכולו אמת. לא עצרה כוח לנשוא יותר מחלת הלב שתקפה אותה לפני כשש שנים. בת 69½ הייתה במותה. מן השמיים לא ריחמו והיא נלקחה.

עדיין לא התנחמתי, ואם כי מכל העברים אני מקבל מכתבי תנחומים. שמא יכול אני לקבל עליי את הדין הקשה הזה? איני רוצה להתפשר עם מכת הרעם הנוראה ולחשוב שיבוא מחר, לאחר זמן, יום הנחמה.

חיה לאה שלי, האישה העבריייה המסורה, מצויה השתא תחת כנפי השכינה. רוחה הטוב שואף רק ליהנות מזיווה הרך והמרגיע; ואני, הברנש החטא, שט עדיין בחיים הרועשים והמכזבים; מי יודע עד מתי, עד אנה?!...

היכן הצדק? אם נקשרנו לעולם, מדוע לא נפרדנו מכאן ביום אחד שנינו בבת אחת? ואני זוכר, כשנפטר נובקובסקי באודיסה, קרא במרירות מוגברה מינקובסקי, הכוהן הגדול שבזמרה הליטורגית: "למה עזבתני ותלך בעצמך למקור השירה השמימית?!..."

מתוך דאגה וצער לא תפסתי בעט, בעט העברי, שכל כך נתמסרתי לו, שישה חודשים. אפילו בקריאה התדירית איני יכול ליאחז כדבעי. איזו ערבוביה מוזרה נתהווה במוחי, והמחשבה לא נזדככה, ואני תועה כמקלו של סומא ומבקש את דרכי.

פסקת לכתוב לי. מילה כלשהי אינך כותב. שבקתני זה כמה לגמרי. וגם בעונת אבלי וצערי הרב לא מצאת למעני דברים מעט.

עם חברנו ל' יפה ועם כל השלציונים הבאים לכאן אני מוסר לך תמיד דבר מה על חיי ועל עבודתי.

הא שעתא, יומיים קודם ראש השנה, שוב פעם זכרתיך לטוב ואני שולח לך מתוך קמטי הקורדילרים ברכות עד בלי די. אחלי שתתקיימנה כך כולהנה.

מליב יפה הגיעני מכתב באווירון שלשום. הוא, בתוך יתר דבריו, כותב שישוב ארצה בסוף נובמבר ודורש בשלום כולנו.

מכל שליחי ציון שביקרו אדמת ארגנטינה, אומרים כאן שיפה שלנו היותר אדוק בעבודה הציונית והנלחם באדיקות בעדה. הוא באמת היותר פעיל ואהדאי, ועל כן רכש לו ריבואות אוהבים.

"בפרנסתך, ליבוצ'קה", אמרתי לו כששהה כאן במקומנו, "איני מקנא, אם מעלין לך סלרין²¹⁷ יפה; אבל אני מקנא בכך שזכית להביא תועלת וטובה מרובה בעבודתך הקשה לעם ולארץ הסובלים ככה. ואני, מהו השביל שאני משאיר אחרי?!"

שרים עכשיו דיתרמבים על סוסים תכולים כבירים, ומריעים בשופרות לסטלין. יהא כך! ואני, אשר שר השכחה לא נגע בי עדיין, זכור אזכורה כל ימי המעטים את הדם, דם היהודים הנקי, שנשפך ב"רוסיה הקדושה" לפני כעשרים וחמש שנים. כלום אני מאמין בנחשים. שמא לא העביר גרוזי זה בעד נפש אחת מן הרוסים תשעים ותשע נפשות מישראל?! שמא לא עשה גם הוא מגפיים לקלגסים מגווילי התורה!?

²¹⁷ שכר (מילון ספינקוב, ערך salario).

אם תבוא ממך תשובה, ואשלה לך יצירה זו או אחרת שעדיין לא ראית.

שלום לך ולחברתך צפורה הטובה.

חובבך מנוער
יצחק ספיבקוב

[144] מנדוסה. 13 באוקטובר 1944

ליעקב יגופסקי
ב"איירס

יעקב יקר!

הינך מצוי עכשיו בבירה. כמה גדולה הזכות! ואני לא יצאתי מן החור המנדוסאי זה כמה שנים.

הרבה דברים שעליך לעמוד עליהם בנסיעה זו הכנסת למחברתך הפעוטה, הכיסונית. והינה עוד עניין מאוד חשוב, שעברת עליו בשתיקה וכלום אני יודע מהו איתך.

מבקשך אנוכי שתמסור ב"אידישע צייטונג", ואם אפשר גם בעיתונים אחרים, שתי הודעות של הבעת תנחומין למשפחת ישעיה גולדשטיין ז"ל מאת החוג העברי המנדוסאי ומאת שנינו.

הינה הטכסטים:

(א) "החוג העברי המנדוסאי משתתף בצער הרב שהתרגש על האשת והבנים של ישעיה גולדשטיין ז"ל, אשר נטרד מן העולם קודם זמנו. קרן אור חמה מורגשה נשארה אחריו בשביל אשר עבר בצאתו להילחם בעד אידיאלי העם, שבתוכו הוא חי ופעל כל הימים. קרן אור זו תיתן עוז וכוח לבריות הנאות הקרובות לו ככה ולכל המתמסרים ללשון העברים הלאומית, למצוא את ולאט את הנחמה. מנדוסה. נשיא החוג העברי י' ספיבקוב."

(ב) "אנו מבקשים את האשת החברה ואת הבנים הטובים של הנפטר י' גולדשטיין ז"ל, שנלקח לפתע, כי סוף סוף יתנחמו ויתרצו בחוק הקשה ובגורל המר. נשמתו של האב, העברי המסור, תזכר רבות בשנים בתוך הסיעות החשובות שעשה בהן ופעל למען הדור החי, העובר והדור הקרוב הבא. י' ספיבקוב וי' יגופסקי."

אולי ויודע לך מיהו אשר ימלא מקומו ותפקידו של גולדשטיין? מי ימשיך את ה"דרום"? אם ייתכן עוד דרכו הקשה או ייפסק וייטרד לגמר?

למקסים שלך תאמר שאינם מבטלים שום איש בעולם ואפילו את הגרועים שבחברה. כל ימי הייתי מתנהג לענות תכף, עד כמה שאפשר, על מכתבים. בארגנטינה עוסקים וכותבים רק בדיני ממונות. דיני נפשות אינם כדאיים לטפל בהם. השתיקה הלא היא מביאה את האיש המחכה לתשובה לידי רגזנות! "טרוד אני, עסוק אני, הפרנסה גוזלת את כל הפנאי". "עבודה מטריחה רב מדי". "נסיעות אי-נפסקות". "קצת חולה אנוכי וכלום אני יודע מה לעשות ראשונה". בביטויים הללו דשו זה כמה ודשים גם הא שעתא. שמא תאמר שלא כך הדבר? והינה גם הוא, רבי מקסים מודענו, נצטרף אל אותו המניין הידוע, השריר והקיים והרוצה לקבל שכר על השתיקה.

בבית הכול כשהיה. שינויים אינם לגמרים. "גם הטובות גם הרעות פאָשר יִחַנו פֶּן יִסְעוּ". עבודה קשה אינה חסרה גם בבית גם בחנות.

הקטנה הבטיחה לכתוב לחוד. היא רוצה שהמכתב יהא כולו משלה.

מוקירך

יצחק ספיבקוב

[145] מנדוסה. 11 בנובמבר 1944
לאגודת הסופרים היהודים ה"ד נומברג
ב"אירס

חברים מאוד חשובים!

איגרתכם הענוגה באה לכאן זה ימים מעט.

רציתי תכף למלא את משאלתכם ולא יכולתי. בארכיון שלי תחובות איזו רשומות שעשיתי זה כמה בהזדמנות אחרת על תולדותיי ולא מצאתי. התחלתי לערוך ראשי פרקים מחזש והדבר נתקשה. הפרקמטיה, שבה אני עסוק וטרוד מאוד, גוזלת כל עיתי. כמעט שאין לי שעה פנויה. ובכל זאת ובכל זאת אני מבטיח לבקש שוב פעם בניירות. אולי ואמצא דבר מה. או, מי יודע, אולי קרעתי את הפתקאות וזרקתי החוצה, והייתי כאותו העורב המביא בעצמו אש על קינו. זה היה לפני כעשר שנים, כשמלאו לי שישים שנה.

לאחר עשרים יום, הָיוּ בטוחים שאשלח לכם מה שאפשר מן החומר הדרוש. בוודאי שאתפנה ואעשה מה שאעשה.

בעד הכבוד שאתם רוצים לתת לי מביע אני את תודתי. אבל, דעו לכם רבותי, הספר שאתם מוציאים הוא אידיתי, ואני סופר עברי, ומה שאשלח לכם יהא גם כן עברית. בדיומד,²¹⁸ כלומר בעברית ובאידיט, איני מסתמך. בוודאי שאתם קוראים עברית ולא תהיו נזקקים לתורגמן. תוציאו מרשימותיי את החלקים או את הקטעים המעניינים אתכם. והעניין הזה הוא בשבילי דבר טוב הבא בזמנו: ב-31 בדצמבר תמלאנה לי שבעים שנה.

שלום רב וברכה מאת מוקירכם המחזיק בעברית
יצחק ספיבקוב

²¹⁸ טור כנגד טור.

[146] מדוּסָה. 29 בנובמבר 1944
לאגודת הסופרים היהודים ה"ד נומברג
ב"אירס

חברים חשובים!

לבסוף עלה לי למלא במה שאפשר בקשתכם שהצעתם במכתבכם אליי.

אספתי וערכתי ראשי פרקים מן הביוגרפיה שלי. היא אינה מצטיינת במאורעות יוצאים ובוולטים. לפני מלכים ורוזנים לא הועמדתי. ובכל זאת ישנם בה דברים חשובים למדי. הרבה מאורעות מעוניינים מצויים בזיכרונותיי ובמאמרים המעובדים שכתבתי על אנשים מפורסמים שנתפגשתי או שהיו לי ייחוסים תדירים איתם.

בזיכרונותיי על הד"ר חזנוביץ, א"ב גוטלובר, שהיו מתחשבים איתו הרבה בשעתו ושהשפעתו הייתה רבה, ואפילו במאמרי על רש"י, שבא ב"דרום", מצויים פרקים שיש בהם הרבה מן האלמנטים הביוגרפיים.

לא רציתי, לא יכולתי לעבור עליהם שנית. איני טוחן קמחא טחונה.

במאמריי השניים על המשורר שאול טשרניחובסקי, חברי מנוער, ישנו גם חומר ביוגרפי מעסיק. לצערי לא נדפסו המאמרים הללו. לא באה שום הזדמנות ונשארו באמתחתי.

לעת עתה קבלו ממני מה שאני שולח. אולי ואמצא יומא דפגרא ואאסוף בשבילכם דבר מה ממה שכתבו עליי בעיתונים פה ושם. בכל אופן כבר ישנו בידכם חומר הגון, שתהא לכם האפשרות לנצל אותו, בעשרים והחמישה העמודים אשר נתתי.

בזה אני נותן לכם גם את התמונה הפוטוגרפית האחרונה, כמו שאתם מבקשים. יכולים אתם לכתוב בלשונות הללו: עברית, אידיש, גרמנית, צרפתית וקסטילית ורוסית.

בברכת ציון, הקרובה להיגאל גם בעברית
מוקירכם
יצחק ספיבקוב

[147] מגדוסה. 29 בדצמבר 1944

למר רפאל רילוב
ב'איירס

חבר חשוב!

כששהית כאן רציתי מאוד לקבל אותך בביתי באחד הערבים. הבדידות בולעת אותי זה כמה שנים. רציתי לשוחח איתך על הא ועל דא, בשבתנו על כוס תה טעים. ועוד: הלא חבר אתה, אורח אתה, יהודי רוסי כמותי.

חי נפשי שלא הייתי מצוי בידי בימים ההם. חתני נתעכב בב'איירס רב מדי; ואני חולני מהלך ועשיתי בפרקמטיה בכבודות. גלאיתי ועצב כבד ירד עליי וכל עוד בי נשמת, עוד בי נשמת,

ודאי שתמהת, אבל אין כאן מקום לתמיהה משהי. מעולם לא עשיתי את ביתי כמן מגדל מקוסם וסגור.

כששב יעקב למגדוסה, וחזרתי במידה ידועה לבריאותי המצערה ונחתי מעמלי היתר. תכף זכרתי אותך ואחרים ידידים כמותך ואמרתי: "עדיין לא ריק הכול..." עד כה אני מרגיש ניקוף משהו בליבי על חטא שחטאתי ולא נתתי לך את שלך. מה יש לעשות?! הזרם אינו שב לאחור... מבקש אני ממך סליחה ותי לא; אבל חושב אני שלא תתאכזר ככה ותרצה עוונתי.

כשחשתי שאני ער וחי מחדש, והרשיתי לערוך אספת אבל לזכרו של ישעיה גולדשטיין ע"ה. בחוג העברי המגדוסאי נאמתי עליו זה כשבועיים ימים. רציתי לתת לו, לנפטר החשוב לנו ככה, את כבודו האחרון במקומו. נתתי הערכה תמציתית על מאמריו שקראתי, ודבר מה הוספתי בנוגע בביוגרפיה שלו.

לאחר ימים מעט נולדה בקרקפתא שלי המחשבה גם לכתוב עליו. מניה וביה ערכתי מאמר וסיימתיו באלה הימים. חסרים בו איזו שפשופים, שיפורים ולקח חיצוני. המאמר תופס מחברת של 16 עמודים. עכשיו מצויים בו מקומות מעט שאני מסופק בהם. אין די היה החומר אשר מצאתי תחת ידי.

משום זה אני נזקק לפנות אליך בבקשה שתשלח לי את הנומרים של ה"דרום" אשר באו איזו מאמרים, הערכות, על י' גולדשטיין. נזקק אני להם לשם תיקון מאמרי. אולי ונפלו בו טעויות משהן.

טריח²¹⁹ אני, אולם אין מוצא. חפץ אני שיצירתי תהא צחה דיה ומתוקנה.

כולנו דורשים אנו בשלומך.

מוקירך
יצחק ספיבקוב

P.S. מי התקשר השתא על כיסא ה"דרום" ?

הנ"ל

²¹⁹ טרחן.

[148] מנדוסה. 26 בינואר 1945, מוצאי שבת

למר מ' מייזניק

ב"אירס

חבר חשוב!

זה כמה שערכתי מאמר רציני על י' גולדשטין ז"ל. מתגנבת השתא מחשבה במוחי: אולי וטעיתי באיזו מקום בביוגרפיה שלו. החומר שהיה מצוי עימדי היה מוגבל מאוד ולא נתן מה שרציתי.

משום זה אני פונה אליך בבקשה שתואיל לשלוח לי את הנומרים של ה"דרום" אשר באו במ הדברים שכתבו עליו על גולדשטין. רוצה אני באלה לשם תיקון. ואולי תוסיף דבר מה משלך. הלא נתפגשתם ושוחחתי תכופות על הא ועל דא, וב"דרום" שמא לא דרתם בכפיפה אחת?!

אפשר שאתה יודע איזהו האופן ואיזהו הדרך שבה נסע גולדשטין מִבְּקוּ הַקּוּקְזִית לַאֲרֶץ יִשְׂרָאֵל בעונה שבה רעשה כל אדמת רוסיה בסערת הבולשביקים.

קבל נא את תודתי למפרע וְהֵיָה שְׁלוֹם.

מכבדך

יצחק ספיבקוב

מחותני היקר והחביב לי בעולמי!

שמא מצויה ברשותי מילה משהי לנחמך? שמא יכול יתום אחד להביא נחמתא לאחיו, לעצמו ובשרו, שגם הוא כמותו מיותם?!... ומה אגיד לך וארצה לפניך באבלך הגדול ובצרתך הרבה?!... הלא אשת ברייתך מתה עליך, זו שאירשת לך בצדק ובמשפט ובחסד וברחמים לעולם!...

למי שהוא מתאבל על מקרה קשה מנשוא צריכים אנו לתת נחמה בדבר מה שיהא חשוב לו יותר מן האבדה שחסרה לו ומן הדבר שכבר איננו. ומה אוכל ואתן לך, יקירי?!...

ארבעה-עשר חודש שאיני תופס בידי את העט, העט העברי הקדוש לי ככה. למה לי חסד זה אשר ניתן משמי על, אם העיקר חסר ואני מהלך בעולם שכולו חושך בעדי?!...

התנומה נגזלה מעיני וכל עברי וחני עוברים אלה אחר אלה על פניי בדמיוני בלילות הארוכים, ולוחצים ומענים את הלב ואת הרוח. מכובל אנוכי במחשבות מסובכות אשר סבוני כנחשים מספנים. לא כריכות אני מרגיש, אלא כבלים כבדים, העושים בהרות בהרות בבשר.

בקומי בבוקרו של בוקר, והינה איזה רוח עז ונוגש המתחבא בתוך תוכי עומד עליי היום ומצווה ופוקד: "תפוס מהר את העט ומצא, ואם בעל כורחך – הלא אתה יכול למצוא – מילים מעט למען היקר בבני האדם. הלא בסביבה שלך הוא מצוי ובקרבתך הינהו, והא שעתא הוא נפל משמיים ארץ".

והנה מה שהוצאתי מקרב נשמתי העברית הקרועה לאלפי קרעים: "דברי כיבושים"²²⁰ הם. בריות זעירים אנו, ממש כאותם הפעוטים שאינם יודעים מה בין ימינם לשמאלם ושאינם מסוגלים לתפוס מה שנעשה ואירע לנגד עיניהם.

המוצא היחידי הוא בצערנו הרב לפנות אל התרופה הרוחנית שנתנו חז"ל למעננו, לדוש בה שנים על שנים עד סוף כל הדורות, והעולם יתוקן אז במלכות שדי.

אומנם יש ערך לגופניות, אבל הגופניות משמשת רק מכשיר, מעין אינסטרומנט, שבו יוצרים את הפרודוקט התמציתי, שבו מוציאים את המפעל הרוחני העיקרי.

הספרות התלמודית מספרת הרבה איך היו מנחמים זה את זה מורינו וחכמינו ז"ל בעת העתיקה. הסיפור היותר מצוין שבה הוא ע"ד נחמתו של ריב"ז באבלו. כל תלמידיו של רבי יוחנן בן זכאי, שנכנסו אל ביתו לנחמו על מות בנו, החטיאו את המטרה. רבי אלעזר בן ערך היה היחידי שמצא את ליבו של הרב התנא במשל ע"ד הפיקדון.²²¹

אני, הקרוב לך והדבוק בך, יכול רק לנוד לך. לנחמך יבואו רבים אחרים, העומדים ומסתכלים בשרפה מן הצד או מרחוק. אולי ימצאו האחרים, שליבם אינו מזדעזע, דברים אשר בהם ימלאו את חסרונוך הרב והמורגש ככה?!

חזק ואמץ, ואם כי ליבתך קרועה ומוגר אתה לעפר הארץ. יהיו חביבים עליך הייסורים וקבל הכול מיד הבורא. חזק ואמץ בנשוא את צערך ומכאובך בעוז דתי ואור יה מלא קסמים, עד בוא יומנו גם הוא. ואז נעבור את הגשר אל אשר לא כאן, וזרח לנו השמש הנצחי. ועד שיבוא וייראה היום המואר הלה, תהיינה

²²⁰ עידוד וניחומים.

²²¹ אבות דרבי נתן, פרק יד.

עומדות ברוח דמיונו חברותינו שעזבונו ביופיין לנצח, וזיוון הרוחני, השקוף
מִדְמַע בת עין, לא יסור ממנו. אל נשכח אף רגע כלשהו שקרובות מאוד היו לנו
ובטוהר נשמתן ושָׁרְצו כל הימים בגילנו ובאושרנו.

באלפי נשיקות אני מתפרד ממך.

מוקירך
יצחק ספיבקוב

[150] מגדוסה. יומיים טרם ר"ה ה'תש"ו
לשו"ב ר' אפרים יגופסקי
ב"וילבסו

מחותני החשוב והיקר לי מאוד!

איני יכול לכתוב, איני רוצה לרשום אפילו מילה משהי. והינה עומדים עליי ומבקשים רחמים: – "שמא תכתוב לאבא?" – "שמא תזרוק מילים מעט למחותן שלך?" – "סב! כתוב דברים נאים השתא לסב אפרים!" ואני נעתר לשאלתם ובקשתם של בני ביתי כמעט שבעל כורחי ומפשר עימם.

הכתיבה העברית היא לי מעין תענוג, מעין אוויר לנשימה; ומן התענוג ומכל מה שיש בו משהו מן ההנאה אני בורח חמש מאות פרסה.

מהי השנה החדשה הבאה לקראתנו? חשוב אתה, חביבי, מה שתחשוב. לדידי? מה? מה? ...! העולם הלא חשך בעדי עולמית. ומה הביאה זו השנה שעברה, שחלפה? עדיין משיקות הכנפיים השחורות על ראשי... ואני מביט על סביבי בתמייה, בהתאבנות. שמא לא נזרקו עליי, ממש כמו שזורקים על ראש החתן שקדים וצימוקים, ברכות אין-סופיות מכל העברים באשתקד? אני מזדעזע כשאני עובר בדמיוני על כל מה שאירע לי, שאירע לכולנו. האם "בשָׁנָנוּ נחוש ושום כאב לא נחוש"? רבות סבלתי מנעוריי עד עתה. נשאתי, סבלתי, ואם כי לא הייתי מרוצה בצרות ובייסורים שעברו עליי. נתפייסתי באמור: "אין לך אדם בלי ייסורים". הסכנתי אט ולאט עם החיים החדשים דכאן, עם החמה הלוהטת, שאין דוגמתה בעבר לים, ועם המנהגים החדשים, שגם להם אין שום דוגמה התם ושום דמיון.

השתא לא רק שנשתנה סדר עולמי, אלא כולו ולגמרו הָפֵךְ. כלום יש עיון אצלי, כלום יש איזו התעמקות המחשבה. התלמוד, שרצתי אחריו מעודי והיה לי כל הימים חובה, גם הוא פסק. בריאה מהלכת על שתיים אנוכי ותי לא. אני מזדעזע כשאני מעלה בדמיוני כל המאורעות שחלפו: "מה חָלַד?"²²²

הכתיבה, הכתיבה העברית, אפילו זו אינה מושכת אותי. ניסיתי לתפוס את עטי ביד המתמטמטטה: אולי יהא הולך ופולט דבר מה נאה וחשוב. אך שווא! כתבתי ותכף מחיתי, ועל המחקים ובצידיהם שוב עשיתי שרטוטים, וכלום מן הטוב עלה בידי. אילו יכולתי להתרחק לגמרי מן החברה, מן האנשים, ועשיתי זה. גם הטובים גם הרעים כלום יש ערך להם למעני. אבל גם כאן איני מצוי בידי, ברשותי... ואני מוסיף למשוך בעול... מי יודע עד אנה...

אגדה יוונית אחת, שמאז ידעתיה, התאמצתי לחבר. ליצירה זו נתתי צורה עברית²²³ ועלתה לי בקושי רב. לזכרה של יונתי חיה לאה עשיתי. פנינה זו, ואם כי אינה משופפה כל צורכה, שמתיה בכתר השבחים שקשרתי לה אחרי מותה ונשאתי על קברה ביום גילוי אבן המצבה. זהו המעש היחידי במשך של שנה וחצי.

השכינה אינה שרויה עליי. רוח השירה סרה ממני ותלט הפנים. אלי, שכל כך טיפחתו וריביתיו בליבי, הלב היהודי הגאה, ביקשתיו ומצאתיו זה כמה לאחר הרבה יגיעות שיגעתי; אלי זה, שמצאתיו בספרי המחקר, ב"מורה הנבוכים" לבן מיימון, ב"ספר העיקרים" לרבי יוסף אלבו וב"חובת הלבבות" לרובנו בחיא – עזבני. אלי, אל רחום, שככה אהבתיו בלי גבול ובלי חשוב מחשבות ושקידשתי שמו ברבים בנסיעותיי בנכר ובהזדמנויות אחרות, נעשה למעני לאל קנא ורועץ.

²²² תהלים פט, מח.

²²³ הכוונה לבלדה "אוךפאז".

יונה אחת, יונה צנועה ותמה בעלת כנפיים זפות ולבנות לי הִיָּיְתָה. היא שיפרה וניוותה את קיני המעט ויהי לי יקר וחשוב מתריסר היכלים וגנים בלסמונים. יונה זו נלקחה ממני. לקורבן איִשָּׁה נזקקו בשמי מעלה... לא רציתי למוסרה... לא נפרדתי ממנה. נאחזתי בה בכל אבריי. דבקתי בה... נעשינו לבשר אחד, לחטיבה אחת... והינה מלאך אלים מעומעם וזעום פנים נתגלה לעינינו. אש זוועות הרגשתי. חרדתי... ומלאך ארור זה בכנפיו המרטטות השחורות הביא מתהומות האיִן־סוף אסוך... הוא הפריד בינינו ומתוך האסוך מיהר לזרוק אל פיה הקט את הטיפה המרה...

את הזיק האחרון שִׁפְרַס בעיניה טרם שפכו, כבייתו של זיק זה, כל עוד מוחי לא ייִבֵּשׁ ונימי ליבתי לא יינתקו, לא יסור ממני...

קשתה מאוד עליי הכתיבה, העריכה. איני יכול, איני מסוגל לרכז ולסדר הגיונותיי שיהיו ישרים ומתאימים. אומרים: "פקודת הרוממות!" ושוב אומרים אנשים: "התנחם בעבודה שבה אתה רוצה. עד היכן?" הזאה²²⁴ זו אומנם יש בה מעין תרופה, אבל תרופה זו הציעו לאחרים, לאחרים... לרתחנים, לחטפנים... התופסים בחזקה בשיירי החיים ותוחבים בהם ציפורניהם, ואני?! אנין הדעת אנוכי... איני מאמין בחשבונות... הרגשים קודמים לחשבונות... איני מאמין ביום הנחמה שיבוא למעני...

אל תשכח, חביבי, את יונתך גם אתה. הכרתי הפנימית לאטה עימי זה כמה: חטא גדול מנשוא הנחמה, ההנחה לנפש... למי שאמר בלבב שלם "ואירשתיך לי לעולם, ואירשתיך לי באמונה", אין שום נחמה.

רוצה אתה בברכה לראש השנה? היִגָּה היִגָּה: יהי רצון שעדיין תזכה לראות בעיניך את בניך ובני בניך ואת כל הנפשות אשר עשית, שאינם סרים לגמרם מן הברק אשר התווית להם בדרכך ושהם שואפים ליקנות ממנו.

מוקירך ומנשקך
יצחק ספיבקוב

²²⁴ זריקה (מילון ספיבקוב, ערך inyección).

[151] מגדוסה. ערב ר"ה ה'תש"ו
לאדון הפרופסור יוסף מונין
ב"איירס

שלום רב וברכה חביבי יוסף!

זכרתיך עכשיו עם כל חבריי וידידי החשובים. מסתכל אני בכרטיסים המונחים לפניי ומעלה את כל אחד ואחד בזיכרוני עם כל המעלות והפחיתויות שלו. על המעלות שלך סיפרו לי הרבה ונחקקו במוחי. על הפחיתויות שלך כלום אני יודע. רחוקים אנו איש מאחיו. שמא מוטלת חובה עלינו לבקש ער"ה בחסרונות של העמית? בוודאי שאין צדיק אתה, כמותי, בארץ. וכבר אמרו שהצדיקים היתרים כולם טיפשים המה בלי יוצא.

מה אכתוב לך, בן נאמן לעמנו ושפתנו, השתאו?

מחפש אני אחרי נקודת משען נאמנה ומוצקה בחיים האפורים ככה זה כמה ואיני מוצא אותה. לא מצאתיה טרם המלחמה הארורה, בשנות המלחמה, ועכשיו גם אחרי המלחמה איננה. ואף על פי כן חבים אנו לקוות לימים טובים מאלה שעברו בזרם הדמים. גוי קו ומבוסה אנחנו מאז.

אחלי שיתגלה בשנה הבאה כוכב בהיר חד בשמינו, אשר יצביע לספינתנו על השביל שאנו מבקשים אותו למקום תחייתנו וחירותנו.

הנה שלום אתה, חביבי, ובני ביתך המצויים תחת השגחתך העברית והיהודית.

חובבך התמידי
יצחק ספיבקוב

[152] מנדוסה. י"ב מרחשוון ה'תש"ז
למר מ' מיידניק, עורך ה"דרום"
ב"איירס

חבר מאוד חשוב!

האדון רפאל רילוב, בשהייתו כאן בשבוע שעבר לשם המגבית של ה"קרן היסוד", קיים בדרך אגב מנהג ותיקין וביקר אותי, את העברי המסור ואת החבר הנאמן. יפה עשה. שוחחנו שעה ממושכה על דברים שונים הנוגעים עד הלב ושאינם עולים מעולם על השולחן במקומנו. לבסוף פנה אליי חבר זה בבקשה שאשוב להשתתף בעבודת ה"דרום". נעניתי בלי חשוב הרבה, והבטחתי שהסייעתא שלי תהא קבע, אם לא תבוא שוב איזו חטאה ואם לא תיעשה לי תועה.²²⁵

לעת עתה אני שולח את "הַשָּׁרְרָה" שני המאמרים שכתבתי על טשרניחובסקי, שהיה רעי מנוער, תכף אחרי מותו, הם בעלי שנים-עשר פרקים כל אחד, כלומר, בשניהם נמצאים עשרים וארבעה פרקים קטנים. שלחתי בזה רק ארבעה מהם. המאמרים יבואו בהמשכים. אם ייתנו ארבעה פרקים כל פעם אז יצאו כולם בשש חוברות. מבקש אנוכי שלא תעבור אפילו מחברת אחת בלי פרקים מעט מן "הַשָּׁרְרָה" קטין קטין. אין אנו רשאים להוגיע את הקורא רב מדי בעניין אחד, אעפ"י שהוא מעניין אותו לפעמים. עוד אבקש שכל הקטעים אשר יבואו בשיר יהיו מנוקדים יפה. השיר חסר הניקוד אינו שיר ואינו נקרא לגמרו.

מדוע אינכם מוציאים מחברת מיוחדת לזכרו של טשרניחובסקי?

מר רילוב הבטיח לשלוח לי את ה"דרום" משנה זו והלאה. זה כמה שלא בא לידי.

צר מאוד שלא פניתם אליי קודם לכן אם אתם מרוצים בתורת. אבל מה שעבר וחלף אין להשיב הא שעתא.

כיעור לו לסופר זקן לעמוד בהקשת הזרועות ולהחזיר יד חברים המושטה. אני תופס אותה ולוחץ אותה מתוך אהבה מוגברה לעברית.

מוקירך

יצחק ספיבקוב

יוסף הביבי!

קיבלתי זה יומיים את מכתבך החשוב. הסתכלתי בתאריך והינה הוא יצא לפני כחודשיים. הא שעתא הלא משתנים החיים כל יום. היום תופס אותך השטן בעורפך ומחר בגרונך ומוחרתיים בשער ראשך ואתה מצוי כבר מעבר להרי החושך.

הבשורה הנוראה "מתה צפורה מאור חי" הלמה אותי, אותי ואת בתי, את נחמה נעמי שלי. הרגעים הראשונים היו נוראים למעני, וכאב עמוק הרגשתי בלב. תנחומים?! מה הם התנחומים שאוכל לשלוח לך? קשה מאוד להתנחם. ואפילו חטא לקבל תנחומים. מבשרי אחזה מצב רוח של איש אשר חברתו ששהה איתה כארבעים שנה ניטלה ממנו והוא נתייתם לפתע פתאום בזקנתו.

כמשוגע הייתי מהלך בימים הראשונים אחרי מותה של חיה לאה שלי. היו מביטים אליי בתימהון: מתוך פי נזרקו איזו מילים וביטויים משונים.

זוגתי חיה לאה העריצה מאוד את צפורה שלך והייתה קוראה לה מתוך חיבה מוגברה "פני ליבונה". אולי תתפגשנה עכשיו הנפשות השתיים שלנו בו בעולם שנהנים בו מן הזיו האמיתי, הנצחי?!... מה יודעים אנו, התולעים, הזוחלים כאן בארץ הרעה והחטאה?!... אין אנו רוצים להאמין שהכול יימחה פעם אחת במוות...

הירגע, יקירי. שמא אין אנו חיים בעל כורחנו, שמא יש מוצא אחר?!... אתה כותב: "אין לי בן ולא בת ולא אשת". איני מקנא בך כל עיקר. אבל... בניך הם ספריך, ספריך שרצית במ, שנכתבו בדמי פצעי ליבך. כעשרים ספרים שאין גם אחד בהם גרוע ואינם בני תמותה. אשריך, יקירי, שזכית לכך: כל עוד הרוח העברי יניע את הטובים שבעם, הרוצים בתחייתנו והלוחמים בעד קיומנו, שמך ייזכר לטוב בתוכנו ביראת הכבוד.

כתבת ספר גדול על חברנו, על טשרניחובסקי. מי יודע אם אוכל להשיג ספר זה, שאתה חושב עליו שיצירה זו היא הטובה מכל מה שכתבת והכנסת לספרות העברית החדשה בחיך. טש' לא רק מבחר משוררינו; הוא גם היותר מקורי והיותר מלומד שבמשוררים שלנו. הוא קרא הרבה ולמד הרבה וידע לנצל באומנות יתרה את הכשרונות המיוחדים שנתן לו הטבע.

פעם אחת, זה היה לפני כעשר שנים, כשביקר אותו אחד הסופרים וראהו יושב, מוגיע את עינו בעדשה מגדלת ומדפדף איזה מילון. "במה עוסק מר?" – שאל את טשרניחובסקי. והוא ענה: "מילה אני מבקש בזקנתי, החסרה לי. זה מילונו של גרזובסקי". עד הנשימה האחרונה למד וחקר את העברית ועשה בה הגאון שבמשוררים.

שואל אתה ורוצה לדעת במה אני עוסק. מבקש אתה שאכתוב לך הכול. נכון אני לגלות לפניך את ליבי, את כל ליבי עד תוך תוכו, אבל אין יש שום אפשרות. ארוך מאוד הפיוט. ספר שלם אין די לכל אלה. למן היום שנפטרה חיה לאה שלי חשך העולם בעדי. כלום עשיתי ביצירה העברית. הייתי מדוכא מאוד ושואל לעצמי: "למי אני עמל?" לאחר כתשעה ירחים זקפתי מעט את גבי הכפוף וכתבתי בלדה נאה לזכרה של חברתי. לבלדה קראתי "אזרפאז". את תוכנו של השיר הקניתי מתוך המיתולוגיה היוונית-הרומית. בו ביום שחנכו את המצבה, העשויה מאבן השחם, נאמתי על קברה וקראתי את הבלדה הזאת בשינויים קלים באידיש לפני כל הנאספים. ובזה נסתיימה עבודתי הספרותית.

המילון הגדול הספרדי-העברי עלה לי בהרבה שנות עבודה. כל אותה העת אשר הייתה על ידי חברתי, ואם הזקינה כבר ורפתה, לא פסקתי לעשות במילון תיקונים ולהכניס לתוכו כל דבר חדש שמצאתי הכא והכא. זה כשלוש שנים שלא נגעתי במילון אפילו באצבע קטנה. להוציא אותו לאור כלום יש תקווה. הוא תופס בדפוס שני כרכים גדולים ודורש יותר מארבעים אלף פזא (עשרת אלפים דולרים). לאחר זמן באה אליי הידיעה שיותר קל לערוך ספר בעל אלף עמוד ממצוא מו"ל.

גם אני ערכתי תכף אחרי מותו של טשרניחובסקי שני מאמרים חשובים עליו. כשישים עמוד נאספו. כתבתי כל מה שידעתי עליו, וכל מה שהיה ביכולתי למצוא ולשפר מסרתי. מן הנומר הראשון של "דרום" בשנה 1947 יבואו בהמשכים המאמרים הללו. וכיוון שחוברות ה"דרום" היוצא בב' איירס רזות מאוד, יצאו המאמרים במשך של הרבה חודשים.

ספרים עבריים אינם יכולים להוציא בארגנטינה. אפילו בב' איירס הכרך הגדול, שמאתיים אלף יהודים כבר מצויים בה, אינו נמצא דפוס עברי. וכשמוציאים איזה ספר בדפוס ז'רגוני עולה הדבר ביוקר גדול. מגיהים עברים אינם בארץ, או ישנם איזו מגיהים גסים ורשלנים. הסופר בעצמו חייב ללכת כל יום אל בית הדפוס ולאבד שם שעות ושעות ארוכות. ועד שהוא רואה גיליון מודפס ומתוקן יוצאות אצלו תפוחי העיניים מתוך חוריהן. הסופר העברי איזה אורח בלתי רצוי בדפוס הז'רגוני.

עסוק אני וטרוד מאוד בחנות הספרים והניירות שלי. העבודה רבה וכבר אינה לפי כוחי. מה כוחי עכשיו?! שק של עצמות יבשות אנוכי. אולם אני מושך בעול, כאותו הסוס שכבר הסכין בעגלה הכבדה שלו ובדרך שהוא הולך בה כל יום ויום. שמה אני שהפרנסה אינה כבר מצומצמת כמו שהייתה לפני שנים ברדתי לכאן. כלום עשרתי, אבל כבר אשאיר דבר מה אחרי מותי לבניי.

בתי נחשבת במקומנו אצל הארגנטינאים לאחת הפסנתרנות המצוינות. נותנת היא שיעוריה זה עשרים וחמש שנים. באסכולה שלה, שנוסדה זה כעשרים שנה, ישנם הרבה תלמידים וגם תלמידים חשובים מאוד. שמה ידוע בסביבה. כל ימות השבוע היא טרודה מאוד ומרביצה את המוסיקה של כל הגאונים במקצוע הזה. ועליה מוטלת גם הנהלת הבית, ואם ישנה איזו משרתת. ושוב פעם: ניי, ניי! האימא איננה, האימא שהייתה עקרת הבית.

כאן אינם אומרים "אסכולה של מוסיקה". לאסכולה זו קוראים "קונסרבטוריה". שם זה יותר נאה. בתי עורכת קונצרטים פעמיים כל שנה. עד כה עלו לה כולם יפה ומצלחים מאוד. פעמים מתאספים לשמוע את תלמידיה המצוינים, הלוקחים חלק בקונצרטים, ופעמים – את הפרופסורה בעצמה, הקשוטה במדליה של זהב. זוהי הנחמה הנעמי שהייתה יושבת פעמים בשבתות על ברכיך בביתך באודיסה ואתה היית משחק קצת איתה.

בעשרים בדצמבר ערכה גם בשנה זו קונצרט. את הפרוגרמה אני שולח לך בזה. תראה בה את היצירות החשובות שנתנו ושניגנו. צר לנו שאינך יכול ליהנות גם אתה מכל אלה.

חתני יעקב יגופסקי, בנו של אחד השו"בים היותר מצוינים, קיבל משרת מורה לעברית ולאידיש בבית היתומים הגדול אשר בב' איירס. כאן אין מורים עברים השתא, משום שהארץ סגורה ומסוגרה לבאים מאירופה; משלמים יפה למעט המצוי כאן. לחתני ישנה זכות כפולה: הוא נולד בארגנטינה, ועשה בלימודים שהמשלה דורשת מאת המורים. הצרה האחת והמורגשה היא שהוא נפרד מביתו. הוא בא למנדוסה רק פעם בחודשיים. בני אדם אומרים שהשיבה

המחולקה משייעה (מצמנטה)²²⁶ את החיים בין איש ואשתו. כלום אני מאמין בזה. שוהה הוא כאן בכואו ימים אחדים ושב לב'אירס לעבודתו.

רציתי כמה פעמים לעשותו סוחר ולהרחיקו מן הפרנסה הקהילתית, רציתי שיהא עוזר לי ועומד על ידי. הלא שלו שלו ושלי שלו. והינה רצוני זה לא נתמלא אפילו במיעוטו. היו הרבה מכשולים, אבל המכשול העיקרי הוא שאינו ראוי והגון לכך. בן ארבעים ושתיים הוא כבר, ואיש בגיל אשר כזה אינו יוצא מטבעו. ובכל זאת אני בטוח שאחרי מותי ישוב לכאן, יעזוב את המלמדות ויתפוס את מקומי.

הקטנה אסתר מלכה'לה, הבריליאנט שבו זיכה אותנו הקב"ה, היא כבר בת עשר. מדברת היא עברית יפה ויודעה פרק חשוב בהיסטוריה הישראלית. עומדת היא בהיסטוריה על פתחו של הבית השני הנחרב. יודעת היא הרבה אגדות על החורבן ועל אישים רבים אפילו מימי הביניים ומספרת היא את כולן בהתפעלות ובהתלהבות. מה שהיא לומדת היא תופסת וזוכרת יפה. בלימוד העברי עסק אביה ונתן מה שנתן כחמש שנים. עכשיו, כשאינו בבית, הלימוד העברי, היקר לנו כל כך, פסק למחצה. צר לנו מאוד על זה. צר, אבל יש תקווה. המצב ישתנה. להמשיך את הלימוד אין לי שום אפשרות. הטרדה הרבה והבריאות שנתמוטטה אומרות: "חדל!" הדבר היחידי שאני עושה זהו הדיבור העברי החי, שלא יסור מפי בפנותי אל הקטנה. כמה וכמה פעמים מאז הבוקר בקומה ועד שתשתכב בלילה באמור לי: "שלום-לילה, סב!" ואני עונה בנשיקה: "ליל מנוחה! שינה ערבה!"

בביתי – או יותר טוב בבית בתי, כי מה אני עכשיו – מנשב הרוח היהודי, העברי, הציוני, בשבעת העיניים שלו. תכופות אני זוכר אותך ואומר לעצמי: כמה נתקיים בביתי רצונך העז אשר הבעת בכתובת העשויה על אחד מספרין שהבאת במתנה לנחמה נעמי בתי היחידה ביום הולדתה.

חי אני כאן בפרובינצייה הנאה המנדוסאית הרחוקה מן הבירה ומן המרכז היהודי הקומפקטי, המוצק, כעשרים וארבע שנים. אוהב אני הכא את אחייי-הודיי כמו שהם, עם המעלות ועם הפחיתויות שבהם. הקהילה, כן תרבה, עלתה מאוד. יותר מחמש מאות משפחות כבר ישנן במקומנו. פרצופם ואופיים שונה, משום שבאו ממקומות שונים, והמאורעות גם הם מדפיסים על רוחן את חותמם, שכלום הוא שווה.

איני יוצא מביתי. אבל יש אשר באים ומדריכים²²⁷ אותי ביומא דפגרא, ואז אני נואם לפני הקהל ומרצה דבר מה. אומנם, רבים הם המדברים עכשיו. בקסטילית ישנם כבר נואמים משולהבים, המוסרים הכול מן המוכן.

לפני כשנתיים נוסדה כאן ע"י חתני המשולהב אגודה של חובבי העברית. הדבר עלה לו, ואם כי בקושי ובעמל רב. לכתחילה נאספו החברים כל שבוע, אחר כך – כל שבועיים, הלאה – פעם בחודש. כיוון שנתעליתי לפתע ונעשיתי הנשיא שבה, התאמצתי לתת הרצאה חשובה בכל אספה. תמיד ותדיר הכנסתי גם לתוך דבריי את הרוח המודרני. רציתי מאוד שתמשיך האגודה את חייה. אולי, חשבת, מחר, לאחר זמן ידוע, יצטרפו הצעירים, הצעירות. חתני גם הוא נתן מה שנתן; ויותר ממנו הצטיינה באספות אסתר מלכה'לה בשיריה המצלצלים ואגדותיה שהייתה מספרת בטעם מיוחד.

האגודה לא הוציאה לדאבוני אפילו שנתה האחת. הסיבה העיקרית היא שהיום היחידי שהבריות בו חופשים הוא הראשון בשבוע וביום הזה אינם יודעים לאן ללכת קודם ומה לעשות קודם. הכול ביום ראשון. ברית מילה, בר מצווה,

²²⁶ טחה, מדביקה בטיח, בצמנט (מילון ספיקוב, ערך cementar).
²²⁷ כלומר, את מנוחתי.

תנאים, סידור קידושין, ואפילו הלוויית המת לפעמים. הסיבה השנייה: מרחקים גדולים מפרידים את החברים, והנסיעה עולה בקושי ובאיבוד זמן רב. הסיבה השלישית: רק עשרה-שנים-עשר חברים היו מחומר אחד, יהודים משלנו, היודעים קצת עברית והרוצים בעברית. השאר – מרא דאברהם! אחדים באים בהברה הספרדית, בשעה שאחרים אינם תופסים הברה זו. יהודים אי־בריים הם וקשה להם להתמזג איתנו ולהיצמד אלינו. אחדים מבקשים "עין יעקב" בתרגום השפניולי, כלומר בז'רגון שלהם. והיה אחד יהודי תורכי משונה, צעיר צנוע עם עיניים בולטות, שביקש אשר אתן לו שיעור בקבלה, בחוכמה נסתרה.

האספה הראשונה הייתה נאה מאוד ואפילו מהודרה. אספה זו נתקיימה בביתו של יהודי אשר שב מארץ ישראל עני ואביון, עסק כאן בפרקמטיה ונתעשר לאחר שנים. היה מעין נשף עברי חגיגי. באו אנשים רבים מכל החוגים, ישבו מסביב לשולחנות ערוכים יפה. באו ליהנות ולהסתכל בפני האיש הנשיא הנואם, המשתמש בעברית זורמת שעה רבה. שמחתי מאוד. האמנתי בביאת המשיח על גב אתון צחורה... האספות האחרות היו כל אחת גרועה מזו שקדמה לה. זמן רב הייתי מחכה ומוגיע את עצמי עד שנאסף איזה מניין של יהודים. ולאחר האספה שבתי נעלב הביתה. "למה לי שפיכת דמים זו?" הייתי אומר לעצמי. קראנו אני וחתני לחברים, ובת קול לא הייתה שוב. התגרנים השקקיים²²⁸ והפוטבוליסטנים האלימים, חשבתי, אינם ראויים עדיין למזון עדין ויקר... העברים בגלותא... העברית בגלותא...

לבסוף החלטתי לבטל את האגודה ולא להקהילה שוב. ובו ביום שפרקתי את העול מעליי נשאתי את ידי באמור: "רב לי! ברוך שפטרני מן העונש הלזה".

הד"ר רוזנפלד, השליח של "הברית העברית העולמית", שהיה בארגנטינה. עשה כאן מה שעשה. נאם אידיש ופעמים גם עברית, אסף מעט כסף ונסע או עף למדינת צ'ילה, המצויה מעבר לקורדילרים האנדיים. הוא היה יכול להישאר אצלנו יום-יומיים ולעשות למען העברית. שמא עבודה זו אינה חובתו? אומרים עליו על רוזנפלד שהוא מוסר את עצמו כולו על העברית. באחת ידו עושה הוא בעברית ואחת מחזיקה מטה ההלך... קשה לתפוס. הלא מנדוסה מצויה על הגבול! כבשונה של "הברית העברית העולמית".

שלושה ערבים שאני עורך למענך מכתב זה. ארוך הוא כבר רב מדי. אסיים לע"ע, ואשוב לכתוב ולנגוע במה שרציתי עוד לנגוע פעם אחרת.

שוב אני מבקשך, יוסף יקירי, הירגע והירגע. הזמן אומנם אינו ממרק את הייסורים העמוקים, אבל אני חושב שהוא ממעיט אותם אט ולאט. השקע את עצמך בעבודתך הרבה וירווח לך במשהו.

כשתרצה לכתוב לי, אל נא תשכח לתת לי איזו ידיעות על אחיותיך. העודם חיים ומה שלומם?

קבל נא נשיקה חמה ממני ומאת כולנו.

חובבך ומוקירך עד אחרון יומו
יצחק ספיבקוב

²²⁸ המוניים.

[154] מגדוסה. כ"א טבת ה'תש"ז
לעורך ה"דרום" מר מ' מיידניק
ב"איירס

שלום רב לך, חבר חשוב!

לא עניתי לך. נתחבטתי בדעה ועמדתי במחשבה: להסכים או לא. איני רוצה שלא יתעדנו בניקוד הקטעים הבאים מתוך היצירות של המשורר. עכשיו, כשבא מכתבך האחרון, גמרתי לבסוף בליבי להסכים עם חסרון ייפוי זה. לאחר כעשרה ימים תקבל ממני עוד ארבעה פרקים של "הַשָּׁר הַסִּין הַרוֹם".

טרוד אני מאוד בעסקי פרנסתי. ביום אין פנאי ועושה את הקופיות רק בלילות ואט ולאט.

באה לידי ע"י חתני יגופסקי מחברת עבה של כשבעים עמוד. קוראים לה "הג השבועות". מחברת זו יצאה ע"י הקה"ל בב"איירס. תמוה הדבר: בב"א יצאה יצירה נאה כזו. בה מוצא אתה "מכל המינים": ניקוד מצוין, כתב פטיט עברי יפה, כתב גווילי התורה בינוני וגדול, תווי זמרה, ציורים מושכים, קישוטים וזרים וכתרים ומירכאות. מהיכן, אני שואל, באו כל אלה לכאן פתאום לפתע?

רואה אתה תכף שעסקה בעריכתה של המחברת ובחיבה יתרה יד עדינה, יד עדינה היודעת את מעשה.

גם גולדשטין ז"ל היה מתאונן, אבל הוא התאונן על הטרדה, על העבודה המוגברה שנותן לו הניקוד. והוא היה טרוד מאוד גם בשיעוריו באסכולה הכא והתם. על חסרון הניקוד לא דיבר כלום ולא נזקק לגלופות.

שמה לא קראת ב"דרום" שיריי על יהודה הלוי, על טרומפלדור ואחרים ואחרים, שכלום המה קצרים? ומה נעשה עכשיו עם ה"דרום"?! ומר רילוב חברנו אמר לי שה"דרום" עלה למרום והתקדם גם בחיצוניותו!

צר מאוד שסגרתם אתה ועוזריך את המדור היותר נאה, ואולי גם היותר חשוב, ב"דרום", הירחון היחידי באמריקה הדרומית.

שלום וברכה מאת
יצחק ספיבקוב

[155] מדוּסָה. 25 במאָרס 1947

למר יעקב יגופסקי
ב"אירס

יעקב חביבי!

שטוחים לפניי מכתבך והחווה בשני אפסמפלרים עם הדוגמה של הנייר פלומָה שמציעים לי עכשיו.

הנייר אומנם יותר משובח ויפה מזה שבא קודם לכן ואני מרוצה בו. אבל המדפיס קופמן דורש, כמו שאני תופס את דברייך וחושב שאיני טועה, כ-150.00 \$ מעין הוספה על המחיר של כל הנייר אשר יקנו למען ההוצאה שלי. הדיפרנצייה בשוק, לדעתי, אינה כל כך גדולה, אבל הוא רוצה שוב פעם להרוויח. שמא אין אנו סוחרים של נירות!?

הנייר שקיבלתי לדוגמה עכשיו הוא מחציתו של Pliego²²⁹ שלם, העובר בסוחרים שבשווקים, ובו באים 16 עמודים שבספר. אם כן, בדפוס קוראים ל-16 עמודים כאלה, שהם רק המחצית של Pliego, שלם! היכא תמצא? נסתבכתי בזה ועומד אני עדיין תמה ומשתאה.

המילים שלך "5.00 \$ más en el pliego en la impresión"²³⁰ אינן ברורות לי ולא למוסינקה,²³¹ וצריכות הן לימוד ועיון. עמי הארץ אנו לגמרנו בתורת ההדפסה.

מוסינקה עומדת עליי ואומרת: "עשה, אבא, חזק! אנו אחרייך! ואם לא עכשיו אימתי?..."

בחווה, שהוא ערוך רק לטובתו ולהנאתו של קופמן, יש להכניס תיקונים קטנים ואיזו הוספות. רוצה אני שהכול יהיה בדיוק וכדבעי. יש להוסיף:

(1) קופמן מתחייב לעשות 50 אפסמפלרים של הספר בכריכות של Cuerina, כלומר של עור מזויף נאה, כמו שהציע, עם כתובת של זהב על הגב: י' ספיבקוב. נחשולים. ספר II.I.

(2) ספיבקוב מתחייב לשלם את ההוצאה 100 פזות בעד ה-50 האפסמפלרים הללו על פי החשבון של 2 פזות בעד כל אחד.

(3) קופמן מתחייב לעשות גלופה של תמונתי, שתהא קטנה במקצת ממידת העמוד של הספר, ולתיתה בראש כל אלף הספרים, הכרכים הנדפסים.

(4) ספיבקוב מתחייב לשלם חמישים פזא בעד כל גלופה של התמונה.

(5) ספיבקוב חייב לקחת על עצמו הוצאת הגלופות של הניקוד לחוד.

(6) קופמן חייב להשיב לספיבקוב את כל הגלופות, שתהיינה ברשותו של האחרון, כי מקנת כספו הנה.

(7) הספרים יצאו "רוסטיקה", כלומר בלי כריכה עבה של קרטון, אבל כריכה קלה של "קרטולינה"²³² חייב קופמן לתת על כל כרך וכרך, ושתהא בה הכתובת המתאימה.

(8) בשום אופן ובשום מאורע ובשום פנים אין לו רשות לקופמן להוסיף אפילו פזא אחד על כל המחיר אשר קבע לכתחילה אחת ולתמיד.

²²⁹ גיליון דפוס.

²³⁰ "5 פזות ועוד בגיליון בדפוס".

²³¹ כינוי החיבה של נחמה נעמי.

²³² נייר בריסטול (מילון ספיבקוב, ערך cartulina).

דע לך, יעקב, שזה עניין של כחמשת אלפים פזא, והוא, המדפיס, אין לו פנאי. הוא נרעש וחרד ודוחה אותי בשכם ובגב, באמור: "מהר, מהר, העיתים נשתנו... רק עשרה ימים, ואם אינך רוצה, ואם אתה עדיין מתחשב, אני תכף מתחרט".

קודם היו אומרים: "הנייר?! לא זה העיקר. את העבודה משלמים הרבה. העבודה יש לה ערך ותי לא. הנייר כמעט שאינו שווה כל מאום. השתא הפך העולם ומאה וחמישים פזא יתרים תן מחדש; וגם זה לא די וגם זה לא לאורך ימים, רק עשרה ימים ארכה", ואחר כך? "אחר כך אני חוזר לסורי..."

כשנשים את ראשנו במלכות, שוב לא נוציא אותו מתוכה. המדפיס מובטח בכול, ואנחנו? כלום אנו בטוחים. אנו מאמינים באמונה שלמה, אפילו חודשים מעט לא רצה להוסיף ולא נתן ארכה יתרה בתשלומים האחרונים.

מוסינקה מרגיעה אותי באמור: "ההדפסה תימשך בין כך ובין כך ונצא בלי קושי מן המצר".

ובכן, יעקב, עשה את המוטל עליך לעשות. את החתימה נתתי בכל אופן, ואתה הלא מצוי שם בב' איירס. בשבעים עיניים תביט לכל הצדדין שלא ירמו אותך ח'ו.

את הכסף 1500 דמי קדימה אשלח תכף כשתדרשם ממני.

ומה עוד? אנו מחכים לך לחג הפסח. תביא איתך מצה. מצה שכיחה, מצה מתוקה ומצה טחונה ועוד דברים נאים חגיגיים.

אנו כולנו מנשקים לך כמה פעמים והיה שלום.

יצחק ספיבקוב

[156] מנדוסה. 17 אפריל 1947

למר יעקב יגופסקי
ב"אירס

יעקב חביבי!

את מכתבך הקסטיילי הערוך בחיפזון 15 אפריל בבית הנתיבות קיבלתי וקראתי בעיון ותכף עניתי, כמו שביקשת, בטלגרמה. "Anular", או בעברית "לבטל".

שמא לא הרגשתי בדבר הזה קודם לכן? אילו נתת לו למדפיס את ה-1,500 \$ אז אולי היינו מוכרחים ללכת, או יותר טוב, להסתחב אחריו בכבלים שכבר שם עלינו. עכשיו כמה מאושר אני, הכול כשהיה. חופשים אנחנו לגמרנו. נחכה לימים טובים מאלה. ואם הימים הטובים ההם לא יבואו, אני רוצה להיות בתוך עמי אחד הבנים הפשוטים ולא יוצא מן הכלל. היו אנשים בכל הזמנים יותר גדולים, חכמים וחשובים ממני, שאבדו, ומאן דכר שמם?

האיש המהפך את דבריו במשך ימים מעט כהפוך איש את הקרקים²³³ ברגליו, אינו פרגמטטיס²³⁴ למעני. בו לא אתקשר לעולם ובעד כל הון. איני בטוח שמחר, אחרי ימים מעט, אם נתקשר בעסק ביש זה, שוב פעם יעלה על השולחן כל העניין: "הנייר איננו, הפועלים מתפרצים, בעלי הגלופות מתקוממים, הדיו עלתה בדמים מרובים, המכונות על גלגליהן עמדו כולהנה ונעשו עקשניות, הבורגים דורשים הוספות על גבי הוספות בשמנים ובמשחאות שיינתן להם, האותיות מזדקפות ורבות אישה באחותה צרתה בתוך המרפג²³⁵ שלהן..."

אסיים: אם אינם יכולים לעמוד על המקח היציב אחת ולתמיד, למה לנו כל החוזה. לא הספקנו עדיין להתחיל דבר מה לעשות, וכבר יש לחשוב על עורכי דין... מה זאת?...

נשיקות מאת כל בני הבית נשלחות לך.

אביך המנדוסאי
יצחק

²³³ נעלי בית.

²³⁴ סוחר.

²³⁵ מערך.

[157] מגדוסה. 7 במאי 1947
לעורך ה"עליל" מר פרידלנד
ניו-יורק

עורך חשוב!

קיבלתי בשעתו את מכתבך, שבו אתה פונה אליי ע"פ המלצתו של מ' יגופסקי לשלוח לך דבר מה מיצירותיי למען ה"עליל" ולהיות בעוזריך התמידיים. יפה, חשבת. סחורה אינה חסרה באמברים. אבל חיכיתי לנומר הראשון של ה"עליל", אשר הבטחת לשלוח. חיכיתי לו ולא בא כמה שבועות, ואמרתי בליבי: "עוד נפל אחד ברחובנו" ... ופתע ונתקבל ה"עליל". זה יומיים שהוא כבר כאן. תכף ומייד זרקתי הצידה את הפרקמטיה שעסקתי בה וערכת קופיות והעתקות אחרות מיצירותיי בשביל הרבעון החדש.

עם מכתבי זה אני שולח לך לעת עתה:

את השירים "שמונה סימנים", "פה טבע שמשנו", השעמה תאכלנו", "אל חי אחר יקום", ואת הרשימה "לא תרצח".

לאחר זמן מה ואשלח לך עוד דברים נאים.

ואלה הם התנאים:

א. שכר סופרים איני מקבל.

ב. היצירות הנפסלות תשובנה למחברם.

ג. עם כל יצירה מושבה תבוא הערה.

ד. ה"עליל" יבוא לכאן בדיוק.

עכשיו הלאה: הפרך היותר גדול, הלא ידוע לך, הוא ב"א המטרופולין. שם מצויים יותר ממאתיים אלף יהודים מכל השכבות. שם ישנם עברים חשובים רבים. המקום שאני יושב בו, אומנם, עיר גדולה גם היא ונאה מאוד, וישנן בה בתוך שאר התושבים גם כשלושת אלפים נפשות יהודיות. היהודים כמעט כולם סחרנים ותגרנים, השקועים והטבועים בקסטילית. רק מיעוט חשוב מחזיק בז'רגון, וישנן "שיבולים בודדות" המפוזרות בעמק העברי.

מה יכולים אנו לעשות במעט העברים הללו? עשינו התאמצויות אנוכי ויעקב יגופסקי, אחיו של מאיר יגופסקי, לאסוף את השיבולים, ועשינו ויסדנו "חוג עברי", ואפילו חותמת הייתה לו לחוג, ואפילו נשפים מעט עלה לנו לערוך. עכשיו זה כשנה שחתני מצוי בב' איירס ומקדיח שם את תבשילו. לכאן הוא בא מעת ועד עת ושוהה רק ימים מעט.

איעצך לפנות אל מר מאיר יגופסקי שיכתוב לאחיו ליעקב בב"א לתור למען ה"עליל" חותמים מעט ואל ישליך לגמרו את גלימתו.

ומה עוד לעת עתה? אסיים בשליחת שלום לך מכאן, מרוכסי האנדים. חזק ואמץ במערכת העברים.

מוקירך

יצחק ספיבקוב

שלום רב וברכה יתרה למחותן החביב.

מכתבך בא לכאן אתמול בערב וגם הקטע של העיתון האידישאי שנצרך בא ליד. קיבלתי את אלה וקראתי בעיון ובלעתי את המצה העשירה ואת המרור החריף ביחד.

אכן, לא כן אנוכי עימדי. כמה ישרים וכמה נכונים היו המימראות של חז"ל. הלא הם היו מורים ככה: "אל תדין את חברך עד שתגיע למקומו..." בנושא שנגעת בו עליי לערוך מאמר שלם, מאמר מפורט לענותך כראוי. אולם לע"ע אתן לך, יקירי, מה שיש תחת ידי ומה שעולה במוחי בעומדי על רגל אחת.

שניים שכנים היו אצלי בגודוויקרוס "רבתי". סוחרים הגונים. שניים יהודים. כלום ידעו מן השמיטות ומן ה"שברים"²³⁶. האחד בעל זקן נאה ומידות נאות; יהודי אורתודוקסי היודע גם לתנור דברי תורה. והאחד בור וגס, עגל שלא למד ולא שנה וכלום נתנו לו בינקותו. בוודאי שהיה מניניו של קם האפטרך. שניהם היו מחללים שבת ויו"ט בפרהסייה. "פרנסה", הייתי חושב, "קשתה כקריעת ים סוף. פיקוח נפש. תינוקות. מטופל ביתומים. עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות..." והנה עוברים ימים וחולפים. ואני – בעל רוח ההסתכלות – רואה במ שניהם ובהתנהגותם, ובא לידי הכרה שאינם שווים ודומים לגמרם אלו היהודים. "לא הרי הזלדקן כהרי העבדקן". האחד מרגיש שהוא סטא, מצטער מאוד ובוכה במסתרים ועוסק בתורה בשעות הפנאי ובין שיקסה לשיקסה. חזרן במצוות הוא ונותן נדבת כסף לכל פושט היד. והשני, כלום רוצה לדעת ולתפוס, ואם כי יהודי גם הוא. אוכל ושותה בגסות יתרה וכלום הוא משיג מן הטוב, מן המוסריות. רק בורות, גפתנות וטריפה ונבלות ושחצנות.

שאלו טשרניחובסקי הצטער כל ימיו, בכה הרבה בכי והתחרט מאוד על המעשה אשר עשה בפחותו. קרובים היינו לו, אני, יוסף קלוזנר, נחום סלושץ ועוד חברים מצוינים כמותם, ויודעים אנו את הצרה אשר עמד בה. עליך לדעת גם את זה: בשל בתו הוא נעשה לבעלה של האישה הקתולית אשר מאס בה יותר מאשר אהבה. מעולם לא בא איתה בברית הנישואין על פי הדת הנוצרית. הוא והיא סטודנטים היו במדיצינה בהיותם עדיין בנערוּתם. הוא היה מסייע לה הרבה כשנשנו השיעורים. בעונה זו נתחברו ושוב לא יכלו להתפרד. היא תפסה בו בעורמתה כבצבת חזקה והוא לא עמד בניסיון. הוא הרגיש תכף שרעה לו זאת ורצה להיפטר ממנה, אבל כלום יכול למלא את רצונו. כנפיו של הפרפר העליז כבר נשרפו באש הזרה...

וכך היו חיים ומושכים בחבל ספינתם האיש הזר והאישה הזרה זמן רב. הוא בשלו והיא בשלה. והנערה שנולדה להם הייתה מצויה בין שני כוחות מתנגדים, המושכים אותה כל אחד לחוג שלו ולספֶרה שלו.

כשבאו לארץ ישראל גברו רצונו של האב העילאי והשפעתו על הנערה, שנסתפחה כבר אל אווירה של הסביבה העברית. כאן הרגישה הנערה שהיא בתו של המשורר הנערץ העברי. היא דבקה מאוד באביה. בכל ישותה דְבָקָה. האם הקתולית סרה הצידה ובעל כורחה. היא התרגזה מאוד עונה ידועה, ואחר כך עזבה את תל־אביב ונתקרעה מעל האיש והבת, ומתוך כעס וצער הלכה להסתגר במנזרה קתולית בירושלים. זה כעשרים שנה שהיא מצויה בכותלי המנזרה וטשרניחובסקי לא ביקר אותה התם אף פעם אחת.

²³⁶ פשיטות רגל (מילון ספיבקוב, ערך quiebra).

כששהה כאן לפני שנים אחדות השליח פְּזִי ע"ה, ושאלתי אותו על בתו של טשרניחובסקי ושוחחנו הרבה עליה. הוא סיפר לי, ואני מאמין עד כה בדבריו של זה האיש, בתו של טש' – איזולדה – עברייה נאמנה לעם הישראלי ולא רץ המולדת הקדושה. כל מה שכתב טש' היה קורא לפני בתו היחידה והתייעץ איתה פעמים רבות. היא לא רק שידעה לקרוא עברית ולהיות מדקלמת שירים עברית, אלא שגם השכילה לכתוב יפה בשפתנו. להרבה משיעוריו והרצאותיו של האב המאלפים, שהיה נותן לנוער העברי בא"י, היה מזמין אותה ועיתים גם את בעלה המהנדס, והם באים לשמוע את האב ביראת הכבוד. בעלה של הבת – יהודי אנגלי ממשפחה מיוחסת. מהנדס-סולל הוא ויש לו משרה בא"י אצל הממשלה. במעשים פוליטיים אינו מתערב לגמרי, אבל יהודי נאמן הוא ומסור לאידיאלים הציוניים ומשלם את המיסים הציוניים כאחד ממנו. נכדו של טש' הוא כבר נער בן שמונה או תשע, מתחנך באטמוספירה היהודית וברוח העברי.

ש' טשרניחובסקי היה אחד הרופאים היותר מצוינים בא"י. שלושה דיפלומים קיבל במדינות שונות, וברוסיה נתנו לו את הכינוי²³⁷ ד"ר במדיצינה בעד הגורקה, בחוכמת הניתוח. הוא היה הרופא הראשי בתל-אביב וסביבותיה, במקום שבו גרים מאתיים וחמישים אלף איש. הממשלה האנגלית אישרה את משרתו. כמאתיים רופאים הגיבו על הפקידות הזו ועל העלייה הזו. כולם רצו בה, אולם בו רק בחרו. אפילו מתנגד אחד לא קם. בקול אחד ובנעימה נבחר בפומבי. החתיכה שיש להתהדר בה נמסרה לטש'.

בכל הדבר הקשה שבמדיצינה באו אליו והוא הצליח על הרוב במעשיו. ידועה לנו גם עובדה זו: כשחלה טש' במחלת הירקון המסוכנה היו נכונים עשרות בחורים להקריב את עצמם ונתנו כמה פעמים מדמם למענו. שמא אמרו היהודים האדוקים: "לא נלך אליו להתרפא, אין אנו רוצים שיחלימנו בעצתו ובטובתו משום שבא על נערה גויית שהקסימה אותו בבחירתו, משום שלא נזהר בעודנו בחור משולהב ונפל בפח?..."

אִיֵּהוּ האיש החרד ככה פן נפסלה המזוזה אצל בתו של טש' ושפח הוא את רוממותה של בת נורדוי? יסיר ויוציא האיש הלה את הקיסמים מתוך בבות עיניו הוא. אני בטוח שאינו נקי מאלה. ואל יצביע על הקנים, קני הקש, בעיני חבריו הגדולים ממנו... אבי ז"ל היה אומר: "צדקת, בני, אבל אין להרעיש עולמות. יש לבלוע את התקפה²³⁸ המרה בשתיקה ובהיחבא כשגדול ממך עומד בגובהו כלפי עיניך".

צר לי מאוד שהתרת לעצמך לקרוא במכתבך את טש' בשם "מין" וש"יצא לתרבות רעה", ושכתביו, אמרת, "משפטם אחד להישרף". שואל אתה בתמימות: "האם לא צדקתי בהערותיי?" כלום יש לך הצדקה הפעם. טשרניחובסקי מת מתוך חרטה עמוקה, לאחר שסבל עד יציאת הנשמה בטרגדיה הגדולה אשר נגעה בו בחייו. ולנו השאיר ברכה רבה אחריו.

האומנם נשמתו עדיין הופְּדָה לא נפְּדָתָה, וגם אחרי מותו ואחרי כל ייסוריו הרבים לא קיבלה כפרה ותיקון? שמא יכולים אנחנו לחשוב ככה? שמא מותר לנו, בני אדם, ילידי עפר, לחשוב באופן אשר כזה? צר מאוד, צר מאוד... וי, וי!... הדברים הללו הלא המה כבשונו של המקום!...

עֵשָׂה הטוב בעיניך, חביבי. הלא סוף סוף גם אנו (אני ואתה) שני עולמות שאינם שווים, ואם כי יצאנו ממלוש אחד, ואם כי ישנה לנו הכא והתם נקודת מגע.

²³⁷ תואר.

²³⁸ גלולה, כמוסה (מילון ספיבקוב, ערך sello).

אני מרכין את ראשי השָׁב כלפי זכרו של הגאון בשירה העברית, בחוכמה
הישראלית ואפילו ברפואה. תמיד אהיה נהנה מן הירושה העשירה והנאה
שהשאיר במותו האיש אשר עבד את עמו כל הימים.

ושוב פעם: צר לי מאוד עליך וצר פי שבע על הלך מחשבותיך, אשר לא העירו
בך אף טיפה משהי של רחמנות על המשורר האומלל.

נשיקות רבות ממני ומאת כולנו.

מחותנך

יצחק ספיבקוב

[159] מגדוסה, כ"ג כסלו ה'תש"ח
לפרופסור יוסף מונין
ב"אירס

חבר מאוד חשוב! שלום רב וברכת ציון המחודשה.

יעקב יגופסקי שלנו באיגרתו לנחמה נעמי רושם, וקראתי גם אני הקטן, שאתה נוסע לא". חרדתי לכתוב לך מילים אחדות. הלא בירושלים מצויים חברים חשובים לי. גם בתל-אביב אינם חסרים לי. והעולה על כולם הוא הד"ר יוסף קלוזנר, אשר אליו נקשרתי כל הימים בכל ישותי.

עם מכתבי זה אני שולח לך עוד מכתב שערכתי לי' קלוזנר ומבקש אני שתמסור אותו לידו בפגישה הראשונה. חברי הוא מנוער והוא יהא שמח מאוד עליו. האדם השיראי הזה יקבל אותך בזרועות פתוחות וכדאי שתבלה עימדו שעה רבה כשהינך מצוי בארץ-י'.

כיוון שמכתבים גלויים נקראים בכל מי שיודע את לשונם, אני מתיר לך לעבור עליו. שום סודות ורזים אינם בו. לאיסור הקריאה של מכתבים זרים אני מצרף עכשיו את ההיתר.

שום דברים חדשים אני כותב ועורך בימים האחרונים; אבל אני מתקן כמה וכמה פעמים ומשפף מה שכבר ערכתי וחיברתי. בהנות הספרים שלי נתרבה העבודה מאוד, ואם ישנה לי שיקסה העוזרת לי, אני מקריב כמעט כל העת לפרקמטיה בזקנתי. בלילות אני עוסק ברוחניות, בדברים של הנשמה. וכך אני ממשיך את עונתי האחרונה.

אני מקנא בך, חבר חשוב, בנסיעתך; ועוד יותר אני מקנא בך שנסיעה זו נפלה לך בימים הללו. אני מצוי תמיד ותדיר במגדוסה. איני יכול לרדת אפילו לב"א אירס.

יהא צאתך לשלום ובואך לשלום, והשם יצווה מלאכיו לשמור עליך בכל דרכך עד שובך לכאן. מסור נא לבני ביתך דרישת שלום מאת כולנו.

מוקירך ומכבדך
יצחק ספיבקוב

[160] מגדוסה. כ"ג כסלו ה'תש"ח
לפרופסור של האוניברסיטה העברית, לד"ר י' קלוזנר
בירושלים

יוסף הביבי!

ישנה הזדמנות לרשום לך מילים אחדות ואני ממחר לנצל הזדמנות זו. הפרופסור יוסף מונין, היושב בב' איירס, נוסע לא"י. לשם מה הוא נוסע לא כתב לי. בוודאי שרוצה האיש לעשות התם איזו חקירות ודרישות על דבר מה. האדון מונין אדם חשוב מאוד אצלנו. סיפרו לי עליו ומוסיפים לספר עד כה שהוא מן המעטים בארגונינו שהיו עלולים להקריב את עצמם כולם עד הסוף על העברית ועל התנועה הציונית.

בוודאי שהוא יבקר אותך בתלפיות בירושלים. קבל נא אותו בסבר פנים. הוא כדאי שתהא עוזר לו במה שאפשר הכא והכא. אני בטוח שעדיין לא יצאת מטבעך ותמלא את בקשתך.

זה כמה שלא כתבת לי; ואני כל כך רוצה לקרוא אותך פעם ושוב פעם. אני חושב שמכתבך האחרון בא לידי לפני כשנה. יודע אני שטרוד אתה וכו', ובכל זאת...

מה הם חייך השתא כשכבר אינה בצידיך הצפורה, החברה הטובה שלך? איפה אתה חי ומתבודד, חברי? ומי הם העושים לך צורכי הבית? שמא יש לך איזה קרוב, איזו קרובה?

הרואה אתה לפעמים את איזולדה, בתו של חברנו ש' טשרניחובסקי ז"ל? בתי נחמה נעמי זוכרת אותה ומתגעגעת ושואלת תמיד עליה ומקנאה היא בה שהיא, איזולדה, מצויה בא"י.

אינם הם אחיך, אחיותיך? מה מעשם? מה טיבם? הלא גם הם כבר זקנו! ובניהם מה הם? כלום אתה כותב על כל אלה.

במכתבך האחרון כתבת שמסרת לדפוס את ספרך החדש אשר כתבת על חברנו על ש' טשרניחובסקי. אומרים לי שזה Chef d'oeuvre. אפסמפלר אחד בא לב' איירס והוא מצוי בביבליותקה העברית. לא ראיתי ספר זה ומי יודע אם אזכה ואראנו. הלא אני מצוי במגדוסה הרחוקה ואיני יוצא מן החורים, חורי האנדים השלגיים, כאותו הדוב המתחבא כל ימות החורף. עוד כותבים לי שגם בספר האחרון הזה זכרתי לטוב באחד הפרקים הראשונים. ובכן – תודה רבה.

תכף אחרי מותו של טש', כשנזדעזעתי והייתי מצוי במצב מדוכא בשל הבשורה הרעה, כתבתי עליו מאמר גדול בעל שנים-עשר פרקים, ולאחר שנה, ליום הזיכרון שלו, כתבתי מאמר שני וגם בו שנים-עשר פרקים. המאמר הראשון נדפס כולו בהמשכים ב"דרום" שלנו. את שנים-עשר הפרקים של המאמר השני, אעפ"י שהם מצויים בידי העורך, ביקשתי שלא ימסור לדפוס. הסיבה: כל מה שהוא מוסר בירחון הוא מוסר בשגיאות ולפעמים אפילו בשגיאות גסות. העורך אינו במקומו ואחר איננו לע"ע. ה"דרום" ממשיך את חייו העלובים ואינו עושה אפילו פסיעה משהי קדימה. ועליו הלא עברו כבר כעשר שנים. עורכו הקודם היה עברי מסור ובעל תרבות עשירה והוא מת בלי זמניה.

זה ימים מעט שנתקבלה כאן הידיעה ע"ד החלוקה שעשו בא"י ועל הפדות²³⁹ שעשו בינינו ובין הערבים. באים אליי יהודים ואפילו אינם יהודים, מברכים אותי במדינה היהודית שנתחדשה. כשאני לעצמי איני יודע אם לשמוח או לחכות לימים טובים מאלה... איני יכול עדיין לפרש לי בבירור את טיבה של המלוכה אשר תתחדש בקרוב, במהרה בימינו. איני נפרש מן הציבור המרקד והלבוש

²³⁹ הפרדה.

סיריקון...²⁴⁰ אולם קשה לי להיחלץ מן הצער הרב התופס אותי וחרד אני ואיני מוצא מרגוע...

חביבי! אסיים בזה הא שעתא והנה שלום.

מחבקך ומנשקך
יצחק ספיבקוב

N.B.: מאת בתי היחידה נ"נ ומאת נכדתי היחידה אסתר מלכה'לה קבל נא ברצון את איחוליהן: אל נא יהא ספרך על טש' המשורר "שירת הברבור" שלך. חזק ואמץ ותנה עוד דבר יפה. בבריות הללו נתקיימו ברכותיך. שתיהן הן עבריות נאמנות ויהודיות נאמנות כל הימים.

הנ"ל

²⁴⁰ בגדי משי.

[161] מנדוסה. 47 26/XII, י"ג טבת ה'תש"ח
למר מ' מיידניק, עורכו של ה"דרום"
ב"איירס

עורך חשוב!

רציתי לכתוב לך מחדש וטרוד הייתי מאוד בריד שאני נתון בו. אמרתי:
"לכשאפנה ואכתוב". השתא מצאתי שעה קלה של פנאי וזרקתי הצידה את
העבודה-זרה.

חוברת ה"דרום" באה לכאן זה כשבוע, באיחור זמן. אני קורא בה שרוצה אתה
וחבריך-עוזריך להוציא חוברת מיוחדת ומשופרה ליובלו העשור. יפה הדבר
שרוצים אתם לעשות. מצוינה האידיאה.

אצלי מצוי מאמר נאה על י' גולדשטיין ז"ל,²⁴¹ שערכתני מזמן על פי החומר אשר
אספתי קמעא קמעא וסידרתי; ובאשתקד הכנסתי בו איזו שינויים ותיקונים,
כדי שלא יהיו משיגים על דברי ספרו.

המאמר כתוב וערוך באופן שאתה חפץ בו, כלומר, לכל דף ישנו עמוד חלק
לגמרו. המאמר הוא בעל שלושים עמוד קטנים בכתב ידי.

איני יודע מה תהא כמותה של חוברת היובל אשר תצא: כפולה או משולשה.
באיזה האופן תוכל לתת את המאמר בחוברת זו?

ענה לי תכף אם ישנו אינטרס במאמרי על גולדשטיין ז"ל ואשגור לך הכול בבת
אחת: את כל שבעת הפרקים שלו.

מה שנוגע למאמר השני על המשורר טשרניחובסקי, אני מבקש שתשיבנו לכאן.
אין אתה זקוק לנכסים שאינם שלך. ועוד: בו נכנסו הרבה תיקונים חשובים
והוספות משהם, ועכשיו, כיוון שלא בא עד כה ב"דרום", אינו כדאי לתיתו
בצורה הקודמת, שכבר נתפחמה. אם תרצה בו, ואעשה לך קופיה אחרת לאחר
זמן ידוע ויבואו שנים-עשר הפרקים שלו אחר כך אט ולאט ב"דרום".

יותר אין חדשות, והנה שלום.

מוקירך

יצחק ספיבקוב

²⁴¹ "המשפט".

[162] מנדוסה. ט"ו אייר מוצאי ש"ק ה'תש"ט
לאדון אפרים יגופסקי נ"י
ב"איירס

מחותני היקר!

חלית, חביבי! צר לי מאוד ונפשי עגומה עליי. לא! זה לא די... משתתף אני בכאבך. גם זה לא די... מרגיש אנוכי בכל אבריי כְּוֹתך²⁴² את שברך, ואם לא עשו לי את הניתוח, ואם אני לא ידעתי את האזמל ואת הסיכון הנורא.

אני ונכדתי אסתר מלכה'לה קראנו שעה ידועה פרקי תהלים מעט, המתאימים למצב רוחנו המדוכא הא שעתא. היא – בקולה הדק והצלול, ואני בקולי הנמוך והצרוד, עשינו מה שהיה בכוחנו וברשותנו.

ביקשנו בהכנעה ובצנעה ככה: "אבא שבשמיים! אל נא יהא בתוכנו עוד חד נפלל. כבר יודעים אנו טעם זה ועדיין לא נתנדף ממנו. האריכה נא ימיו של עבדך בן אַמְתָּךְ,²⁴³ המסור לך בכל מאודו. שמא מפריע הוא למי שהוא בעולמך התחתון, אשר נתת לבני אדם?! ואולי עוד יביא תועלת, תועלת רוחנית לסביבה שבתוכה הוא מצוי, שבתוכה הוא פועל, ועליה הוא חביב ככה?! שמא אין אנו יודעים וכלום ברי לנו שהוא הינה הנקודה המרכזית, היהודית, החמה, אשר עליה שואפים עֶדָן רבים בינינו ובה נאחזים?! אל נא יהא דועך וכבה נר זה, העומד באמצע חיינו ומחמם ככה. תנה לאדם חשוב זה ארכה, ריבוננו. שמא לא יבוא לרשותך לאחר זמן ידוע?!" "אנו והוי הושיעה נא..."²⁴⁴

התהלים ופרקיו הבלסמוניים לחוד וזו התפילה הזפה לחוד. הנכדה היקרה ישבה על ידי. היא נצמדה אליי וכאילו נתלחמנו²⁴⁵ ונעשינו חטיבה אחת ושכחנו את הכול את הכול. ברגעים הללו, שנעשו לנו קדושים, איחדה אותנו מחשבה טהורה אחת: "תעבור העננה הכבדה... אל תעיב ותקדיר שוב את שְׁמִינוּ".

אל תאמרו לנו "תפילה – מילתא זוטרתא, אין בה ממש..." תפילה – מילתא דליבא היא, ולא רק שיש לה ערך גדול, אלא שהיא באה מעומקי המעיין הטהור ונוקבת תהומות השמיים ורמה היא ונוגעת בכיסא הרחמים והחמלה, העטוף לבנים וזוהרי הכרובים.

והינה נִיסַנַת, בבוא לך חבלים, יקירי. ההכרעה הייתה לכף זכותנו, וניצלת בידי הרופאים שליחי המקום.

עכשיו, יקירי, כשכבר ביערת את הרעה מקרבך ומצויה לך רפאות־תעלה, התעודד, השתמר והשתפה, כי נשארת איתנו בנס שהתרחש, לטֵב ולחיים, לחלימות ולבריאות.

כולנו מוסרים לך נשיקות אוויריות, המחממות כל כך והנותנות תקווה יתרה להיות שוֹבֵר²⁴⁶ עוד בחומת ירושלים, ומתפרדים ממך באהבה אֶלְסוֹפִית.

מוקירך
יצחק ספיבקוב

²⁴² כמוך.

²⁴³ חידוד על פי תהלים קטז, טז: עבדך בן אַמְתָּךְ.

²⁴⁴ חידוד על פי משנה סוכה ג, ה: אני נְהוּ הושיעה נא.

²⁴⁵ הולחמנו, נדבקנו.

²⁴⁶ זוכה לראות (על פי נחמיה ב, יג).

[163] מגדוסה. ח' בסיוון ה'תש"ט
לאדון מרדכי מיידניק, עורכו של ה"דרום",
ב"איירס

עורך מאוד חשוב!

תודה יתרה בעד "בערבות ארגנטינה",²⁴⁷ אשר שלחת לי לכאן במתנה ע"י מר
יעקב יגופסקי. כדאי גם ספר זה שיימצא בביבליותקה עברית בתוך יתר הספרים
של העת החדשה.

קראתי כבר מיעוט חשוב בו ומרוצה אנוכי. הטיפוסים בסיפורים עולים
אמיתיים. ישנם טעם נאה, ריח שְׁדֵי חריף והמשך יפה, ואם כי חסרים בהם
לגמרהם זעזועי הלבבות, הסתערויות הנפש הנכספת. צייר מצוין אתה, ומה
שראית תיארת בעט ובדיו. ובכן מסרת לנו את החיצוניות. כל ציור אשר יתאר
אומנם יצא נאה, אולם לא לכל פרטיו וצדדיו. מרגישים שחסר דבר מה עיקרי.
העולמות אינם מלאים.

ובכל זאת בעל זכויות מלאות אתה להיקרא בְּלָטְרִיסְטֵן עברי.

אחלי שתזכה בקרוב להוצאה השנייה, ואז בוודאי שתשבץ את ספרך גם
בטיפוסים, גם ביצירות, שעברת עליהם משום מה בלי שימת לב ובשתיקה. אז
תיכנס בעובי הקורה הכא והתם ותוציא בפול לעינינו את הנשמה היתרה
המתחבאה עמוק בתוך האדם הנענה והמתגלה רק לסופרים בעלי כשרונות
וכבירי כוח מיוחדים.

מוקירך

יצחק ספיבקוב

²⁴⁷ מ' מיידניק, "בערבות ארגנטינה", בואנוס־איירס, ההסתדרות העברית בארגנטינה, תש"ח.

[164] מנדוסה. י"ב באב ה'תש"ט
לעורך של ה"דרום", לאדון מרדכי מיידניק
ב"איירס

עורך מאוד חשוב!

בקבלי את החוברת של ה"דרום" האחרונה ראיתי בה את הפרקים ג-ד של המאמר השני "הַשָּׁרְתָּיִן הַרְוִיחַ". תודה רבה. אולם הערתך "סוף יבוא" עיכבה אותי רגע קטן ועמדתי עליה. על טשרניחובסקי כתבתי שני מאמרים גדולים ובכל מאמר נתתי שנים-עשר פרקים. את המאמר הראשון הכנסת כולו ל"דרום" לפני כשנה וחצי. השתא באו לתוכו עוד ארבעה פרקים מן המאמר השני. אצלך מצויים הפרקים החמישי והשישי. אם רוצה אתה בששת הפרקים האחרונים, היותר חשובים מן הראשונים, ענה לי תכף ואקפר אותם ואשלח את ההעתקות כדי שתוציאן קמעא קמעא. למה אוגיע את עצמי בשעות הלילה בעבודה מיותרת?! את הפרק המסיים עיבדתי לגמרו מחדש ויצא מצוין מאז זה הפולמוס האחרון.

מתוך הערתך "סוף יבוא" דרשת²⁴⁸ שאינך רוצה יותר בלפתן שלי ושתסיים בלי קינוח סעודה, ואם אין זה כרצוני.

בחוג העברי אין שום חדשות. מתפגשה החבריא ברחובות של מנדוסה הנאה, נאספת הפמליה הפעוטה במועדון²⁴⁹ שלנו, מעשנים הרבה ומשוחחים על הא ועל דא מעת ועד עת. רוצה אני לתת נאום על איזו אישיות, אולם איני מרוצה באידיאה ובמעשה של הפרופסור חבולסון, אשר לא מצא לפעמים באודיטוריון את הסטודנטים והרצה את השיעור בתאולוגיה לכתלים האילמים. שמא אטיל קנס על החברים המתרשלים לבוא כולם בבת אחת?! יהא כך עד זמן ועידן. כשנעשה בדיקה תניינה ונבוא בטענות, אני חושב שיפרקו את משאם לגמרם ולא ימצא אף אחד. מתאמצים אנו לבקש חברים חדשים שמא יהיו מתחברים אלינו, ואינם במקומנו. אומרים שההרים מולידים עכברים, ועל העברים לא שמענו.

שלום וברכה לך ולכל העברים המסורים.

יצחק ספיבקוב

²⁴⁸הסקתי.

²⁴⁹מועדון.

[165] מנדוסה. ערב ר"ה ה'תש"י

לאדון אפרים יגופסקי
בסובילבסה

מחותני היקר!

הזקנים מברכים איש את אחיו בעונה זו. יתד היא שלא תמוט מאז ומעולם. ואני אוהב להניע במקצת במוחי, להתפלסף: ברכה זו מה תהא עליה? אריכת ימים?! לשם מה? אם כבר אינם מסוגלים לפעול ולעשות, מה ערך יש למשיכת הימים המיותרים שאין חפץ בהם? הלא קוצים אנחנו הזקנים, קוצים יבשים שעומדים להתכלה מתוך הכרם! אולם אנו שמים כסות עבה לעיניים שלא תהיינה רואות את החוק היציב האמיתי ומעכבים את המוח בתא שלו שלא יהא חושב ישר, שיךמה את אדוניו באילוסיות ובקסמי שווא; ומקבל הוא הזקן השוטה את הברכות אפילו בריקודים ויוצא לקראתן בחדווה רבה.

גם אני, שמא איני ככה אנוכי? איני פושט את המדים ואיני זורק עדיין את הכלים. דומה שאני מלוחם אל הכלים. איני רוצה להסירם, ואם כי כבדים המה וקשים לי כבר מנשוא. עומד אני על מעמדי כחייל מנוסה ורוצה להיות יציב וקיים ונכון ובטוח שזרועי עדיין לי מושלת. רוצה אני לסדר כל עולמי לא ישתנה בכל מאום ואני שומע מתוך תוכי: "חזק ואמץ. וכי יקראך השם אמור 'הנני!' לא אירא שום רעה. גם שם חיים ישנם וכלום הם ריקים. החיים אינם מסתיימים לעולם. הם רק פושטים צורתם ולובשים צורה, צורה אחרת, צורה חדשה, עילאית..."

השתא אני שולח לך את ה"חזק ואמץ" לשנה החדשה. אם יאריך ואם יקצר היום, אך בוא יבוא זה יום הנחמה העולמית. זה ודאי שאין בו ספק. ועוד ודאי ישנו: שם, על הגבול... כבר מזהיר מתן שכרם של אלה אשר מילאו את חובתם באופן נאה ולא איבדו מחרוזת המרגליות שניתנה להם מאת הבורא.

מוקירך ומנשקך
יצחק ספיבקוב

[166] מנדוסה. ערב ר"ה ה'תש"י
לאדון י"ל גורליק
ב"איירס

חבר מאוד יקר וחשוב!

שוב פעם זכרתיך לטוב בימים הללו. איזה שרטוט עשית לפני שנים מעטות
בנשמת. אל תתמה. כך הדבר. אני מרגיש בו בשרטוט איזה דגדוג שהוא נעים
לי מאוד. אולי משום שהינך מסתפח כמותי על הדור שכבר עובר והולך, שהינך
בן הדור והעולם אשר נלחם ובחזקה ובמסירת נפש בעד הכנסת התרבות
העולמית למעגל היהודים, שלא נישָאָר אך ורק בד' האמות שניתנו לנו?! ואולי
משום שראיתי בך את הטעם שאני רוצה בו ככה: את היופי, את הנוי ואת הסדר
הנכון, המבריק, שבעדם יצאתי תכופות לקרב בכתב ובעל פה ורציתי שיתפסו
מקום חשוב בספרותנו החדשה. ואולי, מי יודע?... אולי משום שהאלילים נעלים
ומקסימים כשהם עומדים מרחוק, מרחוק, כשאינם קרבים אליהם... מי יודע?!...
מי יודע?!...!

לשנה החדשה אני מברך אותך שעוד תוסיף לתת קמח ורותחים לתוך התסיסה
וההתפרצות בימים הללו, ושעוד תתקן איזו פגימה בחיינו החדשים.

מוקירך
יצחק ספיבקוב

[167] מגדוסה. ערב ר"ה ה'תש"י
לאדון הפרופסור יוסף מונין
ב"איירס

חביבי יוסף מונין!

...והינה שומע אני מפי יעקב שלנו שכבר אספת את הכלים, שעוד יום-יומיים
ואתה עוזב אותנו את כולנו פעם אחת. נוסע אתה לארץ, למדינה הישראלית.

בשירים הראשונים של המשורר מ"מ דוליצקי, ב"אשמת שומרון" של מאפו,
ב"השחר", ביצירותיו של סמולנסקין ואחרים, נתרכבה בתוך גופי, הגוף הרך
של הנוער היושב וחוזר על עמוד הגמרא בהתמדה יתרה בישיבה האודיסאית,
האהבה המשולהבה לציון והר"ה. אהבה זו ניהלה אותי כל הימים אשר אני חי
ולא נשתאבה ממקור מעייני. באהבה זו עלה לי לעשות נפשות רבות לעברית,
לתרבות העברית ולמולדת. תמיד הייתי אומר ושונה ואומר: כל זמן שהעם חי,
ואם כי הוא מבוסה²⁵⁰ ומרוסק, יש לו תקווה. יותר משישים שנה תפסתי בעט
העברי, בעט הזהב הזה שניתן לי דורון. אנוכי הייתי הראשון במשוררים
הצעירים שתרגמתי לעברית את השיר הציוני לפלד "במקום הארזים"²⁵¹...
והתנגדתי לשירים אותו גרמנית:

"Dort wo die Zeder schlank die Wolke küsst,
dort wo die schnelle Jordanswelle fließt..."

תקוותי הייתה כי באחד הימים, כשיקום ישראל, ואראה גם אנוכי בשמשו אשר
יעלה בשמי. אני לא זכיתי לראותו מקרוב... בתי אומרת לי שאין בטבעי די
התפרצות, די העפלה והעזה, לעשות קפיצה מסוכנה. אולי צדקה במשהו
בהחלטה זו. עילות רבות ושחיתות היו שגרמו לכך. כלום הייתי שקט ונחבא אל
הכלים בימים שעברו.

והינה אתה זכית, אתה הצעיר ממני, ואני? ... גזרה היא: בגולה אמותה, אפולה;
אפר עצמותי לא יתערב בעפר המולדת, הרטובה מדם בחורינו אשר באו
לקריאה, התקוממו והכריעו את הארי... שעמד בדרכנו לפדות ולגאולה.

מקנא אני בך, יקירי, קנאה עזה. כדאי אתה לגדולה זו. ובעת ובעונה אחת אני
שמח שתעלה להשתקע בארץ, שבניך גם הם לא ידעו שוב מהי הגלות, מהי
אדמת נכר.

מברך אני אותך לשנה החדשה, שתעשה מה שתעשה שמה אך תמיד ותדיר בתוך
שלך ושתחיה הלאה כעברי נאמן בקרב העם העברי.

צר לי מאוד שלא זכיתי להכיר את ביתך, את חברתך הגברת מונין החשובה,
ההולכת איתך והעולה איתך הרה להסתכן למלחמה חדשה, לעבודה חדשה.
צאתך לשלום ממקומנו ובואך לשלום לארץ האבות והבנים.

ידוע תדע: כשעולה יהודי לארץ – ומלווה אותו השכינה המצויה בגלות. ברי לי
שגם אותך תלווה. ואני מבקשך שתמלא שאלתי זו: כשתבוא לגבולות הארץ,
ארץ ההבטחה, השב תשיבנה תכף לכאן. השכינה תמצא לה את הדרך באוויר,
כמו שמוצאה אותה היונה התמה בעזר הגלים האוויריים ויודעת לשוב למקומה.
למה זה נישאר בלתי בני גלותא עלובים ודלים?!

בוודאי שתראה בירושלים את רעי מקדמת הנוער, את יוסף קלוזנר. אמור לו
שנתארחת בביתי ימים מעט ושהיית מטייל איתי ארוכות וקצרות. אמור לו
שאיני שוכח אותו, שאני קורא בספריו ולומד את תורתו ושיצירותיו משמשות

²⁵⁰ רמוס.

²⁵¹ בתרגום של ספיבקוב: "ארץ הארזים".

לי מעין אספקלריה מזהירה. מצטער אני מאוד שחדל לכתוב לי. זה כמה שלא קיבלתי מאיתו אף מילה כלשהי. משתומם אנוכי. הלא השתא הוא בן חורין,²⁵² ולמה זה אינו מקיים את המצווה, שאפשר לקיימה ובלי טרחה יתרה?

שוב פעם ושוב פעם אני לוחץ באהבה את ידיך ואת ידיה של הגברת מונין, באמור: תהא דרככם צְלָקָה.

מוקירכם

יצחק ספיבקוב

²⁵² ממשרתו באוניברסיטה.

מחותני ויקירי אפרים!

ראיתי וקראתי כאן את איגרתו של יעקב ליום ההולדת שלך. אמרתי: "תנה לי וארשום מילים מעטות על גבה גם אני". – "לא! לא אתן! יכתוב נא כבודו לחוד".

אולי והוא צדק בדרישתו. הגון אתה וראוי לדבר מה יותר מאיזו ברכה פשוטה. ואני, חבל, מה אני הא שעתא? רוחי כבר נס וַיֵּעָנֵי. השכינה סרה ממני...

והינה, בתופשי את העט, ואני מתעכב רגע קט. זכורני: חד גבאי של צדקה, כשעבר על ביתו של בעל הבית, והלה התאונן ואמר לו: "יודע אני בהכרחיותו של המעשה הרב אשר הכנסת בו את ראשך, את כולך, אלא מה אעשה לך?! העניינים רעים מאוד אצלי בעונה האחרונה. המצב קשה מנשוא..." הגבאי שמע ושם לב לדבריו והשיב לו ככה: "אם כן, נתון תיתן מן העונות הקודמות וניהנה מן הטוב שהשאירו לך עונות השפע שעברו".

הולכים אנו וקרבים שנינו בדרך העולה לשמונים, וגורלנו מסתמן כבר בדמיוננו. אומרים עליו על רבי דויד'ל הטלנאי זצ"ל, שהיה יושב על שולחנו ועל הסעודות העשירות שלו ודורש מפי הגבורה והעם שומע ומקשיב ונהנה. וכך היה אומר ומלמד פעם אחת: "כיוון שהגיע ברנש לגיל של ארבעים שנה, ועדיין בינתו כל כך קצרה ובלתי מפותחה כל צרכה עד שאינו עלול להתנהג עם הבריות כדאיבעי, שוב אין לו תקנה עולמית. והלאה: כשהתגבר איש על יצרו הרע, כשקיומו היה כרוך במוסריות כל הימים, כששמר על טוהרת הגוף והנשמה, כשלא עבר על המידה, בהשיבו ובתיתו לחיים האדמתים, הַבְּשָׂרִיִּים, את שלהם – והגיע בגבורתו זו לגיל של שמונים שנה".

כשאני טרוד ועסוק בעולמי הרועש והמפזז כאותן עדות הנמלים לכאן ולכאן במשאן הרב, שוכח אני את הכול. הולך אני ורץ ישר וכלום אני מביט לצדדין. יארע מה שיארע: אני את שלי אני עושה. אולם בשעות הפנאי המעטות, תכף אני מסתכל לתוך תוכי, אל התא החבוי, הנעלם, ולפניי פתוח הפנקס עם החשבון הגרוע שעדיין לא התמצה... ורבה הדאגה וגדלה הצרה...

אולם ישנם רגעים, ואם מעטים הם, אשר גם הנאה יתרה מניעה אותי, מוציאה ממצב רוחי וממחשבותיי הקשים ומביאה לידי הספקה²⁵³ משהי. מהי ההספקה? איזוהי? אומנם טיפוסים שונים לגמרנו אנו ברחוב היהודים. למוחות שלנו ישנם כיוונים בלתי שווים. אכן מצויות נקודות, נקודות עיקריות, ששנינו כאחד מסתמכים אנו עליהן. ואלו הן: המוסריות המגית הבלתי משתאבת, החפץ האדיר להוציא את כל הטוב והמועיל לאדם אך ורק מתוך החוכמה הישראלית והאהבה המוגברה למולדת האבות.

ברגעים הללו אני אומר לעצמי: רב לי רב! שם בארץ הלזו מהלכת לה ברייה קטנה, ברייה נאה, שאליי היא תשתווה במידת מה... ואני שונה: ²⁵⁴ דִּי לִי דִּי!

רחוק אתה, חביבי, ממני. אין כלום. המרחק מאַפֵּע. ²⁵⁵ הנשמות אינן משגיחות במרחקים. אני מרגיש אותך על ידי ואצלי בכוחות האתריים, החשמליים והפסיכיים. אני מרגיש אותך ממש בזו האהבה הטהורה הנטועה אצל היונים

²⁵³ סיפוק.

²⁵⁴ חוזר ואומר.

²⁵⁵ אין בו ממש.

השניים העומדים בַּנְרֵ²⁵⁶ של הגג ונוגעים זה בזה בכנפיהם המרטטות, הזפֹת.
הבריאה הטובה נתנה להם בעצמה ליהנות מן האהבה.

תהיינה לך ניחה המילים המעטות שאני שולח לך בצירוף ברכתי לשנת השבעים
וחמש: אחלי שתימלאנה כל משאלותיך בשנה הזו, ומבקש שליחה שאיני
ממשיך, ופוסק את מכתבי הפיוטי לפתע.

מנשקך

יצחק ספיבקוב

²⁵⁶ שפת הגג.

[169] מגדוסה. מוצאי ש"ק ז' ניסן ה'תש"י
לאדון השו"ב מר אפרים יגופסקי
ב"בילבסה

מחותני החשוב לי עד בלי סוף:

שבועיים עברו כבר למן היום שגיטל נפטרה. ואם היינו מוכנים ומזומנים לאסון שיקרב, לא האמנו שיבוא מהר ככה.

לא כתבתי עֲדָנָה, משום שגם אנוכי מתאבל עליה על גיטל כמותך, ואם אינה בתי ואם לא הולדתיה. אין אָבֵל בלתי מתנחם בעצמו יכול לבוא בדברי תנחומים לחברו האבל והשרוי בצער. גיטל הייתה עצם מעצמינו, בשר משרנו, נימה מנימותינו, ואפילו נשמת חיינו. שמא לא שוחחנו עליה ועל ביתה, שחרב והלך מדי יומו, על שולחננו?! שמא לא נגע גורלה המר בכל מיתרי ליבנו?! ואני אהבתי אותה על כל המעלות והפחיתויות שבה. היא ידעה את חובתה לבעלה ולבני ביתה באופן היותר מצוין עד הרגע האחרון, אשר בו פרחה נשמתה. ולבסוף נפטרה אומללה זו כאם בישראל, כאם בישראל שלא רבות כְּנֹתָה עוד ישנן בינינו.

תירגע בעפר קברה מעונייה ועמלה בחיים הקשים והמרים, ושכרה יָרֵב לנשמתה, שתשכון בזרועות השכינה. צר לי מאוד עליה שנקטפה בחצי ימיה, שהחוק הטבעי נגע בה בלי זמנה, שגם בחייה באו לה ימי הירידה בלא עת.

לקחתי חלק בקבורתה. ראיתי איך הורידו אותה בחבל לתוך משכבה הנצחי, ונגעתי גם אני בעפר התחוח ובאדמה הרכה אשר כיסתה את ארונה היקר. רצייתי להספיד אותה כדאיבעי. כבר מצאתי וכבר נסתדרו המילים במחשבותי, ואילו החבורה של היהודים האדוקים, ובראשם אברהם קמלמכר מכירך, ניגשו באמור: "אין מספידים בערב שבת עם השכה". ושבתי הביתה בתוך יתר האבלים נעצב מאוד ומדוכא מאוד.

שם, בבית הקברות, ראינו פעם יתרה שעשיר ורש נפגשו ושכולם אוסף השם. ראינו שבית הקברות שומר פתאים על חכמים כאחד ושכולם נישָׁתוּוּ, ושרק סימנים חיצוניים קלי ערך ניתנו למעטים מן המעטים.

ומה אוסיף לך עוד, חביבי ויקירי, המצוי בצער הגדול? ואיך אסיים מכתבי זה? הרבה סבלה גיטל שלך, שלנו, וסגרה את פיה ולא קבלה על מישהו. די לה אפילו במעלה הזו שהייתה אצלה, שבה תציל את נפשה מרדת דומה.

ועוד: לחודש הראשון הבאנו קורבן עולה יקר. תהא מכפרת עולה זו, שעלתה לנו בדמים ממש, על כל עוונותינו. ויהי רצון שבזכותה יישבֵקוּ לחיים ארוכים כל אלה היקרים והנעימים לנו ככה, כל אלה המסתובבים במעגלנו ולעינינו.

אני לוחץ אותך אל ליבי, אפרים יקירי, באמור: "חזק ואמץ!"

שלך

יצחק ספיבקוב

[170] מנדוסה. ערב ראש השנה ה'תשי"א
לאדון אפרים יגופסקי שו"ב
בסובילבסאי

מחותני היקר!

איני תופס כבר בעט, בעט העברי, העולה לי בערכו על כול. והינה בא היום
שהוצאתיו מתוך כליי. הוצאתיו למענך.

ממש כזו היונה המבקשת זרם הרדיו ברחבי רמה בין הגלים המרטטים, בעשותה
סיבובים סיבובים כדי שתוכל לשוב למקומה, לאושרה, ככה ביקשתי גם אנכי
את הברכה שנוזקק לה אינש כמותך. והינה המאורעות של השנה אשר עברה
העידו שכלום נתקיימה בך. ואני חשבתי שמצאתיה והייתי מרוצה מאוד. אך
לשווא עמלתי: לא מצאתיה! לא דובקתי אליה! על פניי עִבְרָה!...

ועכשיו מה?! שוב פעם אבקשנה, שוב פעם אשאלנה, ועומק ליבתי מהרהר
ולוחש לי: "הִיָּה בטוח שכלום מן הרע יארע בשנה הקרובה לבוא למחותנך ולכל
בני ביתו החביבים לו ככה. כולם כאחד כבר שילמו את קורבנותיהם..."

אני אומר לליבי: "מה אתה סח?!" ושוב אני מקשיב רטט של קול רך ונעים
ומנחם: "אל תירא! אל תַחַת! בדרכך לך! אל תביט לאחור!" כלום יכולים
ליִרְאוֹת עלומיננו²⁵⁷ לאור פניך ומחשבותיך... דל האיש וערכו זעיר...

בדרכך לך, ואלוהים יברכך וישמרך ובכל צעד אשר תוסיף קדימה...

חובבך

יצחק ספיבקוב

²⁵⁷ צפונותינו.

[171] מגדוסה. ערר"ה ה'תשי"ב

למר י"ל גורליק

ב"איירס

חבר חשוב!

שוב פעם זכרתיך לטוב בשנה החדשה. אל תאמר, חביבי, שכל ימות השנה אינך עולה במוחי, אלא שבימים הללו אני נותן לחברים היותר חביבים זכייה יתרה וכותב להם, במקום כרטיס ברכה פשוט, מילים אחדות המאששות את הידיים ואת הרוח. מתוך הביבליותקה שלי הוצאתי ספרך החשוב לי ככה. הפכתי והפכתי בו בקפיצות ונהניתי מן המרגניות התחובות בו הכא והתם. אולם יותר מכול ראיתי בו מחדש כמעט בכל יצירה את עולמנו אשר בו חיינו ועשינו וכבר איננו. ואני מצאתי, מתוך האופטימיזם שתקף אותי, תנחומים, שעבודתנו ותקוותנו בעולם הלז לא אבדו.

באודיסה היינו מתאספים בדירה של איזה חבר כעשרים איש לפטפט מעט עברית, ויש אשר באו מן החברים הדוברים עברית רק תריסר אחד. והשתא אנו רואים שבמדינת ישראל (מי האמין אז במדינת ישראל!?) עושים בה מיליון אנשים בכל המקצועות ויודעים את העברית השוטפת יותר ממנו, מפני שהיא חיה בכול. שמא לא בא גם לנו הזקנים, היורדים מן הבמה, יום הנחמה?! יכולים אנחנו לעסוק עכשיו בפכים קטנים. מעשנו כבר הצליח; שמא לא התחילו היורדים הללו לחיות ולכתוב בסגנון יותר מחמם ובנוסה אחר לגמרו?! ואני מסיים: חזק ואמץ עוד רבות בשנים, וכי יקראנו אַל, אל נחרד באמור "היננו!"

מוקירך

יצחק ספיבקוב

[172] מגדוסה. ער"ה ה'תשי"ב
לאדון השו"ב ר' אפרים יגופסקי נ"י

חביבי אפרים!

אין לך יום שלא אזכורך זכור, אולם השתא עולה אתה ונכנס לתוך מוחי תכופות תכופות. ניצבים אנו כלפי השנה החדשה, שעוד רגע ועוד רגע והיא באה ותביא מה שתביא בצרור החתום. מה אדרוש מאת הבורא למענך? שמא כדאי אנוכי? שמא יכול אני לקבל עליי מיסיון אשר כזה? אולם אנסה לבקש מה שליבתי רוצה. גם בשנה שכבר עברה לא הייתי טוב מהשתא, וריבון העולמים קיבל את תפילתי ולא יראתי שמא אקניטנו, וברכתי נתקיימה. סימן טוב, שאיני מן היותר גרועים במידות ובמעשים טובים בפמליה של מטה החטאה. ישנם בצבא שלו פחותים ממני ופגומים ממני.

אין אנו, אני ואתה, עצים יבשים, אילני סרק. אומנם זקנו מאוד, אולם נותנים אנו עדיין דבר מה הכא והכא. כל עץ ופריו, כל צמח ותבואתו שלשם כך עשאו הבורא. אני מרים את ידי השתיים הדבוקות זו בזו אל על: אחלי שרבי אפרים, הבריאה היקרה והיותר חביבה לכולנו, עוד ייתן כמה וכמה מן הפרי העסיס והמבריא שלו ושלא יהא עצו יובשני עוד עונה ארוכה. גם אני הלא זכיתי ליהנות משהו ממך כששהית כאן. האילן הנותן את פריו, אם רב או מעט, לא ייכרת לעולם. לו ישנה זכייה מיוחדת לחיות ולהאריך ימים ולשאת ראשו וצמרתו אל על. ואם יבוא יומו וייפול גם הוא, ייפול בדרך הטבע. הלא צבא²⁵⁸ לאנוש ולכול בתבל הלזו, אז יגיד בלא אומר ובלי דברים: "מילאתי את חובתי! בזרע שהשארתי, בזרע הבריאה והמחיה אני קיים לעולם".

גם אני מרגיש כבר שיבתי ואת יומי הגדול הבא ומסתיים. ואם אני אוכל ושותה ודבר מה עדיין עושה. אני חש שהגשמיות סרה ממני אט ולאט וכי שעת הפרדה קרבה. הרוחניות אינה נזקקה לחומריות רעועה. האחת תלויה בחברתה כששתיהן בריאות ושלמות יחדיו.

זה כחודש ימים שמסרתי על פי חוקי המדינה את כל הנכסים שלי, נכסי דניידי, לבנך יעקב לצמיתות. עסוק הוא בפרקמטיה דעלמא דכזוב; הלא צעיר הוא עדיין, ידיו חמימות, וקשור ודבוק הוא עדיין בצורכי העולם הזה ולא נתפגם לגמרו. אולם על דבר אחד אני מצטער עד יומי האחרון ולא אוכל אישקט: מכל ספריי שחיברתי, והם כעשרים ספר, לא זכיתי שיצא לאור אפילו אחד. הרבה מכשולים ועיכובים לא נתנו לי למלא את רצוני הכביר הזה. לא עכשיו העת ולא כאן המקום לפרט את המכאוב הנורא שאני נושא בליבי. היכן אמצא נוחמים ושכר בעד עבודה של שישים שנה?...

ומסיים אני את איגרתך בשלוה לך ולכל הקרובים המסתובבים לנגד עיניך, נשיקות חמות.

מוקירך וחובבך
יצחק ספיבקוב

²⁵⁸ זמן קצוב.

יקירי אר'קע: 259

זה ימים עשרה שקיבלתי את החפיסה עם הרפואות אשר הבטחת לשלוח הנה. תודה רבה. בתי נחמה נעמי עיכבה אותי מענות לך תכף ומייד כדרכי ומנהגי. אעשה ואקיים מה שדורשות הרפואות. מצב בריאותי לא הורע במאומה ואני נושא כמקודם את המעמסה המוטלה עליי. מה שנוגע לשמיעה, לחירשות, זו אינה מחלה, זו רק צרה שאין לה תיקון בעולם הזה.²⁶⁰ לרפא? מה ארפא?! אינו כדאי לעשות ברכה לבטלה, ואני הלא ירא חטא.

עכשיו אני מקיים מה שנאמר: "די לחכימא ברמיזה". תופס אני מילה אחת או רמז משהו ויודע כבר את הכול, את הכול עד הסוף. המנגנון²⁶¹ ינוח על משכבו בשלום ונאמר אמן.

העברית, אתה יודע כבר, יקרה לי מכול שבעולמי. היא אחד העמודים שעליהם מסתמכים עתידתנו וקיומנו. משום זה אני עונה וכותב לך עברית. כששהית כאן נוכחתי שאינה זרה לך לשון זו, ואני רוצה, אחלי, שגם גאוותך תהי עליה.

עכשיו אגלה לך סוד: כלום אני מרוצה בזה שאת החלק החשוב של הרפואות קנית בדמים מלאים במרקחת; ואני חשבתי שתהיינה אך ורק מן הדוגמאות אשר הינך משיג, כשאר הרופאים, חינם אין כסף. לעולם לא אסלח לך התנהגות זו. לא אשיב לך מחירן, כדי שלא אבייש אותך. אבל דע לך, כשתאונה לידי, ואז אתנקם בך כדבעי.

ממני ומאת כולנו דהכא, הדוכים במדוכה שלנו, קבל אתה והגברת דבורה וילדיך אשר חננך ה', נשיקות עתרת. לרבי אפרים, האפטרך, היסוד של כל המשפחה המוצבת עליו, שלוחה ממני נשיקה יתרה, נשיקה אווירית, בפני עצמה. אני מחכה לו שיבוא שוב פעם ובקרוב למגדוסה, ושנשמע דברי תורה שיוצאים מתוך פיו, שכבר נשתכחו ונתנדפו מזיכרוני בעוונותי הרבים. ומה עוד? פעם אחרת אכתוב ואשלח לך דברים יותר חשובים מאלה דהא שעתא. פעם אחרת אשלח לך דבר מה מרפואות הנפש.

מנשקך שוב
יצחק ספיבקוב

²⁵⁹ כינוי חיבה לשם אהרן.

²⁶⁰ על דבר החירשות ראו מכתב 131.

²⁶¹ הכוונה למכשיר שמיעה (מילון ספיבקוב, ערך aparato).

[174] מגדוסה. טרם ערב פסח ה'תשי"ד
לאדוני ר' אפרים יגופסקי נ"י

אפרים חביבי! אתמול בבוקר נתקבלה כאן הטלגרמה: "יצאתי מן המרפאה.
מצבי הולך וטוב. אפרים."

כמה יפה! שימחתני בבשורה הזו. דמעה מלוחה פרצה לתוך גרוני בו ביום שהיית
מוכן ומזומן לניתוח. הרימותי ידי השמיימה: "תן לו ארכה, ריבוני. הִיָּה למשען
לו. שמעה לי, ואם איני כדאי. ימשיך עוד ימי חייו ופועלו, שיש להם חשיבות
יתרה למעננו." והנה, אדון העולמים נענה לשאלתי ובקשתי, והעבים השחורים
והערפל עברו הלאה הלאה...

חזק ואמץ והִיָּה שוב לאיש בריא בגוף ואלים ברוח "ופרשת כנפיך עלינו".

אצלנו הכול כדאיבעי. כל אחד מקיננו הפעוט עושה את שלו ושר את שירתו
ואינו נוטה לצדדין. אני היחידי הצולע על ירכו ומטפס עדיין על הסולם ועולה
בו...

מחר בלילה נעשה את הסדר כמצווה. אל שולחננו הערוך, שולחן של יו"ט,
יבואו בוודאי רבי חיימיטו זוגתו ואחיה השוהה כאן. אנוכי הוא המסדר, והכול
עולה יפה ונאה, אבל כשקוראים את ההגדה קולי כמעט שלא יישמע. קורא אני
יותר בעיניים, שפתיי נעות ומזמזמות. קשתה עליי הקריאה, ודומה אני לאותה
חצוצרה גדולה ויפה שניטלה פייתה. לעומת זאת רבנו יעקב מזמר בקול רם
ובחום, ואסתר מלכה'לה מקדימה אותו בכל פסוק ובכל חרוז. כשבא תור
הסעודה כולנו נעשים ערים ודומים זה אל זה. את תורת האכילה יודעים אנו
כולנו ואין ח"ו בינינו נחשלים. עוברים אנו על תורה זו בלי שום קיצורים
ופסחים.²⁶² מקיימים את ה"ואכלת ושבעת"...

כדי שלא תהא איגרת צנומה וריקה אני שולח לך שיר קטן: "לשומר הצעיר",
שרשמתי אותו בחודש שעבר. הפוך בו. בוואדי שתימצא בו דבר מה. אומנם
דומה אני השתא לאותו מחט שניטל ממנו חרירו, אולם לא נסתתמו עדיין מעיניי
לגמרם.

אני מתפרד ממך בנשיקה אווירית ובברכת "ושמחת בחגך"...

יצחק ספיבקוב

²⁶² דילוגים.

יוסף חביבי!

אני ובני ביתי המעט זכרנו אותך לטוב היום. הלא מלאו לך, ה"גיבור"²⁶³, שמונים שנה. אחלי שתמשיך כמה שאפשר ושתשיר לנו עוד שירת הברבור.

שמא רוצה אתה במתנה? הינה הינה: זה היה מזמן, הרבה מזמן. כשעשרתי וערכתי לבתי חגיגה לשנת החמש-עשרה שלה. גם אתה גם צפורה היקרה נ"ע הייתם בתוך הקרואים החשובים. אז הבאת לה לקטנה אחד הספרים שלך, וכתובת נאה עשית על גבי השער: "לך, יקירתי נחמה נעמי, על מנת שתישארי עברייא נאמנה לעמך ולא רצך כל הימים". לא רק בנחמה נעמי שלי נתקיימה ברכתך, אלא גם בתה, נכדתי אסתר מלכה, שהיא כבר בת שמונה-עשרה היום, עברייא מסורה בכל ליבה לאידיאלים הישראליים. היא יודעת יפה את הלשון העברית בדיבור ובכתב ורוצה היא לעלות ארצה. אנחנו מתנגדים לעת עתה לעלייה זו. היא מסיימת את השנה הראשונה באוניברסיטה דכאן ועליה ללמוד חוכמת הרפואה שבחרה בה, עוד חמש שנים. מבקשים אנו שתהיה אצלנו בת יחידה כל שנות לימודיה. הגידה נא, חביבי, האין זו מתנה יפה?

גם אני כבר זקנתי ושבתתי ואיני נפרש עדיין מן החנות של הספרים והניירות. העבודה, אפילו אם נתמעטה וחתני עושה בפרנסה, קשתה למעני ואין מוצא אחר. הקיבה קודמת לכול. אריסטוטל לא מצא את לחמו בחוכמתו ותורתו ומוכרח היה לעסוק בפרקמטיה. הוא היה מוכר רצועות של סנדלים ברחובות אתנה. כמה אריסטוטלים ברחוב חכמי היהודים!?

איני קובל על גורלי. עובר אני את האטמה האחרונה. הרבה יש לי לכתוב. ספר שלם של חמש מאות עמוד אינו די לתאר במה שאירע בשלושים שנות חיי בארגנטינה. עכשיו איני יודע במה להתחיל ובמה לנגוע קודם. לאחר הטרגדיה היהודית הגדולה, מהי הטרגדיה שלי?!

בשעות הפנאי, והן מעטות מאוד, קורא אני מה שאפשר ומה שיש תחת ידי בערבוביה. מספריך הרבים קראתי רק את אלה: את "ישו הנוצרי" – פעמיים, את "דרפני לקראת התחייה" – פעמיים, את "כשאומה נלחמת על חירותה", את "יוצרים ובונים", וספרך הגדול האחרון על חברנו טשרניחובסקי, ועוד מאמרים שאני מוצא הכא והתם בעיתונים ובירחונים. ובכל זאת ישנם ספרים, ואם כי מעטים המה, בב'אירס; אבל קשה מאוד להשיגם בשל היוקר. בביתנו מצויים הרבה ספרים יקרי ערך. הלא חתני גם הוא חובב הספר העברי.

לכתוב יצירות חדשות כמעט שפסקתי. מה אכתוב ולמי אכתוב?! ה"דרום", שבו הייתי מוצא מקום יפה, עבר זה כמה אחרי מות העורך הראשון ישעיהו גולדשטיין, לברנש בלתי חשוב ובלתי מלומד, ועזבת אותי. צנום מאוד ה"דרום" ומשתמש הוא בהוצאות מעיתונים ומספרים אחרים.

ומה עוד? מה שייעשה בארץ יודע אני יפה ומצטער על זה מאוד. משלמים אנחנו במידה הגונה ויותר מכוחנו כל המכסים ויוצאים ידי חובותינו.

מעת ועד עת יוצאים מכאן לישראל אנשים ואני מוסר למענך כשישנה איזו אפשרות את ברכתנו.

רעך המוקירך מאז
יצחק ספיבקוב

²⁶³ על פי "בן שמונים לגבורה".

[176] מנדוסה, גודוויקרוס. כ"ב אלול ה'תשי"ד
לאדוני מחותני רבי אפרים יגופסקי נ"י
בסובילבסו

אפרים יקירי!

כשקרבים ובאים "הימים הנוראים" עולים במוחי המעט פרצופי כל קרובי וידידי.

היכן הם כל קרובי, שהיו לי כל כך יקרים, ושביניהם נפלו²⁶⁴ גם בריות נאות וחשובות? מתחילים הם אט ולאט להישכח. היכן הם הנאהבים והנעממים? אפילו לקבר ישראל לא באו, וזכרם נמח. קדושים וטהורים כל אלה שנפלו, ובדמם השפוך לא זכינו אפילו שנהיה שקטים ושלווים בארצנו. מבקשים כבר תואנות חדשות לסגור עלינו את דרכנו לעלייה²⁶⁵ משהי. אינם שומעים, ובאים שוב בעלילות. הקנאה והשנאה לא משה, ובטובים שבמנהיגים באומות העולם עדיין נשרשה היטב האחת והשנייה. ל' טולסטוי, החסיד הוותיק של הגויים, כתב: "איני יכול לשרש את הרע שנטעו בכל קרבי, אבותי מורי ומזריכי, בצברי על היהודים". שמא אין אנו מרגישים כבר סכנות חדשות?! אומרים שזורקים אותנו לידי הרצחנים האדומים. איני מאמין בזה, אבל ברי לי, בטוח אני, שאינם רוצים בהתפתחותנו הרחבה. בארץ ישראל נתנו לנו איזו רצועה עקומה קטנה ועזובה, וגם אותה מתאמצים לקצר ולקרוע ממנו. רוצים שנישאר כל הימים בין החיים ובין המוות. לא נמות כי נחיה בייסורים תמידיים ומכאובים תדירים.

אני, היהודי הגלתי, שעברו עליי מקדמת ילדתי שלושה פוגרומים ופרעות נוראות, נעשיתי זה כמה פסימיסטן. עכשיו גם האופטימיסטן נעשה לבעל מרה שחורה ולבלתי מאמין באור השמש הזורחת. היכן הצדק? שילמנו במיטב בנינו בעד המולדת. שישה מיליונים של קורבנות אנשים נתנו. אינה מקורן של צרותינו הבלתי מסתיימות? המוסר שלנו. המוסר היהודי, הלא הוא הנורדינון היותר יפה שבכל העולמות. מסתכלים אנו בעלייתו, מושך אותנו בהתפתחותו, ונהנים מבושמו המיוחד. עומדים אנו ומשתאים ושואלים: מדוע דוחים אותנו באכזריות יתרה? שלמה בועטים אותנו ברגל גאוה... האל? האל יזעמנו...

אני מעלה בזיכרוני את רבי עקיבה המורם מעם שלנו. כשהיה סגור בתפיסה זרקו הרומיים לתוך התא שלו נערה בתולה יפה־פייה, באמור שהיא תטמא אותו. לאחר ימים מעט הוציאו את רבי עקיבה ושאלו אותו: "מדוע לא נגעת בה?" והוא ענה בשחוק של היתול: "היא מסריחה!" – "שמא אינה יפה, אינה מבושמה כדבעי?" – "בשבילכם היא מבושמה, בת מלך עדינה, בשבילי – מסריחה. לנו היהודים ישנו עוד חוש יתר דק, אשר לכם העכו"ם לא ניתן. היא מסריחה!..."

"חדל!" – שח ליבי המרטט בקרבי. קשה לי מאוד לכתוב ולארוג מחשבות על הנושא הזה. הוא מרחיב את הפצעים הפתוחים והשותתים דם חם. ולמה אטריד אותך, חביבי, באלה? מרגיש אתה כמותי את הכול ונוגע זה עד תוך תוכה של נשמתך.

אעבור נא אל העולם הקטן שלנו, העולם הפרטי.

על מצבך אני יודע הכול מתוך חליפת המכתבים בינך ובין יעקב ובין ילידי ביתך היקרים. רואה אני שאיזו הטבה מתגלה בגופך הרעוע. אחלי שתבריא מהר ושתמשיך ימי שני חיך. אני כבר איני שווה כלום. מן הנכסים הרוחניים ירדתי זה כמה, ונכסי הגוף מתמעטים גם הם יום יום. הרומיים אמרו: "בגוף הבריא מצויה הנשמה הבריאה". הא בהא תליא. חוק טבעי הוא. אל נפן ממנו ימין

²⁶⁴ בלטו, הצטיינו.
²⁶⁵ שיפור.

ושמאל. ואם איני רוצה בו – מה איכפת לו לטבע?! הוא עושה את המוטל עליו
ותי לא.

בברכת שנה טובה אני מתפרד ממך באמור: אל ייפול רוחך. עוד אצא לקראתך
בחיבוק ידיים.

מנשקך
יצחק ספיבקוב

[177] מדוסה. כ"ג סיוון ה'תשט"ו
לדבורה יגופסקי
בסובילבסה. ארגנטינה (פראגום)²⁶⁶

דבורה יקירתי! גברת חביבה!

זה כמה שרציתי לכתוב, אבל תמיד אמרתי: "אחר כך!". לא נתפנית. על כל הפנאי באה החנות – הפרנסה – וגוזלת כל אפשרות לעשות מה שאתה רוצה. כשקיבלתי הידיעות שלכם, העירה בי האיגרת איזו תמייה: מעולם הסכנתי לענות, ובלי שום עיכובים, על המכתבים שמתקבלים. במכתב של רבי אהרן שלך ראיתי רק את התשובה שהיה חייב לי, ועל כן לא הייתי נזקק לכתוב שוב ולענות, וטענתו אינה צודקת.

מה שנוגע לכתובת על גבי המצבה, עוד ישנו זמן רב. הלא עברו רק 4½ חודשים למן העת שנפטר לעולמו רבי אפרים יקירנו ז"ל. הדבר שהוא מבקש אינו קשה למעני לעשותו. וראי, כבר חיברתיו. השורות המעטות לא עלו לי ביגיעה רבה. ובכל זאת אגיד לכם את האמת, כי החובה הזאת העירה בי מחשבות שונות. איך יכולים להביע בשש שורות קצרות, לפי המידה של השיש, תמצית החיים המלאים עניין של משך שמונים שנה?

התגלותו של רבי אפרים הייתה מלאה יופי ונוי. נשמתו הצטיינה באותה הענוותנות השייכת לגדולים אשר בתוכנו. כשראינו אותו בביתנו הרגשתי תמיד שאני חייב לו כבוד יתר. הרגשתי בו חדווה יתרה בהיותו במחיצתי. בביתי היו מקבלים אותו באדיבות רבה. הוא היה מציע לי תמיד דברי תורה וחידושי תורה, ואפילו איזו פילוסופיה מתוך ספרי המחקר שעסק בהם, וכאן נמצא הגשר שעליו נתפגשנו. חובת הלבבות של רבנו בחאי, ספר העיקרים של רבי יוסף אלבו.

ואני הראיתי לו דבר מה משיריי, מאמריי. אמת הדבר שהוא לא היה בקי בדרכי הספרות החדשה והמקצוע לא שלו היה, אבל תמיד תפס הכול בעזרה משהי. היו עתים שעשה לי הערות יפות אשר קיבלתי אותן בתודה בבת אחת. הבינונו יפה איש את אחיהו, כי שנינו יצאנו מן החדר ומן הישיבה ושביליהם נהירים לנו, ואחת הייתה הפסיכולוגיה אצלנו.

פעם אחת פנה אליי באמור: "איזהו הדור הבא אחרינו להיות אדוני הארץ? עשינו מה שיכולנו לקיים את הדור השני, אבל מי יוסיף לטעת הלאה והלאה? איים המדריכים? אייהו המוסר העברי אשר יבסס את חיינו בעתיד הקרוב? ישנם לנו בניינים יפים לאסכולות, ותלמידים הרוצים בלימוד העברי אינם. ואם ישנם – הם מעטים מאוד ודומים לאיזו טיפות בים הגדול. ישנם היכלים נהדרים לבתי כנסיות, והיכן המתפללים? המאמינים? עשרה בטלנים ותי לא? אין אחד שיכול להגיד מה יהא עתידנו. הטמיעה דומה לגמרה לסרטן (מחלת הסרטן המסוכנה), האוכל מן הבשר ועד הנפש. חיים אנו בעונה שמהפכים בה את האפס, את הבלתי שווה כל מאומה, בדבר מה שיש לו ערך גדול ואפילו בזהב טהור. ומהלכת מידה זו על פנינו. עזרה סוציאלית?! הלא גם הגויים נותנים תמיכה לנצרכים!... ובטבעת נאה זו גרידא לא די לנו היהודים להתפאר כשנסיר את בנינו מאחרינו."

וכך היה משיח יותר ויותר, ותמיד בשיחתנו לימד אותי הרבה הרבה דון אפרים. זכור לו אלוה לטובה. הוא היה אחד היהודים ששכלם ישר ומחשבתם אמיתית.

חשבתי שיבריא ממכאוביו הגופניים. אכן אלוה קרא לו והסיר ממנו פעם אחת כל תחלואיו וייסוריו.

²⁶⁶ המכתב המקורי נכתב בלועזית (מן הסתם בספרדית) וספיבקוב העתיק אותו לעצמו בתרגום עברי. הנוסח שלפנינו הוא אפוא הנוסח המקורי בעברית.

בביתנו הכול כמו שהיה. כל אחד עושה את שלו ויודע את חובתו ומקומו. היחידי שאינו מבוסס, וצולע – זה אנוכי. השמיעה שלי לא הייתה מפותחה זה רבות בשנים, ועכשיו בזקנה החיסרון של חוש זה מתרבה ומביא לי ייסורים. סתויות ומלנכולית העונה היא כאן. עומד אני בפני הקרה הזעומה המקיפה אותי, אולם בקושי גדול ובהרכנה יתרה אני מנציח²⁶⁷ אותה.

כמה אני מצטער שאַת, בת ציון, אינך יודעת לפרש את החרוזים העבריים. לתרגם אותם יפה אין יכולת. נחוצה ידו ורוחו של משורר חדש. היופי שבשיר וטעמו מצויים בשיר כמו שיצא מתחת העט של המשורר. הפרוזה אינה ככה. שם ישנו תמיד מוצא. השירים יוצאים בתרגום מקולקלים. אילו ידעת עברית הייתי שולח לך דבר מה מיצירותיי בכתב יד.

יצירותיי הספרותיות נפזרות במקומות רבים, אבל נאספות בספרים לא יצאו, לא זכו. שני ספרים מתוך העשרים היו ערוכים להימסר לדפוס זה 12 שנים, וגם אלה לא זכו לראות אור החיים. אין לי שום יכולת וזכות להוציא 20 אלף פזא. ומה אחר כך? הספרים יימכרו בשוק הניירות... סופרים עבריים אובדי ראשם מזריעים את הפזא האחרון שלהם על פני הרוח... – ומה עוד?...

מתפרד אני ממך בנשיקה.

שלך
יצחק ספיבקוב

²⁶⁷ לנצח (מילון ספיבקוב, ערך vincer).

חביבי מקסים!

זה כמה שחושב אני לשלוח לך מילים מעט. לא נתפנית מייסוריי עֶדן על פטירת האפֶטרך שלנו רבי אפרים. חיכיתי ואין מוצא. עד העכשיו אני מדוכא ומצוי במצב רוח קשה. ואם אני ככה, איני שואל ודורש כבר עליך. מרגיש אני כך, חביבי. כל עוד שאני עסוק בפרקמטיה וטרוד בפרנסה וברעש השוק, הכול כדאיבעי פחות או יותר; ואולם כשסוגרים דלת החנות ומתפנה אני מעבודתי השחורה, תכף מתעבים ויורדים העבים על ראשי. צערי נוקב בי עד התהום ואיני מוצא מנוחה כלשהי. ובעצמי תמוה אני. המחשבה הזקוקה מגידה לי: "שמא אינך יודע שזה חוק ביולוגי ושאינ מפלט ממנו, ומה שקרה אצלנו אינו דבר חדש ויוצא מן הכלל לגמרו?" והלב הקָגיש והמרטט בשלוי: "כואב אני עד תוך תוכי וכלום אני רוצה ומוכן לדעת בחוקי הטבע".

לפני כחודש ימים ערכתי שיר נאה על אבא שלך.²⁶⁸ שולח אני לך את החרוזים האלה. בהם תמצא את פרצופו הנאה. אולי יביאו לך איזו נחמה, טיפה משהי של בלסמון. הפוך בהם והפוך בהם ויישמרו לך לזיכרון.

יעקב שלנו אינו מתפייס בשנץ השחור שתהא רעולה בו האזרוע ומסתפק בעניבה השחורה בצווארו.²⁶⁹ הוא שומר מאוד על ה"קדיש" ונוסע כל יום למנדוסה, וכשאינ מניין אנשים בכנסת הוא מצטער ומתייסר.

כששב מפס"ר²⁷⁰ הביא עימדו שישה כיסאות מבית אבא. הכיסאות הללו אומרים לו: "רבי אפרים השתמש בהם. הכוהן הגדול שלנו ישב עליהם ועסק בתלמודו". ואני מביט ומסתכל בהם כאילו ניצלו והוצאו מתוך בית המקדש, שנפלה בו דלקה. נוגע אני בצלעות שלהם בדחילו ובקדושה ובטוהרה. ויש שהם מביאים אותי לידי זיכרונות טובים ומחשבות נעלות. הלא אבא לא יצא מכאן ובטרם שהשאיר אחריו שביל אורה. הוא אהב לשוחח איתי על העבודה הציונית ותמיד ראה את הגאולה השלמה אך ורק באספקלריה מוסרית, והיה מובטח שמישיח צדקנו אינו בא אלא בדור שכולו יהא זכאי, והאזרוע המושלת היא עומדת במדרגה השנייה.

נינְחָם! הלא ישנם לנו בנים, וחבים אנו לדאוג להם ולהביאם, בשוטם בחיים, אל חוף מבטחים ומפוסג בעתיד הקרוב,

שלום רב לך ולזוגתך היקרה ולכל הנלווים אליך.

מוקירך ומנשקך
יצחק ספיבקוב

²⁶⁸ "ציר הקְרִית נְהַסִּים".

²⁶⁹ מנהגי אבלות הנהוגים בארגנטינה.

²⁷⁰ ? – כנראה התכוון לר"ת של בסובילבסו.

[179] גודוויי־קרוס. 24 ביולי, יום א', 1955

למר דויד יגופסקי
ב"אירס

חביבי ויקירי דויד!

אני פונה אליך במילים "חביבי ויקירי" פמיליאריות ואם כי איני מכיר אותך. רציתי לערוך לך מכתב קסטילי, אבל הבת שלי ביקשה שאכתוב עברית וביטלתי רצוני מפני רצונה. מרגיש אני כך זה יותר מעשרים שנה, מאותה העונה שנעשית לי בשר מבשרי ועצם מעצמותיי. איני יוצא מכאן כמעט כל העת שאני חי במנדוסה בין ההרים ונעשיתי הררי, ואתה – לא היה לך שום אינטרס או עניין לעלות למקומנו. אומרים שכיסא הכבוד יותר קרוב לבן האדם במקומות הרמים והנישאים. צר מאוד שלא ידעת דבר חשוב זה.

אחי מתתיהו²⁷¹ האחרון מת ואתה עסקת בקבורתו ועשית כל מה שאפשר ושכולת, שיבוא לקבר ישראל. חסד של אמת זה לא אשכח כל עוד בי נשמתי ושכר הרבה מאוד. גם בתי נחמה נעמי מפירה בטובה הרבה שעשית עם המת. האיש לא היה נורמלי ונעשה מרוגז מאוד בימים האחרונים; על כן עשה דברים מוזרים ומשונים. ומה שקלקל חייבים היינו לתקן.

עשירים היינו ברוסיה בשעתנו, ועושךנו בא ביגיעות רבות, בעבודה ובנסיעות אינ־סופיות. הפרעות, המהומות, הרבולוציות, עברו גם עלינו ונגעו בנו בכל תוקפם. אני, אעפ"י שגזלו ממני את כל רכושי, עמדתי בניסיונות הקשים באומץ לב. אם כי יצאתי בעירום ובחוסר כול, לא נפלתי ברוחי אפילו רגעים מעט. גם בתפיסה ישבתי חודש ימים ויצאתי משם שוב מאושש. אימצתי לב האשת והבת היחידה, אספתי שיירי כוחותיי באמור: "נתחיל מחדש וחינו לא יסתיימו". בנפש בכף עברנו בליל אופל את הגבול וניצלנו. אבל מתתיהו, הצעיר ממני בעשר שנים והרווק, לא יכול לנשוא את הייסורים. עצביו ניתקו וראשו אבד לגמרו. שלושים שנה גר בארגנטינה ולא שב לאיתנו. עשה ראשונה עבודה קשה, ומתוך מרה שחורה שתקפתו, לא רצה בעד כל הון לבנות למענו בית ולחיות ככל האנשים. וכך יצאה נשמתו בידי זרים ובהשפעתם של זרים. ערירי מת. לא אישה, לא בן ולא בת. האח היחידי היה רחוק ממנו בשל זקנתו ושיבתו שקפצו עליו ובשל רפיון גופו. אכן מה אוסיף לדבר. העניין ארוך מאוד ויש לכתוב עליו ספר שלם. כל העולמות חרבו, וגם עולמו הוא חרב. אעזוב את הנושא הזה, המחרידני לגמרי, ושוב אומר לך: מפיר אני בטובתך ומביע מחביוני ליבי תודה רבה.

מצטער אני מאוד שנשארתי בלי פרנסה פתאום לפתע. יעקב שלנו רץ לכאן ולכאן לעשות מה שאפשר למענך. כמה יגיעות כבר יגע ועד הא שעתא לא העלה כלום בחכה, והכול בלי הצלחה. ובכל זאת אל ייפול רוחך. הנה לאיש, הלא כוחך ועוצם ירך עדיין איתך הם. חושבני שבימים הטרופים הללו יותר טוב ליעשות תלוי באיזה בית מסחר אחר ולא להימצא ברשות עצמו. מגינה הממשלה העכשווית על הפועלים המתקוממים, על המשרתים הבאים תמיד בטענות, על הפנקסנים הדורשים הוספות, ואפילו על השפחות הנרפות; אבל על המתפרצים לעמוד ברשות עצמם אין שום הגנה. לא ידענו ולא שמענו עד כה. העיתים נשתנו זה כמה, ולאחור כבר לא תימשך העגלה. רק האצטומכה אינה משנה את יצרה. היא דורשת את שלה ובחוצפה יתרה, ותכף ומייד.

בביתנו הקט הכול כמו שהיה. כל אחד עושה את שלו ובמקצוע שלו. אנוכי היחידי הדומה לאותו הסוס שנזדקן ואינו שוב העיקרי. שמים אותו בעגלה, אבל

²⁷¹ ראו הערה במכתב 63.

הוא רתום מן הצד, והוא מושך ואינו מושך. בעל העגלה אינו נוגע בו בשוט, זוכרים לו חסד נעוריו ואינם מעמיסים עליו עבודה יתרה.
ומה עוד? הֲיִו כולכם שלום עד בלי די.

ממני המנשק אתכם פעמים אלף
יצחק ספיבקוב

[180] גודוויי־קרוס. 6 יוני 1960

למר משה שנדריי
ב"אירס

אדם חשוב מאוד.

קראתי בשעתם את הדברים היפים שנתת למעני ב"אידישע צייטונג"; אכן להביע לך את תודתי לא יכולתי. נפלתי לתוך המיטה ולשום איש לא שלחתי מילה כלשהי. מחלת הלב אינה נותנת מנוחה. היא תוקפת אותי ועוזבת לרגעים מעט. עכשיו קמתי וזכרתי את כל אלה שבירכו אותי לשנת השמונים וחמש שעברה עלי.

הא שעתא מה?! קבל גם אתה את תודתי הרבה, והלוואי שיאריכון ימיך כמותי ושתוסיף לעשות ולעשות למען הספרויות העברית והאידיש, שהן אחיות נאמנות בעונה זו, מפני שאינן רבות בעידנא דרתיחא.

אדם גדול לא זכיתי להיות איש בישראל מעולם. נתתי לעברית מה שיכולתי לתת. ה"קוגל" שלי לא היה משומן כדבעי, אכן גם רזה לא היה רב מדי; ומותר היה לשוחח עליו ולתת דברי תורה ליושבים על השולחן. לקחתי חלק חשוב בעבר הקרוב בהרבה ירחונים ושבועונים עבריים, והיו ימים שכתבו עליי שיצירותיי הן מן המדרגה הראשונה, ואילו עכשיו אני מתחבא אל הכלים בעל כורחי. איני מושך שוב בעול באמור "דיינו!". מכל ספריי שישנם איתי בכתב יד נמסרו לפני שנים מעט שניים לדפוס, וכיוון שהמדפיס החליף את מְדַבְּרו ודרש כספים יתרים, הוצאתי מידי גם את השניים.

הא שעתא בשיבתי אני יושב ומחכה ליום שאתפטר מעלמא הדין. לכול זמן ועת לכל בְּרִיָּה. ואילן סרק אין לו שוב מקום בתוך האילנות הנושאים פירות.

מכל חבריי החשובים נשאר לי בחיים רק אחד והוא הפרופסור נחום סלושץ בישראל, והוא בן 87 וגם הוא רעוע ופסק זה כמה לתת דבר מה. הנחמה היחידה שלי, שאני משאיר אחריי נכדה מלומדה בתורת הרפואה, והיא מדברת ויודעת עברית. הנכדה מוכנה להוציא בשנה הבאה את הדיפלום לרפואה. כשאני חושב עליה אני אומר בליבי: "שכרי הרבה מאוד". שלושה פוגרומים נִטְשׁוּ עליי ברוסיה, שממנה יצאתי לפני כשלושים וחמש שנים. בפוגרום השני נהרג אחי הצעיר ממני, ובשלישי, של המהפכה הקומוניסטית, עלה לי לברוח בשן ועין לכאן.

ומה עוד?! די לך בזה. ושוב פעם אני אומר "תודה רבה" בעד איחוליך וברכתך.

ממני מוקירך מאז
יצחק ספיבקוב

[181] גודוויי־קרוס, מגדוסה. 16 ביוני 1960

יקירי הד"ר ישראל יגופסקי

ב"א

כל ימיי דרשתי: חבים אנו לענות על מכתבים שנתקבלו תכף ומייד ובלי שום איחור. והינה קרבה אליי עונת השיבה ואני, מורה המוסר הזה, לא יכולתי לקיים מה שהורתי. חליתי ונכנסתי לתוך המיטה. הלב הוא ממש כאותו המנגנון של השעון, אינו דופק כדבעי. מניעים את השעון לכאן ולכאן ואין מוצא. ירדתי מן המיטה וקמתי. אני מהלך חולני עדיין. יעקב חתני עומד עליי ודורש שלא אסור מטבעי אפילו כשקרב העכשיו, שאענה על המכתבים והאיחולים שקיבלתי כאשר מלאו לי שמונים וחמש שנים. תפסתי בעט. ומה יש לענות?! תודה רבה! ותי לא. ואולי עוד מילים מעט: אחלי שתגיע לגיל שלי ואפילו עם הוספה רבה בהצלחה. ואם גם זה לא די, ואתן: כל ימיי עשיתי הרבה בעד העברית, אך לא זכיתי לעלות על ההר. היו הרבה עילות ושחיתות. משל למה הדבר דומה, לסוס שקושרים אותו בצד הימין או בצד השמאל של הסוס העיקרי, שעליו מעמיסים את כל המשא הכבד. גם הוא הקשור מושך את העגלה, אבל אינו העיקרי. הוא מקבל מנת המספוא שלו, אינם זורקים אותו החוצה מן החצר, והוא מרוצה.

והינה עוד דבר מה: כשבוע ימים שלפני חג השבועות עשו לי בני ביתי נחת רוח משהו. באו עם מכונה "קוֹדֶקְס" וחרתו על פי ההקראה שלי קיצור הביוגרפיה שלי. ופתאום לפתע נעשיתי בן אל־מוות.

ומה עוד? אסיים. שוב פעם מביע אני תודה על איחוליך ומתפרד בשלום עד בלי די לזוגתך ולכל הנלווים אליך.

מוקירך המכבדך

יצחק ספיבקוב

חבר מאוד חשוב:

יפה שניזכר לאחר זמן ואל נישכח לעולם. מקבל אני את "הפֶּקֶר". ופתאום לפתע, וראיתי בעלון האחרון את תמונתך וקראתי מה שמדברים עליך, וקראתי שמברכים אותך עכשיו כשנעשית כבר בן תשעים. בזה אבוא גם אנוכי בברכתך, בברכה המשולשת, ומוסיף שתמשיך להיות פרודוקטיבי עד מאה ועשרים שנה.

לכתוב לך עכשיו אינו די אפילו מכתב של חמש מאות עמוד. איני יודע מאיזו שנה אתחיל והיכן אסיים. אכן אסתפק במעט. אז, בקדמת הנוער, כשנתאספנו בכפיפה אחת, רצינו לא רק בעברית, אשר יקרה לנו מאוד עד כלות הנשמה, כי אם בהשכלה אירופאית. הישיבה לא נתנה לנו מה שביקשנו. רצינו להיכנס לתוך הספֶרה התרבותית העולמית. אבל החבורה שלנו נתקרעה ולא כולם זכו לכך. החבורה נתפרדה לשבעה ימים. אחדים נכנסו לאוניברסיטאות, אחדים קיבלו איזו משרות במסחר, ואחדים נעשו חיילים פשוטים, טוראים. והחיים הלא דורשים את שלהם: עבודה, דאגות, פרנסה וכו'. אחר כך באות המלחמות האכזריות זו אחר זו ואין אתה מצוי בידך כל העת. הזוועות, הפוגרומים הרוסיים התכופים. ומה יש להאריך ולהעלות את הצרות, את הייסורים האי־סופיים?! הלא אין שקט ליהודים לעולם. הינה עולה במחשבתי זיכרון אביך זק"ל. אני רואה אותו ברוח דמיוני. האיש האדוק היפה, הרב בתלבושתו המיוחדת, בזקנו הצהוב, פאותיו הזעירות, העשויות, והמשקפיים הכחולים. זכורני פעם אחת, בהיותנו בביתו, וחסרו לתפילת מנחה למניין איזו אנשים, והוא אמר בהלצה: "אל נתחנן להם. המשכילים הללו. הלא אסור לצרף אותם למניין". ועוד זכורני, כשנתפגשתי עימך באחד הימים במרכזה של העיר, ופנה אליי: "מדוע אינך שולח איזה מאמר אל 'הצפירה'. הלא סוקולוב משלם יפה השתא ותרוויח רובלים אחדים". ואני הייתי עדיין עלם בוסר. איננה כבר כל החבורה שלנו. נשארנו אני ואתה לבדנו מעולמנו המצער.

את העט העברי לא עזבתי כל הימים. נקשרתי אליו באהבה אין־סופית. כאן יוצא לאור הירחון "דרום". שלוש שנים ובלי שום הפסקה הייתי עוזרו של העורך. בוודאי שקראת דבר מה ממני התם. באתי ב"דרום" במונוגרפיות, בלדות ושירים ליריים. ביצירות יותר גדולות איני מתפאר. אוניברסיטה הלא לא עברתי. מה שהשגתי בא אליי רק בקריאה הרבה. ואתה? קראתי דבר מה ממך הכא והתם לעיתים נדירות ונהניתי ממחשבותיך המקוריות המובעות. אנו לא כתבנו איש לאחיהו. אומנם זה חטא גדול, אבל החטא הזה הוא מן החטאים שחייבים עליהם סליחה, כשיעברו בזיכרוננו כל המאורעות הנוראים שנגעו בנו ובקרובינו. לכאן, לארגנטינה, נזרקתי לפני כארבעים שנה מחמתם של הקומוניסטים הארורים. הנאצים לא הספיקו לפגוע בי, אבל פגעו ברובה של משפחתי. ונשארנו אני וביתי המעט כסירה קטנה המתנדדת בלב ים רועש.

ישנו לי כאן בית מסחר של ספרים וניירות, שכבר מסרתיו כולו לחתני, ומוצאים אנו את פרנסתנו.

היהודים בארגנטינה חיים בתנאים בלתי גרועים. אינם אוהבים כאן את היהודים, אבל הסכנה עדיין רחוקה. רעבים ללחם אינם כאן, ואם כי המצב האקונומי הורע מאוד והמטבע הארגנטינאי ירדה מאוד וערכה נתמעט. כשבאתי לכאן היו משיגים בעד שלוש פזות את הדולר, ועכשיו משלמים מאה ושלושים ושבע פזות בעד הדולר.

לפני עשר שנים ויותר היה הנשיא דכאן איזה חואן פֶּרוֹן. הפרון הלה הכניס לארגנטינה גרמנים נאצים לאלפים, העושים את מעשם הרע עד עכשיו. הלא גם

אייכמן התחבא בארגנטינה בשם מזויף. עכשיו שקטה הארץ במידה ידועה, ואילו יעלה משום מה ניצוץ משהו של נאצי, וכל הנאצים יצאו מן החורים פעם אחת.

ישנם הרבה יהודים עשירים, שמתעתדים לעלות ארצה. כבר עושים הכא והכא ליקבינציות, בחשוב להקדיח את תבשילם בישראל. אני לא זכיתי לעלות למדינתנו. אכן, מה יכולתי לעשות שמה? הלא אין לי מקצוע! הארץ יקרה לנו מאוד, אבל היא מצערה ואינה יכולה עדיין לשאת את עצמה. נזקקה היא לתמיכה ממושכת מן החוץ. שולחים לכאן שליחים שונים וחשובים לשום גביית כספים למענה.

איני רוצה עכשיו לנגוע בפרטים יתרים. די במה שנגעתי לעת עתה. אכן, אם אקבל מאיתך שורות אחדות על חייך, על עברך, על עבודתך, ואוסיף לתת לך עוד איזו פרטים חשובים מתוך המציאות של יום יום בעונה זו, אשר אולי יעניינו אותך. הלא עוד מעט ונתפרד לעולמים.

מצב בריאותי לא טוב. הלא גם אנוכי כבר בן שמונים ושמונה ונשתאבו כוחותיי. זה חוק טבעי. אבל עודני חי ועושה מה שאפשר בכוחותיי המעטים, שכבר אין להם ערך.

יוסף קלוזנר חברנו ז"ל לא עזבני וכתב לי תכופות, אבל גם הוא איננו.

הלשון הצרפתית, שעשיתי בה יפה כמה שנים, אבדה אצלי בשל הקסטילית-הספרדית שאנו נזקקים לה, שהיא לשון הארץ, וישנן אצלי גם יצירות אחדות בלשון הזו.

שוב פעם אני מתפרד מאיתך בברכה ובנשיקה חמה.

חברך ומוקירך
יצחק ספיבקוב

118, 109, 95, 87, 78, 49	אוררבך, נתנאל
50, 26, 22, 20, 14	אולסקר, טוביה
123, 122	אידישע וועלט
127	אלגזי, יצחק
34	ביגל, א"ש
132	ביסטריצקי, נתן
55	ברונפמן, שלמה
12, 6, 5	גולדברג, מ'
130, 125, 124, 121, 114, 113, 105, 104, 103, 102, 101, 99, 98	גולדשטיין, ישעיה
171, 166, 133, 61	גורליק, י"ל
60	גזנג, נחמן
142, 137	גרוזמן, י"ל
47, 46, 44	דיין, שבתי י'
7	הקונסורציום הקולוניאלי
17	חלפון, הרב
89, 64, 19, 9	טשרניחובסקי, שאול
173	יגופסקי, אהרן
,168, 165, 162, 158, 150, 149, 100, 81, 73, 72, 69, 65, 63, 62	יגופסקי, אפרים
176, 174, 172, 170, 169	
177	יגופסקי, דבורה
179	יגופסקי, דויד
156, 155, 144, 68, 66	יגופסקי, יעקב
181	יגופסקי, ישראל
178, 140, 139, 129	יגופסקי, מקסים
141, 134, 131	יפה, ליב
167, 159, 151, 82, 80, 76	מונין, יוסף
117	מיז'יקובסקי, בנימין
164, 163, 161, 154, 152, 148	מיידניק, מרדכי
74	מערכת הַהַד
146, 145	נומברג (אגודת הסופרים)
35, 32	סטבסקי, דב
182	סלושץ, נחום
10	עורך פנים'ער און פנים'לעך

53, 52, 51	פזי, שלמה
157	פרידלנד, עורך ה"עליל"
126	צורף, מאיר
1, 2, 3, 4, 8, 18, 21, 30, 31, 37, 38, 42, 54, 56, 57, 58, 59, 67,	קלזנר, יוסף
70, 71, 75, 77, 85, 86, 90, 91, 92, 93, 96, 97, 106, 107, 108,	
111, 112, 115, 116, 120, 136, 138, 143, 153, 160, 175	
83, 84	קליינמן, משה
135	קמלמכר, אברהם
33	רטנר, אלתר
147	רילוב, רפאל
128	שוסטר, רחל
48, 79, 88, 94, 110, 119	שכטר, זיסי
180	שנדריי, משה
11, 13, 15, 16, 24, 25, 27, 28, 36, 40	שרייבר הלוי, ישראל
23, 29, 39, 41, 43, 45	שרייבר הלוי, פביין

יצירות של המחבר המוזכרות במכתבים, מקומן בארכיון ספיבקוב, תאריך היצירה, הפרסום בדפוס

אביר הרוזים [אחד העם] – נחשולים א, 91–130 (מנדוסה. תרצ"ו; תיקונים: תרצ"ט)

אהבת עולם – סירה קלה, 244–245 (מנדוסה. אלול תרפ"ג)

אורפאו – מעיינים מפכים, 258–262f (מנדוסה. סוף סיוון תש"ה)

אין דיי... – מעיינים מפכים, 177 (קישניב. טבת תרפ"ב). נדפס ב"האור", י"ד תשרי תרצ"ו

אל חי אחר יקום – מעיינים מפכים, 254–255 (מנדוסה. י"ז כסלו ת"ש)

אם לנצח אם להנצח – ראו אם קום ולנצח... (אם לנצח אם להנצח הוא המוטו לשיר)

אם קום ולנצח... – עם ייאוש ותקווה, 287–288 (סוף תמוז תרצ"ח)

ארץ הארזים – עם ייאוש ותקווה, 275–276 (אודסה. תרנ"ה). נדפס ב"השרון" וב"לקט פרחים", תרנ"ה

אשנב הזהר – מעיינים מפכים, 138–141 (מנדוסה. כ"ז כסלו תרפ"ט)

בכבשונה של אפריקה – מפרשים מותרים, 9–86 (מנדוסה. תרפ"ג)

בנפל המרדן – סירה קלה, 314 (מנדוסה. י"ז אב ת"ש). נדפס ב"דרום" 1940

בעקב הרעם – עם ייאוש ותקווה, 243–245 (מנדוסה. כ' ניסן תרפ"ה)

בתשבע – מעיינים מפכים, 142–144 (אודסה. תרע"ט)

הדסה – עם ייאוש ותקווה, 161–167 (אודסה. תרנ"ה)

הים – סירה קלה, א: 247–249 ב (ו' אדר תרצ"ו); ב: 248–249 ב (י"ז אדר תרצ"ו). נדפס ב"דרום" 1938

הלוי ושרתו – סירה קלה, 315–316 (מנדוסה. ערב ר"ח מרחשוון תש"א). נדפס ב"דרום" 1941

המנהיג המדינאי [הרצל] – נחשולים ב, 56–99 (מנדוסה. תמוז תרצ"ט)

המשט [גולדשטיין] – נחשולים ז, 263–298 (מנדוסה. י' מרחשוון תש"ז; תיקונים: ט"ו תמוז תש"ז)

הסרפנית – סירה קלה, 119–128 (מנדוסה. 2 נובמבר 1930)

הרבן מטרואה [רש"י] – נחשולים ב, 153–188 (מנדוסה. תמוז ת"ש). נדפס ב"דרום", חוברת רש"י, אב-אלול תש"א-תשרי תש"א, לב-לג-לד

הרהורי דמדומים – מעיינים מפכים, 166–167 (קישניב. כ"ז ניסן תרפ"ב)

השעמה תאכלנו – לא נמצא באתר האקדמיה

השר חסין הרום [טשרניחובסקי] – נחשולים 11, מאמר א: 189–228 (מרחשוון תש"ד); מאמר ב: 229–262 (25 כסלו תש"ד). נדפס ב"דרום" 1947

השר קמוט הנפש [ביאליק] – נחשולים א, 1–47 (מנדוסה. אב תרצ"ד)

חלות של שבת – מעיינים מפכים, 253 (מנדוסה. טז אב תרצ"ו)

יחנה הסנדלרית – וילאות מורמים, 69–91 (אודסה. תרנ"ד)

יסורים חדשים – מעיינים מפכים, 115 (אודסה. כסלו תרפ"א)

פה טבע שְׁמֵשֶׁנוּ – לא נמצא באתר האקדמיה
 כּוֹכֵב שֶׁל מְטָה [טולסטוי] – נחשולים a, 1–55 (מנדוסה. תרצ"ח)
 כְּתוּב בְּכַתּוּבִים – לא נמצא באתר האקדמיה; המקור שצורף למכתב נמצא בארכיון
 קלזנר שבספרייה הלאומית.
 לא תרָצַח – מסכים מפולשים, 13–20 (מנדוסה. ערב שבועות תרצ"ו). נדפס במדור
 העברי של "אידישע וועלט" [1940?]
 לְשׁוֹמֵר הַצֵּעִיר – עם ייאוש ותקווה, 259 (מנדוסה. ז' אדר א' תשי"ד)
 מה שְׁלֹם אַחֲתָנוּ – עם ייאוש ותקווה, 285–286 (מנדוסה. ז' שבט תרפ"ו). נדפס
 ב"האור" נומר 14, כ"ז סיוון ה'תרצ"ה, ב'איירס
 מְהַלְלָאֵל הַמְשׁוֹרֵר [גוטלובר] – נחשולים א, 131–180 (לא רשום תאריך כתיבה)
 מוֹל רְכָסֵי הַקְּרִים הַגָּאִים – עם ייאוש ותקווה, 251–251 (מנדוסה. חוה"מ פסח
 תרצ"ה). נדפס ב"דרום" 1938
 מִי דָמִי?!... – מפרשים מותרים, 189–196 (קישניב. תרפ"ב)
 נָזִיר הַסֵּיִם [חזנוביץ'] – נחשולים ב, 1–55 (תשרי תרצ"ז). נדפס ב"דרום" 1938
 נְרַקִּים – סירה קלה 173–178א (מנדוסה. ה' תשרי תרצ"ה)
 עוֹד נֵר אֶלְהִים פָּכָה [קורולנקו] – נחשולים ו, 21, 232–255 (מנדוסה. כסלו תרצ"ז)
 עַל נְהָרוֹת סְדוּם – מפרשים מותרים, 261–311 (קישניב. תרפ"ב)
 עַל פְּרִשֵׁת דְרָכִים – שירים, 134–135 (אודסה. סוף תשרי תר"ט). נדפס ב"דרום"
 1938
 עֲמוּד הָאֵשׁ נָפַל [סוקולוב] – נחשולים א, 48–89 (מנדוסה. אב תרצ"ו)
 פְּנֵצ'וּ טוֹמְסוֹ – עם ייאוש ותקווה, 247–250 (מנדוסה. סוף שבט תרצ"ה). נדפס
 ב"דרום" 1938
 צִיר הַבְּרִית וְהַסֵּיִם – סירה קלה, 319–320 (מנדוסה. אדר תשט"ו)
 קָרְבֵן הַשְּׁנָה, סירה קלה, 103–107 (מנדוסה. שבט תרצ"ז)
 רַבִּי עֶקִיבָה – עם ייאוש ותקווה, 256–258 (מנדוסה. ערב ראש השנה תרצ"ט)
 רַבִּיד הַנְּהָב – סירה קלה, 149–172 (מנדוסה. אייר תר"ץ)
 רְצוּעַת אֶרֶץ – עם ייאוש ותקווה, 278–279 (מנדוסה. 15 אב תרפ"ד)
 שְׁבֵת הַגְּדוֹל – מעיינים מפכים, 187–193 (אודסה. התרס"א)
 שְׁלֹם קָדֵם וְנָגַב – עם ייאוש ותקווה, 283–284 (מנדוסה. בין הרי האנדים. 5 אייר
 תרפ"ד)
 שְׁלוֹשָׁה שְׁנֵשֶׁת־תָּרַו – מתוך על נְהָרוֹת סְדוּם, מפרשים מותרים, 265–283 (קישניב.
 תרפ"ב)
 שְׁמוֹנָה סִימָנִים – שירים, 184–185 (סרטוב. תרע"ג)